

Nr 92

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statens stöd åt växtförädlingen, m. m.; given Stockholms slott den 10 mars 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att dels antaga härvid fogade förslag till

- 1) förordning om obligatorisk statsplombering av utsädesvara och
- 2) förordning om växtförädlingsavgift,

dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gösta Netzen

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag rörande finansieringen av en väsentligt utökad växtförädlingsverksamhet samt rörande vissa åtgärder till främjande av kvaliteten hos i handeln omsatt utsäde. Finansieringsförslaget innebär, att en avgift avsedd enbart för växtförädlingens främjande skall upptagas å utsäde som omsättes i handeln. Avgifterna skall tillföras en särskild fond, som skall användas för bidrag till växtförädlarna på grundval av försäljningen av vars och ens sorter. Förslaget angående kvalitetsfrämjande åtgärder går ut på att den nuvarande statsplomberingen av utsäde skall bli obligatorisk, dock att under en övergångsperiod utsädesföretag i undantagsfall skall kunna erhålla auktorisation för utförande av officiell plombering under statlig kontroll. Såsom en första etapp vid det nya systemets genomförande föreslås, att plomberings- och avgiftsplikten från och med den 1 juli 1961 skall omfatta utsäde av stråsäd och trindsäd. Växtförädlingsavgiften föreslås tills vidare skola utgå med en krona per deciton utsäde och beräknas under första etappen komma att inbringa omkring 1 500 000 kronor per

år. Grundbidrag till förädlingen avses även i fortsättningen skola utgå över statsbudgeten totalt sett motsvarande vad som för närvarande för ändamålet anvisas över denna budget.

Beträffande uppbörden av växtförädlingsavgiften föreslås att denna skall omhändervhas av statens centrala frökontrollanstalt med biträde i viss utsträckning av de lokala frökontrollanstalterna.

Slutligen föreslås anslagsanvisningar över riksstaten för budgetåret 1961/62 till vissa växtförädlingsinstitutioner om sammanlagt 2 130 000 kronor.

Förslag

till

förordning om obligatorisk statsplombering av utsädesvara

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Utsäde av stråsäd och trindsäd må ej avlämnas till köpare, som själv skall använda det till utsäde, eller utföras ur riket utan att förpackningen är tillsluten under obruten plomb enligt gällande bestämmelser om statsplombering av utsädesvara och tiden för plomberingsbevisets giltighet alltför långt löper. Vad nu sagts gäller dock ej beträffande enstaka försäljning från den, som odlat utsädet, under förutsättning att denne ej yrkesmässigt driver handel med utsädesvaror och försäljningen sker utan offentligt utbudande.

2 §.

Angående påföljd för olovlig utförelse av vara som avses i 1 § och för försök därtill stadgas i lagen om straff för varusmuggling.

Den som, utan att vara förfallen till ansvar enligt lagen om straff för varusmuggling, bryter mot bestämmelsen i 1 §, straffas med dagsböter.

Angående ådömande av växtförädlingsavgift är särskilt stadgat.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1961.

Förslag

till

förordning om växtförädlingsavgift

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Till främjande av växtförädling skall enligt bestämmelserna i denna förordning erläggas särskild avgift (*växtförädlingsavgift*) å utsäde av stråsäd och trindsäd.

2 §.

Avgiftsskyldighet inträder då utsädesvaran förses med plomb enligt gällande bestämmelser om statsplombering av utsädesvara.

3 §.

Växtförädlingsavgiften utgår med en krona för deciton. Förpackningens vikt inräknas i varans.

4 §.

Avgiftsskyldigheten åvilar, där statsplomberingen utförts av frökontrollanstalt, den som begärt plomberingen samt i annat fall den som utfört plomberingen.

5 §.

Beträffande växtförädlingsavgift skall i tillämpliga delar gälla vad i förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning är stadgat. Beskattningsmyndighet är statens centrala frökontrollanstalt; dock att, där annan frökontrollanstalt utför plomberingen, denna anstalt skall för den centrala anstaltens räkning debitera och uppbära avgiften. Utsättande och utdömande av vite skall ankomma på lantbruksstyrelsen. Till allmänt ombud skall utses tjänsteman hos lantbruksstyrelsen.

6 §.

I fråga om vara, som plommeras av frökontrollanstalt, skall varje plomberingstillfälle utgöra sådan beskattningsperiod, som avses i förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, och skall vid tillämpningen av 19 § samma förordning verkställd debitering hava samma verkan som preliminärt beslut varom där sägs. Avgiften skall i dylikt fall erläggas inom tid som bestämmes av vederbörande frökontrollanstalt.

7 §.

Har plombering utförts av annan än frökontrollanstalt, skall denne till statens centrala frökontrollanstalt avlämna deklaration för varje kalenderkvartal varunder avgiftsskyldighet uppkommit. Deklarationen skall insändas före utgången av nästföljande månad samt innehålla uppgift om myckenheten av det utsäde, för vilket avgiftsskyldighet inträtt under kvartalet, och om utsädets slag och sort; dock att lantbruksstyrelsen äger medgiva undantag från skyldigheten att uppgiva utsädets sort.

8 §.

Om ansvar i vissa fall för den, som i deklaration lämnat oriktig uppgift, stadgas i skattestrafflagen.

Lämnar någon i deklaration eller eljest till frökontrollanstalt oriktig uppgift om avgiftspliktig varas slag eller sort och är ej gärningen belagd med straff i skattestrafflagen, dömes till dagsböter; dock må ej dömas till ansvar där uppgiftslämnaren ej insett eller bort inse oriktigheten.

Övertygas någon om brott mot förordningen om obligatorisk statsplombering av utsädesvara, skall han i domen förpliktas erlægga växtförädlingsavgift som må hava undandragits genom brottet.

9 §.

Uppburna avgiftsbelopp skola överföras till en särskild fond (*växtförädlingsfonden*), vilken förvaltas enligt grunder som fastställas av Kungl. Maj:t.

10 §.

I den omfattning Kungl. Maj:t förordnar må befrielse från eller återbetalning av växtförädlingsavgift medgivas vid export.

11 §.

Kungl. Maj:t och, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, lantbruksstyrelsen äger meddela för tillämpning av denna förordning erforderliga föreskrifter.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1961. Förordningens bestämmelser skola äga giltighet redan före ikraftträdandet med avseende på åtgärder som erfordras för tillämpningen därefter.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
10 mars 1961.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Netzén, frågan om *statens stöd åt växtförädlingen, m. m.* samt anför därvid följande.

Inledning

År 1951 väcktes i riksdagen motioner (I: 110 och II: 135), vari begärdes utredning angående statens stöd åt växt- och fruktträdsförädlingen och därmed sammanhängande frågor. Motionärerna framhöll därvid — efter att ha påpekat växtförädlingens stora nationalekonomiska betydelse — att då i vårt land en växtförädlare inte åtnjuter ett med patent jämförligt skydd för den av honom frambragta nya sorten, en självfinansiering av växtförädlingsverksamheten torde vara otänkbar. Sedan det för förädlaren tagit många års arbete med stora kostnader att framställa en ny sort — anförde motionärerna vidare — så är redan andra året efter sortens marknadsförande densamma allmän egendom och blir föremål för förökning och försäljning av såväl jordbrukare som andra utsädesföretag än förädlarens. Staten behöver därför träda hjälpende emellan, och lämpligaste utformningen av denna hjälp är, enligt motionärerna, en betydelsefull fråga för växtförädlingens framtid. Slutligen ansåg motionärerna, att anledning finnes att undersöka, huruvida inte ett i Holland tillämpat system med *licensavgifter* (eller *royalty*), av vilka en del återgår till förädlaren, kan införas. I Holland hade år 1947 utbetalats licensavgifter för detta års skörd av vissa svenska havresorter, men på grund av brist på reciprocitet i vårt land hade avgiftsbetalningar av det slaget sedan ett par år upphört. Om uppbyggandet av ett internationellt licenssystem är möjligt, menade motionärerna, skulle det med vår växtförädlings höga ställning säkert tillföra vårt land betydande inkomster, vilket kan minska statens andel i kostnaderna.

I sitt utlåtande över nämnda motioner tillstyrkte riksdagens jordbruksutskott (1951:46), att en översyn verkställdes av de grunder, enligt vilka statligt stöd lämnas åt växt- och fruktträdsförädlingen. Översynen borde enligt utskottet syfta till att uppställa ur effektivitets- och kostnadssynpunkt

lämpliga samt så långt möjligt enhetliga normer för stödets utformning och fördelning. I samband därmed syntes böra prövas det av motionärerna berörda spörsmålet om införande av ett licensavgiftssystem på förevarande område.

Utskottets utlåtande godkändes av riksdagen. I anledning därav tillsattes 1953 års växtförädlingsutredning. Utredningen framlade i slutet av år 1955 ett betänkande angående statens stöd åt växtförädlingen m. m. (SOU 1956: 4). Yttranden över betänkandet avgavs, efter remiss, av statskontoret, lantbruksstyrelsen, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt, styrelsen för statens växtskyddsanstalt, statens jordbruksnämnd, skogs- och lantbruksakademien, statens plantskolenämnd, statens pensionsanstalt, patent- och registreringsverket, kanslern för rikets universitet, Hushållningssällskapens förbund, Sveriges lantbruksförbund, Svenska lantmännens riksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Sveriges utsädesförening, Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, W. Weibull aktiebolag, Algot Holmberg & söner aktiebolag, J. E. Ohlsens enke aktiebolag, Aktiebolaget Gehlins fröhandel, Svenska utsädesfirmornas förening, Sveriges fröodlareförbund, Sveriges fröengrossistförening, Sveriges fröhandlareförening, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund, Sveriges pomologiska förening, Svenska plantskolornas riksförbund, Svenska trädgårdsfröfirmornas förening samt Föreningen för växtförädling av fruktträd.

Av nyssnämnda betänkande har redan i tidigare sammanhang anmälts vissa avsnitt, som behandlar den s. k. resistensförädlingen. Detta skedde i samband med Kungl. Maj:ts förslag till 1959 års riksdag (prop. 138) rörande bl. a. frågan om mottagande av donationsmedel från vissa stiftelser och enskilda sammanslutningar för uppförande av ett resistensbiologiskt laboratorium, växthus m. m. Riksdagen har meddelat Kungl. Maj:t sitt beslut i detta ärende i skrivelse den 27 maj 1959, nr 261.

De delar av betänkandet, som berör Balsgårdsinstitutionen, har vidare varit föremål för ytterligare utredningar, på grundval av vilka beslut ävenledes redan fattats av Kungl. Maj:t och riksdagen (IX ht 1960, p. 76; JoU 9; rskr. 127).

Såsom jag vid min anmälan av nionde huvudtiteln av år 1958 meddelat skedde år 1957 en översyn av 1953 års växtförädlingsutrednings betänkande i den del detta berörde frågor om stöd åt växtförädlingen i annan form än genom statsbidrag. Syftet med översynen, vilken utfördes av avdelningsföreståndaren vid statens centrala frökontrollanstalt H. Esbo, var närmast att genom beräkningar på aktuella förhållanden skapa ett underlag för en bedömning av ett licensavgiftssystems möjligheter och konsekvenser. Sedan de vid överarbetningen gjorda beräkningarna och slutsatserna sammanställts i en promemoria (1957 års promemoria), ägde remissbehandling av denna rum, varvid yttranden avgavs av statskontoret, lantbruksstyrelsen, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, styrelsen för

Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt, styrelsen för statens växtskyddsanstalt, statens jordbruksnämnd, skogs- och lantbruksakademien, patent- och registreringsverket, jordbrukshögskoleutredningen, styrelserna för frökontrollanstalterna i Örebro, Linköping och Skara, Hushållningssällskapens förbund, Sveriges lantbruksförbund, Svenska lantmännens riksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Sveriges utsädesförening, Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, W. Weibull aktiebolag, Algot Holmberg & söner aktiebolag, Otto J. Olson & sons aktiebolag, J. E. Ohlsens enke aktiebolag, Aktiebolaget Hallands frökontor, Aktiebolaget Gehlins fröhandel, Sveriges centrala fröråd, Svenska utsädesfirmornas förening, Sveriges fröodlareförbund, Sveriges fröengrossistförening, Svenska foderämneshandlarnas förening, Sveriges fröhandlareförening, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund samt Svenska trädgårdströfirmornas förening.

Ett *förslag angående rättsskydd för växtförädlingen* har av W. Weibull aktiebolag överlämnats med en den 20 oktober 1958 dagtecknad skrivelse. Häröver har remissutlåtanden avgivits av hovrätten över Skåne och Blekinge, statskontoret, kommerskollegium, Skånes handelskammare, lantbruksstyrelsen, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt, statens växtskyddsanstalt, statens jordbruksnämnd, skogs- och lantbruksakademien, patent- och registreringsverket, näringsfrihetsrådet, Varumärkes- och firmautredningen, Hushållningssällskapens förbund, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Svenska lantmännens riksförbund, Östgöta-lantmännens förening, Sveriges utsädesförening, Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, Algot Holmberg & söner aktiebolag, Otto J. Olson & sons aktiebolag, Skåne-Hallands utsädes aktiebolag, Aktiebolaget Hallands frökontor, Aktiebolaget Bernhard Anderssons fröhandel, Aktiebolaget Findus, Sveriges fröodlareförbund, Sveriges fröengrossistförening, Sveriges fröhandlareförening, Svenska foderämneshandlarnas förening, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, Svenska plantskolornas riksförbund, Svenska trädgårdströfirmornas förening, Föreningen för växtförädling av fruktträd samt Svenska föreningen för industriellt rättsskydd.

På mitt uppdrag har Esbo under hösten 1959 verkställt vissa undersökningar avsedda att klarlägga bl. a., huruvida några förändringar i analys- och plomberingsverksamheten vid frökontrollanstalterna antydande tendenser till förändringar i utsädesförsörjningens och utsädeshandelns struktur inträffat efter utarbetandet av 1957 års promemoria. W. Weibull aktiebolag har i anledning av de av Esbo redovisade resultaten av dessa undersökningar framfört vissa erinringar i skrivelse den 14 november 1959.

Kungl. Maj:t har den 30 juni 1960 förordnat en utredningsman att verkställa utredning angående de ekonomiska och organisatoriskt-tekniska spörsmål, som kan väntas uppkomma vid Sveriges utsädesförening i samband med ett eventuellt införande av ett nytt system för stöd åt växtförädlingen

i landet — varvid statsbidrag av hittillsvarande slag utgör en del av detta stöd samt avgiftsmedel i förhållande till omsättningen i handeln av utav föreningen förädlade sorter och stammar av åkerbruksväxter utgör en annan del — samt angående frågor av enahanda natur sammanhängande därmed, ävensom att, efter undersökning jämväl av i vad mån införandet av ett dylikt system påverkar föreningens förhållande till Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, framlägga de staten berörande förslag vartill utredningens må föranleda (*1960 års Svalövsutredning*).

Inom jordbruksdepartementet har härefter utarbetats en promemoria (*1960 års departementspromemoria*) med förslag till ett nytt internt system för stöd åt växtförädlingen jämte redovisning av pågående internationella samarbete avseende spörsmålet om rättsskydd för växtförädlingsprodukter. Över denna promemoria har remissyttranden avgivits av statskontoret, kamrarrätten, generaltullstyrelsen, kommerskollegium efter hörande av handelskamrarna i Stockholm, Norrköping, Jönköping, Malmö, Göteborg och Gävle, patent- och registreringsverket, lantbruksstyrelsen efter hörande av Hushållningssällskapens förbund och vissa trädgårdsorganisationer, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök efter hörande av lärarkollegiet och försökskollegiet vid högskolan, styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, statens jordbruksnämnd, styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt efter hörande av frökontrollanstalten i Linköping samt styrelserna för frökontrollanstalterna i Skara och Örebro, styrelsen för statens växtskyddsanstalt, Sveriges lantbruksförbund, Svenska lantmännens riksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Sveriges utsädesförening, Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, W. Weibull aktiebolag, Algot Holmberg & söner aktiebolag, Otto J. Olson & sons aktiebolag, J. E. Ohlsens enke aktiebolag, Skåne-Hallands utsädes aktiebolag, Aktiebolaget Hallands frökontor, Aktiebolaget Findus, Svenska utsädesfirmornas förening, Sveriges fröodlareförbund, Sveriges fröengrossistförening, Sveriges fröhandlareförening, Svenska foderämnas- och spannmålsimportörernas förening samt Svenska föreningen för industriellt rättsskydd.

I årets statsverksproposition (IX ht p. 77, 78 och 80) har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1961/62 beräkna anslag om 1 825 000 kr. till Bidrag till Sveriges utsädesförening, 210 000 kr. till Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm samt 20 000 kr. till Bidrag till förädlingsarbeten med sojaväxter. Under punkterna 37 och 38 i huvudtiteln har vidare föreslagits viss medelsberäkning för sådana kostnader, som uppkommer vid statens centrala frökontrollanstalt i anslutning till spörsmålet om uttagande av växtförädlingsavgifter.

AVDELNING A

I. 1953 års växtförädlingsutrednings betänkande angående statens stöd åt växtförädlingen m. m.

Växtförädlingens betydelse. 1953 års växtförädlingsutredning behandlar i ett av de inledande kapitlen växtförädlingens betydelse och aktuella situation. Utredningen anför i sammanfattning följande.

För sädesslagens del räknar man hos oss med att växtförädlingen hittills ökat avkastningen i förhållande till de gamla oförädlade lantsorterna med omkring 30 procent för höstvet, 20 procent för vårvete och korn samt 15 procent för havre. Härtill kommer, att de genom förädling framställda nya sorterna innebär förbättringar av många andra praktiskt betydelsefulla egenskaper såsom stråstyrka, kärnkvalitet, motståndskraft mot vissa parasiter m. m. Vissa försök har gjorts att i penningar uppskatta växtförädlingens nationalekonomiska betydelse. Dessa beräkningar är självfallet vanskliga att verkställa, men man torde, utan att göra sig skyldig till någon överdrift, vara berättigad att uppskatta det genom växtförädlingens samlade insatser åstadkomna mervärdet för den totala skörden i förhållande till odlingsmaterialet vid sekelskiftet till ett belopp, som med nuvarande penningvärde väsentligt överstiger 100 miljoner kr. per år och troligen närmar sig den dubbla summan. En återgång blott till sortmaterialet på 1920-talet skulle tvivelsutan medföra svårigheter att driva ett räntabelt jordbruk här i landet.

En väsentlig fråga för ett ställningstagande till spörsmålet om statliga anslag för ett fortsatt växtförädlingsarbete är självfallet den, vilka möjligheter förädlingen har att ytterligare förbättra vegetabilieproduktionen såväl kvantitativt som kvalitativt. Frågans besvarande blir en diskussion av de problem i vårt jordbruk, som kan och bör lösas genom växtförädling.

Ser man på förädlingsresultaten från senare år, synes man med fog kunna tala om fortsatta betydande framsteg, vilket bl. a. kommer till uttryck i den stora spridning, som åtskilliga nya sorter fått. Växtförädlingen står också numera bättre rustad än förr för att åstadkomma den variation och mångformighet hos förädlingsmaterialet, vilken är en väsentlig förutsättning för framgången i arbetet. Tidigare var man bunden till utnyttjande av de i olika sorter och typer förekommande arvsanlagen. Under de senaste decennierna har nya medel ställts i växtförädlingens tjänst, varigenom en kraftig ärftlig variation medvetet kan ernås. Bland dessa metoder märkes främst olika slags bestrålning av växtmaterialet, framkallande förändringar i arvsmassan (s. k. artificiella eller inducerade mutationer), samt kromosomfördubbling medelst kemisk behandling (särskilt colchicinmetoden). Framtidsperspektiven för växtförädlingen har härigenom i väsentlig grad vidgats.

Det torde likväl böra framhållas, att den klassiska växtförädlingsmetodiken med anlitande av urval och korsningar alltjämt intager en rangplats inom förädlingsarbetet och av allt att döma erbjuder fortsatta rika fram-

gångsmöjligheter. Nya metoder har därjämte börjat tillämpas även på detta område. Här må nämnas utnyttjandet av korsningsstimulation vid kombinationsarbete med vissa korsbefruktare (s. k. heterosiseffekt) samt arbetena på att genom korsning av olika arter erhålla nya kulturväxter (exempelvis rågveve och arbstaster inom kålsläktet).

Riktat man härefter blicken på aktuella mål för växtförädlingsarbetet, kan man snart konstatera, att flera problem av betydande storleksordning väntar på sin lösning eller på att angripas med större framgång än hittills varit möjligt. Det ter sig naturligt, att växtförädlingens uppgifter blir särskilt framträdande i ett land som vårt med dess i följd av det nordliga läget och den betydande geografiska utsträckningen skiftande och i vissa hänseenden krävande odlingsbetingelser. Åtskilliga odlingsproblem, såsom förskjutning av odlingsområdena norrut, kan på grund härav endast lösas under växtförädlingens medverkan. En annan, delvis härmed sammanhängande arbetsuppgift för växtförädlingen är att söka kombinera hög avkastning med tidig mognad. Den framträder för vissa växtslag över hela landet, för andra åter särskilt i de nordliga delarna därav. Vad avkastningen beträffar torde växtförädlingen, vid sidan av andra åtgärder, ha goda möjligheter att bidra till en ytterligare stegring av den specifika avkastningsförmågan hos många bland våra viktigaste växtslag. Även när det gäller åstadkommande av kvalitetsförbättringar i skilda hänseenden, synes växtförädlingen liksom tidigare kunna lämna värdefulla bidrag. Ett annat viktigt problemkomplex utgör den s. k. resistensförädlingen, d. v. s. framställning genom växtförädling av sorter med naturlig motståndskraft mot växtsjukdomar och parasiter. På detta område är det högst önskvärt med intensifierade insatser från vårt lands växtförädlare i samarbete med företrädare för växtskyddet och växtpatologien. Den omfattande mekaniseringen av vårt jordbruk har vidare medfört vissa förändringar inom växtodlingen och delvis andra krav på sortmaterialet än tidigare. Särskilt i fråga om köksväxter uppställer härjämte den expanderande konservindustrin speciella krav, som sammanhänger med lämpligheten för djupfrysning och annan konservering. I detta sammanhang liksom även vid distribution och försäljning av färska grönsaker har transporthållbarheten hos växterna fått ökad betydelse. Allt detta ställer växtförädlingen inför delvis nya arbetsuppgifter. Man får ej heller förglömma det krävande men synnerligen betydelsefulla arbete, som inom växtförädlingen städse måste nedläggas på vidmakthållande av förädlade sorter och stammar på högsta möjliga nivå.

Det har i anledning härav synts utredningen, som om det måste vara en sund ekonomi att även framgent upprätthålla och från det allmännas sida stödja en nog så betydande växtförädlingsverksamhet i vårt land. Häri investerade medel får anses vara en klok kapitalplacering, som givit god utdelning i form av en förbättrad försörjning med livsmedel. Växtförädlingen ges också ständigt större resurser över hela världen, då den jämte rationell gödsling och andra odlingstekniska åtgärder befunnits utgöra ett av de bästa medlen att trygga och öka världens livsmedelsproduktion. Från svensk sida

vill det synas angeläget att vidmakthålla den även efter internationell måttstock framskjutna position, som våra forskare på detta område från början lyckats bereda åt landet.

Historik. I ett kapitel lämnar utredningen en kort historik över utvecklingen organisatoriskt på växtförädlingsområdet samt berör något resultaten av tidigare utredningar på området. I huvudsak anföres därvid följande.

Redan på 1870-talet påbörjades å Weibullsholm förädling av vissa rotfrukter medelst massurval. År 1886 bildades Sydsvenska föreningen för odling och förädling av utsäde. Verksamheten förlades till Svalövs by, där jord uppläts på Heleneborgs gård. Med anledning av önskemålet att låta föreningens verksamhet omspanna hela landet företogs redan påföljande år stadgeändringar, varigenom föreningens benämning blev Allmänna svenska föreningen för odling och förädling av utsäde. I Örebro bildades år 1889 Mellerssta Sveriges utsädesförening med samma uppgifter som Allmänna svenska föreningen. År 1894 genomfördes en år 1892 beslutad sammanslagning av de båda föreningarna, varvid den nya föreningen erhöll det nuvarande namnet Sveriges utsädesförening. Svalöv bibehölls som huvudanstalt.

De första åren av sin verksamhet producerade och försålde Svalövsföreningen utsäde till allmänheten i egen regi. Denna anordning visade sig emellertid ganska snart i olika hänseenden mindre ändamålsenlig. Till följd härav bildades redan 1891 Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, som alltsedan dess med ensamrätt exploaterat utsädesföreningens förädlingsprodukter. Bolaget har ända sedan starten haft sina huvudanläggningar förlagda till Svalöv.

Verksamheten både i Svalöv och vid Weibullsholm utvecklades efter hand kraftigt. Det sagda gäller särskilt utsädesföreningen, som — med undantag för åren 1887 och 1891 — ända sedan sin tillblivelse år 1886 fick uppbära statsbidrag (första året med 5 000 kr.). Vid båda institutionerna, framför allt i Svalöv, gjorde sig en specialiseringstendens gällande vid verksamhetens bedrivande, allteftersom det blev möjligt att anställa flera kvalificerade växtförädlare.

Utsädesföreningens arbetsprogram upptog redan från början samtliga viktigare åkerbruksväxter. Vid Weibullsholm utökades programmet först så småningom. År 1901 igångsattes förädling med höstvete, 1910 med slätter- och vallväxter samt havre och korn, 1913 med grönsaksväxter och 1925 med blomsterväxter.

Utsädesföreningens första filial, Ultunafilialen, upprättades redan år 1897. Med Kalmarfilialens tillkomst 1921 trädde den sista av de nuvarande åtta filialerna i verksamhet.

Med hänsyn till de allt större belopp, som utsädesföreningen efter hand fick uppbära i statsbidrag, kom Svalövsanstalten så småningom att i den allmänna uppfattningen framstå som ett slags halvstatlig institution. I avslutning härtill började röster höjas för en ombildning av institutionen till en rent statlig växtförädlingsanstalt. År 1912 tillsattes särskilda sakkunniga för utredning av denna fråga. De sakkunniga fann emellertid ingen anledning att föreslå någon ändring i Svalövsinstitutionens dittillsvarande status. Vid 1913 års riksdag biträdde denna uppfattning av statsmakterna. Såväl lanthruksstyrelsen som en del riksdagsmotionärer hade dock pläderat för ett förstatligande av förädlingsverksamheten i Svalöv.

Ett resultat av förenämnda utrednings överväganden blev likväl, att klara linjer uppdrogs vid 1913 års riksdag beträffande förhållandet mellan

staten och utsädesföreningen samt den inre organisationen av föreningens verksamhet. Föreningens stadgar omarbetades, varefter de fastställdes av Kungl. Maj:t. I samband härmed bereddes det allmänna avgörande inflytande på föreningens verksamhet genom att Kungl. Maj:t tillerkändes befogenhet att tillsätta majoriteten av föreningens styrelse och revisorer. Härjämte blev organisationen av arbetet vid Svalövsanstalten på skilda avdelningar m. m. officiellt fastslagen.

I en krissituation ingick Weibullsholms växtförädlingsanstalt hösten 1923 till Kungl. Maj:t med en begäran om statsbidrag. Påföljande års riksdag beviljade anstalten ett anslag av 100 000 kr. Med anledning av en ny ansökan från Weibullsholm om statsbidrag jämväl för år 1925 påkallade lantbruksstyrelsen en allsidig utredning rörande statens understödsverksamhet i allmänhet på växtförädlingens område. En av Kungl. Maj:t på grund härav tillkallad sakkunnignämnd avgav utlåtande i ämnet år 1925. Nämnden föreslog oförändrad organisation av verksamheten i Svalöv. Dock förordades vissa modifikationer i formerna för samarbetet mellan utsädesföreningen och utsädesbolaget. Beträffande Weibullsholm avstyrkte nämnden ytterligare statsbidrag. Kungl. Maj:t framlade nämndens förslag för 1925 års riksdag. Med bifall till väckta motioner gick dock riksdagen emot Kungl. Maj:t i fråga om Weibullsholmsanstalten och tillerkände denna förnyat statsbidrag om 75 000 kr. Sedan dess har anstalten fortlöpande åtnjutit bidrag av staten till sin verksamhet.

I samband med behandlingen av vissa förslag av Kungl. Maj:t, berörande bl. a. nytt avtal mellan Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, anhöll 1930 års riksdag hos Kungl. Maj:t om en utredning rörande de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna. Samma år tillkallade Kungl. Maj:t tre utredningsmän att verkställa den begärda utredningen. Utredningen avgav betänkande i ämnet påföljande år (SOU 1931: 34).

Beträffande organisationen av verksamheten vid Svalöv framlade utredningen två alternativ. Enligt alternativ 1 skulle staten förvärva utsädesföreningens egendom och därefter med nyttjanderätt upplåta den till ett enskilt bolag. Å detta bolag — varvid utredningen åsyftade utsädesbolaget — skulle ankomma både att bedriva växtförädlingsverksamhet och att exploatera förädlingsresultaten. Enligt alternativ 2 skulle ett statligt bolag bildas, vilket skulle övertaga såväl utsädesföreningens som utsädesbolagets tillgångar. Även detta bolag skulle därefter bedriva både växtförädling och merkantil verksamhet. Statsbidrag skulle i båda fallen utgå till bolagen med hälften av nettobeloppet av de beräknade årliga kostnaderna för själva förädlingsverksamheten. Utredningen förordade alternativ 2. I fråga om utsädesföreningens filialsystem föreslog utredningen en viss utbyggnad av Ultuna- och Västernorrlandsfilialerna men samtidigt slopande av Västgötafilialen och de övrigas omvandling till s. k. sortprövningsstationer, varest självständig, lokal förädlingsverksamhet ej längre skulle utövas.

I fråga om Weibullsholms växtförädlingsanstalt ansåg utredningen, att densamma borde bibehållas såsom en enskild, statsunderstödd förädlingsinstitution. Statsbidrag föreslogs under vissa villkor utgå med 50 procent av nettoårskostnaderna för den egentliga förädlingsverksamheten.

Utredningens förslag rönt vid remissbehandlingen i allmänhet ganska stark kritik, ej minst från Sveriges utsädesföreningens sida. Något förslag, byggt på utredningen, förelades ej heller riksdagen av Kungl. Maj:t. Däremot uppdrog Kungl. Maj:t åt lantbruksstyrelsen att inom den gällande organisationens ram verkställa en viss översyn av den statsunderstödda växtförädlingsverksamheten. I början av år 1933 redovisade lantbruksstyrelsen sina överväganden i ämnet.

Såvitt angick Svalöv innefattade dessa förslag ett nytt avtal mellan utsädesföreningen och utsädesbolaget, vilket var förmånligare för föreningen än tidigare avtal. Vidare framlades förslag till en normalstat för föreningen, avsedd att med oförändrat statsbidrag å 224 000 kr. gälla förslagsvis tre år fr. o. m. budgetåret 1933/34.

Vidkommande Weibullsholm förordade lantbruksstyrelsen fortsatt statsbidragsgivning men ifrågasatte, om bidraget ej borde begränsas till att avse blott förädlingen av trädgårdsväxter (prydnadsväxter inbegripna). Skulle statsmakterna åter anse det befogat med anslag till växtförädlingsarbetet vid Weibullsholm i dess helhet, föreslog styrelsen såsom villkor härför, att verksamheten vid anstalten i görligaste mån skulle vara skild från firman Weibulls övriga rörelse samt att företagets utsädesförsäljning skulle underkastas statens centrala frökontrollanstalts uppsikt och kontroll. I förra fallet föreslogs ett anslag om 40 000 kr. för budgetåret 1933/34 och i det senare ett statsbidrag å 64 000 kr. för samma budgetår.

Dessa förslag förelades riksdagen, varvid Kungl. Maj:t hemställde om det högre bidraget åt Weibullsholm, avrundat till 65 000 kr. Under budgetåren 1933/34—1936/37 utgick anslagen oförändrade med 224 000 kr. till utsädesföreningen och 65 000 kr. till Weibullsholm. Därefter har det åtminstone för Svalövsanstaltens del ej visat sig möjligt att basera ett oförändrat statsbidrag på en för flera år framåt gällande normalutgiftsstat. Sedan denna tid har statens bidrag till utsädesföreningen flerdubblats. Även för Weibullsholms vidkommande har statsanslagen ökat, dock ej i samma takt som för Svalövsanstalten, vilken utveckling särskilt accentuerats under innevarande decennium.

Nuvarande organisation. Utredningen lämnar vidare en översikt över växtförädlingsverksamhetens nuvarande organisation i fråga om lantbruks- och köksväxter. Utredningen påpekar, att den praktisk-vetenskapliga växtförädlingen på dessa områden — bortsett från den som i anslutning till viss teoretisk undervisning och grundforskning samt kontroll- och forskningsuppgifter i viss utsträckning förekommer vid statens trädgårdsförsök, Lunds universitets genetiska institution och botanisk-genetiska institutionen vid lantbrukshögskolan — helt bedrivs i enskild regi. De på ifrågavarande områden verksamma enskilda förädlingsföretag, för vilka utredningen lämnar närmare upplysningar, är — förutom Sveriges utsädesförening och W. Weibull aktiebolag med Weibullsholms växtförädlingsanstalt — Algot Holmberg & söner aktiebolag i Norrköping, Otto J. Olson & sons aktiebolag i Hammenhög, Aktiebolaget L. Daehnfeldts fröhandel i Hälsingborg, Aktiebolaget Gehlins fröhandel i Malmö, Skåne-Hallands utsädesaktiebolag i Hälsingborg, Ramlösa plantskolor vid Hälsingborg. På gränsen till egentlig växtförädling står enligt utredningen vissa arbeten, som bedrivs av t. ex. Aktiebolaget Hallands frökontor i Gellinge och Kumla foder & utsädesaktiebolag (en del arbeten för vinnande av bättre anpassning m. m. vid introduktion av utländska sorter) samt Institutet för växtforskning och kyllagring i Nynäshamn (bl. a. uppdragning av virusfria elitstammar av potatis). Utredningen berör vidare något den i Svenska sockerfabriksaktiebolagets regi bedrivna vitbetsförädlingen.

Beträffande *Sveriges utsädesförening* lämnar utredningen bl. a. följande upplysningar.

Utsädesföreningen har sin huvudinstitution förlagd till Svalöv. Där äger föreningen en jordbruksfastighet om ca 16 ha med därå uppförda institutions-, bostads- och ekonomibyggnader. Förutom den äldre huvudbyggnaden disponerar föreningen sedan år 1951 över en modern laboratoriebyggnad, inrymmande över hundratalet arbetslokaler för olika ändamål, vilka huvudsakligen har avseende å kvalitetsundersökningar av förädlingsmaterialet. I anslutning till huvudanstalten finnes även en särskild institutionsbyggnad för försök med spånadsväxter, det s. k. linlaboratoriet. Den ytterligare jord, som föreningen behöver för sina försök vid huvudstationen, arrenderas huvudsakligen av Allmänna svenska utsädesaktiebolaget.

Under huvudanstalten sorterar direkt dels en s. k. förädlingsstation, förlagd till en av föreningen förvärvat egendom i Ugerup vid Vä i nordöstra Skåne — omkring 37 ha lätt sandjord, varå förädlingsarbeten med företrädesvis tobak, potatis och sötlupin bedrivs — och dels en s. k. substation å Tagels gård i Mistelås socken på sydsvenska höglandet.

Ett omfattande filialsystem över hela landet är i övrigt anknutet till huvudanstalten. Filialerna är åtta, nämligen Ultuna-, Östgöta-, Kalmar-, Västgöta-, Värmlands-, Västernorrlands-, Jämtlands- och Övre Norrlandsfilialerna. För verksamheten vid filialerna har föreningen i vissa fall tillgång till egna jordbruk. Eljest arrenderas nödig försöksjord. Egen jord disponerar föreningen över vid Kalmar-, Västernorrlands-, Jämtlands- och Övre Norrlandsfilialerna. Egendomen Nygård, till vilken Kalmarfilialen är förlagd, omfattar ej mindre än 96 ha åker. Till Nygård hör dessutom 361 ha skog.

Utsädesföreningen har sitt säte i Svalöv. Gällande stadgar är fastställda av Kungl. Maj:t den 24 oktober 1913. Därefter har endast några smärre ändringar i desamma blivit stadfästa. Det allmänna har tillerkänts avgörande inflytande på föreningens angelägenheter, därigenom att ordföranden och fyra ledamöter av föreningens styrelse om åtta medlemmar liksom även två av tre revisorer utses av Kungl. Maj:t.

Föreningen räknade vid 1954 års ingång 437 ständiga medlemmar och 1 386 årsbetalande medlemmar.

Den av föreningen bedrivna förädlingsverksamheten är så gott som uteslutande koncentrerad på de egentliga åkerbruksväxterna. Arbetsuppgifterna omfattar dessa växters förädling och odlingsproblem jämte förberedande sortprövning samt upplysnings- och rådgivningsverksamhet i anslutning härtill. Särskilt vid huvudanstalten bedrivs grundforskning på växtförädlingsområdet. Antalet parceller på huvudanstaltens försöksfält uppgick under år 1954 till 54 662. För filialerna och substationerna var motsvarande siffra samma år 44 353.

Den egentliga förädlingsverksamheten vid huvudanstalten är uppdelad på sex avdelningar, nämligen vete- och havreavdelningen; råg- och potatisavdelningen (jämte sötlupin- och tobaksförädling); korn- och spånadsväxtavdelningen (jämte humleförädling); vallväxtavdelningen; rotfruktsavdelningen (jämte gummimaskrosförädling); samt oljeväxtavdelningen. Två ytterligare avdelningar är förlagda utanför Svalöv, den ena för baljväxtförädling till Ultuna och den andra för speciellt norrländska förädlingsproblem till Västernorrlandsfilialen.

Förutom förädlingsavdelningarna finnes vid huvudanstalten för polyploid- och mutationsförädling, den s. k. kromosomavdelningen, samt en kemisk avdelning med cereal- och bakningslaboratorier.

Till huvudanstalten är jämväl förlagd den s. k. ärftlighetsinstitutionen,

vilken tidigare utgjorde en självständig inrättning under Lunds universitet men numera bildar en filial i Svalöv åt Lunds universitets genetiska institution. Åt denna filial tillhandahåller föreningen erforderliga lokaler, försöksjord samt viss arbetskraft.

Vid den kemiska avdelningen utföres, förutom för växtförädlingen nödvändiga analyser, ett stort antal undersökningar för skilda utomstående uppdragsgivares räkning. I samarbete med kvarn- och bryggeriindustrierna verkställas sålunda undersökningar av olika kvalitetsegenskaper hos mjöl och bröd resp. maltkorn. Kemiska avdelningen har vidare för Sveriges betodlares centralförenings räkning kontroll över sockerfabrikernas sockerhaltsanalyser m. m. Bland övriga större uppdragsgivare kan nämnas Sveriges oljeväxtintressenter, de till Svenska lantmännens riksförbund anslutna centralföreningarna, statens jordbruksnämnd samt Svensk spannmålshandel. Det kan ävenså tillfogas, att hinder ej möter för andra växtförädlingsföretag i landet att på samma villkor, som gäller för utomstående uppdragsgivare i övrigt, få analyser utförda vid kemiska avdelningen. Genom intäkterna av alla dessa uppdrag möjliggöres att kemiska avdelningen bildar en självförsörjande enhet inom föreningens organisation.

Vid linlaboratoriet utföres studier rörande kvaliteten hos olika sorter av spånadsväxter, varjämte vissa problem i samband med linets beredning till spinnbart material undersökes. Linlaboratoriets verksamhet bedrivs i samarbete med Riksförbundet Lin och hampa samt landets lin- och hampspinnier.

Antalet å löneplan uppförda befattningar vid huvudanstalten i Svalöv uppgick den 1 oktober 1954 till 73. Härav var 58 ordinarie och 15 extra. Å filialernas stat var samtidigt uppförda 27 tjänstebefattningar, varav 24 ordinarie och 3 extra. Den kollektivt anställda eller eljest timavlönade personalen varierar givetvis något. Under år 1954 uppgick antalet timavlönade årsarbetskrafter vid huvudanstalten till 108 och vid filialerna till 24 1/2.

Helt naturligt utgör kostnaderna för löner åt tjänstemän och arbetare de dominerande posterna på utgiftssidan i föreningens stat. Jämte pensionsavgifterna för de ordinarie tjänstemännen överstiger dessa poster f. n. 75 procent av totalutgifterna.

Förutom statsbidrag och de förut omnämnda inkomsterna från kemiska avdelningens verksamhet samt anslag från vissa organisationer och industrier för särskilda ändamål är det särskilt ersättningen från Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, som föreningen har att räkna med på inkomstsidan. För budgetåret 1955/56 beräknas denna ersättning uppgå till 415 000 kr. Vidare bör nämnas avgifterna från statens centrala frökontrollanstalt för de kontrollarbeten, som föreningen för anstaltens räkning utför i anslutning till utsädesaktiebolagets uppförökning och försäljning av utsäden av lantbruksväxter. Dessa avgifter beräknas för budgetåret 1955/56 uppgå till 95 000 kr.

Den ensamrätt till exploatering av de från föreningen utgående förädlade sorterna och eliterna av lantbruksväxter, som utsädesaktiebolaget sedan länge har, regleras genom avtal mellan parterna, varå Kungl. Maj:t meddelar godkännande. Bolaget erlägger årligen till föreningen dels en fixerad grundavgift och dels en på särskilt sätt beräknad tilläggsavgift. Det allmänna har beretts inflytande på bolagets verksamhet därigenom att Kungl. Maj:t äger utse såväl en ledamot i bolagets styrelse som ett ombud för deltagande i den årliga granskningen av bolagets räkenskaper och förvaltning.

Utsädesbolaget har hela sin försäljning av utsädesvaror ställd under statens centrala frökontrollanstalts uppsikt och kontroll. Gällande avtal här-

om, som godkänts av lantbruksstyrelsen, löper parallellt med avtalet mellan utsädesföreningen och utsädesbolaget.

Beträffande *Weibullsholms växtförädlingsanstalt* upplyses bl. a. följande.

Anstalten drives av W. Weibull aktiebolag. Den är förlagd till Weibullsholms gård i utkanten av Landskrona. Växtförädlingsanstalten bildar en från bolagets övriga verksamhet i görligaste mån — såväl bokföringsmässigt som organisatoriskt — skild enhet.

Verksamheten omfattar förädling av såväl åkerbruks- som köksväxter. Även prydnadsväxter ingår i förädlingsprogrammet. För sin verksamhet disponerar anstalten över tidsenliga anläggningar såsom laboratorielokaler, växthus och lagringslokaler. Häribland märkes det cytologiska laboratoriet. Vidare har två under de senaste åren uppförda isoleringsväxthus för förädlingsarbetet med korsbefruktande växtslag — särskilt oljeväxter, rotfrukter och köksväxter — specialinretts med celluppdelning, pollenfilter samt anordningar för avkylning, automatisk luftväxling och vattning m. m. För de praktiska arbetena i samband med försöksodlingar o. d. har anstalten tillgång till den i bolagets omfattande jordbruksdrift använda maskinella utrustningen för jordbearbetning, sådd, skörd, tröskning, rensning och torkning, varigenom möjligheter erbjödes att, så långt detta här kan ske, rationalisera försöksverksamheten.

Vid Weibullsholm bedrivs grundforskning i anslutning till målforskningen. I förädlingsarbetet har de traditionella metoderna med urval och korsningar alltså sin plats, men ökad vikt har efter hand lagts vid heterosisförädling, kromosomfördubbling och inducerade mutationer liksom vid den moderna växtförädlingstekniken i övrigt. Något cereallaboratorium med fullständig utrustning finnes ej vid anstalten, men i dessa frågor förekommer samarbete med några ledande kvarnindustrier. Den till företaget knutna avdelningen för kontroll av frö och utsädesvaror anlitas givetvis även i växtförädlingsverksamheten för utförande av olika analyser m. m.

Förädlingsverksamheten vid Weibullsholm är sedan länge uppdelad på fem skilda avdelningar, vilka f. n. omfattar följande växtslag och arbetsuppgifter nämligen foderrotfrukter, korn och korsblomstriga oljeväxter; havre, trindsäd och oljelin; höstvetete och vårvete; vallväxter och kromosomundersökningar; och köks- och blomsterväxter.

Verksamheten är sedan gammalt centraliserad till Weibullsholm, och någon lokal förädling i anstaltens regi förekommer icke. Försöksodlingarna är förlagda till Weibullsholms gård, som omfattar ca 200 ha jord av god beskaffenhet. Härav upptager det egentliga förädlingsmaterialet drygt 40 ha. Antalet försöksparceller år 1954 uppgick till 32 058 st.

Om Weibullsholmsanstalten sålunda ej utövar någon lokal förädlingsverksamhet, har den dock byggt upp ett tämligen omfattande system av s. k. filiala försök i landets olika delar. Till större delen har dessa försök organiserats i samarbete med hushållningssällskapen. Nummersorterna provas först på Weibullsholm — i regel under tre år — för att sedan, förutsatt att de redan då givit lovande resultat, skickas ut till filialförsöken. Sistnämnda försök utföres i överensstämmelse med reglerna för statens jordbruksförsöks fasta försöksverksamhet och de lokala, officiella försök, vilka handhåves av hushållningssällskapen. Weibullsholms filialförsök är fördelade över ett större antal platser i landet under hänsynstagande till olika klimat- och odlingsbetingelser. Under år 1954 fanns omkring 70 dylika försöksplatser, varav flertalet i södra och mellersta men en del även i norra Sverige. På åtskilliga av dessa försöksplatser har försök utlagts på skilda ställen i

orten. Antalet parceller uppgick nämnda år till ca 5 000. På de flesta försöksplatserna prövas spannmålssorter men på en del av platserna enbart rotfrukter eller köksväxter.

De ledande tjänstemännen vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt är 1 föreståndare, 3 förädlingsledare, 3 förste försöksledare, 1 andre försöksledare och 2 tredje försöksledare. Den övriga personalen vid anstalten — under år 1954 till antalet 53 — utgöres av assistenter, förmän, kollektivavtalsanställd eller eljest timavlönad arbetspersonal samt praktikanter och elever. Bland assistenterna är inräknade bl. a. laboratoriebiträden och kontorsbiträden. Gruppen arbetare och praktikanter m. fl. är beräknad med hänsyn till årsarbetskrafter. Det ter sig rätt naturligt, att bolagets personal på övriga avdelningar då och då får utföra arbeten för växtförädlingsanstaltens räkning, utan att detta bokföres. Om ock i mindre utsträckning förekommer också det omvända förhållandet. En viss växelverkan i avseende å personalens utnyttjande vid företaget såsom helhet går svåriligen att undvika.

Exploateringen av vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt uppdagna nya sorter och stammar av lantbruks- och köksväxter handhas av W. Weibull aktiebolag. Å bolagets egna jordbruk äger uppförökning av utlämnade eliter rum. Förmering av förädlingsmaterialet och originalutsäde sker även i betydande omfattning medelst å skilda platser utlagda kontaktsodlingar hos enskilda jordbrukare, huvudsakligen i Skåne, på Öland (speciellt köksväxter) samt i Östergötland i anslutning till bolagets filialanläggningar i Skänninge.

Bortsett från den egentliga sortrenhets- och sortäktthetskontrollen, för vilken statens centrala frökontrollanstalt svarar, ombesörjer firman Weibull själv den erforderliga kontrollen över bolagets utsädesvaror. Dessa statsplomberas sålunda ej utan går i handeln under bolagets egen plomb. Föreståndaren för Weibullsholms växtförädlingsanstalt är ansvarig för arbetet vid anstaltens frökontrollbyrå. Den omedelbara ledningen utövas av en av statens centrala frökontrollanstalt i avseende å kompetens för befattningen godkänd föreståndare. Antalet biträden vid byrån uppgår till 15.

I fråga om en del andra företag med mer eller mindre omfattande förädlingsverksamhet lämnas bl. a. följande upplysningar.

Algot Holmberg & söner aktiebolag i Norrköping åtnjuter sedan 1944 årligen statsbidrag för sitt förädlingsarbete med sojaväxten. Å denna förädlingsverksamhet, som huvudsakligen koncentrerats till Fiskeby utanför Norrköping, har företaget sedan slutet av 1930-talet nedlagt ett förhållandevis omfattande arbete. Bolaget driver även förädling med råg.

Otto J. Olson & sons aktiebolag i Hammenhög bedriver sedan år 1926 växtförädling med rotfrukter samt med ett flertal vallväxtarter. Därefter har av lantbruksväxter på programmet upptagits ytterligare vallväxter, ärtor, sötlupin, oljeväxter (i ganska stor skala), potatis och majs. Under senaste åren har vissa arbeten med stråsäd inletts. Sedan år 1935 omfattar verksamheten jämväl förädling av trädgårdsväxter och har efter hand utökats att avse flertalet köksväxtslag och ett stort antal prydnadsväxter.

Verksamheten är förlagd till Gullåkers växtförädlingsanstalt i Hammenhög. Försök och urvalsmaterial är utlagda även på åtskilliga andra platser, huvudsakligen inom Kristianstads län. Antalet parceller med lantbruksväxter uppgick under år 1953 till sammanlagt 15 305. Beträffande trädgårdsväxterna omfattade förädlingsmaterialet år 1954 något över 12 000 nummer, vilka fördelats på ca 7 ha frilandsjord och 3 000 kvm under glas.

Kontrollen över bolagets utsädesvaror av lantbruksväxter omhänderhaves helt av statens centrala frökontrollanstalt.

Bolaget ombesörjer marknadsförandet av de nya sorter och stammar, som framkommer som resultat av förädlingsverksamheten vid Gullåker. Uppförökning av eliterna äger rum på bolagets egna jordbruksegendomar samt medelst kontraktsodlingar.

J. E. Ohlsens enke aktiebolag bedriver sedan år 1937 förädling av köks- och blomsterväxter. Från år 1941 är verksamheten koncentrerad till egendomen Ohlsgård vid Fosieby utanför Malmö. Försöks- och förädlingsarbete i bolagets regi bedrivs i viss utsträckning även på några andra egendomar i Malmöhus län. Å Ohlsgård finnes bl. a. en ny institutionsbyggnad, tork- och lagerhus, 16 växthus, 500 drivbänkar samt ett antal små isoleringshus för parkorsning.

Bolagets förädlingsarbete är främst inriktat på att åstadkomma bättre odlingsmaterial för den yrkesmässiga trädgårdsnäringens behov. Trots den förhållandevis korta tid, varunder företaget bedrivit förädlingsverksamhet, har ett stort antal nya sorter och stammar av köksväxter framkommit som resultat av detta arbete.

Aktiebolaget L. Daehnfeldts fröhandel i Hälsingborg bedriver sedan år 1925 viss växtförädlingsverksamhet med framför allt prydnadsväxter men även med köksväxter. Jämfört med övriga förut nämnda växtförädlingsföretag är dock verksamheten av ganska ringa omfång och betydelse. Vad nu sagts gäller även *Aktiebolaget Gehlins fröhandel* i Malmö; dock torde denna firmas förädlingsverksamhet vara av ännu mindre omfattning.

Skåne-Hallands utsädesaktiebolag i Hälsingborg bedriver sedan år 1944 å bolagets egendom Sundshöjd i Raus växtförädling i mindre skala. Bl. a. utföres försök med rödklöver med sikte på resistensförädling. År 1953 övertog bolaget den till *Aktiebolaget Carl Engström* i Eslöv knutna utsädesavdelningen, i vars regi visst förädlingsarbete med speciellt rotfrukter bedrivits.

Ramlösa plantskolor vid Hälsingborg påbörjade 1938 förädlingsarbeten, särskilt berörande kromosomfördubbling medelst colchicinbehandling. Bl. a. betor och korn har blivit föremål för bearbetning.

Nuläget i fråga om rättsskydd och kontroll m. m. Utredningen övergår här efter att behandla frågan om stöd åt växtförädlingen i annan form än statsbidrag. Såsom en inledning härtill redogöres i stora drag för nuläget i fråga om rättsskydd och kontroll m. m. å växtförädlingens samt utsädesproduktionens och utsädeshandelns område. Utredningen sammanfattar läget sålunda.

Lagen angående handel med utsädesvaror jämte anslutande författningar lämnar garantier mot att underhålligt utsäde över huvud taget offentligen salubjudes. Denna lagstiftning kräver, att dylikt utsäde uppfyller vissa minimikrav beträffande allmänna utsädesegenskaper såsom renhet, grobarhet samt frihet från ogräs. Åsidosättande härav faller under allmänt åtal. Skogsfrö och prydnadsväxtfrö ävensom statsplomberad frövara omfattas ej av denna lagstiftning.

Gällande reglering av importen av vallväxt-, rotfrukts- och köksväxtfrö är den för växtförädlare och utsädesproducenter i vårt land betydelsefullaste av förekommande importförbud i avseende å utsädesvaror och annat förökningsmaterial. I hägnat av en begränsad importlicensgivning har en inhemsk produktion av de nämnda fröslagen växt fram.

Undersökningar och analyser av utsädesvaror verkställes på begäran av statens centrala frökontrollanstalt i Stockholm med filial i Skåne samt av

fem statsunderstödda lokala frökontrollanstalter. Å den centrala anstalten ankommer därjämte uppsikten över efterlevnaden av lagstiftningen om utsädeshandeln. Frökontrollanstalterna ombesörjer vidare statsplombering av utsädesvaror enligt av lantbruksstyrelsen meddelade föreskrifter. Plomberingsbevis kan utfärdas för någon av klasserna vanlig bruksvara, kvalitetsvara, vara försedd med kontrollodlingsbevis, originalvara och inregistrerad rödklöverstam.

Fordringarna beträffande grobarhet, renhet, ogräshalt, sjukdomsangrepp o. s. v. är lägst för vanlig bruksvara och högre för de övriga plomberingsklasserna, vilka sinsemellan åtskiljes framför allt genom olika anspråk på sort- och stamäkthet. Statsplombering av utsädespotatis utföres av den centrala anstalten enligt särskilda regler för originalvara och tre kvalitetsklasser. Bevis för originalvara får utfärdas endast åt vederbörande förädlare eller hans rättsinnehavare. Bevis för inregistrerad rödklöverstam får blott meddelas för frövara från särskilda under Sveriges fröodlareförbunds uppsikt stående konservat- eller stamfrögårdar. De lokala frökontrollanstalternas plomberingsrätt är begränsad till de båda lägsta plomberingsklasserna. Även i fråga om dessa utför emellertid statens centrala frökontrollanstalt de för alla plomberingsklasserna obligatoriska efterkontrollodlingarna. Beträffande de tre högre klasserna ombesörjer centralanstalten jämväl frökontrollodlingar och fältbesiktningar. I fråga om köksväxtfrö utför centralanstalten antingen statsplombering i vanlig ordning eller, när det är fråga om små förpackningar, märkning av själva frövaran. I senare fallet får försäljning ske under beteckningen statskontrollerat köksväxtfrö.

Genom särskilda avtal med statens centrala frökontrollanstalt har två av våra ledande utsädesfirmor — Allmänna svenska utsädesaktiebolaget och Otto J. Olson & sons aktiebolag — ställt hela sin utsädesförsäljning under anstaltens kontroll, s. k. helkontroll. Beträffande Svalövsbolaget har dock anstalten delegerat vissa delar av kontrollverksamheten till Sveriges utsädesförening.

W. Weibull aktiebolag har sedan ett 20-tal år tillbaka i stort sett själv omhänderhaft frökontrollen vid firman. Statens centrala frökontrollanstalt ombesörjer dock, jämsides med firman själv, erforderliga odlingar för kontroll av sort- och stamrenhet samt sort- och stamäkthet hos utsädespartier, som skall försälgas. Denna ordning, genom vilken företaget i nu ifrågavarande hänseende intager en särställning, konfirmerades av 1952 års riksdag i samband med behandlingen av vissa förslag från 1950 års frökontrollutredning. Bolaget har visserligen icke meddelats någon formlig auktorisation av Kungl. Maj:t att självt, på sätt frökontrollutredningen föreslog, omhänderha frökontrollen vid företaget. Frågan har i stället tillsvdare lösts på det sättet, att lantbruksstyrelsen meddelat godkännande å ett den 1 oktober 1953 mellan bolaget och statens centrala frökontrollanstalt träffat avtal rörande viss kontroll över bolagets utsädesvaror. Detta avtal reglerar utsädeskontrollen vid företaget efter väsentligen samma grunder, som sedan länge gällt beträffande detta bolag.

En särskild nämnd, originalutsädesnämnden, har till uppgift att bedöma sorter och stammar av lantbruks- och köksväxter samt att avgöra, vilka av dem som skall vara berättigade att statsplomberas med sort- eller stamnamn eller intagas i statskontroll av köksväxtfrö. Nämnden har även att bestämma, vilka av dessa sorter och stammar, som vid statsplombering resp. statskontroll må betecknas som original eller, i fråga om rödklöver, erhålla beteckningen inregistrerad stam. För originalförklaring gäller som villkor bl. a. att växten i fråga, som skall vara resultat av ett självständigt förädlingsarbete, vid sortprovningen i något praktiskt viktigt avseende visat sig

beteckna ett framsteg i förhållande till allmänt brukade handelssorter samt jämväl i övrigt befunnits äga högt odlingsvärde. Originalutsädesnämnden skall årligen utgiva förteckning över de till statsplombering resp. statskontroll berättigade sorterna och stammarna. Förteckningen benämnes i allmänhet *rikssortlistan*.

De försök och den sortprövning, varpå originalutsädesnämndens avgöranden till väsentlig del baseras, utföres i främsta rummet av statens jordbruksförsök och, beträffande köksväxter, statens trädgårdsförsök samt vid dem mer eller mindre direkt underställda försöksgårdar, försöksstationer och lokala försök hos hushållningssällskapen. Dessutom tages viss hänsyn till de försök, som utförts av förädlarna själva.

Beträffande skyddet för den svenska växtförädlingen åtnjuter denna ett visst indirekt sådant genom gällande reglering av såväl utsädeshandeln som framför allt importen av åtskilliga fröslag. I förening med statens centrala frökontrollanstalts och originalutsädesnämndens verksamhet samt den officiella sortprövningen kan hela detta system — förutom att det är ägnat att tillförsäkra köparna sort- eller stamäkta varor på utsädesmarknaden — sägas verka som ett visst skydd för växtförädlingen. (Se lagen 14 juni 1928 angående handel med utsädesvaror samt lantbruksstyrelsens kungörelse den 25 maj 1956 angående statsplombering av utsädesvara.)

Statsplombering av utsädesvara under originalbeteckning ger förädlaren eller dennes rättighetshavare uteslutande rätt till försäljning av på så sätt plomberad vara. Däremot föreligger intet hinder, vad plomberingsförfattningarna angår, för vem som helst att med begagnande av det godkända sort- eller stamnamnet försälja utsädesvara under statsplomb av lägre valör eller utan någon statsplombering alls.

I avseende å rättsskyddet i övrigt för den svenska växtförädlingen må följande anföras.

Patentskyddet saknar i vårt land f. n. praktisk betydelse. Endast i ett par fall har växtförädlingsmetoder patentbelagts. Patent å växtförädlingsprodukter har hittills aldrig meddelats. Delade meningar synes för övrigt råda, huruvida gällande patentförordning medgiver beviljande av patent i här avsedda fall.

Varumärkesskyddet åter anlitas av växtförädlarna och deras rättighetshavare i ej ringa utsträckning. Intresset för att bereda växtförädlingsprodukter detta skydd synes ha stegrats under de senaste åren. Å andra sidan är det ej så ofta som varumärkeshavaren gör ansträngningar att bevaka sina rättigheter enligt varumärkeslagen. Svårigheterna härvidlag är också ganska stora, då det gäller växtsorter. Det skydd, varumärkesregistreringen erbjuder, är därjämte merendels ganska begränsat. Man får komma ihåg, att varumärkeslagstiftningens syfte blott är, att en näringsidkare skall få ensamrätt att använda det registrerade märket för att skilja från honom här rörande varor från andra näringsidkares. Namnet, men ej produkten skyddas. Något hinder mot omdöpning och försäljning av den varumärkesskyddade sorten under annat, ej förväxlingsbart namn föreligger på grund härav icke. Å andra sidan förtjänar det framhållas, att varumärkesregistrering på växtförädlingsområdet i förening med bestämmelserna för statsplombering skänker ett bättre skydd än varumärkeslagstiftningen i och för sig kan ge. Förutom att varumärkesskyddet som sådant förhindrar obehörigt begagnande av det godkända sort- eller stamnamnet även när fråga är om statsplombering av utsädesvara under plomb av lägre valör är original, tillåter icke plomberingsbestämmelserna statsplombering under annat namn än det i gällande förteckning upptagna, av originalutsädesnämnden godkända sort-

eller stamnamnet. Härigenom förhindras vid statsplombering omdöpning och försäljning av en växtsort under annat namn än det registrerade.

Bestämmelserna i lagen mot illojal konkurrens kan vidare under vissa försättningar bereda växtförädlingen ett visst skydd. Detta gäller dels fall av illojal reklam vid salubjudande av växter och utsädesvaror, dels ock obehörig användning av namn eller annat kännetecken, som företer förväxlingsbar likhet med förut här i riket inarbetat kännetecken, även om detsamma ej registrerats såsom varumärke.

I vissa grövre fall av försäljning av utsädesvara under falskt sken av att tillhöra en bättre sort eller kvalitet vill det ej synas uteslutet, att strafflagens bedrägeribestämmelser kan bli tillämpliga. Vad nu sagts gäller även svårare brott mot förbudet mot illojal användning av namn eller annat kännetecken.

Lagstiftningen om oriktig ursprungsbezeichnung torde ur skyddssynpunkt få anses äga huvudsakligen blott teoretiskt intresse för växtförädlingens del.

I samband med träffande av avtal om försäljning eller upplåtande av rätt till försäljning av förökningsmaterial av vissa växtsorter (huvudsakligen utländska, t. ex. rosor) förekommer det understundom, att endast civilrättsligt verksamma förbehåll om förbud mot efterodling m. m. göres av vederbörande rättighetshavare till originalsorten, varvid dessa ej sällan tillika skaffat sig varumärkesskydd.

Frågan om införande av ett licensavgiftssystem. Vid behandlingen av frågan om införande av ett licensavgiftssystem i vårt land lämnar utredningen först följande summariska redogörelse för ett i Holland år 1941 infört royaltysystem.

Det holländska systemet baseras på en speciallagstiftning innefattande bl. a. dels en väl utbyggd sortprövning, dels ett officiellt centralsortregister för nya sorter jämte en anslutande beskrivande sortlista för jordbruksväxter, som med vissa undantag från den allmänna utsädesmarknaden utesluter sorter, vilka ej finnes upptagna i listan, och dels en obligatorisk offentlig plombering av utsäde och annat förökningsmaterial. Registreringen i centralsortregistret är förbunden med mer eller mindre långt gående rättigheter för sortinnehavarna. Rättigheterna gäller i regel för 25 år med möjlighet till förlängning. För korsbefruktande jordbruksväxter (råg och majs dock undantagna) samt för köks-, krydd- och medicinalväxter liksom för prydnadsväxter innefattar förädlarrättigheterna uteslutande rätt att marknadsföra förökningsmaterialet av vederbörande sort. Beträffande trädgårdsväxterna överväger man f. n. att utsträcka denna rätt till en uteslutande rätt att uppföröka sorterna. För övriga jordbruksväxter gäller att förutom förädlaren, som med ensamrätt marknadsför utsäde och förökningsmaterial under originalbeteckning, även utomstående odlare kan delta i utsädesförsörjningen genom att producera efterodlingar på originalutsäde från förädlaren. Då utomstående odlare säljer utsäde från efterodlingar, vilket sker under kontroll av en statligt auktoriserad organisation, uppbäres av denna organisation jämte plomberingsavgifterna en viss royalty, som överföres till s. k. kompensationsfonder för växtförädlarna. Storleken av dessa licensavgifter är avhängig av mängden plomberat utsäde. Av de fonderade medlen utbetalas sedermera till förädlarna royalty i proportion till under viss säsong plomberade kvantiteter utsäde av resp. sorter. Royaltyn är störst för första efterodling, mindre för andra och lägst för övriga efterodlingar. Beloppens storlek fastställs av jordbruksministeriet i samråd med förädlarnas organisation. Även särskil-

da belöningar kan utdelas ur fonderna. Den sammanlagda summan av licensavgifter och belöningar har under senare år uppgått till 250 000—300 000 floriner årligen. Förädlarna upptager härutöver vid egen försäljning av originalvaror en s. k. förädlarpremie, som är inbakad i utförsäljningspriset. Detta prispålägg är ej begränsat eller på annat sätt reglerat, utan förädlaren eller dennes rättighetshavare är oförhindrad att uttaga det merpris, som konkurrensen och marknadsläget medgiver. Utländska förädlare hade man från början i princip tillerkänt motsvarande rättigheter och sortskydd, men det har under senare år varit aktuellt att ändra på detta, så att skyddet blir beroende av reciprocitet för holländska sorter i vederbörandes hemland. I avvakten på vidtagande av lagändringar i denna riktning har emellertid sedan år 1949 alla utbetalningar av licensmedel till förädlare i länder, där motsvarande skydd för holländska förädlare ej existerar, stoppats.

I anslutning till beskrivningen av det holländska systemet har utredningen låtit upprätta en översiktlig sammanställning över kontroll och förädlingskydd, såvitt angår stråsädesslagen, i våra nordiska grannländer och ett antal andra europeiska länder. För jämförelse har jämväl Sverige och Holland medtagits i sammanställningen. Denna torde såsom *bilaga 1* få fogas till detta protokoll. I fråga om de i vissa länder rådande systemen för tillförande av licensavgifter åt växtförädlingen påpekar utredningen skillnaden mellan Holland och Belgien, å ena, samt Västtyskland, å andra sidan. Såsom av sammanställningen närmare framgår är plombering av utsäde obligatorisk i alla tre länderna, men i de båda förstnämnda staterna utföres plomberingen av offentliga organ, medan den i Västtyskland ombesörjes av förädlaren själv. I anslutning härtill uppbäres och förmedlas i Holland och Belgien licensavgifterna av plomberingsmyndigheterna. I Västtyskland åter odlas allt till försäljning avsett utsäde, som ej produceras av förädlaren eller hans rättighetshavare, under dennes överinseende och på hans licens. Härigenom har förädlaren i Västtyskland möjlighet att själv kontrollera hela produktionen och utbudet av utsäde av de egna sorterna.

Med hänvisning till det nyss återgivna framhåller utredningen licensavgiftsfrågans betydelsefulla internationella aspekter. Om det skall bli möjligt att inom den närmaste tiden införa ett sådant system även i vårt land, torde emellertid — anför utredningen — som ett första steg en lösning av frågan på det nationella planet vara den enda framkomliga vägen. I det följande diskuterar utredningen därför problemet med utgångspunkt från interna, svenska förhållanden, varvid i huvudsak anføres följande.

En premiering av vederbörande förädlare efter förtjänst skulle medelst ett licenssystem i viss mån bli möjlig. Uttagande av royalty i relation till marknadsförda utsädeskvantiteter av varje sort kom att ge en bild av de olika sorternas spridning och därmed på sitt sätt av den insats, förädlaren i fråga lyckats göra. Här är det dock på sin plats att omedelbart göra den reservationen, att åtskilliga sorter och stammar kan ha stor lokal betydelse, även om deras totala spridning är förhållandevis ringa.

För uppbyggande av ett royaltysystem skulle erfordras ett avsevärt förstärkt skydd för växtförädlarnas arbete och produkter. Ett sådant skydd måste med nödvändighet tillskapas för att systemet skall kunna fungera nöjaktigt. Av den förut lämnade redogörelsen för de rådande förhållandena

framgår, att rättsskyddet på detta område i vårt land är svagt utbyggt. En förstärkning av detta skydd på åtminstone vissa punkter torde i princip vara önskvärd.

För införande av ett royaltysystem synes vidare den omständigheten tala, att statsutgifterna för förädlingsverksamheten härigenom skulle kunna nedbringas. Det erforderliga ekonomiska stödet åt växtförädlingen skulle nämligen till viss del kunna baseras på licensavgifter. I motsvarande mån kunde det bliva möjligt att nedskära nu utgående statsbidrag till denna verksamhet.

Ett royaltysystem skulle ytterligare möjliggöra reciprocitet i förhållande till andra länder med liknande system. I nuvarande stund torde detta icke innebära någon mera påtaglig ändring i vårt läge utom såvitt rör Holland och i viss mån Västtyskland. Enligt vad utredningen inhämtat skulle f. n. från Holland — bortsett från den eventuella möjligheten att få loss redan infrusna licensmedel — kunna påräknas en royalty om ca 20 000 kr. per år. Den uppges förut ha varit avsevärt större, beroende särskilt på Svalövs-havresorternas tidigare dominerande ställning i Holland.

För de växtförädlingsföretag, vilka ej åtnjuter statsbidrag, skulle ett royaltysystem troligen medföra en direkt ekonomisk fördel, låt vara att man ej får bortse från den negativa verkan, som förhöjda priser på licensbelagda utsädesvaror från efterodlingar kan komma att få på omsättningen av desamma.

Om sålunda vissa beaktansvärda skäl talar för införande även i vårt land av ett i huvudsak efter de givna utländska förebilderna uppbyggt licenssystem, synes å andra sidan ett dylikt system för Sveriges vidkommande med den speciella struktur, som växtförädlingsverksamheten här har, vara förknippat med åtskilliga nackdelar.

Till en början vill det synas ganska tvivelaktigt, huruvida det skulle vara möjligt att totalt sett minska statens utgifter, därest man ersatte nuvarande direkt utgående statsanslag till växtförädlingen med införande av royalty på efterodlingar av originalutsäden. Orsakerna härtill är flera.

Det torde knappast vara praktiskt möjligt att uttaga licensavgift annat än i samband med plombering av utsädesvaror från efterodlingar. På detta sätt har man ju också reglerat saken i de länder, som nu tillämpar royaltysystem. F. n. kan man likväl ej räkna med att mer än 20 à 25 procent av i Sverige använt utsäde av jordbruksväxterna är statsplomberat. Detta gäller i vart fall om de för ett licenssystem utslagsgivande stråsädesslagen. Med en så begränsad omfattning av plomberingsverksamheten skulle inkomsten på licensavgifterna, förutsatt att dessa fastställdes på en skälig nivå, bli förhållandevis liten. Härtill kommer att royaltyns uttagande skulle innebära en belastning för de firmor, som låter statsplombera, vilket kunde medföra, att åtskilliga företag lämnade denna ur allmän synpunkt önskvärda plomberingsform. En grundförutsättning för att ett licenssystem skall bli effektivt synes alltså vara en reglering, som gör plombering obligatorisk för åtminstone allt offentligen salubjudet utsäde, belagt med royalty.

I syfte att förbilliga plomberingsverksamheten för det allmänna skulle

man möjligen kunna tänka sig en mer eller mindre omfattande delegering av plomberingen till utsädesfirmorna själva, varvid dessa skulle åläggas uppgifts- och redovisningsskyldighet gentemot förädlarna. Med hänsyn till utsädeshandelns splittring samt svårigheterna för att ej säga omöjligheten av att anordna en tillförlitlig kontroll över de plomberande firmorna torde emellertid en sådan delegering av plomberingsverksamheten, vilken för övrigt skulle åsamka vederbörande vissa merkostnader, ej vara en framkomlig väg. Man får ej heller bortse från att strävandena att hålla utsädeshandeln på en kvalitativt hög nivå kunde befaras lida avbräck, därest alltför stora delar av nämnda marknad skulle komma att falla utanför den statliga eller statskontrollerade frökontrollverksamheten.

För att få till stånd ett nöjaktigt fungerande royaltysystem torde det i anledning av det anförda bliva nödvändigt att, såsom ock i utlandet skett, föreskriva obligatorisk offentlig plombering.

Konsekvensen av en sådan åtgärd skulle emellertid bliva den, att den statliga och statsunderstödda frökontrollverksamheten måste väsentligt utbyggas. Förstärkningen av frökontrollorganisationen skulle komma att medföra en hel del utgifter för det allmänna. Såvitt kan bedömas blev det främst fråga om ej oväsentliga engångskostnader för den nödvändiga upprustningen. Vidare hade man att förutse en viss ökning av de löpande anslagen till frökontrollverksamheten, åtminstone i vad avser statens centrala frökontrollanstalt. Under förutsättning av en måttlig höjning av taxorna för analys-, inspektions- och plomberingsavgifterna skulle dock driftsunderskottet å statens centrala frökontrollanstalts verksamhet resp. statsbidragen till de lokala frökontrollanstalterna kunna begränsas. En höjning av taxorna åter skulle bidra till att ytterligare fördyra utsädet.

Som tidigare framhållits (s. 22) måste ett effektivt licenssystem grundas jämväl på ett sortskydd, vilket helt eller delvis innefattar förbud mot saluförande i öppna marknaden av annat än godkända och i officiella sortlistor upptagna sorter och stammar och därjämte tillförsäkrar sortinnehavaren en mer eller mindre långt gående ensamrätt till försäljning eller uppförökning av den å honom registrerade sorten. Därest utsädesfirmorna berövades rätten att fritt försälja eller producera efterfrågade sorter — här bortses från nuvarande försäljning under statlig originalplomb — vartill annan innehar originalrätten, kunde det tvivelsutan förväntas, att många företag skulle skaffa sig egen förädlingsverksamhet och lansera egna sorter, vilka mången gång åstadkommits inom befintliga originalsorter genom kombinationer och urval utan större värde. Sådana mindre tillfredsställande förhållanden uppges ha rått i Tyskland under 1920-talet. Ett mycket stort antal utsädesföretag och utsädesodlare där igångsatte enligt uppgift egen »förädlingsverksamhet», utnyttjade och omdöpte kända sorter, som därefter gick under vederbörandes eget namn. För att förhindra något sådant har i länder med royaltysystem skapats en mer eller mindre omfattande kontrollapparat. Även om man i vårt land med gällande plomberingsbestämmelser ej behövde befara sådana svåra missförhållanden som i det anförda exemplet, går det ej att

bortse från riskerna, och under alla förhållanden skulle man ej kunna komma ifrån en viss utbyggnad av vår nuvarande kontrollorganisation och sortprövningsverksamhet på förevarande område. Den fasta statliga liksom även den statsunderstödda lokala försöksverksamheten skulle belastas även av en annan anledning. Om premiering av förädlare infördes, är det nämligen antagligt, att royaltyn skulle locka en hel del andra företag och personer än dem, som nu ägnar sig åt växtförädling, att med medelmåttig utrustning och kanske ofta otillräckliga specialkunskaper försöka sig på förädling av ett eller annat växtslag. Resultatet kom att bli, att ett större antal sorter än nu — och ofta nog tämligen likvärdiga — måste prövas i officiella försök utan att förmodligen tillföra vår växtodling något väsentligt bättre material. Erfarenheterna från Holland ger vid handen, att den nödvändiga, rigorösa kontrollen ställer sig ganska dyrbar. En utbyggd kontroll- och försöksverksamhet i samband med införande av ett royaltysystem i vårt land skulle således av allt att döma ställa krav på ökade statliga anslag och bidrag till här ifrågavarande verksamhet.

Ytterligare torde det svårigen kunna undvikas, att staten även efter införande av ett licenssystem kom att få svara för en del måhända ej obetydliga utgifter för växtförädlingen och närmast då viss teoretisk forskning och mera lokalt betonad förädlingsverksamhet. För att klarlägga orsakerna här till synes det erforderligt att ånyo något rikta blicken på utländska förhållanden.

Exemplen från de länder, där man infört royaltybetalning till växtförädlarna, visar att med ett sådant system förädlarna inriktar sitt intresse på sådana växtslag, där det är mest att förtjäna, och därför i huvudsak endast arbetar på att frambringa sorter för av klimat och jordmån gynnade områden med omfattande odling av dylika växtslag, medan andra områden och växtslag blir försummade. Även den för en fortsatt utveckling nödvändiga grundforskningen har visat benägenhet för att bli tillbakasatt, då den ej direkt kan ge inkomster i form av royalty. I exempelvis Holland har man på grund av anförda förhållanden nödgats lämna särskilt ekonomiskt stöd åt förädlingen av såväl foder- och betesgräs som rotfruktsväxter. I såväl Holland som Västtyskland har man vidare sett sig nödsakad att upprätta statliga institutioner för att taga hand om grundforskningen och mera komplicerade och dyrbara arbeten. Förädlingsresultaten från dessa institutioner överlämnas sedan åt privatförädlarna som ett slags halvfabrikat för fortsatta urvals- och renodlingsarbeten. Det kan för övrigt här nämnas, att en organisation med grundforskning och mera teoretiskt betonade arbeten i samband med växtförädling även i flertalet länder utan royaltysystem — exempelvis USA, Kanada, Norge, Schweiz och Italien — förlagts till universitetet eller därmed jämförbara statliga institutioner. För att återgå till förhållandena i länderna med licenssystem har det aldrig varit möjligt att få de praktiskt verksamma förädlarna att betala några avsevärdare summor för det ovan såsom halvfabrikat betecknade förädlingsmaterialet, varför institutionerna praktiskt taget helt fått lita till statsunderstöd.

Det föreligger ej skäl för annat antagande än att införande av ett royalty-system i vårt land även här skulle medföra en koncentration av förädlingsverksamheten på sådana uppgifter, som kan tänkas lämna bästa ekonomiska utbyte för förädlarna, t. ex. stråsådessorter för södra och mellersta Sverige. Förädlingen av växtslag, som med hänsyn till bl. a. liten odlingsareal ej beräknas ge någon större inkomst, kunde däremot av naturliga ekonomiska skäl väntas bli eftersatt. Likaså måste man räkna med att insatserna för mindre gynnade jordbruksområden, såsom stora delar av Norrland, kom att försvagas. Ur allmän synpunkt vore detta att beklaga, enär det får anses vara av stor betydelse, att förädlingsarbeten med kraft bedrivs även med mindre allmänt odlade växtslag och för mindre gynnade odlingsområden. Risk kunde slutligen föreligga, att de ej sällan kostsamma och till sin utgång ofta ovissa arbetena med nyare metoder kom att bli eftersatta liksom också upptagande av förädling av nya kulturväxter.

För att förebygga sådana föga lyckliga konsekvenser av ett licenssystem torde det som nämnts bli nödvändigt att alltjämt lämna växtförädlingen ett förhållandevis kraftigt statligt ekonomiskt stöd. Härvid skulle man kunna tänka sig att efter utländsk förebild koncentrera den behövliga grundforskningen till våra högre lärdomsanstalter. Företrädesvis vid Lunds universitets genetiska institution samt vid lantbrukshögskolans botanisk-genetiska institution bedrivs nu sådan forskning, delvis i förening med praktiskt förädlingsarbete. Utredningen har emellertid för sin del kommit till den bestämda uppfattningen, att en sådan utveckling efter gängse utländskt mönster på två skilda linjer med å ena sidan mera teoretiskt inriktade institutioner och å andra sidan mera praktiskt inställda privatförädlare, som ofta kom att sakna den nödiga teoretiska kunskapen, för vårt eget lands vidkommande icke skulle vara lycklig. Den kombination av teoretisk och praktisk förädlingsverksamhet, som nu kännetecknar arbetet vid våra ledande växtförädlingsanstalter, är enligt utredningens uppfattning ägnad att både bättre och snabbare leda till goda resultat. Denna kombinerade verksamhet, som befordrar ett fruktbringande samarbete mellan de vetenskapligt skolade förädlarna och det praktiska jordbruket, är i själva verket något för vårt land säreget och har tvivelsutan i ej ringa mån bidragit till att föra upp Sverige till dess internationellt erkända ställning som en av de ledande nationerna på växtförädlingens område. Den organisation, som växt fram i vårt land, torde därjämte vara både billigare och utan avkall på effektiviteten mera stimulerande för de vetenskapsmän, som arbetar med de praktiska uppgifterna och vid sidan därav har möjlighet att fördjupa sig i teoretisk forskning, än vad en med avseende å de teoretiska och praktiska momenten i växtförädlingen mera differentierad organisation efter den vanliga utländska modellen skulle bli.

Även om det av andra skäl skulle anses motiverat att hos oss uppbygga ett system med licensavgifter, vill det i anledning av det nyss anförda synas angeläget att i huvuddrag söka bevara vår nuvarande organisationsform för växtförädlingens bedrivande.

Införande av ett royaltysystem måste förorsaka en höjning av utsädespriserna i den öppna marknaden. Så har skett i bl. a. Holland. Om man beräknar, att vid obligatorisk statsplombering av allt offentligen salubjudet utsäde ca 1/3 av vårt lands totala utsädeskvantiteter kom att bli föremål för plombering (2/3 skulle alltså representeras av lantmännens eget från all kontroll befriade utsäde) skulle med utgångspunkt från siffermaterialet i den såsom *bilaga 2* till detta protokoll bifogade sammanställningen över utsädesplomberingarna 1948/1949—1953/1954 omkring 850 000 deciton årligen underkastas plombering. Detta innebär, att varje deciton genomsnittligen skulle behöva belastas med närmare 1,50 kr. i royaltys till växtförädlare för att täcka de nuvarande direkta statsbidragen till växtförädlingen. Nu är emellertid att märka, att den utsädeskvantitet, med vilken här är att räkna, måste reduceras med dels den originalplomberade utsädesmängden — vid försäljning härav uttages ju ingen royaltys — och dels ej royaltysberättigade sorter. Därest man med hänsyn härtill uppskattar den royaltysbelagda utsädeskvantiteten till drygt 600 000 deciton skulle följaktligen för varje ifrågakommande deciton behöva uttagas ca 2 kr. för att få täckning för de nuvarande statsbidragen till växtförädlingen. Säsom tidigare antytts vore det ej heller uteslutet, att taxorna för frökontrollen kom att undergå åtminstone någon mindre höjning.

I förevarande sammanhang må ett av våra speciella odlingsförhållanden betingat problem något beröras. I fråga om höstvet och höstråg är tidsperioden mellan skörd och sådd så kort, att lantmännen i mycket stor utsträckning måste basera sin odling på eget utsäde. Enligt den nyssnämnda sammanställningen utgör för sexårsperioden 1948/1949—1953/1954 plomberingsmedeltalen i förhållande till de totala utsädeskvantiteterna för höstvet 13,3 och för höstråg 13,4 procent. Att den relativa omsättningen av dessa utsäden på grund av givna odlingsbetingelser är låg, bör dock ej rimligen medföra, att förädlingen av dessa växtslag skall ges ekonomiskt sämre möjligheter än exempelvis vårsädesslagen. Att införa proportionellt högre avgifter för höstsäden, skulle å andra sidan leda till orimliga konsekvenser.

En annan farhåga, som ibland uttalas, då frågan om införande av ett licenssystem diskuteras, är att den önskvärda, snabba spridningen av nya, värdefulla sorter troligen kom att försvåras. Detta skäl torde dock ej böra tillmätas alltför stor vikt. Även om förhållandena i Sverige ej utan vidare är jämförliga med de i Holland, ger erfarenheterna från det sistnämnda landet ej stöd för ett dylikt antagande. Där synes det numera ej taga mer än två å tre år för en ny framstående sort att helt slå igenom på marknaden. Till detta gynnsamma förhållande bidrager helt visst den officiella beskrivande sortlistans stora spridning även bland de enskilda jordbrukarna och det vakna intresse, varmed dessa i allmänhet följer utvecklingen på växtförädlingens område.

Större svårigheter torde vållas av problemet, vad man skall göra med utsädesvaror, som ej godkänts vid den obligatoriska statsplomberingen. I Holland har detta spörsmål förorsakat åtskilliga bekymmer. Spannmål och potatis beröres visserligen ej härav, enär sådant utsäde kan avyttras för

andra ändamål, men underkända partier av rotfrukts-, vallväxt- och köksväxtfrö blir praktiskt taget värdelösa. Holländarna har bemästrat detta problem genom att inlösa sådana utsädespartier med anlitande av fonderade exportavgifter (rotfrukts- och köksväxtfrö) resp. importavgifter (gräsfrö). Denna reglering kompletteras av ett system med odlingsbegränsningar för utsäde av vissa känsliga växtslag. I Sverige är såväl importen som exporten av de nu nämnda utsädeskategorierna obetydlig och mycket ojämn, varför svårigheter skulle föreligga att lösa den här omhandlade frågan efter det holländska exemplet.

Ett närmare studium av det holländska systemet ger onekligen ett intryck av att systemet är ganska invecklat och i viss mån överorganiserat. Holländarna själva erkänner detta, och frågan om vidtagande av vissa förändringar lär vara aktuell. Omdömet om det holländska systemet synes i lika hög grad gälla den i Västtyskland genomförda motsvarande regleringen. De angivna systemen torde emellertid i sig själva inbjuda till en långt gående detaljreglering, i varje fall om de skall kunna fungera med tillfredsställande effekt. Med nödvändighet föres man nämligen in på komplicerade kontroll- och skyddsproblem beträffande såväl förädlingen och försöksverksamheten som utsädesproduktionen och utsädeshandeln.

Då man tager del av de nu anförda betänkligheterna mot ett royaltysystem, ligger det nära till hands att fråga sig, varför man t. ex. i Holland och Västtyskland ändock genomfört en dylik reglering. Den främsta orsaken är utan tvivel det stora antal privatförädlare, som finnes i båda dessa länder. Tidigare, då förädlingen huvudsakligen bestod av enkla urvals- och korsningsarbeten, som ej drog så höga kostnader, kunde dessa skaffa sig en viss inkomst på försäljningen av sina egna sorter. Numera har de emellertid att tävla med välutrustade institutioner, vilka arbetar med resistensförädling i stora växthuskomplex, kromosomtalsfördubblingar och framställning av artificiella mutationer, som fordrar dyrbara speciallaboratorier, samt kvalitetsförbättringar, som måste följas i kemiska och biologiska laboratorier med omfattande utrustning. För att kunna komplettera sina resurser har de holländska och tyska förädlarna i många fall måst slå sig tillsammans till större enheter, men fortfarande är de många om att dela förtjänsterna.

Förhållandena i Sverige är helt andra. Här har aldrig antalet privatförädlare varit stort. I vårt land ägnar sig exempelvis endast våra två största växtförädlingsanstalter åt förädling av vete. I Tyskland åter finnes omkring ett 70-tal förädlare på detta viktiga område. Staten har sedan länge understött den allmänna verksamheten vid de två största förädlingsföretagen i Sverige med direkta anslag, varigenom denna kunnat hållas på en mycket hög nivå. De övriga företagen, med undantag för den av Algot Holmberg & söner aktiebolag bedrivna sojaväxtförädlingen, har endast haft det stöd eller rättare skydd, som rättigheten att få sina egna sorter vid statsplombering betecknade som original innebär för alla förädlare. Skulle royaltyn införas, torde anslag till de två förstnämnda företagen fortfarande behöva

utgå för mera teoretisk forskning samt för förädling, avseende t. ex. Norrland och mindre allmänt odlade växtslag.

Härefter diskuterar utredningen licensavgiftsfrågan, sedd i dennas internationella sammanhang, samt anför därvid huvudsakligen följande.

Av de europeiska länder, som i nu ifrågavarande hänseende har betydelse för oss, har Holland, Belgien och Västtyskland genomarbetade licenssystem. Till följd av bristande reciprocitet kan svenska förädlare därifrån ej uppbära någon royalty på exporterade sorter. I nuvarande stund har detta förhållande större praktisk betydelse endast i fråga om Holland. I de skandinaviska länderna, Storbritannien och Irland, Frankrike och Schweiz m. fl. länder har våra egna förädlare blott den möjligheten att erhålla inkomster från den försäljning, som deras representanter kan uppnå i resp. länder, däremot ej från andra företags försäljning.

Genom den framskjutna plats Sverige intager på växtförädlingens område torde det stå klart, att vårt eget land skulle vinna ej oväsentliga fördelar, i den händelse ett internationellt system kunde etableras, som omfattade bl. a. samtliga ovan nämnda stater och som stipulerade royaltybetalning i proportion till odlingsmaterialets fördelning utan någon diskriminering av andra länders förädlingsresultat.

Sedan en del år tillbaka pågår över så gott som hela Europa en diskussion rörande skyddet för växtförädlingen och vad därmed sammanhänger. Denna föres ej minst inom vissa internationella organisationer, som har anledning att befatta sig med dessa problem.

Bland de åsyftade organisationerna märkes främst ASSINSEL (Association internationale des sélectionneurs professionnels pour la protection des obtentions végétales) vilken sammanslutning har till uppgift att åstadkomma en internationell ordning beträffande växtförädlingen, motsvarande den som på det industriella rättsskyddsområdet åstadkommits genom Pariskonventionen av år 1883 och i fråga om skyddet av litterära och konstnärliga verk genom Bernkonventionen av år 1886. ASSINSEL har utarbetat vissa förslag att läggas till grund för en allmän internationell reglering av förädlareersättningsfrågan.

Sverige stod sommaren 1954 som värd för en OEEC-konferens rörande produktion, prövning och distribution av utsäden. Konferensen anknöt till OEEC:s Technical Assistance Mission 106, omfattande »Utsädesproduktion — prövning — och distribution i Europa». Ett av konferensens överläggningsämnen var skyddet av resultaten från växtförädlingen. Härutinnan antog konferensen en särskild rekommendation vari bl. a. uttalades, att varje land borde vidtaga nödiga mått och steg för att tillförsäkra förädlarna lämpligt vederlag för uppnådda resultat och för att skydda framställda sorter och dessas namn. Därvid tillfogades den reservationen, att skyddet ej fick förhindra växtförädlingens utveckling. Man borde vidare eftersträva full ömsesidighet mellan länderna, ehuru detta ej behövde betyda, att skyddet måste utformas på precis samma sätt i alla länder. Beträffande frågans fortsatta handläggning uttalades, att »The European Productivity Agency» av OEEC borde i samråd med de berörda internationella organisationerna, t. ex. växtförädlarnas (ASSINSEL), handels (FIS) och odlarnas (IFAP), uppgöra förslag till regler att föreläggas medlemsländerna för antagande.

Beträffande den omnämnda reservationen har utredningen inhämtat, att därmed närmast avsetts, att man inte skulle tillåta att växtförädlingen stoppades upp på grund av att en förädlare exempelvis ville förbjuda andra att utnyttja hans sort i vidare korsningsarbeten etc. Vidare hade önskemålet

om full frihet att nyttja nya metoder spelat in. Man hade t. ex. funnit det orimligt, om colchicinmetoden för framställning av polyploider skulle bli patentbelagd. Även om det direkt ej avsetts, synes det ej uteslutet, att reservationen i fråga om skyddets likformighet för Sveriges del kan komma att spela en viss roll vid den fortsatta behandlingen av hithörande problem i så måtto, att den torde kunna åberopas vid en anpassning av ett internationellt rättsskydds- och royaltysystem till våra speciella förhållanden i syfte att förebygga ett sönderfall av den för vårt land säregna organisationsformen för växtförädlingen.

Förädlarersättning i annan form. Utredningen har jämväl övervägt, huruvida det inte vore möjligt att på ett enklare sätt och utan en dyrbar kontrollapparat skapa någon form för uttagande av särskild förädlareersättning. Härvidlag har det för utredningen legat närmast till hands att tänka sig ett system enligt ungefärligen följande.

A allt i öppna marknaden försålt utsäde lägges en avgift. Den kunde bestämmas till ett fixt procent- eller promilletal å omsättningen av allt slags utsäde. Arligen eller möjligen med kortare intervaller skulle till en särskild fond inlevereras influtna avgifter. Fonden skulle förvaltas av en styrelse med en för ändamålet lämpad sammansättning. Varje år skulle styrelsen av tillgängliga medel till förtjänta förädlare och förädlingsföretag utdela bidrag till verksamheten. Härvid skulle det, i motsats till vad förhållandet i allmänhet är vid ett licenssystem av gängse typ, vara möjligt att premiera förädlarinsatser utan strikt hänsyn till omfattningen av de olika sorternas odling.

Emellertid skulle det stöta på synnerligen stora svårigheter att i praktiken utforma ett dylikt system. Utsädeshandeln är heterogen. Den omfattar såväl stora specialfirmor som mindre företag, vilka idkar handel med mycket annat än utsäde. Begreppet utsäde är ej heller entydigt. Ett parti kan komma till användning för utfodringsändamål o. s. v. Ytterst besvärliga gränsdragningsproblem i övrigt beträffande vad som skall räknas till avgiftsbelagd utsädesvara kom därjämte att anmäla sig.

Även om de nu angivna problemen skulle kunna något så när nöjaktigt bemästras, synes dock kontrollen över att avgifterna behörigen påfördes — och då särskilt i samband med kontantavslut — samt över avgiftsinlevereringen vålla hart när oöverstigliga svårigheter. När det gäller existerande avgifter av liknande typ som den nu skisserade finns det oftast givna punkter, där kontroll och uppbörd kan ske (jämför exempelvis export- och importavgifter samt mejeriernas och slakterierna befattning med mjölk- och slaktavgifter). Så skulle ej här vara fallet. En särskild kontrollapparat kunde därför ej undvikas.

Också andra, här ej berörda svårigheter skulle resa sig vid ett försök att realisera den ovan framförda tanken på en allmän avgift å omsättningen av utsädesvaror till stöd för växtförädlingen. Utredningen har på grund härav funnit sig böra avstå från att framlägga något förslag i denna riktning.

Patent- och varumärkesskyddet. Utredningen belyser något den nuvarande situationen i avseende å växtförädlingens förhållande till patentskyddet samt anför därvid följande.

Patentering av växtförädlingsmetoder och nya sorter kan åtminstone i viss utsträckning synas möjlig även med den utformning, som patentlagstiftningen i vårt land f. n. har. Samma förhållande torde få anses råda i åtskilliga andra till Pariskonventionen om industriellt rättsskydd anslutna länder. Liksom i Sverige torde dock försök att i praktiken utnyttja patentmöjligheten sällan eller aldrig gjorts. I USA åter har man sedan 1930 en klart utformad lagstiftning, inbyggd i patentlagstiftningen, med direkt sikte på växtnyheter (The Plant Patent Act). Lagstiftningen omfattar endast växter, som förökas på vegetativ väg såsom fruktträd, bärbuskar, rosor och perenna växter. Med stöd av denna lagstiftning hade fram till år 1952 något över 1 000 patent meddelats. Den kritiken har emellertid ibland riktats mot det amerikanska systemet, att beskrivningarna av patentsökta sorter oftast varit så vaga, att man ej kunnat påvisa överträdelser, varför växtpatenten egentligen endast fått reklamvärde. Det torde jämväl böra observeras, att de amerikanska »plant patents» ger ett skydd närmast motsvarande ett sortskydd, fastän de har sken av att utgöra patent i vanlig mening, eftersom skyddet administreras av den amerikanska patentmyndigheten och formerna för meddelandet av skyddet i mycket överensstämmer med vad som gäller för vanliga patent. Över huvud taget ligger det på växtförädlingsområdet nära till hands att förväxla patentskydd i vedertagen mening med vad som lämpligast borde benämnas sortskydd. Till belysande härav kan nämnas, att i Västtyskland möjligheter föreligger att samtidigt erhålla såväl patentskydd i dess egentliga bemärkelse för en uppfinning inom växtförädlingsområdet som speciellt sortskydd enligt härför gällande lagstiftning. Vidare synes — förklarligt nog — begreppet reproducerbarhet i patenträttslig bemärkelse ej sällan sammanblandas med reproducerbarhet i biologisk mening. Ur patenträttslig synpunkt innebär reproduktibiliteten, att den lära, som är given genom den beskrivna uppfinningen, skall kunna tillämpas upprepade gånger med exakt samma resultat. Omsatt på en genom förädlingsarbete framställd ny växsort skulle sådan reproducerbarhet innebära att man, följande anvisningarna i en patentbeskrivning, skulle kunna iterera den förädlingsprocess, som resulterat i växtens tillkomst, och härvid vara säker på att få ytterligare exemplar, vilka vore biologiskt identiska med det ursprungliga exemplaret.

Bland svenska växtförädlare har man hittills i allmänhet ställt sig ganska avvisande mot patentskydd. Särskilt i fråga om metodpatentering har man intagit en negativ hållning. Det har bl. a. anförts, att metoderna vid växtförädling som regel hämtas från den fria vetenskapliga forskningens fält, och att metodpatent skulle försvåra eller förhindra den önskvärda kommunikationen mellan forskning och praktiskt förädlingsarbete. Vad åter angår patentering av växtnyheter har man pekat på den begränsning av det patenterbara området, som med nödvändighet måste följa av att patentskyddet åtminstone i dess i Sverige vedertagna betydelse är reserverat för nya uppfinningar. Förädlingsverksamhet anses av många icke vara jämfällbar med uppfinnarverksamhet i de fall, då förut kända växtförädlingsmetoder tillämpas på känt sätt. Själva växtförädlingsarbetets karaktär är härjämte sådan, att det unika vid framställningen av en ny växsort i de allra flesta fall måste hänföra sig till förfarandet, varför det vid eventuell patentering endast kan bli fråga om ett indirekt produktskydd i anslutning till ett patentbelagt förfarande. Ett skydd åter för växtnyheter liknande det amerikanska patentskyddet har begränsade användningsmöjligheter, beroende på den stora

variabiliteten i växtvärlden, varigenom en exakt reproducering av sorten oftast omöjliggöres. Detta gäller särskilt korsbefruktande växtslag men även självbefruktare såsom flertalet stråsädesslag, i fråga om vilka de moderna, förädlade sorterna ofta klyver avsevärt ännu många år efter utlämnandet, främst emedan korsningskombinationerna numera oftast sker mellan vitt skilda typer. Även där patentering efter amerikansk förebild med karaktär av sortskydd tekniskt skulle lämpa sig såsom i fråga om växtslag med vegetativ förökning, har man på växtförädlarhåll stundom funnit en patenträtt vara ett för absolut skydd. Så är t. ex. fallet med potatis, vilket växtslag i USA med hänsyn till sin betydelse som livsviktig produkt undantagits från möjlighet till patentskydd.

Utredningen berör även det internationella samarbete, som ägt rum i frågan om patentskydd för växtförädlingen, samt anför i huvudsak följande.

Fragan om patentskydd för växtförädlingen har i Europa under senare år förts fram alltmer på det internationella planet. Sålunda har den tilldragit sig mycken uppmärksamhet inom organisationen AIPPI (Association internationale pour la protection de la propriété industrielle). Vid denna sammanslutnings kongresser i Wien år 1952 och Bryssel år 1954 har frågan behandlats. Vid den sistnämnda konferensen antogs en resolution, enligt vilken de till Pariskonventionen rörande den industriella äganderätten anslutna länderna uppmanades att i berörda lagstiftning uttryckligen likställa uppfinningar inom växtvärlden med uppfinningar på det industriella området i egentlig mening. Härtill fogades en rekommendation om lagligt skydd i en eller annan form även för nya växtsorter.

Liksom tidigare intog de svenska, norska och finska grupperna inom AIPPI en avvaktande hållning, utan att dock motsätta sig resolutionen, medan den danska gruppen framträdde med en positiv rapport i ämnet. I detta sammanhang må även nämnas, att några organisationer i Danmark — Dansk Planteskoleejerforening og Fællesudvalget for Bedømmelse af Prøvedyrkning af Prydplanter — i juli 1955 framlagt ett förslag till patentlagstiftning för vegetativt förökade växter.

En inom Europarådets ram tillsatt patentkommitté, som bl. a. har till uppgift att verka för enhetlighet inom patentlagstiftningen, har också funnit anledning att ägna uppmärksamhet åt förevarande patentspörsmål. Frågan berördes jämväl i den förut behandlade rekommendationen vid OEEC-konferensen i Sverige sommaren 1954 angående utsädesfrågor. Vidare har den tidigare varit föremål för behandling vid nordiska överläggningar om gemensamhet i patentlagstiftningen. Även i detta sammanhang verkade de danska delegaterna för att patenterbarhetsområdet skulle formuleras så, att det klart framgick, att växtpatent kunde meddelas.

I fråga om varumärkesskyddet anför utredningen härefter bl. a. följande.

Inledningsvis må understrykas den väsentliga skillnad, vilken föreligger mellan varumärkesskyddet i vedertagen bemärkelse och det speciella sortskydd för förädlade växter, som efter ett officiellt registreringsförfarande åtnjutes i länder sådana som Holland och Västtyskland. En förväxling mellan den registrering av sortnamn, som här och i liknande fall äger rum, och varumärkesregistrering av s. k. ordmärken kan lätt ske. Ett ordmärke liksom övriga varumärken är blott och bart ett individualiseringsmärke, varigenom produkter saluförda av viss näringsidkare eller sammanslutning av sådana skall kunna skiljas från andra näringsidkares produkter. Vid namnskydd i förening med växtsortskydd skall namnet användas för en in-

dividuell, bestämd sort och ingen får saluföra annan förväxlingsbar växtsort under detta namn.

Varumärkesregistrering har en viss praktisk betydelse för växtförädlarnas strävanden att skydda sina arbetsresultat. I ej ringa utsträckning begagnar sig f. n. växtförädlarna och deras rättighetshavare av möjligheten att bereda av dem framställda nya sorter och stammar av lantbruks-, köks- och prydnadsväxter ett skydd genom varumärkesregistrering. Det har emellertid samtidigt framhållits, att varumärkesskyddet rent allmänt har sin begränsning och sina svagheter för nu avsedda ändamål. I vad avser växtförädlingsprodukter tillkommer dessutom en del speciella svårigheter att hävda skyddet. Härvidlag föreligger vissa skillnader mellan självbefruktande och korsbefruktande växtslag.

Beträffande självbefruktarna torde man generellt kunna säga, att varumärkesskyddet är illusoriskt och ej hävdas annat än i undantagsfall, exempelvis då förädlaren genom detta önskar förbehålla sig rätten att introducera sorten i ett annat land vid den tidpunkt, som han finner lämplig. Då de flesta självbefruktare, till vilka alla stråsädesslagen, med undantag av rågen, samt trindsäden hör, kunna reproduceras av snart sagt varje lantman, och då handeln med utsäde under ett visst namn alltså på ett par år blir utomordentligt vittomfattande, mister varumärkesregistreringen snabbt sin skyddskaraktär, och varumärket övergår lätt till att bli en allmän varubenämning.

I fråga om korsbefruktarna är förhållandet i viss mån ett annat. Dels har förädlaren här oftast en betydligt större andel i den kvantitet utsäde, som saluföres under ifrågavarande namn, och dels har han ett mycket starkare intresse av att kunna hindra, att mer eller mindre värdelösa efterodlingsprodukter saluföres under det av honom inarbetade namnet. Hos korsbefruktarna sker nämligen en mycket snabb utsädesdegeneration. Även om förädlaren i detta fall är beredd att hävda sitt varumärkesskydd mot intrång, innebär detta emellertid ej, såsom redan påpekats, att han kan skydda den av honom framställda produkten från att utnyttjas av andra för förökning och försäljning under ett annat namn. Varumärkesregistreringen konstituerar ju ej något skydd för produkten som sådan. Dock må erinras om det förstärkta skydd, som vinnes i förening med bestämmelserna om statsplombering.

Sammanfattande bedömning av rättsskyddsproblemet. Utredningen sammanfattar sin bedömning av växtförädlingens rättsskyddsproblem på följande sätt.

Regleringen av utsädeshandeln och importen av vissa frövaror kan ur skyddssynpunkt endast anses ha en mera indirekt verkan å växtförädlingen, låt vara att denna verkan — och då särskilt av importregleringen — ej får underskattas. Ensamrätten till försäljning av statsplomberad originalutsädesvara utgör f. n. växtförädlarnas och deras rättighetshavares främsta skydd. Det är dock begränsat till en förhållandevis trång sektor av utsädesmarknaden. Vår lagstiftning på immaterialrättens område, särskilt varumärkeslagstiftningen, kan och har, om än i förhållandevis blygsam utsträckning, utnyttjats till skydd för växtförädlingen. Att denna lagstiftning icke utformats med speciell tanke på växtförädlingens problem, torde dock vara uppenbart. Å ena sidan är det blott under vissa betingelser som ett — stun-

dom tillsynes alltför bristfälligt — skydd kan uppnås. Å andra sidan kan den ensamrätt, som patent- eller varumärkesrätten tillförsäkrar rättighets-havaren, många gånger te sig alltför absolut för branschen i övrigt samt i vissa fall medföra olägenheter för jordbrukets fria utveckling.

Av det anförda torde framgå de stora svårigheter, som reser sig vid försök att etablera ett tillfredsställande och för alla berörda parter godtagbart rättsskydd för växtförädlingen. Enligt utredningens uppfattning kan det ifrågasättas, om man ej härutinnan borde inrikta sig på att skapa ett speciellt sort- och sortnamnskydd. Man hade då möjlighet att göra skyddet mera generellt, än vad de nuvarande plomberingsförfattningarna medgiver, samtidigt som skyddet kunde avvägas med hänsyn till skäliga och önskvärda begränsningar av ensamrätten. Ett sådant speciellt sort- och sortnamnskydd riktar uppmärksamheten på de skyddssystem, som i förening med obligatorisk plombering i vissa västeuropeiska länder tryggar uttagandet av en särskild förädlareersättning.

I och för sig vore det tänkbart att införa ett för växtförädlingens villkor och behov speciellt avpassat skyddssystem, utan att detta anknöts till uttagande av royalty å utsädesvaror till förmån för växtförädlarna. För att ett sådant skyddssystem skall kunna fungera med tillräcklig smidighet och effektivitet, torde det emellertid bli nödvändigt med obligatorisk plombering av allt i öppna marknaden saluhållet utsäde samt en viss utbyggnad av den officiella sortprövningen. Priset för ett bättre rättsskydd för växtförädlingen kunde därmed med fog, särskilt sett från det allmännas synpunkt, befaras bli för högt. En specialreglering av växtförädlingens rättsskydd torde i anledning härav böra kombineras med ett royaltysystem, om de med en dylik reglering förenade olägenheterna såsom ökade kostnader för det allmänna skall kunna uppvägas.

Tiden synes dock arbeta för en lösning av växtförädlingens rättsskyddsproblem på ett eller annat sätt, främst genom den starka internationella aktiviteten på förevarande område. Det torde därför ej finnas någon anledning att från svensk sida förhå sig i strävandena att finna en lösning av denna komplicerade fråga. Enligt utredningens mening torde således av flera skäl några isolerade åtgärder från svenskt håll för det närvarande ej böra vidtagas i den här omhandlade frågan. Den internationella utvecklingen bör i stället avvaktas och frågan även från svensk sida följas med all uppmärksamhet.

Frågan om det s. k. obrutna sambandet. Utredningen upptager även till behandling frågan om det s. k. obrutna sambandet mellan utsädesgenerationerna, d. v. s. att vid officiell plombering av utsädesvara vissa krav uppställas på bestyrkt härstamning, generation efter generation, av det till plombering under sort- eller stamnamn anmälda utsädet från det ursprungliga elitutsädet eller stamfröet över originalvaran fram till den aktuella utsädeskvantiteten. Resultatet av denna behandling sammanfattar utredningen själv sålunda.

1950 års frökontrollutredning upptog spørgsmålet om det obrutna sambandet till behandling närmast med hänsyn till ett sådant systems förmodade effekt att i vissa hänseenden kunna förenkla och förbilliga frökontrollverksamheten men pekade samtidigt på den betydelsefulla sidovinst, som automatiskt var förenad med genomförandet av det förordade sambandstvånget, nämligen en förbättring av sort- och stamäktheten hos de statsplomberade utsädesvarorna. Ehuru frökontrollutredningen på grund av befarad knapphet på grundutsäde ställde frågan om det obrutna sambandet på framtiden, ansåg utredningen likväl densamma vara av sådan vikt, att utredningen förutsatte, att spørgsmålet fortlöpande kom att uppmärksammas av berörda myndigheter och organ.

Den omedelbara anledningen till att växtförädlingsutredningen ansett sig böra upptaga förevarande fråga till förnyad behandling är dock en annan, nämligen det förhållandet att ett system med obrutet samband kan utgöra ett indirekt stöd åt växtförädlarna och deras rättighetshavare. Dessas produktion och försäljning av högre utsädeskvaliteter måste gynnas, om ett sambandstvång gäller mellan utsädesgenerationerna på vägen från originalvaran till de lägre plomberingsklasserna. Ju mera direkt och strängt denna bundna ordning utformas, desto kraftigare bör normalt stödet åt växtförädlingen och producenterna av originalvara verka. I de många länder i Europa, där ganska strikta sambandssystem tillämpas, torde också sambandskravet i allmänhet ha genomdrivits på yrkanden av förädlingsföretagen.

Även om sålunda stödet åt växtförädlingen varit det avgörande skälet för utredningen att närmare ingå på förevarande fråga, har utredningen varit väl medveten om den ur det allmännas synpunkt förmånliga inverkan uppriätthållandet av ett sambandskrav måste förutsättas få på sortrenhet och sortäktighet hos saluförda utsäden liksom också på sjukdomsfrihet och på möjligheterna att motverka degeneration hos korsbefruktande växtslag.

Under förutsättning av bibehållande av den nuvarande frivilliga statsplomberingen av utsädesvaror har utredningen efter en särskild undersökning trott sig kunna konstatera, att tillräckliga kvantiteter grundutsäde f. n. finnes för tillämpning av ett sambandssystem av ej alltför extrem utformning. Utredningen har härefter dragit upp de allmänna riktlinjerna till ett modifierat sambandssystem, vilket förordas till genomförande, så snart de närmare detaljerna efter ett principbeslut utformats.

Allmänt torde om utredningens förslag kunna sägas, att det strävat efter att, så långt den nuvarande situationen och de allmänna förutsättningarna synes medge, tillvarataga möjligheterna att förbättra utsädeskvaliteten. Speciellt i fråga om självbefruktarna har dock härvid ej alltför stränga krav uppställts. I själva verket lär systemet på flertalet punkter innebära en konfirmation av en i praktiken redan påbörjad utveckling. Med anledning härav synes inga svårare omställningar behövas, utan förslaget skulle, såvitt utredningen kan finna, efter en ganska kort övergångstid i sin helhet kunna genomföras. Härvid förutsättes dock, att lantbruksstyrelsen tillerkännes generell befogenhet att meddela dispens i olika hänseenden från de föreslagna sambandsbestämmelserna.

Vad angår den stödjande verkan i förhållande till växtförädlarna och producenterna av originalvara, som ett realiserande av förslaget kan tänkas medföra, måste antagas att densamma ej kan bli så särdeles stor. En något ökad omsättning av originalvara kan dock förväntas, särskilt i fråga om korsbefruktade växtslag. Marknadsförande av nya sorter av självbefruktande växter, enkannerligen sädesslagen, måste vidare antagas föranleda en viss stegring av försäljningen av originalvara. Det bör ej heller bortses där-

ifrån att utredningens förslag, även om dess direkta ekonomiska stödverkan för växtförädlingen icke kommer att bli särskilt stor, dock skänker denna verksamhet och dess utövare ett indirekt stöd genom att det uttryckligen framhäver sambandet mellan förädlarnas arbetsresultat och de i handeln förekommande utsädeskvaliteterna. Genom att vissa principer härvidlag officiellt fastslås, kan även ett moderat sambandssystem anses ha ett för växtförädlingen praktiskt-pedagogiskt värde och bidra till att stärka växtförädlarnas goodwill.

Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget. Sammanfattningsvis konstaterar utredningen beträffande den av Sveriges utsädesförening bedrivna verksamheten, att denna varit framgångsrik och givit så många praktiskt värdefulla resultat, att de statsanslag, som lämnats föreningen, ur det allmännas synpunkt måste bedömas ha varit väl använda medel. Utredningen anser sig tillika kunna uttala, att föreningen under de senast förflutna decennierna gjort en samlad insats för jordbruket och folkförsörjningen i vårt land, som måste skattas mycket högt.

Utredningen berör vidare den i tidigare sammanhang behandlade frågan om vidtagande av ändringar i utsädesföreningens status, varvid dock utredningen begränsat sig till att diskutera frågan om ett eventuellt förstatligande av föreningens verksamhet. Härvid finner utredningen för sin del, att det f. n. ej föreligger anledning att ånyo på allvar aktualisera frågan om ett förstatligande av Svalövsanstalten med tillhörande filialnät.

Beträffande de allmänna riktlinjerna för utsädesföreningens fortsatta arbete håller utredningen det för riktigast, att verksamheten liksom hittills begränsas till att i huvudsak omfatta de egentliga åkerbruksväxterna. I stället för att eftersträva en breddning av verksamhetsfältet synes arbetet böra inriktas ytterligare på djupet med aktgivande i främsta rummet på den filiala verksamheten samt resistensförädlingen och växtfysiologiska problem liksom även på de moderna växtförädlingsmetodernas utveckling.

Utredningen ägnar uppmärksamhet åt vissa organisatoriska problem, som berör utsädesföreningens verksamhet. Sålunda anses önskvärt att skänka bättre organisatorisk stadga åt den mutationsforskning, som i ökad omfattning bedrivs vid huvudanstalten. Utvecklingen på området synes dock böra avvaktas ännu någon tid, innan föranstaltningar göres om upprättande av en särskild avdelning för tillämpad mutationsforskning. I samband härmed kan tillfället vara lämpligt att företaga en översyn av arbetsuppgifternas avgränsning inom förädlingsavdelningarna i övrigt. Med den omfattning utsädesföreningens verksamhet efterhand fått, torde det enligt utredningen jämväl få anses önskvärt med en översyn av föreningens inre organisation och förvaltningsapparat, däri även inbegripet förhållandet mellan huvudanstalten och filialerna.

I fråga om förhållandet mellan utsädesföreningen och utsädesbolaget finner utredningen inte skäl att föreslå någon ändring i huvuddragen i den sedan länge rådande ordningen i avseende å Svalövssorternas marknadsförande. Med utgångspunkt härifrån upptager utredningen till närmare

granskning den reglering, intressegemenskapen mellan föreningen och bolaget erhållit, och särskilt då frågan om skäligheten av den ersättning, som bolaget lämnar föreningen för ensamrätten till de av föreningen uppdragna nya sorterna och stammarna av jordbruksväxter. Utredningen sammanfattar resultatet av denna sin granskning i huvudsak på följande sätt.

Efter verkställd analys av utsädesbolagets verksamhet och ekonomiska ställning under de senaste årtiondena har utredningen ansett sig kunna konstatera, att bolagets rörelse stadigt utvecklats och konsoliderats under den tid, som förflutit, sedan förhållandet mellan föreningen och bolaget sist var föremål för offentlig utredning. Bolagets affärer synes under den aktuella perioden ha skötts väl, och dess tidigare vid några tillfällen svaga ekonomi förefaller nu sund och solid. Utredningen har t. o. m. vågat hävda, att en måttligt ökad ersättning från bolaget till föreningen, åtminstone under tiden från 1940-talets början, icke på något sätt skulle ha äventyrat bolagets ekonomiska ställning och dess gynnsamma utveckling. I betraktande av bolagets väl stabiliserade ekonomi och under förutsättning av något så när oförändrade konjunkturer på åtminstone den inhemska marknaden torde, så vitt utredningen i nuvarande läge kunnat bedöma, en viss ökning av bolagets ersättning till föreningen icke vara utesluten eller oskälig vid nästa uppgörelse mellan de berörda parterna.

Beträffande de grunder, efter vilka bolagets ersättning till föreningen beräknas, har utredningen ifrågasatt, att bestämmelserna rörande tilläggsavgift i nästa avtal jämkas så, att avgiften beräknas å bolagets omsättning av samtliga marknadsförda utsädesvaror, oavsett ursprunget. Detta har syntes utredningen rimligt, om man betänker, att bolagets hela uppbyggnad, utveckling och existens har möjliggjorts och befordrats tack vare den ensamrätt till exploateringen av föreningens förädlingsarbete, som bolaget alltsedan sin tillkomst haft. Såvitt utredningen kunnat bedöma, kommer bolaget även framgent att vara helt beroende av denna ensamrätt för att en lönande verksamhet i ungefärligen nuvarande omfattning överhuvud skall kunna upprätthållas.

Utredningen berör till sist vissa frågor, som äger samband med statsbidraget till utsädesföreningen. Föreskriften att föreningen till grund för sitt förslag till inkomst- och utgiftsstat skall lägga en på 1930-talet upprättad normalstat med därefter skedda jämkningar, synes enligt utredningens mening böra utgå ur statsbidragsvillkoren och eventuellt ersättas av en hänvisning till vedertagna grunder för statförslagets uppgörande. Beträffande statsbidraget till utsädesföreningen avstår utredningen med hänsyn till åtskilliga, av utredningen närmare redovisade ovissa och svårbedömbara omständigheter från att framlägga några kostnadsberäkningar för de närmaste budgetåren i anledning av de förslag och synpunkter rörande den fortsatta verksamheten vid Svalövsanstalten med dess filialer, som utredningen framfört.

Weibullsholms växtförädlingsanstalt. En bedömning av resultaten av Weibullsholms växtförädlingsanstalts verksamhet under de senaste decennierna föranleder utredningen att om densamma fälla samma positiva omdöme som vid motsvarande värdering av utsädesföreningens arbete. När det gäller Weibullsholm har man enligt utredningen i detta sammanhang att alldeles särskilt beakta anstaltens framgångsrika arbete under senare år med förädling av vete och tvåradskorn.

Utredningen vill inte ifrågasätta behovet och värdet av att ha tillgång till en större, med den halvstatliga Svalövsanstalten i viss mån konkurrerande växtförädlingsinstitution, utan anser att det ur allmän synpunkt sett är önskvärt, att Weibullsholms växtförädlingsanstalt i nuvarande omfattning fortsätter sin verksamhet, och att anstaltens fortbestånd tryggas genom ett verkamt statligt ekonomiskt stöd. Ej minst de under de sista årtiondena vunna resultaten av förädlingsarbetet vid Weibullsholm synes utredningen starkt motivera en sådan ståndpunkt.

Vidkommande de allmänna riktlinjerna för anstaltens fortsatta verksamhet finner utredningen ur allmän synpunkt några större ändringar ej påkallade vare sig i fråga om den yttre organisationen eller beträffande arbetets inriktning. Utredningen anser det emellertid önskvärt, att anstaltens filiala försök och den förberedande prövningen av de vid Weibullsholm uppdragna sorterna och stammarna i görligaste mån ytterligare utbygges i landets skilda delar, varvid särskild uppmärksamhet torde böra ägnas norra Sverige. I övrigt lär det även för Weibullsholms del i den framtida verksamheten bli erforderligt att i stigande omfattning ägna uppmärksamhet åt de moderna växtförädlingsmetoderna. Vad särskilt angår resistensförädlingen och dess förhållande till växtpatologin torde detta även för Weibullsholm bli en viktig fråga, speciellt när det gäller köksväxterna.

Beträffande statsbidraget till Weibullsholmsanstalten analyserar utredningen närmare utvecklingen under de senaste årtiondena och verkställer därvid tillika jämförelser med anslagen till Sveriges utsädesförening. Härom lämnar utredningen själv följande sammanfattning.

Undersökningen har givit vid handen, att en oförmånlig utvecklingstendens för Weibullsholm i ökad grad gjort sig gällande. Bl. a. inhämtas, att statsbidraget till utsädesföreningen sedan budgetåret 1948/49 nära nog fördubblats, under det att den absoluta ökningen för Weibullsholms del uppgått till allenast 30 procent, samt att relationstalet mellan statsbidraget och de verkliga driftkostnaderna vid Weibullsholm successivt sjunkit från i medeltal drygt 40 procent under 1930-talet till genomsnittligen knappt 27 procent för hittills tillämdalupna år under 1950-talet. Företaget synes praktiskt taget ensamt fått påtaga sig de ekonomiska konsekvenserna av de avsevärda stegringar av priser och löner, som under senare tid präglat vårt lands ekonomi. Det är förklarligt, att företaget under dessa förhållanden hyser vissa bekymmer för den framtida verksamheten vid växtförädlingsavdelningen.

Ett ungefärligt återställande av förkrigsvärdet av statsanslaget till Weibullsholmsanstalten har utredningen i anledning av anförda omständigheter funnit vara en i och för sig rimlig och skälig åtgärd. Institutionen har, ej minst å senare tid, presterat så många för vårt lands jordbruk och folkhushåll värdefulla resultat, att det i längden ej synes försvarligt att genom en alltför snäv bidragsgivning äventyra en fortsatt verksamhet, på vilken förhoppningar om ytterligare goda resultat med fog kan ställas. Härtill kommer, att det knappast ter sig tillfredsställande, att proportionerna i anslagsbeviljandet åt Svalövs- och Weibullsholmsanstalterna, vilka under förkrigstiden var tämligen stabiliserade, i ökad takt alltjämt tillåtes förskjuta sig till nackdel för den sistnämnda anstalten.

För att kunna skänka önskvärd stadga åt arbetet vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt samt även i övrigt utvinna bästa möjliga effekt av det allmännas ekonomiska stöd åt denna verksamhet söker utredningen vid utformningen av sitt förslag till normer för den statliga bidragsgivningen till anstalten tillgodose vissa generella synpunkter. Dessa innefattar främst, att erforderliga anslag med större säkerhet än hittills skall kunna påräknas under en längre följd av år, samt att statsbidragets storlek skall besitta en viss såväl absolut som relativ stabilitet.

Utifrån dessa överväganden och efter att ha diskuterat olika tänkbara möjligheter att åstadkomma den eftersträlvade automatiken framlägger utredningen följande förslag till normer för den statliga bidragsgivningen till Weibullsholmsanstalten.

Bidraget sättes till viss procent av det till Sveriges utsädesförening utgående statsanslaget till driften vid Svalövsanstalten och dess filialer. Härefter skall inräknas driftsanslag på tilläggsstat men ej någon del av det statliga bidraget till driften av linlaboratoriet. Det på så sätt uträknade anslaget till Weibullsholms växtförädlingsanstalt får dock ej överstiga en viss procent av de verkliga kostnaderna för anstaltens drift under ifrågavarande budgetår. Med hänsyn till kontinuitets- och trygghetskravet bör dessa normer med de procentsatser, som må varda godtagna av statsmakterna, tillämpas under förslagsvis åtminstone en femårsperiod, såvida ej extraordinära förhållanden inträder.

Vad fixeringen av procentsatserna beträffar har i fråga om Weibullsholmsbidragets relation till Svalövsanslaget som riktpunkt tagits såväl ett ungefärligt återställande av förstnämnda bidrags tidigare realvärde med särskild syftning på förkrigsvärdet under 1930-talet som en återanpassning till det förut gynnsammare procentuella förhållandet till statsanslaget åt Sveriges utsädesförening.

Efter en avvägning med hänsyn till nu nämnda faktorer förordar utredningen, att statsbidraget till Weibullsholm bestämmes till 35 procent av det statliga anslaget till utsädesföreningen, beräknat på sätt nyss angivits. I fråga om den procentuella spårren uppåt i förhållande till Weibullsholmsanstaltens totalkostnad för förädlingsverksamheten föreslår utredningen — med hänsyn till den inverkan ett fastläggande av den förordade relationen till utsädesföreningen normalt kan beräknas få på storleken av Weibullsholmsbidraget — att sistnämnda bidrag under inga omständigheter må överstiga 45 procent av den verkliga nettokostnaden för anstaltens drift under ifrågakommande budgetår.

Vad angår villkoren för Weibullsholmsanstaltens åtnjutande av statsbidrag föreslår utredningen det tillägget, att överinspektören för jordbrukets försöksväsende skall tillerkännas befogenhet att, därest han under utövande av sin inspektion vid något tillfälle så skulle finna påkallat, på bolagets bekostnad tillkalla i bokföringsfrågor och revision sakkunnig person att biträda honom vid inspektionsuppdragets fullgörande.

Den enskilda växtförädlingsverksamheten i övrigt beträffande lantbruks- och köksväxter. Vad beträffar den av Algot Holmberg & söner aktiebolag bedrivna förädlingsverksamheten med sojabönor finner utredningen det moti-

verat, att staten alltjämt lämnar ett understöd häråt i minst nuvarande omfattning. I varje fall synes det utredningen skäligt, att berörda stöd får utgå till dess resultaten av de pågående arbetena med att frambringa värdefullare sojasorter låter sig bättre överblickas.

Vad härefter angår de enskilda företag, som här i landet bedriver förädling av lantbruks- och köksväxter utan att åtnjuta statsbidrag till sin verksamhet, är dessa enligt utredningen inte många. Bland de ifrågavarande företagen är det strängt taget bara två, som ägnar sig åt växtförädling i en sådan skala och med en sådan inriktning av arbetet, att verksamheten kan anses ha en mera påtaglig betydelse för jordbruket och trädgårdshanteringen, nämligen Otto J. Olson & sons aktiebolag samt J. E. Ohlsens enke aktiebolag.

I fråga om statens förhållande till de växtförädlingsföretag, vilka inte uppbär statsbidrag anlägger utredningen sammanfattningsvis följande allmänt hållna synpunkter.

De här berörda företagen torde f. n. driva sin verksamhet under tämligen goda ekonomiska förhållanden. Även om företagen presterat insatser på växtförädlingens område, som kan vara förtjänta av uppmuntran från det allmännas sida, synes i rådande läge denna erkänsla ej böra manifesteras genom statsbidrag till den löpande verksamheten. Skulle däremot någon av de här berörda firmorna med av egna medel helt bekostad växtförädlingsverksamhet en dag komma i sådant läge, att sagda verksamhet hotas av inskränkning eller nedläggande, därest ej ekonomiskt stöd från staten kan erhållas, får frågan om dylikt stöd prövas med beaktande av alla de omständigheter, som kan föreligga i det särskilda fallet. Härvidlag torde det bli erforderligt att taga speciell hänsyn till sådana faktorer som den allmänna inriktningen av den växtförädlingsverksamhet, varom kan bli fråga, uppnådda och förväntade resultat av densamma samt önskvärdenheten ur allmän synpunkt att verksamheten ges möjlighet att fortgå.

Vissa andra möjligheter synes emellertid under nuvarande förhållanden erbjuda sig att i förekommande fall ge uttryck åt det allmännas intresse och uppskattning av de här åsyftade företagens växtförädlingsverksamhet på ett sätt, som icke behöver innebära, att staten opåkallat bindes vid densamma. Det borde sålunda ej vara uteslutet, att staten lämnar en viss hjälp till de ifrågavarande företagens anskaffning av teknisk utrustning för växtförädlingsarbetet i form av lån på fördelaktiga villkor och/eller statsbidrag därtill. Samtidigt som det allmänna härigenom visar sin uppskattning av en gagnelig verksamhet, stimuleras densamma med statens bistånd och ges möjligheter att prestera måhända ännu bättre resultat. Det torde böra ankomma på företagen själva att aktualisera frågan om erhållande av dylikt stöd, varefter en prövning från fall till fall får ske.

Remissyttranden. Allmänt framhålles i remissvaren den stora betydelsen av växtförädlingen för landets försörjning. I enlighet härmed delas också allmänt den av utredningen framförda uppfattningen, att en mera omfattande växtförädlingsverksamhet i fortsättningen bör upprätthållas med visst stöd från statens sida. Utredningens synpunkter beträffande den f. n. lämpligaste utformningen av det statliga stödet finner ävenledes stor anslutning.

Skogs- och lantbruksakademien tillstyrker livligt att de statsunderstödda

växtförädlingsanstalterna beredes möjlighet att upptaga eller utvidga undersökningar av växtpatologisk och växtfysiologisk art med anknytning till växtförädlingen. Särskilt påfallande är behovet av utvidgade växtpatologiska arbeten. Men även de växtfysiologiska arbetsuppgifterna är av mycket stor betydelse. Akademien framhåller, att undersökningar av sistnämnd art ofta blir grundläggande för inriktningen och planläggningen av samt för metodiken vid växtförädlingsarbetet. Sådan forskning kan ge anvisning om helt nya sätt att angripa problemen och därigenom medföra väsentligt vidgade framstegsmöjligheter. Att det här i första hand gäller växternas övervintringsförmåga, motståndskraft mot torka och tidighet, alltså frågor av stor omedelbar praktisk betydelse, styrker ytterligare angelägenheten av utvidgad forskning på dessa områden. Ännu ett område, som enligt akademiens mening kräver ökad uppmärksamhet vid växtförädlingen är kvalitetsforskningen. Kvaliteten hos växtodlingens produkter får i samma mån som produktionen utvidgas ökad betydelse. Mest framträdande är detta förhållande för de produktslag, som ifrågakommer för export (brödsäd och oljeväxtfrö), för direkt konsumtion (potatis och trädgårdsprodukter) eller för industriell bearbetning (brödsäd, malkorn och sockerbetor). Men kvaliteten är i själva verket av ej mindre betydelse i fråga om foderväxterna. På längre sikt är s. k. kvalitetsförädling utan att samtidigt viss kvalitetsforskning bedrivs vid institutionen otänkbar. Att därvid uteslutande lita till andra institutioners forskningsarbeten torde i längden inte vara möjligt. Akademien påpekar betydelsen av att förädlingsanstalterna får möjlighet att bedriva även annan förädlingsteoretisk forskning.

Statens jordbruksnämnd framhåller, att framsteg på växtförädlingens område på längre sikt leder till en säkrare livsmedelsförsörjning. En ökad avkastning under givna produktionsförutsättningar får dessutom gynnsam verkan i fråga om det enskilda jordbrukets driftsekonomi. Växtförädlingsarbetet skapar därigenom förutsättningar för prissänkningar på livsmedel och parallellt därmed höjd inkomststandard för jordbruksbefolkningen. Samtidigt ökas konkurrenskraften gentemot utländska jordbruksprodukter. Jordbruksnämnden pekar också på betydelsen ur beredskapssynpunkt av viss specialförädling, t. ex. av sojaböna och gummimaskros.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund uttalar, att det för köksväxternas del under den närmaste framtiden torde vara synnerligen angeläget med en intensiv växtförädling, vilken skulle kunna uppdelas enligt tvenne huvudlinjer. Dels ställes speciella krav på vissa sortegenskaper för odlingen av köksväxter till den expanderande konservindustrin och dels måste kraven på högre avkastande sorter och stammar för odlingen av färska grönsaker under glas tillgodoses. Särskilt för den senare odlingen är konkurrensen från andra länder med gynnsammare odlingsbetingelser synnerligen hård. Bättre sorter, speciellt anpassade till våra klimatiska förhållanden och med hög avkastning per arealenhet skulle därvid utgöra en väg att öka den inhemska odlingens konkurrenskraft.

Algot Holmberg & söner AB framhåller, att i nuvarande läge i allmänhet

fordras ett stort och arbetskrävande förädlingsmaterial, komplicerade förädlingsmetoder och betydande investering i laboratorier av olika slag. Denna utveckling inom växtförädlingen har starkt ökat behovet av statens finansiella stöd.

Förslaget om det s. k. o b r u t n a s a m b a n d e t vid statsplombering, sett som ett stöd åt växtförädlingen, har rönt stort intresse och tillstyrkes i stor utsträckning, bland andra av *styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök*, *styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt*, *Sveriges utsädesförening*, *Svenska lantmännens riksförbund*, *Svenska utsädesfirmornas förening* samt *Sveriges fröodlareförbund*. Meningarna går emellertid något isär, när det gäller styrkan och omfattningen av sambandet. Med hänsyn till att statsplomberingen är helt frivillig och då ett påbjudet sambands-system kan av utsädeshandeln befinnas strida mot handelns intressen, anser *lantbruksstyrelsen* risker föreligga för en övergång från statsplombering till plombering med utsädeshandelns egna plomber med därav följande minskning i omsättningen av originalvara. Hur starkt sambandet mellan utsädes-generationerna skall vara bör därför enligt styrelsens mening från tid till annan bedömas efter rådande förhållanden. W. Weibull AB finner det av utredningen föreslagna systemet av ringa betydelse, då ej den s. k. vanliga bruksvaran medtagits. Såväl detta bolag som *Allmänna svenska utsädes AB* förordar en omarbetning av förslaget. *Sveriges fröengrossistförening* ifrågasätter, huruvida den kvalificerade utsädeshandeln nått den omfattning, intensifiering och mognad, som erfordras för förslagets genomförande. Föreningen ställer sig betänksam mot förslaget även av det skälet, att den uppfattar anordningen som ett steg på vägen mot en komplicering av handeln med utsäde.

En annan fråga som i hög grad uppmärksamrats vid remissbehandling-
en är den om avvägningen av statsbidraget till Weibullsholms växtförädlingsanstalt. *Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök* anför härom i huvudsak följande.

Styrelsen har i yttrande angående anslagsäskanden till ifrågavarande verksamhet — i avvaktan på resultatet av förevarande utredning — jämlikt 1931 års växtförädlingsutrednings förslag i princip ansett sig böra tillstyrka ett statsbidrag motsvarande 50 procent av kostnaderna för verksamheten. Att såsom 1953 års växtförädlingsutredning nu föreslagit ställa bidraget till Weibullsholmsanstalten i beroende till det till Sveriges utsädesförening utgående anslaget synes vara förmånligt ur den synpunkten, att ett av ekonomiska konjunkturer föranlett ökat stöd åt förädlingen blir proportionellt lika för de bägge anstalterna. Å andra sidan måste det vara förenat med vissa nackdelar att göra anslagen till de bägge anstalterna beroende av varandra på det sätt som föreslagits. Om sålunda verksamheten vid den ena av anstalterna skulle öka eller minska till omfång eller kostnader, skulle detta på ett mindre lämpligt sätt kunna påverka anslaget till den andra anstalten.

Det må här framhållas, att ett genomförande av det av 1931 års utredning föreslagna beräkningssystemet för bidraget till Weibullsholmsanstalten torde kräva en fullständig ekonomisk insyn i W. Weibull AB, så att sättet för beräkningen av växtförädlingskostnaderna verkligen kommer att kunna be-

dömas. Emellertid torde även det av 1953 års växtförädlingsutredning förordade systemet komma att kräva en bättre ekonomisk insyn i bolaget, emedan statsbidraget till Weibullsholmsanstalten enligt detta system ställes i relation icke blott till det till utsädesföreningen utgående statsbidraget utan även till kostnaderna för den av anstalten bedrivna förädlingsverksamheten.

Ur rent sakliga synpunkter förefaller det system, som 1931 års växtförädlingsutredning rekommenderat (s. 12), vara att föredraga framför det sätt för bestämmande av bidraget till Weibullsholmsanstalten, som 1953 års växtförädlingsutredning föreslagit. Detta gäller dock endast under förutsättning att statsmakterna är beredda ej blott att lämna ett bidrag av den storleksordning, som kan vara skäligen i själva utgångsläget, utan även att medge de successiva höjningar av bidraget, som kan föranledas av förändringar i penningvärdet och kostnadsutvecklingen över huvud taget ävensom av en naturlig expansion av förädlingsverksamheten. Med hänsyn till det sätt, på vilket frågan om bidrag till anstalten behandlats under senare år, kan det emellertid ifrågasättas, om ej den av 1953 års växtförädlingsutredning föreslagna anordningen, enligt vilken storleken av stödet till Weibullsholmsanstalten göres beroende av storleken av det anslag, som lämnas utsädesföreningen, i realiteten erbjuder större garantier mot en ur växtförädlingsynpunkt skadlig eftersläpning av anslaget till Weibullsholmsanstalten och därför, trots de principiella betänkligheter man kan hysa mot en sådan anknytning, är att föredraga.

Då svaret å frågan, vilket av de båda nu berörda sätten för bestämmande av storleken av anslaget till Weibullsholmsanstalten, som med hänsyn till intresset av växtförädlingsverksamhetens fortskridande bör föredragas, sålunda väsentligen är beroende av den allmänna inställning, som statsmakterna kan komma att hysa till frågan om statligt stöd åt sagda verksamhet, finner sig styrelsen ej kunna avgiva något bestämt förord för det ena eller det andra systemet. Styrelsen vill emellertid kraftigt understryka att vad som i realiteten framför allt är av betydelse är ej så mycket frågan om de regler, efter vilka bidraget skall bestämmas, utan framför allt att bidraget tillmätas så, att det ger Weibullsholmsanstalten möjlighet att fortsätta och utveckla det framgångsrika arbete, som där bedrivits.

Synpunkter på frågan om statsbidraget till Weibullsholmsanstalten liknande dem som sålunda framförts av styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök anföras även av *skogs- och lantbruksakademien* samt *Sveriges lantbruksförbund*.

W. Weibull AB anser självt att utredningens förslag knappast innebär ett återställande av statsanslagets förkrigsvärde. Av detta skäl samt i syfte att möjliggöra initiativ i av utredningen angivna avseenden — filial försöksverksamhet, resistensförädling m. m. — föreslår bolaget, att relationstalet höjes till 40 procent. Den övre gränsen för statens kostnadsandel, vilken av utredningen satts vid 45 procent av kostnaderna för anstaltens förädlingsverksamhet, bör emellertid vara riktpunkten för bolagets ansökningar om statsbidrag. *Lantbruksstyrelsen* och *Riksförbundet Landsbygdens folk* föreslår också att nämnda maximigräns får utgöra grund för bidragets beräkande. De båda sistnämnda remissorganen förordar ingen anknytning till Sveriges utsädesförenings anslag. Ej heller *utsädesföreningen* finner en sådan anknytning lämplig. *Hushållningssällskapens förbund* uttalar, att storleken av anslaget till Weibullsholm bör övervägas efter anstaltens egna in-

satser och behov. *Statskontoret* anser också att avgörande vikt i första hand bör fästas vid den för anstalten föreliggande ekonomiska situationen och kan ej tillstyrka någon omläggning på grundval av det föreliggande förslaget.

Styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt ifrågasätter i anledning av det föreslagna högre statsanslaget åt *Weibullsholms växtförädlingsanstalt* samt de förmåner denna anstalt i övrigt har genom sin särställning, om det ej vore rimligt att staten genom en särskild revisor får inblick i *Weibullsholms* verksamhet.

Allmänna svenska utsädes AB bemöter vissa uttalanden av utredningen rörande detta bolags beroende av den ensamrätt bolaget har till exploatering av Sveriges utsädesförenings förädlingsarbeten samt anför därvid i huvudsak följande.

Utan att på något sätt förringa betydelsen av bolagets ensamrätt samt av de fördelar, som samarbetet med Sveriges utsädesförening även i övrigt inneburit, vill bolaget uttala en bestämd gensaga mot vad utredningen anfört härom. Utvecklingen av flera ekonomiskt välstabiliserade och framåtgående företag inom branschen visar klart och tydligt möjligheten av att bygga upp och driva vidare storföretag inom utsädeshandelns område utan sådan ensamrätt.

I vissa fall torde t. o. m. frånvaron av en sådan ensamrätt — med de förpliktelser denna innebär — ha medfört stora ekonomiska fördelar för företagen. Dessa behöver nämligen endast vidkännas utgifter för inköp av vårt bolags originalutsäden och kan efter snabb uppförökning, saluföra efterodlingar i direkt konkurrens med vårt bolag. Vi måste emellertid även vid de fortsatta efterodlingarna taga hänsyn till omfattande förädlings- och uppförökningskostnader av eliter m. m. och måste betala Sveriges utsädesförening avgifter för all försäljning av såväl originalvara som efterodlingar.

Dessutom innebär den statliga helkontrollen, som vi — i motsats till flera andra utsädesföretag — underkastat oss och som ger odlarna större säkerhet för kvalitetsutsäden, avsevärd såväl ekonomisk som arbetsteknisk belastning för oss. Även den omständigheten att vår omfattande jordbruksdrift genom avtalet med Sveriges utsädesförening beskurits i sina möjligheter att välja mest ekonomiska växtföljd och skiftesstorlek bör i detta sammanhang framhållas.

Vi är därför av den bestämda uppfattningen, att vårt företag skulle kunna fortleva under minst lika goda ekonomiska förhållanden som förut, även om vi skulle mista vår nuvarande ensamrätt. Våra möjligheter att i så fall bygga upp en egen förädlingsverksamhet skulle säkerligen icke vara mindre än övriga utsädesföretags. Vi vill dessutom erinra om att bolagets nuvarande inkomster icke härrör enbart från utsädesrörelsen utan att även de övriga verksamhetsgrenarna ger ett betydande tillskott.

Vi anser oss dock böra framhålla vår åsikt, att det vore till fördel för såväl det svenska jordbruket som Sveriges utsädesförening och oss själva, om samarbetet mellan oss och Sveriges utsädesförening kommer att bestå på samma sätt som hittills. Vår önskan är endast, att förhållandet mellan oss och Sveriges utsädesförening icke bedömes ensidigt, utan att hänsyn även tages till den betydelse, som bolaget haft för Sveriges utsädesförenings utveckling. Härvid bör de fördelar i försöks- och förädlingshänseende, som den nära tillgången till bolagets ca 1 000 ha åkerjord av skilda jordtyper medfört för Sveriges utsädesförening, även beaktas.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut anför bl. a. följande.

Förutom vid de statsunderstödda förädlingsanstalterna bedrives sedan längre eller kortare tid tillbaka ett betydelsefullt växtförädlingsarbete vid statliga institutioner och enskilda affärsföretag. De uttalanden, som av utredningen gjorts i olika sammanhang, antyder att utredningen huvudsakligen ägnat intresse åt de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna och velat stödja dessa så effektivt som möjligt, medan växtförädlingsarbetet vid andra institutioner och enskilda företag tillagts mindre betydelse. Styrelsen vill därför framhålla, att i anslutning till vetenskapliga undersökningar av genetisk och botanisk art framkommer ofta resultat av stor praktisk betydelse, och dessa bör omedelbart tillgodogöras. Därifrån utgår även impulser av olika slag till sådana institutioner, som enbart sysslar med målbetonad forskning, exempelvis inom växtförädlingen. Enligt styrelsens uppfattning skulle det därför vara av stor skada om utredningens uttalanden på denna punkt skulle vinna gehör hos statsmakterna, då detta skulle medföra risk för monopolisering av växtförädlingsarbetet.

Beträffande licens- och patentfrågorna har utredningen icke avgivit något egentligt förslag, vilket delvis torde sammanhånga med att utredningen tagit ringa hänsyn till enskilda växtförädlare, som sannolikt skulle stimuleras till fortsatta ansträngningar, om ett bättre skydd än hittills kunde åstadkommas. Det finnes därför särskild anledning att på nytt taga upp frågan om ett förstärkt rättsskydd för växtförädlingsresultat. Utredningens uttalande, att man från svensk sida »har anledning att med uppmärksamhet följa de livliga internationella strävandena att på andra sätt stärka växtförädlingens rättsliga position, främst kanske på patentlagstiftningens område», innebär sålunda icke någon lösning. Styrelsen kan för sin del icke finna, att utredningen verkställt tillräcklig undersökning av denna fråga.

Liknande synpunkter beträffande stödet åt de enskilda förädlingsföretagen som de av styrelsen för Alnarpsinstitutet anförda framhålles också av *J. E. Olsens enke AB*. Enligt bolagets uppfattning bör stöd lämnas till alla, som gjort påtagliga och landsgagnande prestationer inom växtförädlingen, och anslagens storlek i möjligaste mån differentieras i förhållande till de utförda prestationerna och till vad man på grundval därav kan vänta sig i framtiden.

Statens jordbruksnämnd finner utredningens synpunkter på möjligheten att på annat sätt än genom licensavgifter skapa någon form av förädlareersättning väl grundade. En allmän avgiftsbeläggning av försålt utsäde skulle utan tvekan bli svår att genomföra i praktiken och — om den trots detta infördes — kräva betydande kontrollkostnader. I det sammanhanget gör jordbruksnämnden helt allmänt gällande, att eventuella ingrepp i utsädeshandeln bör konstrueras så att försäljningen jordbrukare emellan inte onödigtvis försvåras. Däremot skulle det sannolikt vara av värde om den yrkesmässiga handeln i sin helhet ledes in på så strikta linjer som möjligt. Landets jordbrukare skulle härigenom tillförsäkras — och vänjas vid att endast efterfråga — utsäde av hög kvalitet. Förutsättningarna för växtförädlarna att ekonomiskt tillgodogöra sig resultaten av sitt arbete skulle samtidigt förbättras till följd av en ökad avsättning av kvalitetsutsäden. En utveckling i

nämnd riktning på den inhemska marknaden skulle därutöver automatiskt få till följd ytterligare stärkt ställning vid export av utsädesvaror.

Patent- och registreringsverket, som endast yttrar sig över de delar av utredningens betänkande, som mera direkt har samband med det industriella rättsskyddet, har icke några väsentliga erinringar att framställa mot utredningen i detta avseende. Verket anför bl. a. följande.

Möjlighet anses i vårt land förefinnas att inom det biologiskt-tekniska området erhålla patent å nyheter av uppfinningskaraktär, men denna möjlighet har hittills utnyttjats i ytterst ringa utsträckning. Det må ankomma på de inom växtförädlingsområdet verksamma uppfinnarna att själva avgöra, om det är förenligt med deras intressen att ansöka om patent i högre grad.

Vid patent å uppfinning av förfarande föreligger intrång ej endast då någon yrkesmässigt olovligen använder det patentskyddade förfarandet utan även då någon inför, använder, utbjuder, saluhåller, överlåter eller upplåter alster, som framställts medelst detta förfarande. Det s. k. indirekta produkt-skydd, som således åtnjutes, kommer vid en patentskyddad växtförädlingsmetod att gälla en vid utnyttjandet av denna metod erhållen produkt. Fråga är, om detta indirekta produktskydd endast skall gälla det primära förädlingsmaterialet eller om det även skall omfatta senare generationer från detta. Något fall, av vilket slutsatser om hur härvid förhåller sig kan dragas, har ej varit föremål för domstols prövning. Denna fråga kan vid en intensifierad patenteringsverksamhet inom växtförädlingsområdet bli av stor ekonomisk betydelse.

Vad beträffar varumärkesskyddet kan patentverket bekräfta, att detta redan tagits i bruk i ej ringa utsträckning, ävensom att varumärken på detta område är förhållandevis starkt utsatta för risken att »degenerera», d. v. s. övergå till allmänna varubenämningar, i vilket fall märkeshavaren förlorar ensamrätten till märket. Dessutom är att understryka, att varumärkesrätten blott åsyftar att ge en ensamrätt till märket — normalt ett eller flera ord eller en figur — men icke till den vara, för vilken märket är avsett. Ett visst varumärkesskydd oberoende av registrering kan vinnas enligt lagstiftningen mot illojal konkurrens, ehuru detta skydd är tämligen begränsat.

Patentverket vill dock understryka, att det knappast kan förväntas att man heller i framtiden inom den ordinära varumärkeslagstiftningens ram skall kunna få annat än en ensamrätt till märket. En ersättning för ett sortskydd och därmed eventuellt åtföljande speciellt sortnamnskydd kan alltså näppeligen vinnas på denna väg.

Patentverket tager uttryckligen avstånd från vissa i betänkandet omnämnda men ej förordade förslag, enligt vilka man skulle i viss utsträckning mer än nu undandraga växtförädlingsområdet från det ordinära patent- och varumärkesskyddet.

II. 1957 års promemoria m. m.

Det kommersiella utnyttjandet av växtförädlingens resultat. Utredningsmannen inleder redogörelsen för sin översyn med följande *principiella synpunkter*.

Tillämpningen av ett licenssystem för det kommersiella utnyttjandet av växtförädlingens resultat eller produkter bygger på idén, att varje förädlare borde erhålla ersättning i proportion till användningen av de av ho-

nom framställda sorterna och stammarna. Som beräkningsgrund för i vilken utsträckning en förädlingsprodukt utnyttjas, kan användas, antingen den med produkten odlade arealen eller den mängd utsäde av produkten, som marknadsföres. Det hemmaproducerade utsädet och det som säljes jordbrukarna emellan får anses vara helt ogripbara storheter. Den förstnämnda beräkningsgrunden anses väl vara den enda teoretiskt riktiga, men den skulle kräva en årlig, landsomfattande inventering av arealen av olika sorter och stammar, vilket torde få anses som helt ogenomförbart i praktiken. Däremot synes ett uttagande av royalty i samband med saluförande av utsäde under vissa förutsättningar vara fullt möjligt. Ett dylikt system har också tillämpats i andra länder. De marknadsförda kvantiteterna av olika sorter får anses ge en god bild av sorternas relativa spridning och därmed ge ett uttryck för förädlarens insats.

När en ny sort eller stam första gången marknadsföres sker detta endast av förädlaren själv eller dennes ombud, men åtminstone av stråsädessorterna kan redan påföljande år utsäde av sorten saluföras även av andra utsädesföretag eller odlare från efterodlingar av från förädlaren inköpt originalvara. Därmed kan sorten utnyttjas av envar, som skaffar sig tillgång till utsäde av denna. Saluförandet av utsäde sker antingen som statsplomberad vara, vilken provtagits, undersökts och plomberats av officiell frökontrollanstalt, eller som icke statsplomberad. Sistnämnda vara förses visserligen ofta med egen firmaplomb, men den har icke underkastats officiell kontroll.

Beträffande *insamlandet av uppgifter angående sorternas utnyttjande* meddelar utredningsmannen följande.

För ett bedömande av vad införandet av royalty på marknadsfört utsäde totalt skulle kunna inbringa och av hur de influerna medlen skulle fördela sig på olika förädlingsföretag, kräves en omfattande undersökning av de i handeln omsatta kvantiteterna såväl av statsplomberad som icke statsplomberad vara av alla förekommande sorter och stammar av viktigare växtslag. En dylik undersökning har genomförts för de två senaste säsongerna 1955—1956 och 1956—1957, omfattande följande växtslag eller grupper av växtslag.

	Antal sorter eller stammar
fodermärgkål	3
lin	10
korsblomstriga oljeväxter (raps, rybs och vitsenap)	17
vårstråsäd	
havre	27
korn	29
vårvete	17
höststråsäd	
höstvete	13
råg	11
trindsäd (lupin, åkerböna, vicker och ärt)	29
blandsäd	
vallbaljväxter (luzern, alsike-, röd- och vitklöver)	45

	Antal sorter eller stammar
timotej	9
övriga vallgräs (gröe, hundäxing, ven, losta, rajgräs, rödsvingel, ängssvingel)	41
blandfrö	—
foderbeta	26
kålrot och rova	23
Summa	300

Ett fåtal växtslag utan nämnvärd betydelse som hampa, oljedådra, majs, kamäxing, fårsvingel och ängskavle har lämnats utan avseende, de små kvantiteterna höstkorn har inräknats i totalsumman för korn och de likaledes obetydliga mängderna varråg har fått ingå under beteckningen råg.

Potatis och köksväxter har ej ingått i denna undersökning, utan har gjorts till föremål för separata sådana, som kommer att redovisas i senare avsnitt.

Uppgifterna för de statsplomberade utsädeskvantiteterna har erhållits ur de officiella frökontrollanstaltarnas statistik över plomberade utsädespartier. Från alla större företag har uppgifter på eventuella restlager av statsplomberad vara infordrats, varefter totalsumman statsplomberad vara minskats med summan av alla restlager, allt sort för sort. För vissa växtslag skulle restlagerna annars inneburit en icke obetydlig felkälla i utsädeshandels omfattning.

För att erhålla uppgifter om kvantiteterna icke statsplomberad vara, som genom den reguljära handeln sålts till förbrukare har ett frågeformulär utsänts till alla utsädesföretag, som stått att uppsåra i landet. Av 226 tillskrivna företag har upplysningar inkommit från 209, vari ingår samtliga till Svenska lantmännens riksförbund anslutna organisationer samt alla medlemmar av Sveriges utsädesfirmors förening och Sveriges fröengrossistförening med undantag av en. 16 av de 17 företag, som icke redovisat sin försäljning, tillhör alltså icke någon av de större organisationerna och flertalet av dem är mindre företag, vars omsättning torde spela en högst underordnad roll för de här åsyftade beräkningarna. I syfte att förhindra dubbelredovisning har all försäljning av utsädespartier en gros från ett företag till ett annat uteslutits, då dylika partier redovisats av det företag, som distribuerat detsamma till förbrukare. Som statsplomberat har endast de partier, som uppfyllt fordringarna för någon av plomberingsklasserna inräknats, medan kasserade partier redovisats som icke statsplomberade. Vidare har partier, som försetts med provtagningsbevis eller partiellt plomberingsbevis samt odlingspartier, d. v. s. sådana som av förädlingsföretagen själva använts för uppförökning, räknats som statsplomberade. Av W. Weibull AB med egen plomb försålda partier har i detta sammanhanget ansetts som statsplomberade. Vidare har uppgifter insamlats angående all export av såväl statsplomberat som icke statsplomberat utsäde, varigenom exporterade kvantiteter och inom landet förbrukade mängder kunnat redovisas var för sig. Denna uppdelning har ansetts betydelsefull, då exporten av olika slag av utsäden kan variera starkt från ett år till ett annat, medan det inhemska behovet av inköpt utsäde är underkastat förhållandevis mindre variationer.

Det är uppenbart, att en sådan undersökning av handeln med utsäde, som nyss beskrivits, måste bli behäftad med vissa brister. Enstaka redan statsplomberade partier kan t. ex. ha ingått i blandningar, som åter blivit föremål för plombering, bland de inhämtade uppgifterna om icke statsplomberat vara saknas några företag, mindre fel kan förekomma i uppgifterna

o. s. v., men för den bedömning av läget i stort, varom här är fråga, torde dessa brister i materialet vara av mindre betydelse.

Vid behandlingen av det på angivet sätt insamlade primärmaterialet har detaljuppgifterna från olika källor summerats sort för sort, så att totalsummorna av de marknadsförda kvantiteterna statsplomberad och icke statsplomberad vara av resp. sorter och stammar erhållits. Härvid har som nämnts de exporterade mängderna skilts ut och kommer att behandlas för sig. Av utredningsmannen gjorda sammanställningar över det sålunda erhållna materialet torde såsom *bilaga 3—11* få fogas till detta protokoll.

Det i handeln omsatta utsädes andel av det totala årliga utsädesbehovet. I bilaga 3 har det till förbrukare inom landet saluförda utsädet under de två år undersökningen omfattat sammanställts i 16 växtslag eller grupper av växtslag.

Det totala årliga utsädesbehovet, som lagts till grund för beräkning av, hur stor procent av utsädet, som går genom handeln, har räknats fram som ett medeltal av de tre sista åren av i Statistisk årsbok tillgängliga uppgifter. För fodermärgkål, lin och korsblomstriga oljeväxter saknas dylika uppgifter, varför en ungefärlig uppskattning av summan för dessa växtslag måst tillgripas. Med anledning av den ökade kornodlingen har det sista årets siffror begagnats som underlag. För rotfrukterna är det uppskattade behovet i sjunkande beroende på odlingens fortlöpande tillbakagång. Alla siffror för det årliga, totala utsädesbehovet har avrundats till jämna tusental deciton.

Vid en närmare jämförelse mellan de två årgångar, som blivit föremål för undersökning, visar sig skillnaderna vara mindre än vad man skulle kunnat vänta sig. Några undantag, som lätt låter sig förklaras, förekommer dock. Den stora handeln med såväl statsplomberade som icke statsplomberade oljeväxter 1955—1956 beror på en stark utvintring av höstraps och omfattande omsådd med vårraps, och den minskade omsättningen av vallbaljväxter 1956—1957 har sin orsak i en felslagen skörd och underskott av rödklöverfrö. Det förtjänar även påpekas, att blandsäd och blandfrö enligt nuvarande bestämmelser ej kan bli föremål för statsplombering, varför dessa kolumner är tomma.

Ser man på den procentuella andelen av det i handeln omsatta utsädet som redovisas i bilaga 4, är denna siffra mycket varierande från växtslag till växtslag. Den grupp av växter, som starkt dominerar, är vårstråsäd (havre, korn och vårvete), som kräver inte mindre än 56 procent av det totala utsädesbehovet. Inom denna grupp statsplomberas 40,6 procent, medan 12,4 procent saluföres i icke statsplomberat skick. I detta sammanhang får det stora behovet av blandsäd dock icke förbises. Detta täckes ej till någon del med statsplomberat utsäde och endast till 7,5 procent med icke statsplomberat. Återstoden, d. v. s. hemmaproducerat utsäde av blandsäd och dylikt inköpt direkt från andra jordbrukare, uppgår sålunda till hela 92,5 procent.

Av höstsäd (höstvete och råg) statsplomberas ca 20 procent och ytterligare 10 procent saluföres såsom icke statsplomberad vara. Dessa siffror är låga. Orsaken därtill är den korta tiden från skörd till sådd i vårt klimat, vilket ej medger iordningställande av partier för allmän försäljning. Trindsäden, bland vilken årtierna dominerar, uppvisar höga siffror med ca 65 procent resp. 23 procent för de båda grupperna salufört utsäde. Vallbaljväxterna, som domineras av rödklöver, statsplomberas till ca 26 procent, varjämte ca 8 procent försäljes utan officiell plomb. Det är dock sannolikt, att dessa siffror på grund av nyss angivna låga skörd av rödklöverfrö 1956—1957 är för låga, och att procenten statsplomberad vara för föregående år,

30,8 procent, är mera representativ. Timotejen uppvisar visserligen något högre siffror för båda kategorierna salufört utsäde, 43 procent resp. ca 9 procent, men för timotej liksom för rödklöver är husbehovsfröodlingen mycket utbredd. Gruppen övriga vallgräs är däremot endast i ringa utsträckning föremål för husbehovsodling. Behovet tillfredsställes till ca 64 procent med statsplomberad vara och ca 26 procent av icke statsplomberad. Begreppet blandfrö, varav relativt stora mängder, ca 11 000 deciton, saluhålles, är ett mycket heterogent begrepp i det att det innefattar alla slag av fröblandningar såväl för vallodling som för flygplatser, idrottsanläggningar, parker m. m. Det årliga behovet låter sig ej heller uppskattas, enär en stor del blandfrö för vallodling är hemmaproducerat.

Av rotfrukterna är praktiskt taget allt utsäde statsplomberat. Att den statsplomberade kvantiteten trots detta ej uppgår till 100 procent av totala behovet beror sannolikt på att detta ständigt sjunker och nu i realiteten är lägre än den uppskattade mängden 6 000 deciton.

Totalt sett statsplomberas ca 30 procent av landets årliga behov av alla i sammanställningen medtagna växtslag, medan ca 11 procent går genom handeln som icke statsplomberad vara. I avrundade tal betyder detta, att av hela utsädesbehovet går ca 40 procent genom handeln, medan återstoden av behovet, ca 60 procent, fylles genom hemmaproduktion eller från andra jordbrukare. Den stora hemmaproduktionen av blandsäd och blandfrö utgör en i hög grad bidragande faktor till den relativt låga, totala andelen av salufört utsäde.

Omsättningen i handeln av de olika förädlingsföretagens sorter och stammar. I bilagorna 5 och 6 har summan av de i handeln — som statsplomberad och icke statsplomberad vara — omsatta kvantiteterna sammanställts med summan av de olika förädlarna tillhöriga sorter och stammar. Härvid har en sort eller stam ansetts tillhöra den förädlare, som *antingen* äger originalrätten för egen sort enligt det ifrågavarande årets officiella »Förteckning över sorter och stammar, som är berättigade till statsplomering», *eller* själv framställt sorten och fått den intagen under rubriken »övriga» i nämnda förteckning, *eller ock* förvärvat originalrätten i Sverige för utländsk sort eller stam enligt den officiella förteckningen.

Tabellrubriken »övriga sorter och stammar» innefattar dels sådana sorter och stammar, in- och utländska, till vilka ingen förädlare kan anses ha äganderätten, dels icke sort- eller stambetecknade partier av sådana växtslag, som enligt lantbruksstyrelsens kungörelse får saluföras utan uppgivande av sort- resp. stamnamn, såsom t. ex. vicker, alsike-, vit- och rödklöver, timotej m. fl.

Vid en jämförelse mellan de båda undersökta säsongerna föreligger endast relativt små skillnader, såväl när det gäller de kvantiteter, som omsatts i handeln, som de olika förädlingsföretagens produkter. För vårvetet föreligger dock en rätt avsevärd ökning, som hänför sig till Weibullssorterna Kärn I och II samt Svenno. Vallbaljväxterna representeras det senaste året av en ovanligt låg kvantitet, beroende på föregående års dåliga skörd av rödklöverfrö.

För överskådlighetens skull har de absoluta talen i bilagorna 5 och 6 omsatts i relativa tal i bilagorna 7 och 8. Kvantiteten av från olika förädlingsföretag härstammande sorter och stammar har därvid uttryckts i procent av i handeln omsatta kvantiteter.

En jämförelse mellan de båda undersökta årgångarna visar — med undantag för ett fåtal växtslag — en god överensstämmelse för samtliga förädlare. Beträffande lin har en utländsk sort under det senaste året tagit

överhand och i fråga om höstvetet har en märkbar förändring skett, i huvudsak betingad av en snabb uppgång för en enda sort, Svalövs Odinvete. Weibullssorterna har en stark dominans i fråga om vårvete, korn och rotfrukter, under det att Sveriges utsädesförenings sorter är mer eller mindre ledande för övriga växtslag.

Den procentuella andelen av »övriga sorter och stammar» är starkt varierande från växtslag till växtslag. För samtliga stråsädessorter är den helt obetydlig. Det är här de inhemska sorterna från Sveriges utsädesförening och Weibullsholms växtförädlingsanstalt, som helt dominerar marknaden. Även för trindsåden har de svenska sorterna en klar ledning.

Vallbaljväxter och timotej får saluföras utan angivande av stamnamn, varför andelen av »övriga stammar» för dem blir stor. För övriga vallgräs synes de svenska förädlingsprodukterna vara på stark frammarsch. Rotfruktutsädet, som kvantitativt sett spelar en mindre roll i utsädeshandeln, företrädes av samtliga förädlingsföretag. Beträffande foderbeterna besitter Weibull, Otto J. Olson & sons AB samt Holmberg & söner AB de i handeln mest omsatta stammarna, medan Weibulls ensam dominerar inom gruppen kålrot och rova. En del danska stammar förekommer under »övriga».

Slutsiffrorna för samtliga växtslag företer en mycket god samstämmighet mellan de båda undersökta åren. Av de i handeln omsatta utsädeskvantiteterna utgör Svalövssorterna båda åren 53,2 procent medan Weibullssorterna i medeltal uppgår till ca 34 procent. Mängden utsäde utan sort- eller stamnamn samt sorter utan ägare representerar i den svenska utsädeshandeln ca 10 procent. Härvid spelar blandsäd, till övervägande del bestående av havre och korn med inslag av ärter och vicker, en stor roll, i det att ca en tredjedel av slutsumman under »övriga sorter och stammar» utgöres härav. De i blandsåden ingående sorterna låter sig f. n. icke identifieras, men torde med största sannolikhet utgöras av de mera gångbara Svalövs- och Weibullssorterna. På liknande sätt förhåller det sig med blandfrö, i vilket dock ingår en stor del icke stambetecknad vara.

Det förtjänar i detta sammanhang påpekas, att handelns omsättning av en del klöver- och framför allt gräsfröslag är avsevärt mindre än det i andra sammanhang uppskattade totala behovet, beroende på att rätt stora kvantiteter frö härav användes för att försälas som blandfrö för olika ändamål.

Förädlingsföretagens inflytande över handeln med egna sorter och stammar. För att få en föreställning om, hur de två större förädlingsinstitutionernas, Sveriges utsädesförening och Weibullsholms växtförädlingsanstalt, förädlingsprodukter omsattes i handeln, har i bilaga 9 och 10 redovisats, hur stor del av utsädet av egna sorter och stammar, som saluföres av de med institutionerna lierade merkantila företagen.

Sammanställningarna visar, att förädlingsföretagens försäljningsorgan i regel endast svarar för en mindre del av de marknadsförda kvantiteterna av egna förädlingsprodukter. För rotfrukterna, som utgör undantag, sker försäljningen av bruksfrö helt från förädlaren och något stamfrö för enskild uppförökning utlämnas inte. För övrigt är det endast de vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt framställda vallväxtstammarna, som till mer än hälften saluföres av företaget självt. För vårstråsåden, som representerar de största utsädeskvantiteterna, kommer försäljningen av egna sorter i vissa fall ej ens upp till 15 procent. Av de kvantiteter, som av samtliga Svalövssorter omsattes i handeln 1955—1956, härstammade endast 18,6 procent från företagets eget försäljningsorgan och motsvarande siffra för 1956—1957 var 16,4 procent. Motsvarande procenttal för Weibullssorterna var 21,2 resp. 20,5. I stort sett visar siffrorna, att ju större spridning en sort har, desto

mindre andel i den totala försäljningen av sorten har förädlaren eller dennes försäljningsorgan. Den svenska utsädeshandelns organisation ger alltså de inhemska förädlarna mycket litet inflytande över handeln med och det ekonomiska utnyttjandet utav egna förädlingsprodukter.

Beträffande de av företagen saluförda kvaliteterna visar sammanställningarna, att originalvaran nästan genomgående dominerar över övriga utsädesklasser.

Exporten av utsäde. Exporten av utsäde är från år till år starkt varierande, inte endast till den totala kvantiteten utan också i fråga om fördelningen på olika växtslag och sorter. De två senaste åren är i hög grad belysande för det labila läget för vår utsädesexport. År 1955—1956 rådde stor efterfrågan på vårvete, bl. a. från Frankrike, och 1956—1957 förekom en omfattande export av havre, bl. a. av tidiga sorter till Finland och Norge. Utöver denna större, av tillfälliga underskott beroende export kan vi normalt även räkna med en mindre årlig utförsel, t. ex. av vårvete till England och Irland, av havre och korn, timotej, rödklöver m. m. I regel är exporten begränsad till ett fåtal sorter, så gott som uteslutande bestående av Svalövs och Weibulls förädlingsprodukter. Dessutom förekommer en icke oväsentlig export av klöver och timotej utan uppgift om stamnamn. Övervägande delen exporteras i icke statsplomberat skick, men en stor del av partierna är provtagna och förseglade och åtföljes av s. k. internationellt certifikat. De av Svalövs- och Weibullssorterna under de två senaste säsongerna exporterade kvantiteterna har sammanställts i bilaga 11.

Utöver de i bilagan angivna kvantiteterna har av Otto J. Olsons stammar exporterats av vallgräs 664 deciton år 1955—1956 och 718 deciton år 1956—1957, av vallbaljväxter utan stamnamn 2 405 resp. 434 deciton samt av timotej utan stamnamn 1 576 resp. 5 600 deciton.

Lägges dessa kvantiteter till de i bilagan redovisade slutsummorna, får vi en total exportkvantitet av 189 024 deciton år 1955—1956 och 191 773 deciton år 1956—1957.

Beräkningar angående licensavgifternas storlek. Utredningsmannen övergår här efter till att med det nyss redovisade materialet såsom underlag göra vissa beräkningar rörande utfallet av ett tillämpat licensavgiftssystem. Härvid framräknade siffror upptages i sammanställningar, vilka såsom *bilaga 12—16* torde få bifogas detta protokoll. Utredningsmannen anför.

Det siffermaterial, som i bilagorna 5 och 6 redovisats beträffande kvantiteterna utsäde, som omsatts i handeln, fördelade på de olika förädlarnas sorter och stammar, har i det följande begagnats som underlag för beräkningar angående licenssystemets ekonomiska konsekvenser. Genom att omsätta ett licenssystem på det material, som framkommit vid undersökningarna av de senaste årens utsädeshandel, erhålles svar på frågan, hur systemet skulle ha utfallit, om det tillämpats under de båda nämnda åren. Visserligen uppvisar siffermaterialet för dessa år en påfallande god överensstämmelse, men de förskjutningar, som redan från ett år till det påföljande kunnat ske t. ex. beträffande Svalövs och Weibullssorterna av höstvete och den stora uppgången av Weibulls vårvetesorter, ger en antydning om, vilka stora omkastningar, som skulle kunna inträffa för ett växtslag även under en för växtförädlingsarbetet så kort tidsperiod som fem år. Då de större förädlarna i

vårt land emellertid arbetar med så gott som samtliga växtslag, jämnar variationerna ut sig i någon mån, vilket också framgår av bilagorna.

Ett licenssystem bör av naturliga skäl — såvida man inte vill gynna vissa växtslag eller anser sig kunna belasta andra med särskilt stora avgifter — bygga på avgifter, som till sin storlek står i proportion till priserna i den allmänna handeln på resp. växtslag. I bilagorna 12 och 13 redovisas beräkningar, i vilka licensavgiften satts till en procent, avrundat uppåt till hela kronor för 100 kg, av det ungefärliga priset på som kvalitetsvara statsplomberat utsäde av växtslaget i fråga. I de fall då flera växtslag med något olika priser sammanförts till en grupp, har ett ungefärligt medelpris framräknats. Kvalitetsvarans pris har tagits som utgångspunkt, då detta i stort sett kan anses utgöra ett medelpris mellan de två högre, något dyrare utsädesklasserna, representerade av jämförelsevis mindre kvantiteter och den lägre billigare klassen företrädd av stora mängder salufört utsäde.

Vid beräkningarna har det vidare förutsatts, att en mot licensavgiften svarande avgift upptages även vid saluförandet av sorter och stammar, som enligt de tidigare redovisade grunderna saknar rättsinnehavare samt även för allt utsäde, som försäljes utan sort- eller stamnamn. Om dessa kategorier skulle gå fria från det pristillägg, som licensavgiften innebär, medan de värdefullare förädlingsprodukterna av prövade och erkända sorter och stammar skulle belastas därmed, skulle detta medföra en försämrad konkurrenskraft för de senare, vilket i sin tur skulle kunna leda till den icke önskvärda konsekvensen, att växtförädlingens resultat blev mindre väl utnyttjade.

En ca enprocentig royalty torde icke kunna anses belasta utsädespriset i sådan grad, att den nämnvärt skulle kunna förväntas påverka utsädeshandeln. En avgift av denna storlek skulle ändå tillföra växtförädlingen avsevärda belopp.

Några bärande motiv för en differentiering av licensavgifterna med hänsyn till utsädets klass eller kvalitet synes icke föreligga. Originalvaran behålls nämligen helt av förädlaren själv eller dennes försäljningsorgan och övriga utsädesklasser kan bli föremål för uppförökning och saluförande av vem som helst efter likartade rättsgrunder.

Såsom av bilagorna 12 och 13 framgår skulle stråsäden, framförallt vårsäden, tillföra Sveriges utsädesförening och Weibullsholms växtförädlingsanstalt de största royaltyinkomsterna, varjämte vallväxterna och även oljeväxterna skulle spela en icke oväsentlig roll för Sveriges utsädesförening. För Otto J. Olson & sons AB intar vallväxterna främsta platsen, medan Holmberg & söner AB skulle få större delen av royaltyinkomsterna för ett par utländska sorter av havre och korn, för vilka firman har förvärvat originalrätten i Sverige. Omsättningen av dessa sorter har dock sjunkit under det senaste året med minskad royaltyinkomst som följd.

Summan av influtna licensavgifter för resp. förädlare skiljer sig under de båda åren förhållandevis litet. För Sveriges utsädesförening uppgår den bå-

da åren till ca 890 000 kr. För Weibullsholm uppvisar den en ökning det senaste året med 40 000 kr., främst på grund av ökad försäljning av vårvetesorterna. I medeltal skulle summan för Weibullsholm bli ca 525 000 kr., för Algot Holmberg & söner AB ca 43 000 kr. och för Otto J. Olson & sons AB ca 28 000 kr.

Under rubriken »övriga sorter och stammar» är det främst fyra växtslag, som svarar för de mera betydande licensavgifterna, nämligen blandsäd, vallbaljväxter, timotej och blandfrö för vilka sort- resp. stambeteckning saknas. På samma sätt har även vicker tillhörande trindsäd och en del övriga vallgräs saluförts utan uppgift om sort eller stam, vilket förklarar de relativt höga siffrorna härför i denna kolumn. För övriga växtslag är det till övervägande del licensavgifter för utländska sorter, som återfinnes här.

Totalsumman av årligen influtna licensavgifter skulle i medeltal uppgå till ca 1 930 000 kr.

I bilagorna 14 och 15 har redovisats de licensavgifter, som Sveriges utsädesförening och Weibullsholms växtförädlingsanstalt av sina resp. sorter skulle ha tillförts genom Allmänna svenska utsädesaktiebolagets resp. W. Weibull aktiebolags försäljning inom landet. Utsädesföreningen skulle härvid i medeltal ha erhållit ca 157 000 kr. per år genom utsädesbolagets försäljning och Weibullsholmsanstalten ca 125 000 kr. genom försäljningen från W. Weibull AB.

Bilaga 16 lämnar en sammanställning av de licensavgifter, som skulle ha influtit på exporten av Sveriges utsädesförenings och Weibullsholms växtförädlingsanstalts sorter och stammar för såvitt licensavgifter av angiven storlek tillämpats. Som väntat fördelar de sig mycket ojämnt på olika växtslag under de båda åren, även om slutsummorna per år blivit nära nog lika stora, ca 198 000 kr.

Utöver i bilaga 16 redovisade summorna för licensavgifter på export skulle av Otto J. Olson & sons aktiebolags stammar av vallgräs ha influtit i medeltal ca 4 200 kr. per år, av vallbaljväxter utan stamnamn ca 24 000 kr. resp. 4 300 kr. under de båda åren och av timotej utan stamnamn ca 7 900 kr. resp. 28 000 kr.

Licenssystemets konsekvenser för staten och för olika förädlingsföretag. Om de närmare konsekvenserna av ett tillämpat licenssystem för staten och olika förädlingsföretag lämnar utredningsmannen följande redogörelse.

Införandet av ett licenssystem skulle innebära, att kostnaderna för växtförädlingsarbetet helt eller delvis kunde överflyttas från det allmänna till jordbrukarna. Erlagda licensavgifter antages därvid helt slå igenom på utsädespriset till förbrukarna. Vid ett dylikt resonemang bortses från att jordbrukets kostnader beaktas vid avvägningen av priserna på jordbrukets produkter. Ur vissa synpunkter torde det få anses lämpligt, att de som i första hand får nytta av växtförädlingsarbetet, d. v. s. jordbrukarna, också bidrager till kostnaderna härför. Ett dylikt bidrag torde böra jämföras med

de forskningsuppgifter som andra näringar ofta själva bekostar inom sina områden. Å andra sidan torde staten, likaväl som den lämnar sitt stöd åt viss annan forskning, även i fortsättningen böra lämna sitt bidrag åt växtförädlingen. Växtförädlingsarbetet skulle nämligen i grova drag kunna uppdelas i två faser, den ena bestående i en genetisk grundforskning, metodikforskning m. m., den andra i ett mera praktiskt och merkantilt inriktat arbete på framställning av förbättrat odlingsmaterial. Den förra fasen synes med tanke på dess berättigande till statens direkta stöd vara fullt jämförbar med annan forskning som åtnjuter statsstöd. Det måste emellertid i detta sammanhang påpekas, att en strikt uppdelning av kostnaderna för växtförädlingsarbetet i dess helhet på dessa olika faser icke låter sig göras, när de på ett oskiljaktigt sätt griper in i varandra.

En växtförädling byggd endast på royaltyinkomster skulle med största sannolikhet även på rätt kort sikt kunna befaras leda till stagnation i vad avser framåtskridandet. Den för växtförädlingen grundläggande forskningen skulle nämligen kunna få stå tillbaka för det mera merkantilt inriktade arbetet med att framställa gångbara sorter för de stora odlingsområdena och framför allt av sådana växtslag, som mest omsättes i handeln. En sådan utveckling skulle bli till förfång dels för den praktiska förädlingen i framtiden, dels omedelbart för sådana växtslag och odlingsområden, som trots relativt liten omsättning i handeln ändå kan spela en om ock lokal, så dock högst betydelsefull roll i jordbruksproduktionen. För att ge ett konkret exempel på nämnda förhållande må anföras, att förädlarna ej skulle få något intresse för frambringande av bättre sorter för Norrland eller för områden med speciella klimatiska betingelser som t. ex. Gotland, Öland eller Värmland. Områden, som redan befinner sig i mindre gynnsamt läge i fråga om jordbruksproduktionen, skulle få detta ytterligare försämrat.

Intet annat land har heller lyckats upprätthålla en framgångsrik växtförädling, utan att staten på ett eller annat sätt lämnat ett direkt stöd åt den. I Holland, där förhållandena särskilt ingående studerats, har man en helstatlig och en halvstatlig växtförädlingsinstitution, som utom på den mera vetenskapliga forskningens område, även arbetar på framställandet av halvfabrikat, vilka utlämnas till den privata förädlingen som underlag för fortsatt korsnings- och urvalsarbete. Med de i vårt land skiftande klimatiska betingelserna och de därav föranledda ökade kraven på lokalt anpassade sorter torde ett direkt statligt stöd åt växtförädlingen vara ännu mera behövt än i t. ex. Holland. En av orsakerna till att vår svenska växtförädling under en lång följd av år kunnat vara jordbruksproduktionen till så stort gagn torde just ligga i det faktum, att den ej enbart varit kortsiktigt ekonomiskt inriktad, utan även givits tillfälle att bedriva en verksamhet av mera allmännyttig karaktär.

Någon anledning att förändra de två ledande förädlingsinstitutionernas, Sveriges utsädesförenings och Weibullsholms växtförädlingsanstalts, status har icke framförts av 1953 års växtförädlingsutredning. Frågan har närmast gällt och gäller fortfarande, i vilken form staten skall ge sitt fortsatta

stöd. De båda institutionerna har helt olika karaktär. Svalövsinstitutionen framstår, som utredningen konstaterat, som landets officiella växtförädlingsanstalt med halvstatlig karaktär, under det att Weibullsholmsanstalten är uppbyggd av ett privat aktiebolag.

Stödet till de båda institutionerna kan på grund av deras vitt skilda natur ges olika form. Det kan t. ex. anses lämpligt, att staten allt framgent lämnar Svalövsinstitutionen det direkta bidrag, som — förutom på andra sätt influtna medel — befinnes erforderligt för bedrivandet av verksamheten enligt den därför årligen godkända planen. Införandet av licenssystemet skulle emellertid enligt de redovisade kalkylerna, baserade på avgifter ungefärligen svarande mot en procent av medelpriset på utsädet, tillföra Sveriges utsädesförening en samlad royaltynkomst av ca 900 000 kr. Under förutsättning av oförändrade förhållanden i övrigt skulle det direkta årliga statsbidraget därvidlag kunna avsevärt minskas, samtidigt som möjligheter att anpassa verksamheten efter tidens krav skulle åvägabringas.

De krav som en utbyggnad av resistensförädling och andra aktuella verksamhetsgrenar ställer, kan förväntas medföra en viss ökning av det totala medelsbehovet. Även detta behov kan emellertid antagas vara av sådan natur, att det bör tillfredsställas genom ökat statsbidrag.

Beträffande stödet åt Weibullsholms växtförädlingsanstalt torde detta kunna tillfredsställas medelst inflytande royalty. I medeltal för de två säsongerna uppgår nämligen de sammanlagda licensavgifterna till ca 525 000 kr. Jämfört med det av 1953 års växtförädlingsutredning beräknade statsbidraget på 315 000 kr. kan licenssumman förefalla innebära en avsevärd ökning. Enligt den av utredningen förordade beräkningsgrunden, 35 procent av anslaget till Sveriges utsädesförening, skulle emellertid Weibullsholms statsbidrag nu böra ha stigit till 420 000 kr. Dessutom skulle den obligatoriska statsplomeringen, som räknas som en förutsättning för licenssystemet, komma att medföra en kostnadsökning för företaget, vilken enligt gjorda beräkningar skulle uppgå till ca 100 000 kr. Den framräknade inkomsten av royaltyn skulle därför ungefärligen komma att motsvara det bidrag, som enligt utredningens beräkningsgrunder och förslag nu skulle ha tilldelats Weibullsholms växtförädlingsanstalt.

Den av Algot Holmberg & söner AB bedrivna förädlingen av sojaböna är ett exempel på en verksamhet, som är av intresse för landet, men som ej kan finansieras med licensavgifter. Det synes därför nödvändigt, att om denna, som av utredningen föreslagits, även i fortsättningen skall erhålla ett berättigat stöd, detta får utgå i form av direkt statsbidrag, som med hänsyn till penningvärdets fall borde uppräknas till 25 000 kr.

Övriga enskilda växtförädlingsföretag skulle få det stöd, som licenssystemets införande för här behandlade åkerbruksväxter kan erbjuda dem. Då all växtförädling är ett arbete på lång sikt, som kräver stora investeringar, under det att utdelningen härav kanske ej kan förväntas på flera årtionden, föreligger knappast någon risk för att arbetet, såsom stundom befarats, skulle splittras genom nystartade växtförädlingsföretag.

Vid ett tillämpande av licenssystemet på här föreliggande material uppstår frågan, hur de rätt betydande summor, som skulle inflyta på utsäden utan rättsinnehavare skall fördelas eller disponeras. Som tidigare framhållits torde denna fråga sannolikt komma att lösas av sig själv vad beträffar utsäden med sort- resp. stambeteckning, då äganderätten till dessa, antingen de är utländska eller inhemska, kommer att utredas i samband med att sorten införes i sortregistret. Den andra kategorien utsäden utan rättsinnehavare utgöres av växtslag utan stambeteckning som vicker, alsike-, vit- och rödklöver, timotej och övriga vallgräs samt blandsäd och blandfrö.

Vad angår vicker-, alsike-, vitklöver och timotej torde utvecklingen sannolikt ändå inom en snar framtid få antagas gå därhän, att sort- resp. stamnamn kommer att krävas för saluförande. På samma sätt föreligger numera av flertalet övriga vallgräs nya, av förädlarna framställda stammar, vilka är den vanliga handelsvaran utan stambeteckning överlägsna. Dessa, såväl som nya sorter och stammar av de andra nämnda växtslagen, skulle fortare komma jordbruksproduktionen till godo, om stambeteckningen gjordes obligatorisk i så stor utsträckning, som utsädestillgången det tillät. För rödklövers del torde det ännu vara för tidigt att göra komplettering av typbeteckningen »senväxt» med stamnamn till obligatorisk.

Beträffande blandsäd och blandfrö vore det önskvärt och rimligt, att däri ingående sorter och stammar så långt möjligt preciserades. För blandsädens del skulle ett konsekvent uppgivande av däri ingående sorter ej medföra några större svårigheter och för jordbrukarna innebära ett skydd mot, att mindre önskvärda sorter ingår. Licensavgiften på blandsäd skulle därmed kunna fördelas på förädlarna alltefter proportionerna på däri ingående sorter. Även om det för blandfröet i fråga om vissa däri ingående växtslag ännu inte är möjligt att kräva stamuppgift, torde detta för alsike-, vitklöver, timotej och flertalet övriga vallgräs ej möta alltför stora hinder. Härigenom skulle ett blandfröpartis användbarhet för olika ändamål betydligt bättre kunna bedömas.

Sammanfattningsvis skulle man alltså kunna säga, att de utsäden, som f. n. enligt bilagorna 12 och 13 saknar rättsinnehavare, successivt kommer att minskas även bortsett från licenssystemet och att ett införande av systemet skulle kunna påskynda utvecklingen mot ett såväl för förädlarna som för jordbruksproduktionen önskvärt snabbare utnyttjande av växtförädlingsens resultat. De mindre summor, som vid licenssystemets införande dock skulle inflyta från utsäden utan rättsinnehavare, i huvudsak bestående av rödklöver och vissa vallgräs, skulle kunna fördelas på förädlarna i proportion till den omfattning, i vilken deras stammar blivit föremål för plombering.

Med ovan skisserade tillämpning av licenssystemet skulle förädlarnas samlade årliga licensavgifter också successivt kunna stegras något utöver de förut beräknade summorna, varigenom förädlingen skulle erhålla möjligheter till expansion, samtidigt som statens årliga utgifter för växtförädlingen i sin helhet jämfört med nuvarande kostnader skulle kunna minskas.

Den för licenssystemets funktion erforderliga organisationen. Utredningsmannen tager i nästa avsnitt upp vissa organisationsfrågor m. m., varom anföres följande.

För ett effektivt uttagande av licensavgifter på allt salufört utsäde kräves en fast organisation. 1953 års växtförädlingsutredning har därvid framhållit, att den enda möjliga utvägen var införandet av obligatorisk statsplombering av allt utsäde, som saluföres. En dylik åtgärd skulle även bidra till att sanera handeln och höja hela utsädesstandarden. Någon annan lösning än obligatorisk statsplombering har ej heller i Holland, där systemet tillämpas, kunnat åvägabringas. Andra utvägar har övervägts men de har antingen befunnits ej hållbara eller också alltför omständliga och kostsamma. Sålunda kan nämnas ett system, vid vilket var och en, som saluför utsäde, vid säckarna skulle fästa ett märke, inköpt från rättsinnehavaren av sorten och bevisande att royalty erlagts för partiet. Proceduren med dylika märken blir dock alltför tungrodd genom att en firma oftast samtidigt saluför sorter från olika förädlare och genom att försäljningen i många fall sker i säckar och poster av ständigt varierande storlek. Även kontrollen av märkningen skulle bli omständlig.

I samband med diskussioner om obligatorisk statsplombering har farhågor framförts att utsäde av stråsäd skulle kunna saluföras under beteckning av fodersäd för att undgå licensavgifterna. Detta torde emellertid ej kunna ske annat än i enstaka fall. Risken för klagomål från köparen skulle nämligen bli stor och räkning på fodersäd knappast kunna utskrivas under uttagande av det vida högre priset för utsäde.

Uttagandet av licensavgiften skulle ur organisatorisk synpunkt ställa sig relativt enkel, om obligatorisk statsplombering infördes. Avgiften kunde nämligen påföras varje parti i samband med debiteringen av plomberingsavgiften vid de officiella frökontrollanstalterna.

Förvaltning och fördelning av influtna licensavgifter. Även om inkasserandet av licensavgifterna torde ske enklast genom de officiella frökontrollanstalterna, kan dessa ej anses som lämpliga organ för förvaltning och fördelning av influtna medel. Det finnes anledning förvänta, att rättstvister angående äganderätten till en sort kan uppstå, att klagomål beträffande registrering, sortprövning o. d. kan komma att framställas. Sådana ärenden bör helst handläggas av den sortregistrerande myndigheten, d. v. s. av den under lantbruksstyrelsen sorterande originalutsädesnämnden. Frökontrollanstalterna skulle sålunda efter inkasserandet av licensavgifterna redovisa dessa sort för sort samt överföra medlen till originalutsädesnämnden, som skulle ha att besluta om utbetalningen av medlen till resp sortägare samt fastställa hur övriga eventuella medel skulle disponeras. Nytt reglemente för originalutsädesnämnden förutsattes bli utarbetat. Upprättandet av ett permanent kansli för originalutsädesnämnden torde vara en förutsättning för nämndens mera kontinuerliga verksamhet. Eventuellt bör nämnden erhålla en mot dess vidgade arbetsuppgifter bättre svarande benämning, förslagsvis rikssortnämnden.

Beträffande de licensavgifter, som redan uttagits på senare exporterade kvantiteter, synes speciella bestämmelser böra införas. Licensavgifterna kommer att medföra en mindre fördyring av utsädet. Fördyringen av exportvaran skulle försätta vårt lands utsädesexport i ett försämrat konkurrensläge, så länge inte motsvarande avgifter för växtförädlingens finansiering upptages även i andra länder. Det synes därför böra övervägas, om de licensavgifter, som i samband med statsplombering redan uttagits, efter

företeende av erforderliga tullhandlingar angående exporten, tills vidare kunde återbetalas till det företag, som exporterat varan.

De årliga kostnader, som skulle bli förbundna med originalutsädesnämndens arbetsuppgifter, kan beräknas bli av följande storlek.

	Kronor
Arvode till ordförande	3 000
Lön till kansliskrivare lönegrad Ae 10	12 000
Lokalhyra	3 000
Material m. m.	2 000
Rese- och traktamentskostnader för ledamöterna för 5 sammanträden per år	5 000
Summa	25 000

För upprättande av nämndens kansli skulle dessutom krävas vissa engångsbelopp till anskaffande av kontorsmaterial, såsom skriv- och räknesmaskin, kontorsmöbler, kassaskåp m. m. Kostnaden härför kan beräknas till 6 000 kr.

Frökontrollanstalternas kapacitet och ekonomi. I enlighet med de slutliga medeltalen i bilaga 4 statsplomberas ca 30 procent av det totala utsädesbehovet, medan ca 11 procent försäljes med privat firmaplomb eller i oplomberat skick. Detta innebär, att statsplomberingens omfattning under oförändrad proportion marknadsfört utsäde och bortsett från den ökning statsplomberingen för W. Weibull AB skulle innebära skulle behöva ökas med ca en tredjedel utöver den nuvarande omfattningen. I realiteten torde detta dock icke betyda att frökontrollanstalternas arbetsbelastning ökas i samma proportion. En del av det utsäde, som nu saluföres utan statsplomb, provtages nämligen för plombering, men uppfyller ej fordringarna härför. Dessutom provtages en mindre del och förses med analysbevis med egen plomb. Den erforderliga ökningen av statsplomberingen kan emellertid förväntas fördela sig olika på olika växtslag.

En undersökning av möjligheterna för utökning av frökontrollanstalternas plomberingskapacitet har utförts. De tre lokala anstalterna i Linköping, Örebro och Skara, som har relativt nybyggda och välutrustade institutioner till sitt förfogande, kan utan tvekan öka sin kapacitet med minst en tredjedel. Vid statens centrala frökontrollanstalt kommer inom några år ökade möjligheter att stå till förfogande, under förutsättning att den delvis beslutade upprustningen av dess filial i Skåne fullföljes. I och med att den planerade institutionen blir verklighet kommer denna att besitta den erforderliga kapaciteten även för verkställandet av plomberingen hos W. Weibull AB, samtidigt som huvudanstalten vid Bergshamra utanför Stockholm får ökade utrymmen genom en av avdelningarnas förflyttning till Skåne. För Norrlands del kräves en utbyggnad av frökontrollverksamheten. Principbeslut om förläggande av en frökontrollanstalt i anslutning till de övriga jordbruksinstitutionerna vid Rönnebydalen föreligger emellertid redan, varför det endast kräves ett förverkligande av en redan beslutad åtgärd. Som helhet synes alltså kunna konstateras, att de svenska frökontrollanstalterna, om redan uppgjorda planer fullföljes, torde vara rustade att möta den ökade arbetsbelastningen.

Av naturliga skäl kommer emellertid en viss förstärkning av personalorganisationen att erfordras för att tillgodose den ökade analyserings- och plomberingsverksamheten såväl vid de lokala frökontrollanstalterna som vid statens centrala frökontrollanstalt med filialer. De lokala anstalterna,

vilka ej är beroende av statsanslag, och vilkas huvudsakliga uppgifter är rutinmässiga, torde liksom hittills kunna förbli självförsörjande.

För den statliga anstalten kommer den ökade arbetsbelastningen att medföra förändringar i budgeten såväl på inkomst- som utgiftssidan. Storleken av dessa är mycket svår att överblicka då den för obligatorisk statsplombering erforderliga ökningen av analyseringsverksamheten ej med någon högre grad av säkerhet låter sig beräknas. Man kan bl. a. ej bilda sig en uppfattning om, hur stor del av de under nuvarande förhållanden utförda analyserna, som ligger till grund för försäljningen av icke statsplomberad vara. De nedan verkställda kalkylerna får därför anses som ett försök till en prognos över den obligatoriska statsplomberingens ekonomiska konsekvenser för statens centrala frökontrollanstalt.

Utgiftsökningen hänför sig i huvudsak till kostnaderna för provtagning och plombering, analysering, efterkontrollodling samt administration.

För provtagning och plombering hos W. Weibull AB, Landskrona, med filial i Skänninge skulle erfordras en fast magasinsskontrollant med ett mera tillfälligt anställt biträde i Landskrona och en arvodesavlönad provtagare i Skänninge. Lönekostnaderna därför torde kunna beräknas till $(12\,000 + 5\,000 + 8\,000 =)$ 25 000 kr. Därvid bortfaller emellertid de arvoden, som utgått för hittillsvarande provtagning i Landskrona, d. v. s. 8 000 kr. Kostnadsökningen skulle sålunda uppgå till 17 000 kr.

Den övriga utökningen av plomberingsverksamheten, beräknad till 35 procent och fördelande sig lika på statens centrala frökontrollanstalt och de lokala anstalterna skulle kräva en motsvarande ökning av arvoden för provtagning och plombering (utgående efter å-pris per kolli), uppgående till ca 30 000 kr. Härtill kommer stegrade utgifter för plomber, tryckning av plomberingsbevis, blanketter m. m., vilken stegring kan uppskattas till 20 000 kr.

För instruktion och inspektion av den nuvarande provtagarkåren, ca 70 stycken, har anstalten upprepade gånger gjort framställning om inrättandet av inspektörsbefattningar. En utökning av denna kår med 35 procent och en effektiv övervakning av den obligatoriska statsplomberingen torde nödvändiggöra, att minst tre sådana inspektörsbefattningar inrättades. Som kompetenskrav för dessa torde lantmästarexamen böra fordras. Befattningarna synes böra placeras i lönegrad Ae 13. Resekostnaderna har beräknats till 5 000 kr. för tjänst och år. Utgiftsökningen för inspektörerna skulle därmed uppgå till omkring $(3 \times 14\,640 + 3 \times 5\,000 =)$ 59 000 kr.

Då den obligatoriska statsplomberingen kommer att kräva ett avsevärt administrations-, övervaknings- och samordningsarbete av hela frökontrollarbetet i landet utav chefen för statens centrala frökontrollanstalt, som samtidigt är inspektör för samtliga frökontrollanstalter, synes en assistent med agronomexamen böra ställas till hans förfogande. Denna tjänst, placerad i lägst lönegrad Ae 19, medför en lönekostnad av 20 000 kr.

Kostnadsökningen för analyseringsverksamhet är, som nyss framhållits, den mest svårberäknade. För plomberingsanalyser för W. Weibull aktiebolags försäljning torde man dock med hänsyn till förut redovisade uppgifter, firmans försäljning även av andra sorter än de egna samt den reducering i antal analyser, som beviljas helkontrollerade företag, få räkna med en utökning av ca 15 procent. Övrig utökning av analyseringen kan, som tidigare nämnts, ej beräknas uppgå till samma procent som plomberingsverksamheten (35 procent), enär de ca 20 procent av de för statsplombering provtagna kvantiteterna, vilka regelbundet kasseras, redan belastar frökontrollanstalterna med analyser. Dessutom låter en del företag, ehuru

de hittills ej begagnat sig av statsplombering, frökontrollanstalterna utföra analyser för sin försäljning. Om sistnämnda förhållanden uppskattas gälla till ca 5 procent, skulle de 35 procent, varmed plomberingsverksamheten beräknats öka, endast medföra en ökning av analyseringsverksamheten med ungefärligen 10 procent. Tillsammans med analyseringen för W. Weibull AB skulle den totala ökningen i denna del av verksamheten vid statens centrala frökontrollanstalt utgöra 25 procent, vilket skulle kräva en motsvarande förstärkning av den lägre personal vid frökontrollanstaltens laboratorier och administrativa enheter, som sysselsättes med plomberingsanalyser. Kostnadsökningen härför kan beräknas till ca 140 000 kr. Antalet tjänster i ledande eller mera kvalificerad ställning skulle däremot icke behöva ökas, då det merarbete, som det här är fråga om, är av helt rutinmässig karaktär.

Beträffande kontrollodlingarna skulle statsplomberingen för W. Weibull AB icke medföra någon ökad arbetsbelastning, enär företaget i detta avseende redan nu underkastar sig fullständig kontroll. Fältbesiktningarna för W. Weibull AB skulle bekostas av frökontrollanstalten. Det får därvid förutsättas, att dessa utföres av Weibullsholms växtförädlingsanstalt enligt samma grunder, som tillämpas vid Sveriges utsädesförenings fältbesiktningar av Allmänna svenska utsädesaktiebolagets odlingar. Kostnaden har beräknats till ca 15 000 kr. Den ökning av kontrollodlingarna, som skulle bli följden av den i övrigt utökade plomberingsverksamheten (35 procent) skulle i stort sett begränsas till efterkontrollodling i samband med plombering av de lägre klasserna. Merarbetet härmed är svårt att beräkna, men torde sannolikt kunna medhinnas med tillhjälp av den under sommaren friställda personalen vid anstaltens Skånefilial.

Den totala årliga utgiftsökningen vid statens centrala frökontrollanstalt skulle enligt ovanstående beräkningar uppgå till $(17\,000 + 30\,000 + 20\,000 + 59\,000 + 20\,000 + 140\,000 + 15\,000 =) 301\,000$ kr.

Inkomstökningarna för statens centrala frökontrollanstalt skulle, om obligatorisk statsplombering infördes, bestå dels av ökade intäkter av plomberingsavgifter, dels av ökade ersättningar för utförda analyser och efterkontrollodlingar. Enligt verkställd kalkyl skulle inkomsterna från W. Weibull AB beräknade efter samma normer, som f. n. gäller för avtalet med Allmänna svenska utsädes AB stiga med totalt 160 000 kr.

För den övriga utökningen av plomberingsverksamheten (enligt bilaga 4 uppgående till ca 400 000 deciton) kan statens centrala frökontrollanstalt beräknas få svara för ca hälften, d. v. s. 200 000 deciton. Då denna kvantitet till övervägande del består av stråsäd, varav en del redan provtagits men kasserats för plombering, och då den i stort sett skulle komma att falla under de lägre plomberingsklasserna, skulle den sammanlagda ökningen av plomberingsavgifter kunna beräknas uppgå till ca 100 000 kr.

Ökningen av antalet analyser för statsplombering svarande mot den 35-procentiga ökningen av statsplomberingen har tidigare uppskattats till ca 10 procent, vilket skulle innebära ca 1 300 fullständiga analyser. Med ett medelpris av 16 kr. per analys skulle inkomstökningen för analyser uppgå till ca 21 000 kr.

Efterkontrollodlingarnas antal kan beräknas öka i ungefär samma proportion som kvantiteterna statsplomberad vara, d. v. s. med ca 35 procent, innebärande ca 2 400 prov. Enligt gällande taxa debiteras efterkontrollodlingarna med 15 kr. per styck, vilket skulle betyda en inkomstökning av sammanlagt 36 000 kr.

Den totala inkomstökningen per år skulle alltså uppgå till $(160\,000 + 100\,000 + 21\,000 + 36\,000 =) 317\,000$ kr.

Enligt de verkställda beräkningarna skulle sålunda inkomstökningarna för statens centrala frökontrollanstalt något överstiga utgiftsökningarna. Trots osäkerheten i underlaget för dessa beräkningar, torde de dock ge grund till antagandet, att frökontrollanstaltens ekonomi icke skulle försämrast om obligatorisk statsplombering infördes.

Förändringar i plomberingssystem samt författningsändringar. För att skapa möjligheter att plombera även sådana utsädesvaror, som med det nuvarande plomberingssystemet icke kan bli föremål för statsplombering, kräves vissa förändringar i nu rådande system. För godkännande för statsplombering är för varje växtslag och plomberingsklass vissa minimifordringar fastställda. Partier, som icke uppfyller fordringarna för den lägsta klassen, den vanliga bruksvaran, får enligt gällande lag angående handeln med utsädesvaror (s. k. frölagen) försälas i oplomberat skick, om de besitter minst den kvalitet, som föreskrives i frölagen. Dylika varor kan av olika skäl, åtminstone f. n., icke helt avskaffas från utsädesmarknaden, utan att detta skulle medföra vissa olägenheter för utsädesförsörjningen. Vid införande av obligatorisk statsplombering skulle det emellertid kunna inrättas en kvalitetsklass inrymmande sådana varor, som icke helt fyller fordringarna enligt nuvarande plomberingsstadga, men ändå fyller rimliga krav på användbarhet. Den nedre kvalitetsgränsen torde härvid få göras rörlig och förslagsvis fastställas varje höst av lantbruksstyrelsen under hänsynstagande till kvalitetsutfallet för året av olika växtslag. För att icke skada det statsplomberade utsädes anseende kunde den under tidigare krislägen använda beteckningen »rödplomb» införas för denna klass. På de röda analysbevisen angavs härvid, att varan icke uppfyllde fordringarna för statsplombering.

Blandsäd och blandfrö, som enligt nuvarande bestämmelser ej heller kan statsplomberas, skulle i den mån uppgift om ingående sorter resp. stammar infördes kunna förseas med statsplomb, medan blandfrö utan specificering av stamnamn kunde förseas med s. k. rödplomb.

Utav småfröiga växtslag, framför allt vallväxter och rotfrukter, sker försäljningen till förbrukare till stor del i småposter av skiftande storlek. För statsplombering redan godkända partier isärväges härvid under den officiella provtagarens uppsikt och småsäckarna förseas med plomberingsbevis och plomb. En del företag har emellertid ansett detta alltför omständligt och har själva delat upp varan i småsäckar och avstått från den officiella plomben på dessa. På samma sätt försäljes en stor del av det icke officiellt kontrollerade utsädet av vallväxter och andra småfröiga växtslag. Om obligatorisk statsplombering skulle införas skulle det sannolikt bli alltför omständligt att förse varje småkolli med officiell plomb. Frågan skulle dock möjligen kunna lösas genom en generell dispens från officiell plombering vid isärvägningen av för statsplombering godkända partier i poster under en viss storlek, under förutsättning att ett plomberingsbevis för partiet utlämnades till köparen i samband med varje försäljning. Ett märkningsförfarande liknande det, som nu tillämpas för köksväxtfrö, skulle också kunna övervägas.

Den nuvarande frölagen skulle som följd av införandet av obligatorisk statsplombering kunna avskaffas och ersättas med en allmän utsädesförordning.

Beträffande det av 1953 års växtförädlingsutredning förordade systemet med ett dokumenterat samband mellan de olika utsädesklasserna, skulle detta, om den obligatoriska statsplomberingen genomfördes, innebära ett effektivt stöd åt växtförädlingen genom den ökade försäljningen av origi-

nalvara, som därav skulle bli följden. Då såsom utredningen visat tillgången på originalvara kanske med vissa undantag och med tillämpande av övergångsbestämmelser skulle vara tillräcklig för att täcka behovet för produktion av utsäde av de lägre klasserna, torde några betänkligheter mot införande av sambandssystemet, i den utformning utredningen givit detta, ej behöva föreligga.

Skyddet av förädlarens rätt. För att ett licenssystem av förut skisserad natur skall kunna ge förädlaren ett effektivt skydd för dennes produkter och tillförsäkra honom en ekonomisk ersättning för det allmänna utnyttjandet av dessa kräves, att licenssystemet grundas på en officiell stadfästelse av äganderätten till hans sorter och stammar. I Holland utges årligen ett dylikt officiellt sortregister fastställande äganderätten till däri intagna sorter och stammar och med korta beskrivningar av dessa. För intagande i sortregistret kräves bl. a. att sorten dels skall vara en självständig sådan, alltså ej endast en omdöpnings av tidigare existerande sort, och dels genom officiell prövning ha visat sig vara ett framsteg framför redan förekommande sorter. I Sverige kan redan enligt nu gällande bestämmelser endast utsäde av sådana sorter och stammar bli föremål för statsplombering, vilka intagits i »Rikssortlista, omfattande sorter och stammar, som av originalutsädesnämnden förklarats berättigade till statsplombering». I denna rikssortlista intages sorter, vilka varit föremål för en liknande prövning som den holländska, antingen som »rikssort original» eller som endast »rikssort». I förra fallet anges också rättsinnehavaren, som ensam har rätt att få sorten statsplomberad som originalvara, i senare fallet anges icke ägaren och sorten kan icke bli föremål för plombering som originalvara. En mindre förändring av rikssortlistan, innebärande att äganderätten i förekommande fall fastställas även för sort, som endast betecknats som rikssort, torde i och för sig medföra ett tillräckligt skydd för rättsinnehavaren för uppbärande av licensavgifter i samband med statsplombering av utsäde av sorten i fråga. Skulle rikssortlistan läggas till grund vid införande av licensavgiftssystemet bör denna dock bli föremål för en allmän överarbetning och eventuellt komplettering.

I Sverige sker prövning av nya sorter för intagande i rikssortlistan beträffande botaniska och morfologiska egenskaper av statens centrala frökontrollanstalt och beträffande det praktiska odlingsvärdet av statens jordbruksförsök. Vid införandet av obligatorisk statsplombering blir intagandet i rikssortlistan ett absolut krav, för att en ny sort över huvud taget skall kunna marknadsföras och detta kan förväntas medföra en viss ökning i anmälningarna till sortprövning, innebärande en ökad arbetsbelastning, framför allt för statens jordbruksförsök.

Sortprövning sker i stort sett i tre etapper, förprövning, prövning i fasta försök samt slutligen prövning i lokala försök.

Förprövningen, som är en förutsättning för en ny sorts upptagande i de fasta försöken, kan vad beträffar de svenska förädlingsprodukterna verkställas av förädlarna själva, varvid resultaten måste överlämnas till statens jordbruksförsök för granskning och bedömning av sortens kvalifikationer. För utländska sorter utföres förprövningen av statens jordbruksförsök, som på begäran även åtager sig förprövning av nya, svenska sorter. Statens jordbruksförsök har härigenom ett instrument för viss sovring bland sortmaterialet på ett tidigt stadium, så att endast de sorter, som verkligen är lovande, kommer att belasta den mera omfattande prövningen i fasta försök. Förprövning genom jordbruksförsöksanstalten är belagd med en fast avgift per sort och försök, uppgående till 50 kr. för strå- och trindsäd samt

slåttervallväxter, 75 kr. för betesväxter och 150 kr. för rotfrukter. I syfte att begränsa antalet sorter, som anmäles till förprovning, till sådana, som verkligen har utsikter att bestå denna, och samtidigt förbättra förprovningsverksamhetens ekonomi torde det finnas anledning att höja de nämnda avgifterna med 50 procent.

Den mera omfattande provningen av de sorter, som bestått förprovningen, sker genom fasta försök hos försöksvärdar. Den ersättning, om 70 kr. i grundavgift per sort och försök jämte 3,50 kr. per försöksruta, som statens jordbruksförsök lämnar försöksvärden, täcker emellertid under nuvarande förhållanden ej dennes kostnader, men tack vare det stora intresse för sortförsöken som förefinnes har det ännu gått att skaffa försöksvärdar. Skulle försöken däremot utökas lär det inte längre bli möjligt att få försöksvärdarna att acceptera nyssnämnda villkor. En höjning av ersättningarna med ca 50 procent torde i så fall bli oundgänglig. Då den totala kostnaden för de fasta försöken nu belöper sig till ca 50 000 kr. per år, skulle en sådan höjning medföra en kostnadsökning med 25 000 kr. Ökningen av antalet sorter i de fasta försöken kan av naturliga skäl ej förutses, men om den uppskattas till ca en tredjedel, skulle den härigenom uppkomna merkostnaden bli 25 000 kr. Den samlade kostnadsökningen för de fasta försöken skulle därmed uppgå till 50 000 kr.

De lokala försöken, som drager en sammanlagd kostnad av ca 80 000 kr. per år, skulle däremot ej beröras av de nya förhållandena.

För att skapa möjligheter för en allsidig provning av ett större antal nya sorter torde en förstärkning av statens jordbruksförsöks personal med en assistent bli erforderlig. Med en placering av denna tjänst i lönegrad Ae 19 uppstår en årlig kostnadsökning av 20 000 kr.

Den totala ökningen av anslagen till statens jordbruksförsök, som direkt och indirekt skulle föranledas av licenssystemets införande, skulle därmed belöpa sig till $(50\,000 + 20\,000 =) 70\,000$ kr.

Undersökningen beträffande potatis. I fråga om potatis redovisar utredningsmannen resultatet av sin undersökning i ett särskilt avsnitt. I en sammanställning, vilken som *bilaga 17* torde få fogas till detta protokoll, upptages uppgifter rörande odlad areal år 1956 av vissa potatissorter samt sorternas ålder och ursprungsland. Utredningsmannen anför härvid följande.

Potatisen intar ur flera i detta sammanhang betydelsefulla synpunkter en särställning gentemot övriga åkerbruksväxter. Förökningen sker på vegetativ väg medelst knölar och viktsmängden utsäde, som åtgår per arealenhet, är ca 15 gånger så stor som i fråga om stråsäd. Detta är en av orsakerna till, att nytt utsäde oftast inköpes endast för en mindre areal och att detta måste uppföras ett eller flera år, innan det kan täcka gårdens hela utsädesbehov. Transportkostnaderna för utsäde, som omsättes i handeln blir också tack vare de stora viktsmängderna starkt betungande för varan, som dessutom är känslig för frost och kräver särskilda arrangemang för lagring och transport under de kalla årstiderna.

Det statsplomberade utsädet uppgår endast till ca 2 procent av det totala utsädesbehovet varjämte ca 6 procent härstammar från fältbesiktigade odlingar och de kvantiteter okontrollerad vara, som omsättes i handeln, kan även om de ej låter sig uppskattas eller inventeras, antagas vara förhållandevis små. En mycket stor del av utsädesbehovet täckes nämligen av hemmaproducerat utsäde, framför allt beträffande fabrikspotatisen, som ur utsädessynpunkt tilldrar sig mindre intresse.

Den övervägande delen av de i Sverige odlade sorterna är utländska och potatisförädling bedrivs i landet endast av Sveriges utsädesförening, varifrån 4 av sortlistans 27 sorter härstammar. Angående potatisarealens fördelning på olika sorter och användningsändamål har 1956 års matpotatisutredning insamlat ett statistiskt material för år 1956. Härvid har endast brukningsenheter med mer än två ha åkerjord medtagits. Enligt de sammanställda uppgifterna upptar, i utjämnade tal, fabrikspotatisen 17, foderpotatisen 7, tidig matpotatis 5, sen matpotatis 66 samt potatis med okänd användning 5 procent av den totala potatisarealen i landet om ca 115 000 ha. Dessa siffror innebär i stort, att ungefär 3/4 av potatisarealen upptages av matpotatisodling.

I bilaga 17 har sortlistans uppgifter angående matpotatis sorterernas ålder och ursprungsland sammanställts med matpotatisutredningens arealsiffror för de sorter, som enligt uppgiftslämnaren odlats som »sen potatis». Uppgifter angående odlingsarealen av de tidiga sorterna finnes ej tillgängliga och för vissa av de i sammanställningen upptagna sorterna är arealen sannolikt större än den angivna, då de i viss utsträckning även odlas som tidig- eller foderpotatis. Inte heller för foder- och fabrikspotatis sortererna finnes arealuppgifter tillgängliga. Det kan emellertid nämnas, att av sortlistans 4 foderpotatis sorter 2 är tyska, 1 holländsk och 1 svensk, medan samtliga 4 fabrikspotatis sorter är tyska. 25 år anses vara den längsta tid som royalty till förädlaren bör utbetalas för en sort. Av foder- och fabrikspotatis sortererna är 5 över 25 år gamla och av de mera odlade är endast en tysk sort, Dianella, yngre än 25 år.

Som framgår av bilaga 17 är endast 4 av de 19 matpotatis sortererna yngre än 25 år, 3 är svenska, 9 härstammar från Storbritannien, 3 är holländska, 2 amerikanska och 1 tysk. Av de 4 sorter, som är yngre än 25 år, är det endast Elsa, som har någon större spridning, men även av denna når arealen ej upp till mer än 1 982 ha, d. v. s. ca 2 procent av den totala matpotatisarealen.

Som framgår av det sagda, skulle endast sammanlagt 7 av sortlistans 27 sorter med hänsyn till åldern vara berättigade till royalty. Endast ett par av dessa har någon nämnvärd spridning och endast en därav är svensk. Endast obetydliga mängder utsäde omsättes också i handeln. Med hänsyn till nämnda förhållanden synes ett införande av licenssystemet vad beträffar potatis ej kunna innebära något stöd åt växtförädlingen. Om en internationell överenskommelse om ömsesidigt utbetalande av royalty olika länder emellan för alla slag av utsäden skulle komma till stånd, kan emellertid ett annat läge uppkomma, som kräver att saken tages under förnyat övervägande.

Undersökningen beträffande köksväxter. Även i fråga om köksväxter lämnar utredningsmannen en särskild redogörelse för undersökningsresultatet. I detta sammanhang har vissa sammanställningar uppgjorts, vilka såsom *bilaga 18—21* torde få bifogas detta protokoll. Härvid anför utredningsmannen följande.

Förädlingens och handelns allmänna struktur. Enligt rikssortlistan för säsongerna 1955/1956 och 1956/1957 innehade endast fyra företag originalrätt till egna sorter och stammar av köksväxtfrö, nämligen L. Daehnfeldts fröhandel, J. E. Ohlssens enke AB, Otto J. Olson & sons AB, samt W. Weibull AB, varjämte Allmänna svenska utsädes AB, som för övrigt inte har köksväxtfrö på sitt arbetsprogram, hade originalrätt för en sort av böna, Ahle.

Förädlingsarbetet med köksväxter får anses ha lett till en lika värdefull förbättring av odlingsmaterialet som beträffande åkerbruksväxterna.

Utom av nämnda fyra företag bedrivs handel med köksväxtfrö i större omfattning av ytterligare fyra företag, som också har egna stammar intagna i nämnda förteckning, fast ej med originalrätt. Dessa fyra är Algot Holmberg & söner AB, AB Gehlins fröhandel, Bertil Gustafssons fröhandel samt Ölands frö AB.

Nämnda åtta företag bedriver sin försäljning dels direkt till förbrukare, dels genom ett mycket stort antal återförsäljare i alla delar av landet och av mycket skiftande karaktär, såsom speciella fröaffärer, utsädesfirmor, diverseaffärer, järnaffärer m. fl. Fröproduktionen ligger så gott som helt i händerna på dessa åtta företag och andra, som saluför köksväxtfrö, är i stort sett endast återförsäljare för ett eller flera av de större företagen. Reproduction av förädlarnas sorter och stammar av andra än förädlaren själv förekommer endast i ringa utsträckning av t. ex. böna och ärt.

I rikssortlistan över sorter och stammar finnes under övriga sorter och stammar endast enstaka sådana, tillhörande andra företag än de nyssnämnda samt några utländska. Av det okontrollerade köksväxtutsädet saluföres en del under enbart typbeteckning utan stamnamn.

För den officiella utsädeskontrollen av köksväxtfrö, »statskontrollerat köksväxtfrö», tillämpas ett i någon mån annat förfarande än för åkerbruksväxterna. Kontrollåtgärderna är i stort lika, men den slutgiltiga plomberingen har med hänsyn till den stora försäljningen i småförpackningar nästan helt ersatts med märkning av fröet med vissa vätskor, som gör det möjligt att medelst kemiska reagensmetoder fastställa varje fröpartis identitet.

Handelns omsättning av köksväxtfrö. Liksom beträffande åkerbruksväxterna har uppgifter insamlats angående inom landet saluförda kvantiteter av dels statskontrollerat, dels icke statskontrollerat köksväxtfrö under de båda senaste säsongerna. Mängderna statskontrollerat köksväxtfrö har hämtats ur statens centrala frökontrollanstalts statistik, medan uppgifterna om okontrollerat frö erhållits från förutnämnda åtta företag. Statskontrollens omfattning är från år till år rätt starkt varierande beroende på, att skördeutfallet såväl kvantitativt som kvalitativt kan vara högst olika. Vid god skörd låter firmorna statskontrollera och märka större mängder frö än som kanske kan säljas under året och får då en del att lagra även till nästa års försäljning. De mängder av okontrollerat utsäde, som försålts av andra fröfirmor och ej härstammat från någon av de ovan namngivna firmorna låter sig visserligen icke fastställas, men torde vara så obetydliga, att de ej spelar någon nämnvärd roll i detta sammanhang. De insamlade uppgifterna angående kvantiteterna frö för de båda åren har sammanställts i bilagorna 18 och 19, varvid de olika stammarna av samma växtslag för överskådlighetens skull sammanförts i en summa. I siffrorna för gurka ingår sålunda t. ex. såväl stammar av bänk- och drivhus- som av frilandsgurka. Som synes av sammanställningarna är det statskontrollerade utsädes andel i den totala försäljningen rätt varierande från växtslag till växtslag. För alla fröslagen tillsammans representerar det statskontrollerade köksväxtutsädet säsongen 1955/1956 ca 24 procent och 1956/1957 ca 15 procent av den totala mängden utsäde. Skillnaden mellan slutsummorna för de båda åren är i huvudsak att söka i variationen i mängderna statskontrollerat frö. Utom de i sammanställningarna redovisade mängderna märkt frö statsplomberades 1955/1956 ytterligare 2 600 kg och 1956/1957 10 400 kg utsäde av böna.

I bilaga 20 har redovisats de kvantiteter köksväxtfrö av svenska stammar, som försålts av andra företag än stamägaren eller hans återförsäljare,

vilket med tanke på utfallet av ett eventuellt licenssystem är av allra största betydelse. Vid en jämförelse mellan de båda årgångarna växtslag för växtslag är skillnaderna förhållandevis små och även slutsummorna för alla fröslagen ligger varandra helt nära, ca 33 000 kg för 1955/1956 och ca 30 000 kg för 1956/1957. Detta innebär, att av det totala inom landet försålda köksväxtutsädet av svenska stammar salufördes under de båda åren endast 6,6 procent resp. 7,2 procent av andra företag än stamägaren eller hans återförsäljare. Härigenom behärskar förädlaren på ett helt annat sätt än beträffande åkerbruksväxterna det kommersiella utnyttjandet av sina produkter.

Utom de i bilaga 21 angivna kvantiteterna köksväxtutsäde, som försålles inom landet, förekom även en mindre export, som 1955/1956 sammanlagt uppgick till ca 11 000 kg och 1956/1957 till ca 9 700 kg.

Den årliga importen är såsom framgår av bilaga 21 av en helt annan storleksordning än exporten. Detta beror emellertid inte på att andra länders sorter är de svenska överlägsna, utan den främsta orsaken härtill är de osäkra betingelser, som klimatet i Sverige erbjuder för fröodlingen av ett flertal av köksväxterna, varigenom kvaliteten på hemmaodlat frö ej sällan blir undermålig. Dessutom ställer sig fröproduktionen utomlands billigare. Firmorna gör därför ofta överenskommelser om kontraktsodling av frö i sydligare länder med mera gynnsamt klimat, varvid stamfrö av förädlarnas produkter sändes ner dit för uppförökning, och det sålunda producerade fröet av svenska sorter återsändes till Sverige. I andra fall göres inköp av frö av utländskt ursprung, ej sällan utan stambeteckning. Importen är som synes stor av frö utav gurka, morot, rödbeta och böna samt framför allt av ärt. Bortsett från de två sistnämnda växtslagen sker importen till ca 90 procent av de åtta större företagen, medan den omfattande importen av utsäde av böna och ärt till övervägande del verkställes av konservindustrien för täckande av utsädesbehovet för egna odlingar och kontraktsodlingar av konserveringsmaterial. Detta utsäde utgöres till stor del av sorter, som saknar rättsinnehavare.

Licenssystemets konsekvenser för förädlingen av köksväxter. Införandet av licenssystemet för köksväxtfrö skulle under de nyss relaterade, i Sverige rådande förhållandena ha en mycket liten effekt och skulle inte kunna medföra något stöd av betydelse för de svenska förädlarna av köksväxter. Produktionen av frö av egna sorter och stammar ligger med undantag för mindre kvantiteter av böna och ärt helt i händerna på resp. förädlare och handeln med fröet behärskas till övervägande del av förädlaren själv. Endast ca 7 procent frö av svenska stammar försäljes av andra än förädlaren själv eller hans återförsäljare och även en del av detta frö torde vara köpt en gros från förädlaren.

Inte heller ur internationell synpunkt skulle licenssystemets införande ha någon större betydelse för köksväxtförädlarna, då utländska sorter och stammar med stamägare endast odlas i mindre omfattning i Sverige och odlingen av svenska sorter och stammar utomlands i huvudsak sker för återsändande av skörden till Sverige.

Även andra möjligheter för stöd åt köksväxtförädlingen har övervägts. Ett införande av en mindre importavgift på utsäde av böna och ärt för konservindustrien skulle, med de stora kvantiteter det här är fråga om, kunna skapa medel för ett stöd åt köksväxtförädlingen. Under rådande handelspolitiska förhållanden torde dock en sådan importavgift tolkas som ett tullskydd och därmed icke vara i linje med de allmänna liberaliseringssträvandena inom den internationella handeln.

Remissyttranden. Promemorians huvudförslag — införandet av ett licensavgiftssystem för åkerbruksväxter — avstyrkes av flertalet remissorgan, däribland *lantbruksstyrelsen*, *Hushållningssällskapens förbund*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk*, *Sveriges utsädesförening*, *W. Weibull AB*, *Svenska utsädesfirmornas förening* och *Sveriges fröengrossistförening*.

Så länge ej internationella och reciproka överenskommelser föreligger, varigenom Sverige från utlandet kan tillföras avsevärda inkomster, ifrågasätter *styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt* om man skulle vinna någonting med en sådan reform. Från många håll framföres betänkligheter mot att man i Sverige binder sig vid ett visst system, medan frågan befinner sig under utredning och förberedande behandling på det internationella planet. Införandet av ett licensavgiftssystem avstyrkes av *statens jordbruksnämnd* i avvaktan på utvecklingen av pågående internationella samarbete.

Skogs- och lantbruksakademien anser sig inte kunna taga ställning till det framlagda förslaget innan detta i väsentliga avseenden kompletterats. Frågan om rättsskydd för växtförädlingen och införande av ett royaltysystem för att tillförsäkra växtförädlarna tillbörlig ekonomisk ersättning för deras till praktisk odling utlämnade sorter och stammar är enligt akademiens mening en fråga av stor principiell betydelse, som inte kan lösas utan en mera ingående och allsidig prövning. Frågan granskas av akademien ur såväl statens som jordbrukets och växtförädlingens synpunkter. Först anföres därvid följande.

Frågans belysande ur statens synpunkt inskränker sig i promemorian till en beräkning av möjliga kostnadsbesparingar vid införande av ett visst licenssystem. Akademien är medveten om att därest det av statsfinansiella skäl skulle visa sig omöjligt att i längden genom statsanslag i önskvärd utsträckning tillgodose växtförädlingens ökade behov av medel, andra utvägar härför måste sökas. Aktualiseras detta problem för växtförädlingen, torde emellertid även för annan forskning — åtminstone för närstående jordbruksforskning — motsvarande situation uppkomma. På grund av frågans principiella natur bör enligt akademiens uppfattning växtförädlingens dilemma icke ses såsom ett isolerat fall, utan principerna för medelsanskaffning upptagas till prövning i ett sammanhang för jämställda eller närstående forskningsområden. En princip innebärande att de medborgare eller medborgargrupper, som mera direkt kan tillgodogöra sig resultaten av viss forskning, även skall i lämplig proportion härtill bekosta ifrågavarande forskning, finner akademien visserligen ha fog för sig. Denna principens tillämpning möter emellertid inom skilda områden svårigheter av olika art. Vad särskilt växtförädlingen beträffar bör beaktas att de eftersträfvade fortsatta framstegen, vilka som regel undan för undan blir svårare att uppnå, är nära beroende av grundläggande forskning inom bl. a. genetik, ekologi, fysiologi, patologi och förädlingsmetodik. Det torde knappast vara möjligt att konstruera ett licenssystem, som i lämplig proportion direkt tillför växtförädlingsanstalterna för grundläggande forskning medel i en utsträckning, som kan anses motiverat med hänsyn till de väntade forskningsresultaten. Vid försök i andra länder att medelst ett royaltysystem söka lösa medelsanskaffningen

åt växtförädlingen har också svårigheter av denna art gjort sig gällande. De lösningar av dessa som utomlands uppnåtts kan emellertid icke — i varje fall ej direkt — tillämpas i vårt land. Innan en mera ingående principiell utredning av föreliggande fråga presterats, är det, såvitt akademien kan se, icke tillrådligt frånga nuvarande system för stöd åt växtförädlingen.

Det föreslagna systemet — anför akademien vidare — innebär att huvudparten av kostnaderna för landets växtförädling överflyttas från staten till jordbruket. Samma mening i kostnadsfrågan framföres av *Hushållningssällskapens förbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk* och *Svenska utsädesfirmornas förening*. Å andra sidan påpekar *statens jordbruksnämnd* att en av huvudprinciperna i det nuvarande jordbruksregleringssystemet går ut på att jordbruket skall få sina produktionskostnader täckta. I enlighet härmed överföres — åtminstone formellt — varje kostnadsökning i sista hand på konsumenterna. Under sådana förhållanden synes det jordbruksnämnden i princip likgiltigt om finansieringen av växtförädlingen sker med allmänna medel eller med medel som erhålles till följd av höjda livsmedelspriser. Liknande synpunkter som de jordbruksnämnden framfört i denna fråga anföres av *lantbruksstyrelsen*.

Vid granskningen av ett royaltysystems konsekvenser för jordbruket framhåller akademien vidare faran för minskad användning av förstklassigt utsäde och motsvarande ökat begagnande av sämre, okontrollerat utsäde. Liknande synpunkter framföres av flera andra remissorgan, bland dem *lantbruksstyrelsen*, *frökontrollanstalten i Örebro*, *Hushållningssällskapens förbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk* och *Svenska utsädesfirmornas förening*.

Likaså uppmärksammar akademien faran för att växtförädlingen blir i ökad grad mer kantiliserad, d. v. s. att förädlingsarbetet inriktas främst med hänsyn till den väntade förtjänsten. Jordbrukets behov inom skilda landsdelar och i fråga om olika växtslag kan komma i andra rummet. Förädlingen för t. ex. Norrland eller för mindre specialområden kommer säkerligen inte att beaktas i önskvärd grad. På samma sätt kan växtslag och sorttyper, som inte har större marknad, samt mera svårbearbetade och kostnadskrävande förädlingsuppgifter komma att få stå tillbaka. Farhågor av liknande slag som de nu återgivna framföres i många remissyttranden, bl. a. från *lantbruksstyrelsen*, *styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök*, *styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk*, *Sveriges utsädesförening*, *Svenska utsädesfirmornas förening* samt *Sveriges fröodlareförbund*.

De utvidgade och förbättrade resurser vid statens jordbruksförsök, som blir nödvändiga för att möta det med ett licensavgiftssystem följande, starkt ökade behovet av sortprövning, kommer enligt akademiens mening antagligen att kräva betydande kostnader — säkerligen åtskilligt högre än vad man räknat med i promemorian. Bl. a. måste resurserna ökas för kvalitetsundersökningar. Men även studier och undersökningar i andra av-

seenden, såsom beträffande sjukdomsresistens, stråstyrka, tidighet, reaktion mot olika väderleksbetingelser samt lokal anpassning, bör intensifieras väsentligt, vilket måste medföra stora kostnadsökningar. För undersökningar av detta slag har förädlingsinstitutionerna hittills i stor utsträckning själva svarat. Ifrågavarande vid dessa utförda undersökningar har åtminstone i vissa avseenden varit mera djupgående och allsidiga än motsvarande undersökningar vid den officiella sortprövningsinstitutionen. Förädlingsanstalternas resultat, vare sig beträffande avkastning eller i andra avseenden, kommer vid den hårdare konkurrens, som royaltysystemet medför, inte att kunna ges samma vitsord som tidigare. Akademiens sålunda framförda uppfattning om den erforderliga upprustningen av sortprövningen delas av *lantbruksstyrelsen*, *styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt*, *styrelsen för statens växtskyddsanstalt*, *Sveriges utsädesförening* och *Sveriges fröodlareförbund*. I ett särskilt yttrande, som bilagts styrelsens för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök utlåtande i ärendet, anför föreståndaren för *statens jordbruksförsök*, att promemorians kalkyl över de ökade kostnaderna för sortprövningen är ett minimum när det gäller utgifterna för de fasta försöken. Han framhåller vidare, att ett licensavgiftssystem med all sannolikhet kommer att resultera i ett ökat antal marknadssorter, varför även de lokala försöken blir belastade i ökad utsträckning. Anslaget för sortprövning i de lokala försöken bör ökas med lägst 25 procent eller med 20 000 kr.

Beträffande förslaget att i samband med obligatorisk statsplombering införa en s. k. r ö d p l o m b för en lägre kvalitetsklass än den som motsvarar »vanlig statsplombering» anför akademien, att detta kommer att medföra försäljning av stora kvantiteter utsäde av förhållandevis svag kvalitet. Så länge denna kvalitetsklass upprätthålles, torde man enligt akademiens mening inte kunna vänta någon avsevärd förbättring av utsädet såsom följd av den obligatoriska plomberingen. Samma inställning till denna fråga som akademien har *frökontrollanstalten i Örebro*. Anstalten framhåller, att den lägsta utsädeskvaliteten på så sätt får ett visst officiellt erkännande och kan komma att bli betraktad som normalkvalitet. Faran för en kvalitetsförsämring påpekas även av *Svenska lantmännens riksförbund*, *Sveriges utsädesförening*, *Svenska utsädesfirmornas förening* och *Sveriges fröodlareförbund*. Däremot finner *frökontrollanstalten i Skara* det inte endast önskvärt utan även nödvändigt att i samband med obligatorisk statsplombering införa en s. k. rödplomb, avsedd för goda bruksvaror, vilka på grund av någon detalj i analysen inte fyller fordringarna för statsplomb men ändå kan betraktas som godtagbar, enklare utsädesvara.

Bland de nackdelar, som ansetts vara förbundna med införandet av det föreslagna licensavgiftssystemet, är även att de inflytande licensavgifterna kan förväntas fördela sig ganska ojämnt på olika år och sålunda utgöra ett o s ä k e r h e t s m o m e n t vid planering av förädlingsverksamhetens omfattning. Dylika synpunkter har framförts av bland andra *styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök*, *Hushållningssällskapens för-*

bund samt Riksförbundet Landsbygdens folk. Sveriges utsädesförening framhåller också, att licensmedlen till föreningen skulle komma att inflyta ytterst ojämnt och att medelsanvisningen från staten därför får bli mycket varierande olika år, om förädlingsarbetet skall kunna bedrivas kontinuerligt. Om ett licenssystem införes, synes det därför föreningen nödvändigt, att licensmedlen i första hand tillföres en fond eller clearingkassa, som förvaltas av något statligt ämbetsverk och ur vilken medel årligen kan anvisas föreningen i sedvanlig ordning.

Ett införande av obligatorisk statsplombering skulle enligt *lantbruksstyrelsen* medföra såväl för- som nackdelar. Därest statsplomberingen göres obligatorisk erhålles sålunda en väsentligt bättre kontroll av utsädet med avseende på dess minimikvalitet. Å andra sidan kan en plombering även av de lägsta utsädeskvaliteterna komma att medföra en ökad användning av dessa och därigenom leda till en »standardsänkning» i fråga om utsädet. Likaså kan man befara att den reguljära handelns andel i om-sättningen av utsäde kommer att minska och därigenom större utsädesmängder undandragas varje form av kontroll, exempelvis den med avseende på förekomsten av flyghavre. I fråga om småfröiga växtslag, såsom vallväxterna, vilka oftast försäljes i småposter, är vidare en kontroll över försäljningen av desamma med avseende på såväl kvalitet som att de härrör från parti, för vilket licensavgift erlagts, förenat med sådana svårigheter och kostnader, att dessa fröslag bör lämnas utanför ett eventuellt licensavgiftssystem.

Ett licensavgiftssystem i förening med obligatorisk statsplombering förutsätter vidare införandet av en s. k. tvingande sortlista, innebärande att endast i listan upptagna sorter kan bli föremål för statsplombering. Detta torde i sin tur komma att medföra, att, då växtförädlarna givetvis är angelägna om att så snart som möjligt få in sina sorter i listan, ett väsentligt ökat antal sorter kommer att anmälas till sortprövning hos statens jordbruksförsök. Detta kommer att leda till kostnader för sortprövningen av helt annan storleksordning än som förutsättes i promemorian och därmed också för det allmänna.

Styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt anser att ett införande av obligatorisk statsplombering utgör ett mycket radikalt ingripande i utsädeshandeln, som har både för- och nackdelar. Fördelarna är att endast utprovade sorter och stammar kommer att bli odlade — även om man ej kan förhindra att en sort blir odlad på fel plats eller för ett felaktigt ändamål — samt att endast utsäden, vilkas kvalitet blivit av officiell anstalt godkänd, kommer att marknadsföras. Dock förutsättes att man måste införa något slag av statsplombering även av kvaliteter, som är betydligt sämre än de, vilka nu godkännes härför. Nackdelarna är framför allt av ekonomisk art. Förutom den fördyring av utsädet, som själva royaltyn kommer att åsamka odlarna, måste man även räkna med att de kvaliteter, som f. n. ej statsplomberas, dessutom kommer att belastas med analys-, kontrollodlings- och plomberingskostnader.

Svenska utsädesfirmornas förening anför mot den obligatoriska statsplomberingen bl. a., att densamma skulle innebära ett frångående av den frihet på handelns område, som hittills varit utmärkande för svensk politik, samtidigt som handeln jordbrukare emellan lämnades fri. Detta innebär en diskriminering av den yrkesmässiga handeln.

I en annan riktning uttalar sig *Otto J. Olson & sons AB*, som inte hyser betänkligheter mot obligatorisk statsplombering. *Frökontrollanstalten i Linköping* delar utredningsmannens åsikt, att införandet av obligatorisk statsplombering skulle sanera utsädeshandeln och höja kvaliteten. *Frökontrollanstalten i Skara* finner införandet välbetänkt ej minst ur internationell synpunkt. Såväl nyssnämnda frökontrollanstalter som *frökontrollanstalten i Örebro* förklarar sig beredda att möta den ökade belastning, som en obligatorisk statsplombering skulle medföra.

J. E. Ohlsens enke AB, AB Gehlins fröhandel, Sveriges fröhandlareförbund, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund och Svenska trädgårdsfröfirmornas förening begränsar sina utlåtanden till de frågor som berör förädling av kök s v ä x t e r. Samtliga ansluter sig till de slutsatser, som i promemorian framförts, att licensavgiftssystemet inte skulle medföra något stöd av betydelse för de svenska förädlarna av köksväxter. I flera av utlåtandena framhålls emellertid, att ett positivt ställningstagande till växtförädlingens rättsskyddsproblem från det allmännas sida skulle utgöra ett väsentligt stöd för företagens egna ansträngningar att hävda sina intressen. Även importavgifter för stöd åt köksväxtförädlingen förordas i flera yttranden.

Utöver vad som redan återgivits framför *lantbruksstyrelsen* bl. a. följande erinringar mot det i promemorian föreslagna systemet.

Enligt det i promemorian redovisade siffermaterialet skulle de båda växtförädlingsinstitutionernas vid Svalöv och Weibullsholm totala inkomster efter införande av ett licensavgiftssystem uppgå till 1 765 000 kr. Därvid bortses från att ett visst köpmotstånd med minskad omsättning av utsäde som följd kan åtminstone till en början bli resultatet av systemets genomförande. 1953 års växtförädlingsutrednings förslag skulle innebära att de båda institutionerna erhöll ett sammanlagt statsbidrag å 1 620 000 kr. Den eventuella vinst, som skulle uppkomma för växtförädlingsinstitutionerna vid införande av ett licensavgiftssystem torde därför vara så obetydlig, att den enligt lantbruksstyrelsens mening inte bör utgöra avgörande motiv för en övergång från nuvarande system för växtförädlingens finansiering till ett betydligt mera komplicerat sådant.

Därest ett licensavgiftssystem införes, ifrågasätter lantbruksstyrelsen om frågor av så ömtålig natur, som enligt förslaget skulle ankomma på originalutsädesnämnden, verkligen kan anförtros ett organ av denna karaktär. Givetvis bör nämnden bestå för avgörandet av liknande frågor, som den hittills haft att handlägga. Fördelningen av licensavgifter, avgörandet av tvister och andra ärenden av juridisk natur bör dock omhändertas av ett statligt organ med tillgång till såväl administrativt som juridiskt kvalificerad personal.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök anför bl. a. följande.

Ett licenssystem torde för den icke statsunderstödda växtförädlingsverksamheten komma att medföra flera gynnsamma konsekvenser, framför allt därigenom att den skulle tillförsäkras en möjlighet till kompensation för sina insatser. Systemet skulle dessutom otvivelaktigt komma att medverka till minskning av nu rådande skillnader mellan icke statsunderstödd och statsunderstödd växtförädlingsverksamhet.

Däremot synes det styrelsen synnerligen ovisst, huruvida konsekvenserna av ett licenssystem för den statsunderstödda växtförädlingsverksamhetens del kommer att medföra motsvarande fördelar. En mera ingående utredning av denna fråga hade varit önskvärd, särskilt som systemet även synes komma att medföra vissa mindre gynnsamma verkningar. Sålunda kan en mera merkantil inriktning av försöksverksamheten förväntas. Det kan under sådana omständigheter ifrågasättas, om det icke kommer att bli erforderligt för staten att i större utsträckning än hittills för växtförädlingens del sörja för dels metodforskning och andra mindre tidsbegränsade arbeten, dels arbeten med ur kommersiell synpunkt mindre gångbara växtslag och sorter.

Enligt den framlagda promemorian skulle licenssystemets införande leda till att statsbidraget till Weibullsholms växtförädlingsanstalt helt indrogs. Med hänsyn till att anstaltens arbete även omfattar grundläggande problem, kan rimligheten av denna konsekvens starkt ifrågasättas.

Sammanfattningsvis anser styrelsen sig icke nu kunna tillstyrka införandet av ett licenssystem som stöd åt växtförädlingen. Styrelsen är emellertid beredd att ompröva sitt ställningstagande, sedan systemets inverkan på förädlingsverksamheten blivit föremål för ingående utredning.

Ledamoten av styrelsen, landshövdingen Å. Hovgard, har uttalat skiljaktig mening vid beslutandet av styrelsens yttrande och därvid tillstyrkt införandet av ett licenssystem enligt de i promemorian angivna riktlinjerna, dock under förutsättning att statens stöd åt grundforskning och metodundersökningar blir oförändrat.

En liknande reservation som den nyss återgivna har av Hovgard samt direktören G. Olson, i egenskap av ordförande resp. ledamot i *styrelsen för statens centrala förkontrollanstalt*, anmälts mot sistnämnda styrelses beslut att avstyrka, att stödet åt växtförädlingen f. n. ges den form som i promemorian föreslås.

Statskontoret finner vissa skäl i och för sig tala för att licensavgifter uttages efter i promemorian angivna grunder. Om det förhållandet skulle inträda, att det i sista hand blir konsumenterna, som får svara för de merkostnader avgifterna innebär, finner ämbetsverket emellertid anledning inte föreligga att frånga nu tillämpad ordning med statligt stöd åt växtförädlingen genom anslag å budgeten, särskilt som avgiftsbeläggningen skulle nödvändiggöra en förhållandevis betydande upprustning av statens centrala frökontrollanstalt. Även om något dylikt överförande av kostnaderna å konsumenterna inte skulle ske, anser ämbetsverket utredningsmaterialet inte utgöra tillräckligt underlag för framläggande av förslag i ämnet för riksdagen. Som skäl härför pekar statskontoret först på problemets internationella aspekt, vilken inte synes ha blivit tillräckligt utredd. Ämbetsverket granskar vidare vissa delfrågor. Synpunkterna i promemorian beträffande utredandet av äganderättsförhållanden till utsäden betecknas som på-

fallande vaga. Såvitt statskontoret kan förstå, kommer den avsedda överarbetningen av rikssortlistan att kunna bli tidsödande och komplicerad. Förslaget att anförtro originalutsädesnämnden uppgiften att förvalta, disponera och fördela licensavgifterna på resp. förädlare tillstyrkes ej. Ämbetsverket anser att det hellre borde ankomma på lantbruksstyrelsen att fatta beslut om medlens fördelning samt att handha förvaltningen av inflytande medel. Det kan givetvis tänkas att lantbruksstyrelsen därvid samråder med en nämnd. Med hänsyn till storleken av de beräknade årliga licensmedlen finner statskontoret det förtjänt övervägas, om inte fondering borde ske av viss del av medlen, lämpligen i fonden för främjande av forsknings- och försöksverksamhet på jordbrukets område. En sådan fondering synes framför allt aktuell beträffande licensmedel från utsäden, till vilka rättsinnehavaren inte kunnat utrönas.

Patent- och registreringsverket behandlar främst frågor om förhållandet mellan det föreslagna sortskyddet och det industriella rättsskyddet. Verket framhåller, efter att ha berört ett flertal dylika spørsmål, att det vid införande av ett sortskydd uppstår åtskilliga problem, som i promemorian synes ha rönt ringa beaktande.

Styrelsen för frökontrollanstalten i Örebro påpekar, att det statliga bidraget till växtförädlingen f. n. utgör en obetydlig post i budgeten, samt fortsätter.

Resultatet av förädlarnas arbete kommer ytterst alla konsumenter till godo i form av lägre produktpriser och bättre kvalitet på produkterna och är alltså inte av intresse enbart för jordbrukarna. Det är därför närmast en fråga om var detta bidrag enklast och billigast kan tagas ut. Royaltysystemet skulle medföra den fördelen, att förädlare, som nu ej alls erhåller statsbidrag eller i förhållande till sin verksamhet för litet sådant, fick bättre ersättning för sitt utförda arbete. Å andra sidan måste med skärpa framhållas, att nutida förädling är så komplicerad och krävande, att ett stort mått av grundforskning fordras för att utveckla metoderna.

Om ett licenssystem av något slag genomföres, torde idén att varje förädlare bör erhålla ersättning i proportion till användningen av hans produkter i stort sett vara riktig. Av praktiska skäl torde produktens omsättning i allmänna handeln vara den enda användbara måttstocken och den enda plats, där ett uttagande av en licensavgift på ett enkelt och smidigt sätt kan göras.

Anstalten behandlar vidare bl. a. frågan om det merarbete för frökontrollorganisationen, som ett införande av obligatorisk statsplombering skulle medföra. Här om anföres följande.

Enligt promemorian är proportionen mellan statsplomberad vara och icke statsplomberad i handeln ungefär 3:1. Vid en obligatorisk statsplombering skulle därför de officiella frökontrollanstaltarnas arbete ökas med 30 procent. Hänsyn bör dock tagas till att en del av den icke statsplomberade varan redan varit föremål för undersökning vid frökontrollanstalterna, varför en viss reducering av denna siffra bör tänkas.

Åtminstone vid frökontrollanstalten i Örebro torde den bli avsevärt lägre. De båda år undersökningen omfattar har av för statsplombering provtaget utsäde 25 procent kasserats. En mycket stor del av denna kvantitet har försålts med firmornas egen plomb eller deklaration enligt frölagen, eftersom

partierna givetvis i regel väl fyllt minimifordringarna för utsäde. Dessa partier har alltså redan belastat frökontrollanstaltens laboratorier, och en slutlig plombering betyder endast ett visst merarbete för provtagarna. I de fall firmorna själva provtager partier avsedda att säljas under egen plomb, låter de i regel frökontrollanstalten utföra analyseringen av proven, och siffrorna på dess analysattest anføres på märksedeln. Vid Örebroanstalten har analyserats sådana partier motsvarande drygt 10 procent av den statsplomberade kvantiteten. Även om en del firmor sålt utsäde utan föregående undersökning vid frökontrollanstalten, torde ökningen av antalet analyser icke bli särskilt stor, och då lokaler och utrustning utan tvekan medger en ökad analysverksamhet, torde inga svårigheter föreligga härvidlag. Ökningen i arbete faller i större utsträckning på anstaltens provtagare. De flesta av dessa är emellertid endast deltidsanställda och erhåller arvode i direkt proportion till utfört arbete och bör i de flesta fall kunna påtaga sig ytterligare arbete. Antalet behöver sannolikt endast öka med någon enstaka person. Anstaltens ekonomi kommer förmodligen att endast i ringa grad påverkas av en obligatorisk statsplombering.

Såsom nackdelar med införandet av ett licensavgiftssystem av skisserat slag anför *Hushållningssällskapens förbund* bl. a., att detta system inte ger förädlarna någon ersättning för deras förädlingsarbeten avseende en viss sort, förrän lång tid efter det dessa utförts, ävensom att ett därpå grundat stöd åt växtförädlingen kan komma att till sin storlek avsevärt variera år från år.

Sveriges utsädesförening anlägger bl. a. följande synpunkter på licensavgiftssystemet.

Att stödja växtförädlingen genom licensavgifter, som upptages på de försålda kvantiteterna av olika sorter och tillföres förädlarna av dessa sorter, må vara naturligt i länder med ett stort antal privata förädlare, som arbetar efter i huvudsak likartade och relativt enkla förädlingsmetoder. Där detta system tillämpas, t. ex. i Tyskland och Holland, har det dock varit nödvändigt att upprätta större, statliga växtförädlingsinstitut, som arbetar med grundläggande metodikforskning och speciella förädlingsproblem.

I vårt land har växtförädlingen kommit att organiseras efter ett helt annat system. Detta system har tillfört vårt land stora ekonomiska värden och har även utomlands på många håll ansetts vara förebildligt. Det är enligt utsädesföreningens åsikt stor risk att ett införande av licenssystem skall leda till så betydande ändringar i förutsättningar och villkor för vår förädling, att det skulle kunna resultera i ett fullständigt sönderbrytande av det hittills använda systemet och en spoliering av de stora värden, som den nuvarande förädlingsorganisationen får anses innebära.

Vid övervägande angående licenssystemets verkningar på olika förädlare och förädlingsfirmor bör även tagas i betraktande det speciella förhållande, som finnes i Svalöv med de två samverkande företagen *Sveriges utsädesförening* och *Allmänna svenska utsädes AB* som förädlare resp. försäljare. Det kan befaras, att det föreslagna systemet skulle kunna komma att medföra sådana rubbningar i relationerna mellan dessa båda företag, att det leder till skada för verksamheten och i sista hand för det svenska jordbruket.

Beträffande det framtida stödet åt växtförädlingen i vårt land påpekar föreningen vidare, att växtförädlingsarbetet i framtiden behöver ständigt förfinade och förbättrade metoder för att ge bästa möjliga resultat. Om svensk växtförädling skall ha några som helst utsikter att kunna bevara sin inter-

nationellt ledande ställning måste den sättas i stånd att fullt kunna utnyttja de nya hjälpmedel, som den grundläggande och förädlingsmetodiska forskningen ställer till dess förfogande. Detta fordrar emellertid ökade ekonomiska insatser från det allmännas sida, såväl i fråga om investeringar som driftsanslag. Om de genom ett licenssystem inflytande penningmedlen fick användas för att möjliggöra sålunda önskvärda utvidgningar av förädlingsverksamheten, skulle systemet i fråga givetvis för växtförädlingens företrädare te sig mera lockande. Föreningen uttalar dock en förhoppning, att det skall vara möjligt att finna andra former för anvisande av den för förädlingen erforderliga och angelägna anslagsökningen.

Allmänna svenska utsädes AB förklarar sig intaga en positiv ställning till införandet av licensavgifter. Licensavgifterna får emellertid enligt bolagets uppfattning inte användas för att avlasta statsverket nuvarande otillräckliga anslag till ett vetenskapligt forsknings- och förädlingsarbete, som tillför det svenska folkhushållet fördelar, vars värde ej kan nog uppskattas. Bolaget avstyrker för sin del bestämt att jordbruket belastas med de föreslagna licensavgifterna, såvida inte kompensation härför lämnas, exempelvis genom kraftigt utökade anslag till vetenskaplig växtförädling och genom ett sambands- och plomberingssystem, som snabbt ger jordbruket del av växtförädlingens framsteg och därmed möjlighet att genom avkastnings-, odlings- och bärgningssäkrare kvalitetsgrödor säkerställa det svenska jordbrukets konkurrensduglighet.

Vid sina överväganden beträffande ett licensavgiftssystems konsekvenser för de utsädesförsäljande företag, som saknar egen förädlingsverksamhet av betydelse för jordbruket, anför bolaget bl. a., att det endast är under förutsättning att dessa företag förvärvar ensamrätt till exempelvis utländska sorter som licensinkomster kan bli aktuella. Däri ligger enligt bolaget ett riskmoment för det svenska jordbruket, när man kan förvänta, att ett stort antal för vårt klimat och våra odlingsbetingelser mer eller mindre olämpliga sorter kommer att försöka introduceras på den svenska marknaden utan att dessa sorter har genomgått samma hårda bedömning och långvariga prövning, som föregår marknadsförandet av exempelvis våra nya sorter.

W. Weibull AB gör bl. a. följande erinringar i anledning av promemorian.

Den beräknade inkomsten av licensavgifter avseende Weibullsholm, 525 000 kr., torde på grund av olika skäl, kostnadshöjningar till följd av plomberingssystemet, betalningar till andra förädlare och svårigheten att i en fallande konjunktur reslöst övervältra avgifter avseende den »egna» försäljningen, reduceras till ett belopp, som i visst läge kan väntas nedgå till ca 250 000 kr. Då statsanslag f. n. utgår med 210 000 kr., skulle detta betyda en förbättring med endast 40 000 kr. Jämfört med 1953 års växtförädlingsutrednings förslag skulle det innebära en försämring med 170 000 kr. Statsbidraget för Weibullsholm avses enligt promemorian skola bortfalla, varför verksamheten helt skulle bli beroende av inflytande licensavgifter. Eftersom en betydande risk skulle föreligga för en avsevärd försämring för Weibullsholm enligt promemorians uppläggning jämfört med 1953 års växtförädlingsutrednings förslag, kan promemorians utformning av ett skydd för förädlingsverksamheten redan av denna anledning ej accepteras av bolaget.

Ett licenssystem, baserat på obligatorisk statsplombering, synes bli mycket dyrt. Ur jordbrukets och handelns synpunkt synes det oantagbart.

Licensbeläggning av vallbaljväxter, gräs- och rotfrukter blir ineffektiv och kostsam. En sådan avvisas därför. Ett skydd bör för dessa produkter kunna åstadkommas genom att uppdragaren i princip tillerkännes ett exklusivt rättsskydd för av honom frambragta förädlingsprodukter. Beträffande strå-, trindsäd och oljeväxter skulle ett licenssystem lättare kunna genomföras och licensavgifterna otvivelaktigt ge avsevärda belopp, men följande nackdelar bör observeras.

1. Avgifterna kommer ej alltid att rättvist kunna fördelas och höstsåden kommer på grund av ringa handel att tillföras endast obetydliga inkomster.

2. En fördyring av utsädesvarorna via en obligatorisk plombering kommer att öka en okontrollerbar handel. Detta är en allvarlig olägenhet och ett steg bakåt i utvecklingen, och den skulle underlätta spridningen av ogräs, särskilt flyghavre, och sjukdomar och medföra en större användning av ett sämre, okontrollerat utsäde.

3. Växtförädlingen måste omställas till mera merkantilt viktiga växtslag och odlingsområden — de större slättbygderna.

4. En finansiering, som helt grundar sig på från år till år starkt varierande licensinkomster, synes ej kunna medgiva grundforskning — exempelvis beträffande kvalitetsfrågorna — eller säkerställa kontinuiteten i ett långsiktigt förädlingsprogram.

5. En obligatorisk statsplombering förutsätter tvingande sortlistor och förbud mot saluförandet av förädlingsprodukter, som ej blivit upptagna i dessa. Bolaget avvisar en sådan för vår traditionellt liberala näringslagstiftning helt främmande reglering.

Algot Holmberg & söner AB framhåller, att licensavgiftssystemet enligt sin natur innebär en belöning av arbeten, som redan för lång tid sedan genomförts. Dess ekonomiska stöd träder i funktion först sedan förädlingsresultatet uppnåtts, uppförökats och framgångsrikt marknadsförts. Det synes föga verksamt som stöd för pågående arbeten, särskilt om dessas svårighetsgrad gör det ekonomiska utnyttjandet avlägset eller ovisst. Vår tids angelägnaste växtförädlingsuppgifter torde i stort sett vara av denna svårighetsgrad. Efter att därefter ha jämfört det i promemorian föreslagna systemet med det som redan tillämpas i Holland sammanfattar bolaget sina synpunkter på följande sätt.

Som isolerad företeelse är det holländska licenssystemet av omstritt och osäkert värde. För sitt genomförande kräver det en varufördyrande administration. Detta system har i Holland visat sig vara ett funktionsdugligt led i en allmän organisation, vars kärna utgöres av inbördes samarbetande, offentliga forsknings- och förädlingsinstitutioner under central statlig ledning. Resultaten av denna statliga forsknings- och grundläggande förädlingsverksamhet får allmänt utnyttjas av praktiska växtförädlare knutna till inbördes konkurrerande utsädesföretag, enskilda och kooperativa.

Det ifrågasatta införandet i Sverige av ett licensavgiftssystem avstyrkes i avsaknad av den i Holland existerande allmänna organisationen av växtförädling och utsädesproduktion.

Otto J. Olson & sons AB finner att promemorian innehåller konstruktiva och väl genomtänkta förslag till lösning av frågan om de växtförädlande företagens och organisationernas rätt och möjligheter att ekonomiskt ut-

nyttja sina produkter och samtidigt till växtförädlingens finansiering. Förslagen anses med vissa justeringar kunna och böra genomföras. Därigenom skulle växtförädlingen få möjligheter att huvudsakligen arbeta och utvecklas med tillhjälp av medel influtna genom royalty på de försålda utsädena, vilket skulle stimulera den praktiska växtförädlingen och avlasta skattebetalarna utgifterna för en stor del av växtförädlingsarbetet. Någon nämnvärd fördyring av utsädena anser bolaget inte skäligen kunna bli följden av förslagets genomförande, eftersom företag, som helt eller delvis redan bekostar egen växtförädlingsverksamhet, hittills har kunnat försälja utsäden till samma priser, som de företag vilka ej bedrivit någon dylik verksamhet. Därav kan man enligt bolaget draga slutsatsen, att de sistnämnda företagen indirekt inkasserat »royalty» på växtförädlingens resultat men underlåtit att utföra växtförädlingsarbetet. Det nu uppgjorda förslaget skulle praktiskt genomfört innebära, att denna royalty kommer i rätta händer.

AB Hallands frökontor framhåller, att stödet åt växtförädlingen inte bör genomföras på sådant sätt att det oskäligt hårt drabbar existerande företag, vilka uppbyggt och lagt ned mycket stora kostnader med utgångspunkt från det läge som sedan lång tid varit rådande. Förslagets genomförande skulle medföra en mycket betydande kostnadsökning för bolaget utan att detta skulle vinna någonting. Det skulle tvärtom försättas i avsevärt sämre läge. Bolaget för fram tanken på ett annat sätt att i viss mån kompensera förädlaren, nämligen enligt följande.

Sådana utsädesföretag, som har resurser att under kontroll av statens centrala frökontrollanstalt av skörden från stamutsäde framställa originalutsäde, skulle äga att mot en relativt hög royalty, förslagsvis 3 kr. per deciton, från förädlaren inköpa stamutsäde med rätt att sälja skörden därav som originalutsäde. Härigenom skulle förädlaren tillföras en skälig ersättning mot att han lämnar originalrätten i utbyte. Då endast ett begränsat antal utsädesföretag skulle kunna ifrågakomma för den produktion av originalutsäde, som här föreslagits, skulle kontrollen kunna göras enkel och billig.

Svenska utsädesfirmornas förening berör vissa felkällor, vilka det insamlade materialet enligt föreningens mening innehåller samt anför därvid i huvudsak följande.

Dessa felkällor sammanhänger i första hand därmed, att undersökningarna varit begränsade till specialföretagen inom utsädeshandeln och jordbrukskooperationen. Såvitt föreningen kan bedöma bedrives handel med utsäde i vida större utsträckning. Flertalet privata spannmålsföretag och en mångfald bygdekvarnar torde sålunda vid sidan om sin övriga verksamhet jämväl syssla med rensning och betning av spannmål och vallväxtfröer för försäljning till utsädesändamål resp. som lönbearbetning. Föreningen nämner att enligt uppgift ett av de partihandelsföretag, som säljer betningsmedel, har en kundförteckning, vilken inrymmer ej mindre än 2 300 avnämare av nämnda varuslag. Det är vidare att märka att huvudparten av de varor, som passerar handeln på dessa vägar, torde utgöras av icke plomberad vara. Föreningen drager därav den slutsatsen, att handeln med oplomberat utsäde innefattar en icke obetydligt större del av totalbehovet av utsäde än den av utredningsmannen angivna procentsiffran, 11 procent. Mot det insamlade undersökningsmaterialet kan vidare riktas den anmärkningen, att det

endast avser två år. Materialet ger därför en ofullständig belysning av problemet och kan icke läggas till grund för något så när säker beräkning av vilka inkomstbelopp, som införande av ett licenssystem skulle medföra, vare sig totalt eller för de enskilda växtförädlingsanstalternas del. Det bör uppmärksammas, att båda de årgångar som varit föremål för undersökning, nämligen 1955/1956 och 1956/1957, visserligen var sinsemellan relativt likartade när det gäller handelns omfattning, men trots detta relativt mycket avviker från det normala. Det förra kännetecknades av stark torka och det senare av riklig nederbörd med därav uppkommande konsekvenser för såväl produktion som efterfrågan på utsäde. Båda var extrema år, som av skilda orsaker åstadkommit en större handel med statsplomberat utsäde än normalt. Utredningsmannens uttalande, att en jämförelse mellan de båda undersökta säsongerna visar att det föreligger relativt små skillnader såväl när det gäller de kvantiteter, som omsatts i handeln, som de olika förädlingsföretagens produkter, torde alltså inte böra ges allmängiltig innebörd. Tvärtom fluktuerar såväl den i handeln omsatta totalkvantiteten som siffrorna för de olika förädlingsföretagens försäljning av olika produkter ganska mycket från säsong till säsong.

Sveriges fröodlareförbund anför följande synpunkter på fördelningen av licensavgifter, som skulle inflyta för sorter utan ägare eller för icke sortbetecknat utsäde.

Exempel på sorter utan ägare utgör de s. k. registrerade rödklöversorter, för vilka Sveriges fröodlareförbund åtagit sig uppgiften att övervaka stamfröproduktionen och uppförökning. Det synes förbundet rimligt att för dessa sorter utgående licensmedel ställes till förbundets förfogande för det arbete och ansvar som åvilar detsamma. Såsom framhålles i promemorian, bör man förvänta att inom en snar framtid enbart sortbetecknad vara finnes tillgänglig av alla åkerbruksväxter. Av vallväxter försäljes f. n. röd- och alsikeklöver samt timotej delvis med endast artbeteckning (t. ex. endast under beteckningen rödklöver). För att påskynda den önskvärda utvecklingen mot övergång till sortbetecknad vara behöves både intensifierad upplysning och försöksverksamhet, särskilt i fröodlingsmetodiska frågor. Med de arbetsuppgifter som Sveriges fröodlareförbund tagit som sina anser förbundet det böra övervägas, om ej licensmedel influtna från icke sortbetecknad vara av vallväxter skall få av förbundet disponeras för omnämnd rådgivning och undersökningsverksamhet.

Kompletterande undersökningar hösten 1959. Avsikten med dessa utredningsmannens undersökningar har inte varit att i detalj fullfölja det i 1957 års promemoria redovisade, statistiska siffermaterialet till att omfatta även de två senaste åren utan har närmast varit att klarlägga, huruvida några förändringar i analys- och plomberingsverksamheten vid frökontrollanstalterna antydande tendenser till förändringar i utsädesförsörjningens och utsädeshandelns struktur inträffat sedan år 1957 samt om några andra förändringar av betydelse för de aktuella frågeställningarna inträffat. Besök har av utredningsmannen avlagts vid de lokala frökontrollanstalterna i Linköping, Skara och Örebro i och för insamlande av statistiskt siffermaterial och andra upplysningar om aktuella problem. Genom överläggningar med de två ledande växtförädlingsanstalterna har upplysningar

inhämtats angående eventuella, mera betydelsefulla förändringar i förädlingsverksamhetens natur och ställning under de senaste två åren.

De verkställda undersökningarna beträffande utvecklingen av analys- och plomberingsverksamheten ger enligt utredningsmannen sammanfattningsvis vid handen att analyseringsverksamheten vid frökontrollanstalterna visserligen är underkastad vissa årsmånsvariationer, men att den uppvisar en fortgående ökning, att kvantiteterna statsplomberat utsäde ständigt ökar (från säsongen 1955/1956 till säsongen 1958/1959 med ca 10 procent), samtidigt som en tendens till ökat nyinköp av utsäde gör sig gällande, att odlingen av foderrotfrukter ständigt går tillbaka med minskad omsättning av utsäde som följd samt att ingen större förändring inträffat rörande förädlingsföretagens begränsade inflytande över handeln med egna sorter.

I fråga om andra förändringar eller iakttagbara utvecklingstendenser under åren 1957—1959 anför utredningsmannen bl. a. följande.

Utan tillgång till detaljuppgifter angående försäljningen av olika sorter från landets utsädesföretag är det givetvis inte möjligt att med någon större grad av säkerhet uttala sig om eventuella förändringar sedan år 1957 i fråga om fördelningen av beräknade licensmedel mellan de olika förädlingsföretagen. Genom marknadsförandet av två nya framgångsrika sorter (Ingriidkorn år 1957 och Starke höstvetete år 1959), båda avsedda för större odlingsområden, torde man dock ha anledning att räkna med, att försäljningen av Weibullssorter undergått en viss ökning sedan år 1957 och sannolikt kommer att öka ytterligare under de närmaste åren, vilket skulle innebära en stegring av den årliga summa, som i händelse av licenssystemets genomförande skulle tillföras W. Weibull AB.

De farhågor, som uttalats att växtförädlingen som följd av ett licenssystem skulle splittras genom att nya växtförädlingsföretag startades, synes i belysning av utvecklingen förlora alltmera i aktualitet. En växtförädling, som skall ha några som helst utsikter till framgång, kräver allt efter som tekniken utvecklas allt större investeringar och utdelningen på dessa är ändå långsiktig och ytterst osäker.

De licensavgifter, som skulle inflyta på utsäden utan rättsinnehavare, har sedan år 1957 minskats rätt betydligt. Bl. a. har statsplombering av blandsäd och blandfrö med uppgifter om sort och stam nu införts och dessutom måste statsplomberad kvalitetsvara av röd-, alsike- och vitklöver samt av timotej sedan 1957/1958 vara försedd med uppgift om stamnamn. Härigenom reduceras de licensmedel, som ej skulle kunna fördelas bland förädlarna direkt efter principen om rättsinnehavare.

Angående frökontrollanstalternas kapacitet och ekonomi framhåller utredningsmannen följande.

I 1957 års promemoria utgicks det från, att obligatorisk statsplombering var en förutsättning för ett effektivt uttagande av licensavgifter. Det framhölls, att det var mycket svårt att överblicka den ökade arbetsbelastningen samt den ökning i inkomster och utgifter för frökontrollverksamheten, som kunde föranledas härav. De verkställda kalkylerna ansågs sålunda som ett

försök till en prognos. Någon säkrare bedömning av de ekonomiska konsekvenserna för frökontrollverksamheten har icke heller nu kunnat åvägbringas. Om man emellertid utgår från, att förhållandet mellan statsplomberat och icke statsplomberat utsäde icke undergått någon större förändring, vilket resultatet av min undersökning antyder, skulle obligatorisk statsplombering, bortsett från statsplombering för W. Weibull AB, medföra en ökning av plomberingsverksamheten med ca 35 procent. Själva provtagningen och plomberingen av de ökade kvantiteterna utsäde kan knappast innebära någon försämring ur ekonomisk synpunkt. Frågan gäller närmast vad en sådan ökning av statsplomberingen kan komma att draga med sig i form av ökade krav på analyseringsverksamheten. I promemorian räknade jag för statens centrala frökontrollanstalt med 25 procents ökning, varav 15 procent föll på plomberingsanalyser för W. Weibull AB och endast 10 procent för övriga utsädesföretag. Denna senare siffra ansågs då av många väl låg. Utvecklingen under senare år har dock snarast bestyrkt denna. Ett allt större antal företag inom utsädesbranschen låter frökontrollanstalterna utföra analyseringen och i viss utsträckning även provtagningen, trots att de ej slutgiltigt låter statsplombera utsädespartierna utan förser dem med egen plomb. Som exempel kan nämnas att frökontrollanstalten i Skara sistlidna säsong rapporterar, att 21 491 deciton provtagits och analyserats av anstalten men försålts under resp. firmors egen plomb. En liknande utveckling i fråga om analyseringen anmäles av frökontrollanstalterna i Linköping och Örebro och även inom den centrala anstaltens verksamhetsområde låter allt flera firmor, som tidigare endast delvis anlitat anstalten, denna utföra analyseringen trots användande av egen firmaplomb. Samtidigt med denna utveckling föreligger en klar tendens till ökad storlek på utsädespartierna, varigenom antalet analyser i förhållande till provtagna och plomberade kvantiteter sjunker.

De lokala frökontrollanstalterna i Linköping, Skara och Örebro förklarar sig fortfarande i stånd att inom ramen för nuvarande lokaltillgångar kunna utöka sin analyseringsverksamhet med 35 procent, om så erfordras. Under förutsättning av att planerad utbyggnad av statens centrala frökontrollanstalts filial vid Stora Råby i närheten av Lund kommer till stånd och att den beslutade frökontrollfilialen vid Röbäcksdalen förverkligas, föreligger inte heller för den statliga anstalten någon lokalbrist, som kan förhindra tillgodoseende av analyseringsbehovet i händelse av obligatorisk statsplombering. Den ökning av personalbehovet, som framräknades i 1957 års departementspromemoria, har ej påverkats av de senaste två årens utveckling.

III. Utredning av W. Weibull aktiebolag

I den av W. Weibull AB hösten 1958 överlämnade utredningen med förslag rörande rättsskydd för växtförädlingen beröres först för jämförelse det industriella rättsskyddet samt rättsskyddet för litterära och konstnärliga verk. Vidare lämnas en kort redogörelse för diskussionerna kring rättsskyddsfrågan på växtförädlingens område både på det nationella och på det internationella planet och påpekas hurusom frågan råkat i dödsläge. Här efter anföres följande.

Det nuvarande tillståndet utmärkes, å ena sidan, av att alla är i princip eniga om att växtförädlingen vid Weibullsholm bör ha ökat stöd men att, å andra sidan, åtgärder hittills icke vidtagits, vartill bl. a. statsfinansiella

skäl torde ha bidragit. Detta dödläge är otillfredsställande ur allmän synpunkt, eftersom det bl. a. innebär faror för att växtförädlingen vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt, som tillfört landet stora värden, inte kommer att kunna upprätthållas i hittillsvarande omfattning. Detta har också vid upprepade tillfällen understrukits vid riksdagsbehandling av denna fråga. Ur enskild synpunkt ter det sig såsom en orättvisa mot Weibullsholm och mot vissa andra växtförädlare som också blir lidande på att sakna både rättsskydd och stöd i form av statliga bidrag i skäligen utsträckning.

Mot bakgrund av vad som redan förekommit i saken har vi, efter ingående överväganden, funnit att en godtagbar lösning borde kunna uppnås från de utgångspunkter och med de riktlinjer som angives i det följande.

1. Ökat statsbidrag är i rådande statsfinansiella läge tydligen inte att räkna med. Man bör då utgå från ett, i varje fall tills vidare, oförändrat statsbidrag och anse att detta utgör stöd åt den del av verksamheten vid Weibullsholm, som är av grundforskningskaraktär. Såsom grundforskning bör i detta sammanhang räknas metodundersökningar, kvalitetsfrågor, resistensförädling och genetisk grundforskning i egentlig mening.

Förutom grundforskning drives vid växtförädlingsanstalterna verksamhet, som avser bearbetning av växtslag, som ur ekonomisk synpunkt är mindre lönsamma, och förädling av växtslag med betydelse för begränsade områden eller för områden, som är karga ur jordbrukssynpunkt. Även till denna verksamhet, som icke kan bli ekonomiskt bärande, bör staten bidraga för att därmed avvärja att växtförädlingen efter rättsskyddets genomförande skall få en utpräglad kommersiell inriktning.

2. För att Weibulls skall få möjlighet att täcka återstoden av den växtförädlande verksamheten med en direkt därur härledd inkomst bör ett rättsskydd anordnas. Även andra växtförädlingsföretag än Weibulls har rättmätiga anspråk på ett sådant skydd. Växtförädlingsföretag bör således i princip tillerkännas en ensamrätt till sorter och stammar, som de dragit upp.

3. Den omständigheten att arbete påbörjats med en internationell överenskommelse om rättsskydd för växtförädlingen, bör inte få stå hindrande i vägen för att redan nu vidtaga åtgärder för ett rättsskydd i Sverige. Utvecklingen visar i stället att underlåtenhet att vidtaga lämpliga åtgärder innebär risker för att Sverige på grund av bristande ömsesidighet kan bli mer eller mindre satt åt sidan i den internationella rättsordningen på detta området som är på väg. Detta skulle vara olyckligt ur flera synpunkter. Bl. a. skulle Sverige gå miste om betydande belopp som försäljningen i utlandet av utsäde av svenska sorter eljest skulle tillföra landet i form av licensavgifter. Svensk växtförädling har nämligen en sådan internationellt erkänd ställning att en betydande export av svenska sorter och av svenskt kvalitetsutsäde äger rum.

Åtgärder bör därför vidtagas. De bör emellertid utformas med tanke på att de lätt skall kunna anpassas till ett kommande internationellt system. De bör med andra ord ha formen av en förberedelse för Sveriges vidkommande av landets deltagande i en internationell ordning och läggas så att de kan antagas inte försvåra ett dylikt deltagande utan lätt inpassas. Av detta följer att de vid behov skall kunna vidareutvecklas till en definitiv ordning om den internationella utvecklingen påkallar detta.

4. Rättsskyddet bör genomföras med minsta möjliga byråkratiska apparat. Det bör i så ringa grad som möjligt inkräkta på de former, som utsädeshandeln i landet antagit.

Målet bör överhuvudtaget vara att få till stånd ett system som fungerar

lätt och smidigt, inte att åstadkomma en administrativt fulländad och fullständig ordning. Man bör sträva efter att lägga grunden till ett rättsskydd, på vilket man i sinom tid i mån av behov skall kunna bygga vidare.

I utredningen fastlägges beteckningen sortskydd för den ordning att tillvarataga växtförädlarens rätt, som i det följande framlägges. En grundförutsättning för att ett sortskydd skall kunna tillskapas är — konstateras vidare — att den principen blir fastslagen, att växtförädlaren verkligen skall ha en ensamrätt till de sorter och stammar som han dragit upp. Det naturliga sättet att klarlägga att en dylik rätt existerar torde vara att statsmakterna utfärdar en lag, där växtförädlarens rätt fastslås och där regler ges om vilka befogenheter rätten skall medföra och vad som i övrigt skall följa av den. En ordning, vilken ger växtförädlaren en viss rätt till de sorter och stammar han dragit upp, har emellertid enligt utredningen redan spontant vuxit fram. Som exempel härpå anföres följande.

I många fall betalar svenska utsädesföretag såsom innehavare av försäljningsrätten i Sverige till utländska sorter av stråsäd enligt avtal royalty till den utländska förädlaren per deciton försåld vara. I dessa fall omfattar skyldigheten att betala royalty endast de kvantiteter utsäde, över vilka det svenska utsädesföretaget såsom representant för den utländske förädlaren direkt kan förfoga. Det svenska företaget har således icke någon skyldighet att erlagga royalty för utsäde som andra framställt genom efterodling och försålt i marknaden.

I ett fall har emellertid en utbyggnad skett, vilken torde vara av särskilt intresse i detta sammanhang. Mellan Allmänna svenska utsädesaktiebolaget i Svalöv och Weibulls, å ena sidan, samt det holländska »centralorganet» för utsädeshandel m. m., å andra sidan, har nämligen en överenskommelse träffats rörande försäljningen av utsäde av sorter, vilka dragits upp av resp. länders växtförädlare. Överenskommelsen som gäller för stråsäd och trindsäd, lin, oljeväxter och potatis, innebär att Svalövsbolaget och Weibulls skall äga rätt att i Holland enligt där tillämpade regler åtnjuta royaltyinkomster på försäljningen av de sorter av deras uppdragning, som där godkänts för odling. I gengäld har de svenska företagen förbundit sig att betala licensavgift till det holländska »centralorganet» för allt statsplomberat utsäde av holländska sorter som försäljes i Sverige. Avgiftens belopp skall bestämmas efter samma grunder som de vilka tillämpas i Holland. Denna överenskommelse blev år 1957 uppsagd av det holländska »centralorganet». Orsaken därtill var att det holländska organet uppfattade remissmyndigheternas kritik av 1957 års departementspromemoria såsom ett ställningstagande i princip mot ett rättsskydd för växtförädlingen i Sverige. Efter förhandlingar har överenskommelsen emellertid i juli 1958 blivit förlängd i avaktan på tillskapandet av ett rättsskydd i Sverige.

Efter att ha givit exempel på den rättsbildning på ifrågavarande område, som framvuxit på grundval av varumärkeslagstiftningen, redogör man även för gällande lag angående handel med utsädesvaror (s. k. frölagen) jämte anslutande författningar. Härefter kommer man in på utformningen av det förordade förslaget om sortskydd. I sammanfattning redogöres för detta förslag på följande sätt.

I fråga om stråsäd och trindsäd skall det i princip stå var och en fritt att

reproducera och sälja utsäde. Men säljes i handeln utsäde av sort, som i den officiella rikssortlistan är upptagen som original, skall en växtförädlingsavgift utgå. Avgiften skall tillfalla växtförädlaren eller hans rättsinnehavare.

Förökningsmaterial av andra jordbruksväxter än stråsäd och trindsäd ävensom av köksväxter, skall inte få reproduceras och inte försälgas i handeln av annan än växtförädlaren själv eller den som fått hans medgivande, såvitt gäller sorter och stammar vilka i rikssortlistan upptagits såsom original. Växtförädlarens rätt har med andra ord i fråga om dessa växtslag formen av en ensamförsäljningsrätt.

Växtförädlare, som låtit inregistrera namnet på sort eller stam av jordbruksväxt, köksväxt, prydnadsväxt, bärväxt eller fruktträd, skall, förutom det skydd varumärkeslagen ger honom, åtnjuta skydd mot att förökningsmaterial av hans sort eller stam säljes under annat namn än det registrerade. I lag skall nämligen upptagas bestämmelse om förbud mot obehörigt namnbyte.

I utredningen utvecklas detta förslag i stort sett enligt följande.

Växtförädlarens rätt till sorter och stammar, som han dragit upp, kan utövas på olika sätt.

Växtförädlaren kan tilläggas befogenhet att ensam saluföra frö och utsäde av sina sorter. Driven till sina yttersta konsekvenser förutsätter denna befogenhet att växtförädlaren genom kontraktsodlare och genom ombud ordnar hela produktionen och distributionen av sina egna frövaror. Ett system av detta slag gäller genomgående för fröhandeln i Västtyskland.

En annan möjlighet är att andra än växtförädlaren har rätt att, eventuellt under viss kontroll, efterodla förädlarens sorter och att försälja förökningsmaterial av dem mot att växtförädlaren tillföres royalty i form av licensavgift för det material som efterodlaren försäljer.

Bland de frågor, som uppställer sig när det gäller att ta ställning till hur ett svenskt sortskydd bör utformas, är spørgsmålet i vad mån skyddet bör gälla i förhållande till utlandet, d. v. s. för utländska förädlares produkter, som saluföres i Sverige, och för svenska förädlares produkter, när de försäljes till utlandet. Detta spørgsmål bör enligt vår mening besvaras så att svensk lagstiftning i princip skall gälla i båda dessa fall. Utländsk växtförädlare skall kunna påräkna skydd för sin rätt här i landet. Man torde ha att räkna med att den utländske förädlaren regelmässigt låter sig representera av något svenskt företag och att detta bevakar den utländske förädlarens rätt. I vad mån det blir möjligt att med hjälp av svensk lag bevakas svenska växtförädlarens rätt i främmande länder kommer att bero på vilken lagstiftning som råder där och andra omständigheter. I länder, där sortskydd finnes, torde det vara att påräkna såsom säkert att svenska växtförädlare kan räkna sig de förmåner landets lagstiftning bjuder till godo, sedan en svensk skyddslagstiftning genomförs. Det kan möjligen ifrågasättas att undantaga växtförädlare från länder där skyddslagstiftning ej finnes från sortskydd i Sverige. Vi föreslår emellertid att detta icke sker. Det skulle vara ägnat att försvåra och inte att underlätta en framtida internationell ordning.

Ett annat inledande spørgsmål är vilka slags växter ett sortskydd bör omfatta. För detta avgörande spelar det en roll, vilka växtslag som omfattas av frölagen och av plomberingsbestämmelserna. Man torde nämligen böra så-

som villkor för sortskydd kräva att köpare av utsäde av skyddad sort skall kunna räkna med garantier för att sorten håller måttet ur olika synpunkter. Sådana garantier skapas genom frölagen och plomberingsbestämmelserna. Frölagen avser frö av jordbruksväxter och köksväxter. Plomberingsbestämmelserna avser därutöver utsädespotatis. Ingendera gäller skogsfrö eller förökningsmaterial av prydnadsväxter. Inte heller synes de gälla sådant material av fruktträd. Vi har, med hänsyn till det anförda, ansett att ett egentligt sortskydd kan ifrågakomma för växtslag, vilka räknas till grupperna jordbruksväxter och köksväxter, men icke för andra växtslag. Vilka växtslag som hör hemma inom dessa två grupper synes det ej finnas skäl att lagstifta om. Den frågan får bero av fackmyndigheternas beslut. Dessa kan utläsas av plomberingsbestämmelserna, gällande rikssortlista och andra liknande officiella föreskrifter.

Emellertid drives en omfattande och kommersiellt betydelsefull växtförädling även av prydnadsväxter, bärväxter och fruktträd. Uppfattningen om en rätt för växtförädlaren även till sorter av dessa växtslag har vunnit terräng t. ex. vad gäller handeln med jordgubbar och rosor. Det synes angeläget att stimulera denna uppfattning genom något lagstadgande. Så torde kunna ske genom att den tilltänkta grundförfattningen inledes med en bestämmelse, som göres så vid att den får avseende på växtförädlares rätt i allmänhet och således kan gälla även för dessa växtslag. Därutöver torde det vara möjligt och lämpligt att ordna ett längre gående skydd för de sortnamn, växtförädlaren sätter, än det som följer av varumärkeslagen vid sortnamnets inregistrering såsom varumärke. Varumärkeslagen skyddar endast själva namnet. Den hindrar således ej en mindre nogräknad person att försälja en sort under annat namn än det vilket registrerats såsom varumärke. Det synes oss vara en brist i gällande lagstiftning. Denna namnfråga uppkommer f. ö. även beträffande jordbruksväxter och köksväxter.

Växtförädlingsavgift. Systemet med licensavgifter har sitt naturliga tillämpningsområde inom den grupp av växtslag som i större utsträckning reproduceras genom efterodling av andra fröhandlare och utsädesföretag än växtförädlaren. De växtslag, vilka ur denna synpunkt kommer i fråga, är framför allt stråsäd (havre, korn, råg, vete) och trindsäd (ärter och bönor av olika slag samt vicker). Det är tveksamt om det skulle vara möjligt att utan allvarliga störningar på utsädesmarknaden, sådan den av tradition utvecklats, i fråga om dessa växtslag tvinga in reproduktion och försäljning under växtförädlarens kontroll och alltså tilldela växtförädlaren en ensamförsäljningsrätt efter tyskt mönster. I varje fall skulle en sådan ordning medföra ett kraftigt ingrepp i handeln med dessa viktiga utsädesvaror. Detta är något som vi med det här framlagda förslaget så långt möjligt vill undvika.

Enligt vår mening bör förädlare eller hans rättsinnehavare i fråga om sorter av dessa växtslag erhålla ett skydd, som tar sig uttryck i rätt att uppbära licensavgifter. Reproduktion av utsäde bör således alltjämt kunna ske genom efterodling och handeln med utsäde av dessa för livsmedels- och fodermedelsförsörjningen mycket betydelsefulla växtslag bör bibehållas vid de former och vid det mått av frihet den nu har, med blott den extra förpliktelsen för säljare av frövara att svara för att licensavgift erlägges och för att ett bevis om att avgiften blivit erlagd anbringas på emballaget till den förpackning, vari varan försäljes.

Skulle man bestämma tillämpningsområdet för systemet med licensavgifter helt efter den nyss angivna förutsättningen att det skall omfatta växtslag, vilka till betydande del reproduceras genom efterodling, så skulle ytter-

ligare en hel del viktiga jordbruksväxter falla inom området. Oljeväxterna (raps, rybs, lin) och vissa vallväxter (främst rödklöver och timotej) efterodlas sålunda i ganska stor utsträckning.

Emellertid anser vi det betydelsefullt att begränsa området för licensavgifter. Systemet förutsätter för uppbördsredovisning och fördelning av avgifterna en administrativ apparat. För att denna skall fungera väl och billigt måste systemet ordnas praktiskt. Sålunda bör den frövara, som skall beläggas med licensavgift, vara något så när homogen. Helst bör dessutom varan i handeln regelmässigt förekomma i förpackningar av standardstorlek. Om de skilda fröslagen inom licensområdet är heterogena på så sätt att de varierar mycket i fråga om den viktenhet som normalt kommer till användning och i fråga om sitt pris, så följer därav att besvärliga avgöranden måste träffas, huruvida och i vad mån licensavgiften per viktenhet frö också bör variera i förhållande därtill. Och om frövaran brukar saluföras i förpackningar av varierande storlek, så blir det svårt att veta vilken licensavgift som skall utgå i varje särskilt fall. Risken för misstag blir betydande. Svårigheter torde också uppkomma vid den bokföring av licensuppbörden som erfordras för kontrollens skull.

Om man begränsar licensområdet till stråsäd och trindsäd, så betyder detta att området kommer att omfatta en i stort sett homogen vara, vilken med mycket få undantag saluföres i standardförpackningar om 100 kg och 50 kg. Sannolikt kommer försäljning i framtiden att ske uteslutande i 50-kilosförpackningar. Licensavgiftens belopp kan sättas lika för samtliga växtslag inom området.

Mot en begränsning till stråsäd och trindsäd talar i viss mån den nyss anförda omständigheten att oljeväxter och vissa vallväxter efterodlas i ganska stor omfattning. Emellertid har växtförädlaren trots allt ett visst grepp över handeln med utsädet av dessa växtslag. Ekonomiskt har denna handel icke samma betydelse som handeln med stråsäd och trindsäd. Av dessa anledningar torde det kunna komma i fråga att skydda sorter av dessa växtslag genom ett system med ensamförsäljningsrätt. Ett sådant system skulle kunna tillämpas på utsäde av oljeväxter samt rödklöver och timotej utan större ingrepp i handeln därmed. Samma omdöme gäller med än större fog i fråga om frö av andra växtslag, vilka efterodlas. Det må anmärkas att försäljningsrätt vanligtvis torde komma att lämnas till andra utsädesföretag.

Tillämpningsområdet för ett sortskydd, grundat på licensavgifter, synes alltså f. n. kunna begränsas till att avse utsäde av stråsäd och trindsäd. Själva beteckningen licensavgift torde, i klarhetens intresse, lämpligen kunna utbytas mot växtförädlingsavgift.

Växtförädlingsavgiften bör utgå endast vid sådana försäljningar efter offentligt utbudande då frövara av de ifrågakommande sorterna skall användas såsom utsäde av köparen, d. v. s. vid försäljningen i det sista försäljningsledet. Försäljningar mellan köpmän skall således gå fria och likaledes försäljningar utan offentligt utbudande t. ex. mellan grannar. Den försörjning med utsäde, som sker genom hemmaproduktion och genom underhånds försäljningar utan offentligt utbudande, beröres icke av bestämmelsen om växtförädlingsavgift. Den del av utsädesförsörjningen som sker på detta sätt utgör enligt 1957 års departementspromemoria 60 procent av den totala utsädesförsörjningen. Växtförädlingsavgift kommer alltså, om proportionen består, att utgå på 40 procent av det utsäde, som totalt kommer till användning.

En ytterligare inskränkning i fråga om tillämpligheten av licenssystemet uppkommer därigenom, att licensavgift skall utgå endast då frö av sort, som

i gällande rikssortlista är upptagen såsom original, säljes. Kraven för att en sort skall bli upptagen såsom original omfattar bl. a. att sorten i något viktigt avseende skall beteckna ett framsteg i förhållande till allmänt brukade handelssorter samt jämväl i övriga avseenden äger högt odlingsvärde. Det är just uppdragandet av nya och bättre sorter som rättsskyddet syftar till att stimulera. Det är därför naturligt att ersättningen till växtförädlare genom licensavgifter grundas på det resultat av verksamheten som tagit sig uttryck i dylika sorter.

Ensamförsäljningsrätt. Systemet med ensamförsäljningsrätt skulle, med utgångspunkten att hemmaproducerat utsäde och under hand försålt utsäde icke skulle beröras, innebära, att utsäde av sorter och stammar, vilka omfattas av rätten, icke får försälas efter offentligt utbudande annat än av växtförädlaren själv eller hans rättsinnehavare samt av den som fått växtförädlarens medgivande. Detta för med sig, att det icke heller blir tillåtet att reproducera utsäde genom efterodling d. v. s. utan växtförädlarens medgivande och möjlighet att utöva kontroll. Det utsädesföretag, som vill försälja frö eller annat förökningsmaterial av sorter för vilka ensamförsäljningsrätten gäller, har att träffa överenskommelse därom med växtförädlaren. Om företaget avser att själv reproducera utsäde, kan det förutsättas att växtförädlaren såsom ett av villkoren för att lämna sitt medgivande betingar sig garantier för att det utsäde av hans sort, som företaget reproducerat, kommer att hålla måttet i olika hänseenden och framför allt i fråga om sortäktheten. Växtförädlaren kan kräva att det i avtal mellan honom och utsädesföretaget intages föreskrift att reproduktion skall ske på grundutsäde, vars härstamning inte kan sättas i fråga. Härigenom kan såväl växtförädlarens intresse att kommersiellt utnyttja sorten genom försäljning av grundutsäde som hans intresse av att enbart sort- och stamäkta utsäde av den honom tillhöriga sorten eller stammen kommer i handeln tillgodoses. Även det allmänna intresset av att kvaliteten på utsäde hålles hög torde därigenom i normala fall bli tillmötesgått. Såsom villkor för sortskydd genom ensamförsäljningsrätt bör, liksom för sortskydd genom växtförädlingsavgift, gälla att sorten eller stammen är upptagen såsom original i gällande rikssortlista.

Emellertid innebär en sådan ordning otvivelaktigt ett visst ingrepp i handeln med utsädesvaror. Möjligheterna att fritt reproducera och försälja utsäde av sorter, som omfattas av en ensamförsäljningsrätt för växtförädlaren, kommer att försvinna. Med den rättsutveckling på växtförädlingens område som ägt rum kan detta dock inte betraktas såsom stötande eller orättfärdigt.

Emellertid kan det med fog sägas att frågan huruvida växtförädlare skall tillerkännas en ensamförsäljningsrätt inte kan avgöras enbart ur dessa synpunkter. Hänsyn måste nämligen därjämte tagas till att utsädesproduktionen och handeln med utsäde måste fungera så, att föreliggande behov av utsäde blir tillfullo tillgodosett.

Vad beträffar jordbruksväxterna har redan förut sagts att efterodling förekommer i mera betydande utsträckning av oljevaxter samt av klöver och timotej. Om man bortser från de extremfall som höstveten å ena sidan och timotejen å den andra representerar, torde det vara berättigat att fastslå, att förädlarnas andel i försäljningen av de egna sorterna är väsentligt större för de s. k. fröslagen av olika jordbruksväxter än för stråsädesslagen. Siffrorna slår för den förra gruppen från 25 procent till 100 procent (för rotfrukterna) medan de för den senare gruppen ligger vid 15 procent—20 procent. Vid jämförelsen måste även beaktas att utsädet av strå- och trindsäd går upp till mycket större kvantiteter än utsädet av de övriga jordbruks-

växterna. Några större svårigheter att beträffande de senare avsevärt öka förädlingsföretagens andel i produktionen och utbudet av de egna sorterna torde ej heller föreligga, vilket däremot otvivelaktigt är fallet beträffande stråsåden. Det finnes alltså fog för uppfattningen, att det skulle vara möjligt både för Svalövs och Weibulls samt för andra växtförädlingsföretag att svara för att utsädesbehovet tillgodosågs på ett tillfredsställande sätt om systemet med ensamförsäljningsrätt skulle tillämpas. Årsbehovet utsäde av här ifrågakarande växtslag är till kvantiteten så relativt begränsat att reproduktionen inte behöver erbjuda så stora problem. I allmänhet rör det sig också om utsäden, vilka i och för sig ganska lätt kan uppförökas. Någon risk för att tillräckligt grundutsäde för uppförökningen ej skulle förefinnas behöver ej heller befaras för de växtslag det här är fråga om.

Bland jordbruksväxterna erbjuder potatisen särskilda problem vid behandlingen av förevarande rättsskyddsfråga. Den förökas vegetativt. Utsädet därav är skrymmande. Det tar lätt skada vid lagring och betydande svinn uppkommer regelmässigt. Av svenska utsädesföretag sysslar numera endast Svalöv med potatisförädling. Svalöv har enligt rikssortlistan originalrätten till tre potatissorter. Inga andra sorter än dessa tre har upptagits såsom original i rikssortlistan.

Ur systematiska synpunkter och av billighetsskäl är det angeläget att rättsregler av det slag som de här förevarande reglerna om sortskydd får så generell tillämpning som möjligt. De bör i princip omfatta alla växtslag, där det kan finnas ett berättigat intresse för växtförädlare att åtnjuta skydd för sin rätt. I fråga om potatisen föreligger den förutsättningen för att meddela rättsskydd att utsäde därav kan kontrolleras av den officiella frökontrollorganisationen och förses med statsplomb. Den omständigheten att potatisen förökas vegetativt bör vid detta förhållande inte vara ägnad att ställa potatisen utanför det område, som ifrågakommer för rättsskydd. Det är ett betydande allmänt intresse, att potatisodlingen stimuleras så att potatisen blir bättre och det borde ligga inom möjligheternas gräns att nå vissa framsteg i fråga om kvaliteten på potatis genom växtförädling. Intresset härför torde väsentligt kunna främjas av ett rättsskydd som omfattar potatis. Av dessa skäl bör potatisen, trots sin särställning och trots de särskilda problem som tillämpning av ensamförsäljningsrätt kommer att medföra, inbegripas bland övriga här avsedda jordbruksväxter och omfattas av sortskydd. I praktiken begränsas problemen, i varje fall i dagens läge, högst väsentligt genom att sortskyddet endast skall gälla sorter vilka i gällande rikssortlista upptagits såsom original. Endast tre potatissorter fyller detta krav. Även om detta förhållande skulle ändras torde det gå att anpassa ensamförsäljningsrätten till de särskilda förhållandena i fråga om potatis. Växtförädlarnas villkor för att lämna medgivande till försäljning av potatissorter, till vilka de ha originalrätt, får avfattas med hänsyn till potatisens särart.

Beträffande köksväxter torde utan risk för motsägelser kunna hävdas, att förädlarna under nuvarande förhållanden svarar för en betydande del av reproduktionen och försäljningen av sitt köksväxtfrö. En lagstadgad ensamförsäljningsrätt borde knappast i något fall behöva föranleda några nämnvärda övergångssvårigheter.

Skydd mot obehörigt namnbyte. Klart är att växtförädlarnas rätt till prydnadsväxter, bärväxter och fruktträd skulle stärkas om de fick ett i lag meddelat skydd mot att förökningsmaterial av deras sorter och stammar efter »omdöpning» försålles under annat namn. Lika klart är att »omdöpning» är ett illojalt förfarande som det i och för sig finns anledning att kriminalisera.

Emellertid skulle såsom skäl mot en kriminalisering kunna andragas att det, i avsaknad av ett officiellt sortregister, blir svårt eller omöjligt att slå fast vilken sort eller stam som avses med ett inregistrerat sortnamn. Denna erinran kan i och för sig ha något fog för sig. Men det torde regelmässigt förhålla sig så att vederbörande förädlare eller sortägare i kataloger och annat reklammaterial offentliggör beskrivningar av de sorter och stammar av prydnadsväxter, bärväxter och fruktträd, som de saluför, och därvid anger namnet på dem. Även i fackpressen torde dylika beskrivningar förekomma, särskilt när nya sorter föres i marknaden. Ofta torde det vara möjligt att genom undersökning hos statens centrala frökontrollanstalt eller annan officiell institution få sortens identitet fastslagen. Möjligheterna att individualisera och identifiera sorter torde bl. a. på grund härav i allmänhet vara goda.

För att »omdöpning» skall föranleda straff bör fordras att utbytet av namn skall ha skett uppsåtligt eller av oaktsamhet. Givetvis måste den som tilltalas för sådant brott liksom andra tilltalade överbevisas om att han är skyldig till det som lägges honom till last. Skulle det visa sig att förökningsmaterial, som den tilltalade påstås ha salufört efter »omdöpning» icke kan med säkerhet identifieras såsom stammande från sort, vars namn inregistrerats såsom varumärke, måste den tilltalade frikännas i brist på bevis att det föreligger något utbyte av namn. Och skulle det till följd av brist på offentlig tillgängliga uppgifter om egenskaperna hos en viss sort, som saluföres under såsom varumärke inregistrerat sortnamn, ha inträffat att någon utomstående av misstag saluförde den under annat namn, torde denne i händelse av åtal kunna räkna med att bli frikänd i brist på bevis att han handlat uppsåtligt eller av oaktsamhet.

Slutsatsen av det anförda blir att det i och för sig ej torde vara något hinder att kriminalisera »omdöpning» på grund av svårigheter att identifiera sorter av dessa växtslag. Det kommer emellertid att bero på växtförädlarna själva i vad mån en skyddsbestämmelse blir effektiv. Därför erfordras nämligen att de genom publicitet i lämplig form eller på annat sätt sörjer för att det blir möjligt att identifiera deras sorter och särskilja dem från andra sorter.

»Omdöpning» av jordbruksväxter och köksväxter kan möjligen beivras enligt frölagen. Frölagen utgör emellertid ett mycket bristfälligt skydd för växtförädlarna mot det angrepp på deras rätt som »omdöpning» utgör. Frölagens bestämmelser i här ifrågavarande hänseende avser egentligen ett förfarande, som är riktat mot köparen av utsädesvara, inte mot växtförädlaren. Det i frölagen straffbelagda förfarandet torde i allmänhet vara att betrakta såsom mindre graverande än »omdöpningsförfarandet». Det finnes därför anledning att låta den särskilda bestämmelsen om »omdöpning» gälla även jordbruksväxter och köksväxter.

Skyddet skall meddelas genom ett straffsanktionerat förbud. Detta riktar sig mot saluförande i utövning av näringsverksamhet av förökningsmaterial under oriktigt namn. Saluförandet skall avse sort eller stam, vars namn växtförädlare låtit inregistrera såsom varumärke. Saluförandet skall för att falla under förbudet ske under uppgivande av annat namn än det såsom varumärke inregistrerade. Förbudet skall gälla i fråga om sort eller stam av såväl jordbruksväxter och köksväxter som prydnadsväxter, bärväxter och fruktträd.

Gärningsbeskrivningen i detta stadgande har anpassats efter varumärkeslagen bl. a. på så sätt att förbudet gäller saluförande i utövning av näringsverksamhet. Denna beskrivning avviker från motsvarande beskrivning i de

tidigare behandlade skyddsbestämmelserna. Dessa har avpassats efter bestämmelser i frölagen.

Härefter behandlas spørgsmålet om den för sortskyddet erforderliga organisationen. Till en början granskas därvid synpunkter, som framförts av 1953 års växtförädlingsutredning och av den sakkunnige vid 1957 års departementsutredning, bl. a. beträffande obligatorisk statsplombering såsom förutsättning för ett licensavgiftssystem. Härvidlag anføres i bolagets utredning bl. a. följande.

Enligt vår mening är redan utgångspunkten för utredningarnas bevisföring ohållbar. Det finns ingenting som säger att inte licensavgiften — eller växtförädlingsavgiften som vi kallar den — kan uttagas i annan ordning än i samband med statsplombering. Både ur organisatoriska och ekonomiska synpunkter synes det vara att föredraga att den uttages på annat sätt. Det bör beaktas att licensavgiften kommer att utgå på civilrättsliga grunder. Den är ingen allmän avgift utan en ersättning som skall tillfalla enskilda växtförädlare. Det finnes ingen anledning att anse att en statsmyndighet måste engageras för en dylik uppgift. Tvärtom är en sådan syn på saken verklighetsfrämmande. Uppgiften att inkassera royalty för växtförädlarnas räkning förefaller ligga fjärran från frökontrollanstalternas ändamål. Det finnes heller ingenting som säger att de är särskilt ägnade för uppgiften eller att de skulle kunna utföra den särskilt billigt. Det synes vidare opåkallat att lägga ett sådant extra besvär på frökontrollorganisationen och därmed ta tid och kraft från dess verkliga uppgifter. Det naturliga och i andra liknande sammanhang här i landet tillämpade systemet för inkassering av royalty och licensavgifter är att den till royalty eller avgift berättigade själv eller genom sin intresseorganisation kasserar in avgiften. Så kan saken ordnas i detta fall också.

Den av bolagets utredning föreslagna organisationen sammanfattas sedermera enligt följande.

En intresseorganisation för växtförädlare skall upprättas. Denna skall benämnas *Svensk Växtförädlings Intressentförening (SVI)*. Föreningen skall ha officiell prägel. Staten skall ha representanter i dess styrelse och tillsätta en revisor. SVI:s stadgar skall underställas Kungl. Maj:t för godkännande. SVI skall inkassera växtförädlingsavgifter och överföra dem till växtförädlare, som avgifterna tillkommer. SVI skall därjämte på åtskilliga andra sätt främja svensk växtförädling.

Ett register över utsädeshandlare skall upprättas och föras hos lantbruksstyrelsen. Utsädeshandlare, som visar sig notoriskt olämplig att handha försäljning av utsäde, varpå växtförädlingsavgift skall utgå, skall kunna för viss tid strykas ur registret. Därav skall följa att sådan utsädeshandlare ej skall kunna fortsätta försäljning av utsäde, varpå växtförädlingsavgift skall utgå.

Det föreslagna rättsskyddet torde medföra viss utvidgning av verksamheten för sortprövning vid statens lantbruksförsök och statens trädgårdsförsök samt statens centrala frökontrollanstalt.

Nyss berörda organisationsfrågor jämte spörsmålet om inkasseringen och redovisningen av växtförädlingsavgifterna utvecklas av utredningen bl. a. genom följande.

SVI. Såsom medlem i SVI skall efter ansökan antagas varje svenskt företag eller svensk privatperson, vilken såsom växtförädlare eller ombud för växtförädlare innehar originalrätten till sort eller stam, vilken i gällande rikssortlista är upptagen såsom original. Efter särskild prövning av SVI:s styrelse bör därjämte kunna anslutas dels svensk innehavare av rätten till sort eller stam av prydnadsväxt, bärväxt eller fruktträd, därest sortnamnet eller stamnamnet inregistrerats såsom varumärke, dels svenskt företag eller privatperson som sysslar med växtförädling i sådan omfattning och under sådana förhållanden att verksamheten kan bedömas vara av betydelse för svensk växtförädling oavsett att här tidigare avgivna kvalifikationsgrunder saknas.

SVI bör ha till ändamål att främja svensk växtförädling genom att tillvarata sina medlemmars intressen. Organisationen bör främja detta ändamål dels allmänt genom att med hjälp av upplysning och propaganda sprida kännedom om växtförädlingen och dess betydelse, dels genom att på de olika sätt som i den föregående framställningen anförts bevaka sina medlemmars rätt enligt lagstiftningen till skydd för växtförädlares rätt samt ge medlemmarna råd och anvisningar, dels genom att upprätthålla förbindelse med staten och med myndigheter i frågor som rör växtförädlingen. SVI skall vara skyldig att uppbära och till växtförädlare utbetala växtförädlingsavgift även om växtförädlaren icke är medlem.

Det torde utan tvekan finnas skäl att redan från början bygga upp SVI såsom en institution med i viss mån officiell karaktär. Denna karaktär bör markeras genom statligt inslag i SVI:s styrelse och genom att Kungl. Maj:t stadfäster organisationens stadgar. Växtförädlingens betydelse ur allmän synpunkt talar härför. SVI:s uppgifter, särskilt uppgiften att handhava inkassering och fördelning av växtförädlingsavgifter, är av den art att en officiell karaktär är påkallad. Även den omständigheten att Allmänna svenska utsädesaktiebolaget i Svalöv med sin ställning till Sveriges utsädesförening förutsättes komma att ansluta sig till SVI utgör en anledning att organisationen skall ha officiell prägel. Huruvida utsädesföreningen bör deltaga eller icke får bero av föreningens egna önskemål och av särskild prövning från SVI:s styrelse.

SVI:s styrelse bör enligt vår mening lämpligen kunna bestå av sju ledamöter jämte suppleanter. Av dessa bör Kungl. Maj:t utse ordförande och två ledamöter jämte suppleanter. I varje fall ordföranden och hans suppleant bör vara personer, som icke är eller varit engagerade i fråga rörande växtförädling, men däremot har administrativ erfarenhet samt insikt i de rättsliga frågor, vilka uppkommer i SVI:s verksamhet. Av de fyra återstående ledamöterna bör, med hänsyn till den ställning inom svensk växtförädling som Svalövsbolaget och Weibulls intager, Svalövsbolaget och Weibulls åga utse vardera en jämte suppleant samt de övriga medlemmarna på föreningsstämma tillsammans återstående två jämte suppleanter.

Det allmänna bör, alltjämt särskilt med hänsyn till SVI:s befattning med växtförädlingsavgifterna, ha inflytande även vid tillsättningen av revisorer. Vi föreslår, att SVI skall ha två revisorer jämte suppleanter och att det allmänna skall utse den ene revisorn jämte suppleant. Den andre jämte suppleant bör utses av medlemmarna på föreningsstämma, inbegripet Svalövsbolaget och Weibulls. Medlemmarna bör i detta och andra sammanhang ha rösträtt på stämma efter principen en man — en röst.

Den kanske mest maktpåliggande uppgiften för SVI blir att bestämma växtförädlingsavgiftens belopp. Detta bör, med hänsynstagande till växtförädlingskostnaderna, ske efter ett allsidigt bedömande av verkan på utsädesmarknaden i stort, sannolik verkan på efterfrågan på utsäde av olika kvaliteter m. m. Klart är att växtförädlingsavgiften inte bör fastställas en gång för alla utan för kortare perioder och att den bör smidigt anpassas efter rådande läge så att den ger växtförädlarna skäligt utbyte och så att den inte medför några ogynnsamma verkningar. Vi utgår från att avgiften skall bestämmas årligen, förslagsvis under juni, för vegetationsperioder, räknade från den 1 juli till den 30 juni. Det kan tänkas, att SVI:s beslut om växtförädlingsavgiftens belopp trots den auktoritet som den starka statliga representationen i styrelsen ger, bör underställas lantbruksstyrelsen för slutgiltig fastställelse. — Vi har utan att göra så ingående överväganden, som här förutsatts, räknat med att avgiften i dagens läge skulle kunna tänkas bli 1 à 2 kr. per deciton utsäde.

Då det inte är meningen att statsverket skall svara för SVI:s kostnader, torde det inte finnas anledning att här gå in på någon beräkning. Det må räcka att anföra att kostnaderna torde kunna hållas inom en, med hänsyn till omständigheterna, tämligen blygsam ram.

Inkassering och redovisning av växtförädlingsavgift. Vårt förslag innebär att växtförädlingsavgift skall uttagas varje gång frö av stråsäd eller trindsäd efter offentligt utbudande säljes för att användas såsom utsäde, förutsatt att fröet är av sort eller stam som i gällande rikssortlista är upptagen såsom original. Avgift skall således utgå även i sådana fall då växtförädlaren eller sortägaren själv säljer.

Till bevis om försäljningen skall den förpackning, vari fröet förvaras, förses med ett märke till bevis om att avgiften erlagts. Det skall åligga säljaren av frö att i de här beskrivna situationerna svara för att växtförädlingsavgift erlägges och att märke till bevis därom anbringas på varje emballage vari fröet är förpackat. Försummelse i sistnämnda hänseende skall kunna medföra bötesstraff. Bestämmelser med den här angivna innebörden bör intagas i frölagen. De kan hänföras dit, eftersom de ju har att göra med förhållanden vid handel med utsädesvaror.

SVI skall tillhandagå försäljarna av utsäde dels med bevismärkena, dels med formulär vari försäljarna på ett enkelt sätt kan redovisa sin uppbörd av växtförädlingsavgifter till SVI.

Bevismärkena torde lämpligen till format och egenskaper i övrigt kunna utformas ungefär såsom frimärken eller statliga lösen- eller stämpelmärken. De bör förekomma i olika valörer, avpassade med hänsyn till förekommande förpackningar av olika storlek. De olika valörerna bör vara lätta att skilja åt på färgen eller på annat sätt. Försäljare av utsäde skall ha rätt att rekvrera bevismärken i önskad kvantitet från SVI. Jämlikt frölagen skall han sedan anbringa märken till det värde, varmed växtförädlingsavgift skall utgå, på varje kolli försäld vara. Vi föreslår, att anbringandet skall gå till så att bevismärket, i de fall då vara säljes under statsplomb, Weibullsplomb eller annan plomb sättes på plomberingsbeviset och makuleras med en stämpel, upptagande försäljarens namn — eventuellt enbart registreringsnummer — och dagen för makulering. Makuleringen innebär att valuta för bevismärket erhållits. Vi förutsätter att plats för bevismärket kan beredas på plomberingsbeviset.

I de fall då utsäde försäljes och ej försetts med bevis av nyss nämnd typ, bör bevismärket anbringas på den uppgift rörande varan som säljaren är skyldig avgiva enligt 2 § frölagen och makuleras. Uppgiften bör sedan varaktigt anbringas på varje emballage av frövaran.

Utsädeshandlarna skall ha att bokföra sina försäljningar av utsäde, varpå växtförädlingsavgift skall utgå, på särskilda formulär, varav skall framgå hur mycket sådant utsäde som försålts, till vilket belopp växtförädlingsavgifter upptagits, samt hur försäljningarna och växtförädlingsavgifterna fördelar sig på skilda originalrättshavare. Även till denna bokföring bör SVI tillhandahålla formulär. Uppburna avgifter bör månatligen insättas på SVI:s postgirokonto.

Redovisning skall ske periodvis, förslagsvis per den 30 juni och den 31 december varje år. Redovisning bör verkställas enligt de ifrågavarande formulären, vilka vederbörligen ifyllda skall insändas till SVI. Det belopp i bevismärken, som vederbörande utsädeshandlare efter rekvisition mottagit, skall redovisas i pengar som insatts på SVI:s konto eller med icke makulerade bevismärken, som insändes för kontroll. SVI bör äga rätt att kräva förskotts-betalning eller säkerhet i form av borgen e. d. av dåliga betalare.

Sedan utsädeshandlarna redovisat influtna växtförädlingsavgifter skall det ankomma på SVI att fördela medlen mellan de därtill berättigade. Principen bör därvid vara, att medlen, sedan därifrån avdragits vad som skall tillkomma SVI för att gälda kostnaderna för dess verksamhet, skall fördelas strikt efter uppgifterna om originalrättshavarna till det försålda utsädet. Skulle det till följd av fel eller bristfällighet i redovisningen från utsädeshandlare eller av annan anledning vara svårt eller omöjligt att fastställa, vem som innehar originalrätten till visst försålt utsäde, bör den uppburna växtförädlingsavgiften av SVI hållas inne viss tid, varunder försök bör göras att utröna vem avgiften bör tillkomma, och därpå användas för att täcka kostnader för verksamheten.

SVI bör kunna påräkna viss medverkan av den officiella frökontrollorganisationen för kontroll att bevismärken blir åsatta förpackningar med utsäde som försålts enligt frölagen. Det kan icke bereda frökontrollen något nämnvärt extra besvär att, i samband med att frökontrollen tar frölagsprov, undersöka att bevismärke åsatts, då så skolat ske, och om så ej är fallet meddela SVI detta.

SVI bör själv vara verksam för att kontrollera att växtförädlingsavgifter uttages och att bevismärken användes. Arbetet härmed torde komma att väsentligt underlättas om SVI verkar för att det kommer att ingå i det allmänna medvetandet att utsädesförpackningar som köpts av utsädeshandlare regelmässigt skall vara försedda med bevismärke, om utsädet är av god kvalitet och om lag och författning följts.

Registrering av utsädeshandlare. Vi föreslår såsom medel att trygga en god ordning för uttagandet och redovisningen av växtförädlingsavgifter, att alla utsädeshandlare skall registreras, vilka önskar komma i fråga såsom försäljare av utsäde, varpå växtförädlingsavgift skall utgå. Registret över utsädeshandlare skall föras hos lantbruksstyrelsen. Varje firma som införes i registret, skall därvid tilldelas ett registernummer. Vi anser, att vilken utsädeshandlare som helst skall äga rätt att utan att åberopa eller styrka särskilda kvalifikationer bli införd i registret. Registrering skall vara villkor för att SVI skall leverera bevismärken. SVI skall hållas underrättad om vilka utsädeshandlare, som upptages i registret, och det nummer, under vilket han registrerats. Genom sådan underrättelse eller genom att utsädeshandlare företer bevis om att han blivit upptagen i registret kan SVI avgöra i vad mån utsädeshandlare är berättigad att begära leverans av bevismärken. Givetvis bör rätten att erhålla bevismärken ej vara alldeles obegränsad. Det torde komma att utbilda sig en ordning för leveranserna, enligt vilken bevismärken levereras i någon mån med hänsyn till vederbörande utsädeshandlares behov sådant detta kan utläsas av tidigare försäljning och annat.

Avstängning skall kunna ske genom att lantbruksstyrelsen, efter anmälan av SVI, beslutar att stryka utsädeshandlare ur registret samt bestämmer tidpunkt, då den ur registret strukne tidigast kan påkalla prövning av frågan om han åter skall bli införd däri. Finnes då ej anledning till annat än att handlanden i fortsättningen skall följa reglerna, bör han omedelbart åter registreras. Beslut om strykning ur registret skall ej få fattas utan att utsädeshandlaren beretts tillfälle att yttra sig. Mot lantbruksstyrelsens beslut bör klagan kunna föras i den ordning som i allmänhet gäller för administrativa besvärssärenden.

Den föreslagna registreringen kan ej anses vara något obehörigt ingrepp i utsädeshandeln. Den sanerande effekt, som kan uppnås genom registrering och möjligheten att stryka olämpliga utsädeshandlare ur registret, måste anses nyttig både ur allmän och enskild synpunkt. Det må påpekas att intressentorganisationer av SVI:s typ brukar spela en roll för att sanera handeln inom sin bransch. Samma effekt som genom beslut om upphävd registrering skulle, under förutsättning att växtförädlare och sortägare allmänt ansluter sig till SVI, ofta ha kunnat uppnås genom att SVI rekommenderat sina medlemmar att upphöra med leveranser till notoriskt olämpliga utsädeshandlare. Den föreslagna ordningen synes dock både effektivare och bättre ur rättssäkerhetssynpunkt när det gäller att komma till rätta med missförhållanden som uppstår vid ett sortskydd, grundat på upptagande av royalty i form av växtförädlingsavgifter.

I den följande framställningen analyseras relationerna mellan det stöd åt växtförädlingen som lämnas i form av statsbidrag samt det föreslagna rättsskyddet. Vidare göres ett försök att förutse verkan av förslaget — i vad detta avser växtförädlingsavgiften — dels i förhållande till utlandet och dels internt för vissa kategorier därav berörda, nämligen växtförädlingsföretagen, utsädeshandeln och jordbrukarna. Om verkan för växtförädlingsföretagen anföres i huvudsak följande.

Vad beträffar Weibulls och övriga enskilda växtförädlingsföretag, torde framställningen kunna göras kortfattad. Det bör kunna räcka med att fastslå, att genomförandet av ett rättsskydd måste te sig som en gärd av rättvisa och att det bör verka stimulerande på förädlingsverksamheten. Denna verkan torde kunna påräknas, oavsett vad växtförädlingsavgiften kan komma att ge. Växtförädlingsavgiften tillfaller ju endast växtförädlare med originalrätt till sorter av stråsäd och trindsäd och det är svårt att veta vad den kommer att ge och hur den kommer att inverka på företagens netto. Otvivelsaktigt bör den dock komma att ge växtförädlare som får del av den ett ej oväsentligt tillskott.

Svårare är att ställa en prognos för Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget. Det ligger nära till hands att av dessa företag själva i varje fall föreningen i första hand intar en likgiltig eller avvisande hållning till varje förslag om sortskydd. Föreningen kan ju med visst fog säga sig, att den med rådande ordning har tryggad tillgång till de medel, som erfordras för dess verksamhet, och att den inte är intresserad av några förändringar.

En sådan syn skulle emellertid om den förelåg, vara alltför ensidig. Föreningen, som inte befattar sig med försäljningen av utsäde, kan visserligen helt bortse från alla kommersiella synpunkter och betydelsen för dessa av att det finnes ett rättsskydd. Men bolaget, som svarar för försäljningen borde ha lätt att inse betydelsen av rättsskydd. Vidare är det visserligen så att

Svalöv i dagens läge har sitt medelsbehov tillgodosett inom godtagbara gränser. Men det är inte orealistiskt att föreställa sig att framtiden kan medföra ytterligare åtstramning i det statsfinansiella läget. I en sådan situation kan det bli tal om att beskära anslaget till Svalöv. Då kan det vara förmånligt för Svalöv att det finnes möjlighet att falla tillbaka på de resurser rättsskyddet ger i form av växtförädlingsavgifter m. m.

För Svalövsbolagets del blir läget efter genomförandet av ett rättsskydd, att bolaget kommer att bli berättigat till förmodligen ganska betydande be-
lopp i växtförädlingsavgifter. I vad mån detta bör beaktas i avtalet mellan bolaget och föreningen om bolagets ersättning till föreningen torde det ankomma på parterna och Kungl. Maj:t att avgöra. Ett sådant avgörande bör dock ha den innebörden att, om möjligt, både föreningen och bolaget får ett extra tillskott. Vi anför detta därför att det med tidigare utredningars utgångspunkt att rättsskyddet skall ersätta statsbidrag, kunde tänkas att staten skulle göra anspråk på att tillgodoföras växtförädlingsavgifternas hela be-
lopp i form av motsvarande sänkning i bidragen till Svalövsföreningen. Ett avgörande av det slaget skulle vara ägnat att i fråga om landets största växt-
förädlingsanstalt förtaga den stimulerande verkan på växtförädlingen, som eljest är eller bör vara en naturlig följd av lämpliga regler om rättsskydd.

Representant för utländsk förädlare eller för inländsk sådan utan egen föröknings- och försäljningsverksamhet bör vidare på samma sätt som utsädesbolaget i Svalöv äga uppbära och behålla en del av inflytande växtförädlingsavgifter.

Det kan förväntas att resultaten av växtförädlingsverksamheten — liksom hittills varit fallet — i viss mån kommer att framkomma språngvis till följd av några särskilt lyckliga korsningar eller andra experiment. Vidare tenderar en del nya sorter att på några få år så gott som helt dominera odlingsarealen av ifrågavarande växtslag. Detta gäller i synnerhet för stråsädeslagen.

I dag täcker enligt departementspromemorians siffermaterial Weibullsholmssorterna av vårvete ca 90 procent av landets vårveteareal medan Weibullsholms motsvarande andel för tio år sedan var blott cirka tio procent. En ny sort från annan in- eller utländsk växtförädlingsverksamhet skulle på få år åter kunna omkasta dessa siffror och därmed för en viss tidsperiod rycka undan ett betydande underlag för finansieringen av växtförädlingen vid denna anstalt. Samma resonemang gäller varje annan förädlingsverksamhet som helt eller till större delen för sin finansiering kommer att bygga på inflytande växtförädlingsavgifter. Inkomsterna av dessa kan alltså förväntas komma att starkt variera från tid till annan.

Kostnaderna för förädlingsverksamheten är å andra sidan relativt konstanta. De har visserligen en tendens att öka i och med att framstegen efter hand blir allt svårare att uppnå och därför fordrar en relativt större insats av arbete och material. En — om än tillfällig — krympning av växtförädlingsverksamheten till följd av lägre inkomster skulle rent automatiskt och av naturliga skäl leda till förluster av förädlingsmaterial, som är under bearbetning och som hänför sig till korsningar eller andra experiment utförda åtskilliga år tidigare. En normal tidsutdräkt för framställandet av en ny sort rör sig nämligen om 15 till 20 år.

Det är mot denna bakgrund som vi vill understryka önskvärldheten av att ett växtförädlingsföretag i särskild ordning beredes möjlighet att i viss utsträckning avsätta, med avdragsrätt vid beskattningen, inflytande intäkter till en fond inom företaget, avsedd att kunna tagas i bruk för växtförädlingsverksamhet (forskning) under perioder då inkomsterna av växtförädlingsav-

gifter är låg och på så sätt bidra till att trygga en kontinuerlig forskning.

Den tekniska uppläggnings kunde tänkas genomförd exempelvis på ungefär följande sätt.

Dessa forskningsfonder får en liknande konstruktion som de nuvarande pensionsstiftelserna inom företagen. Ändamålet med forskningsfonderna skall vara att deras tillgångar (kapital och avkastning) skall användas endast för att bestrida sådana utgifter för forskning (växtförädling) som i och för sig är avdragsgilla för företagen vid beskattningen. Företag skall äga åtnjuta avdrag för medel som avsättes till sådan fond. Vissa spärrar måste självfallet härvid sättas. Sålunda bör avsättningen under ett år icke få överstiga det belopp med vilket företaget för samma år åtnjuter avdrag för löpande utgifter till forskning. Vidare bör avsättning icke få ske om och i den mån fondens förmögenhet överstiger exempelvis fem gånger de löpande utgifterna för forskning under det aktuella året. Forskningsfond bör i fråga om egen förmögenhet och inkomst behandlas på motsvarande sätt som pensionsstiftelse, d. v. s. i regel vara skattefri.

Remissyttranden. Vid remissbehandlingen av bolagets utredning har allmänt framförts betänkligheter mot att åtgärder i föreslagen riktning vidtages, då ett internationellt samarbete inletts på området. Med detta ståndpunktstagande finner bland andra *statskontoret* ej anledning ingå på någon detaljprövning av förslaget. Statskontoret uttalar ytterligare, att ämbetsverket under alla förhållanden anser en överarbetning av förslaget påkallad bl. a. för att klarlägga konsekvenserna för Sveriges utsädesförenings vidkommande. Även *skogs- och lantbruksakademien* finner att det upptagna spørsmålet efter det internationella samarbetets avslutande bör ur principiell synpunkt ånyo och mera ingående övervägas. *Kommerskollegium* framhåller, att försiktighet bör iakttagas vid utformandet av ett rättsskydd. Kollegium finner det nödvändigt att hithörande frågor närmare belyses, innan lagligt skydd för växtförädlingen överväges, i synnerhet som det gäller en verksamhet, vilken i särskilt hög grad är betydelsefull för folkhushållet och samhällsekonomin. I övrigt avges avstyrkande yttranden av bland andra *hovrätten över Skåne och Blekinge*, *styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt*, *Sveriges utsädesförening*, *Allmänna svenska utsädes AB*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk*, *Sveriges fröodlareförbund*, *Sveriges fröengrossistförening* samt *Sveriges fröhandlareförening*.

Statens jordbruksnämnd finner den lösning, som föreslagits av W. Weibull AB, erbjuda åtskilliga fördelar jämfört med den som förordats i 1957 års departementspromemoria. Nämnden är därför i princip beredd att biträda tanken på införande av ett rättsskydd för växtförädlingen i syfte att därmed lösa frågan om finansieringen av en utbyggd växtförädlingsverksamhet. En överarbetning av bolagets förslag synes dock enligt nämnden böra företagas, innan slutligt ställningstagande till frågan sker från statsmakternas sida. Yttranden av i princip tillstyrkande karaktär avges vidare av *AB Findus*, *Föreningen för växtförädling av fruktträd* och *Svenska trädgårdsfröfirmornas förening*.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, som närmast yttrat sig över det av

bolaget framlagda lagförslagets innebörd och utformning, anför bl. a. följande.

Ett skydd för växtförädling genom en lag av civilrättslig natur ställer höga krav på denna lags kvalitet. Det är här fråga om en förädlaren tillkommande rätt till förädlingsresultatet, vilken skall gälla mot envar och kunna läggas till grund för talan vid domstol. Lagen skall tjäna enskilda parter till ledning vid slitande av tvister dem emellan, och den kan inte enbart bygga på nu rådande förhållanden utan måste ha ett allmängiltigt innehåll. Även om man såsom ett ideellt krav godtar växtförädlarens anspråk på att, lika väl som varje annan upphovsman, få behålla utbytet av sin skapelse, kan man inte bortse från de praktiska svårigheterna att trygga ett sådant anspråk. Till jämförelse kan erinras om konstnärens förhållande till det sålda konstverket. På detta område har man hittills inte lyckats åstadkomma en tillfredsställande lösning av vad som brukar kallas »le droit de suite», trots att det i konstnärens fall är ett betydligt starkare behov av skydd än i fråga om växtförädlaren. Utan att driva jämförelsen för långt kan man säga, att detta förhållande illustrerar de svårigheter som uppkommer, om man försöker skapa en rätt för växtförädlare till omsättningen av redan överlåten egendom. Härtill kommer de särskilda svårigheter som beror på att det i växtförädlarens fall är fråga om levande materia, som på olika sätt förändras under den fortsatta växtprocessen.

För att förädlaren skall kunna få ut värdet av sitt förädlingsresultat och återfå kostnaderna för dess framställande synes det erforderligt — om ersättning inte kan tillföras honom genom beskattning eller i någon annan generell form — att förvärvarens rådighet över det inköpta utsädet inskränkes till förmån för förädlaren.

Från dessa utgångspunkter är det principiella huvudstadgandet i förslaget det som tillförsäkrar förädlaren en ensamrätt att sälja förökningsmaterial. Detta innebär med andra ord att den som förvärvat utsäde av förädlaren väl har rätt att odla växten men inte att i sin tur sälja det förökningsmaterial som uppkommit vid odlingen. Avsikten härmed är, att förädlaren skall kunna antingen helt förbjuda efterföljande försäljning av förökningsmaterial och sålunda monopolisera handeln därmed eller att förädlaren skall kunna mot ersättning överlåta rätten till fortsatt försäljning av förökningsmaterial, som produceras av växten. I och för sig är en sådan lagstiftning tänkbar. De invändningar, som det kan vara anledning att göra ur rättsliga synpunkter, ligger på det praktiska planet. Gränsen mellan vad som är tillåtet och vad som är otillåtet är mycket vag och beror på hur man tolkar lagtexten. Det torde uppkomma stora svårigheter att bevisa intrång i växtförädlarens rätt. Beträffande vissa slag av utsäden är dessa regler i praktiken ogenomförbara. Bolaget har också upptagit andra regler för vissa utsädesslag.

Bestämmelserna undantar stråsäd och trindsäd från ensamförsäljningsrätten och föreskriver i stället, utan någon begränsning av ägarens rätt att sälja utsäde, att det skall utgå en växtförädlingsavgift, som skall tillfalla växtförädlaren. Enligt motiveringen utgår förslaget från att ett system med licensavgifter har sitt naturliga tillämpningsområde inom den grupp av växtslag som i större utsträckning reproduceras genom efterodling av andra fröhandlare och utsädesföretag än växtförädlaren. Förslaget i denna del synes alltså närmast avse att anpassa bestämmelserna till det faktiska försäljningsläget beträffande olika slag av utsäde. Härav framgår dock inte varför undantaget från ensamförsäljningsrätten är ofrånkomligt beträffande vissa slag av utsäden; gränsdragningen i förslaget är därför osäker. Det är emellertid uppenbart att en rätt till ensamförsäljning inte kan föreskrivas för så-

dana växter, där den produkt för vilken växten odlas och förökningsmaterial är samma sak. En sådan bestämmelse skulle nämligen innebära ett förbud att sälja skörden utan förädlarens tillstånd. Man måste alltså göra ett undantag.

Det nyss påvisade gränsdragningsproblemet illustreras av den osäkerhet som i motiveringen yppas beträffande potatis. Det sägs där att potatis förökas vegetativt men att detta förhållande inte bör vara ägnat att ställa potatisen utanför det område, som ifrågakommer för rättsskydd. Härvid har man emellertid inte träffat den avgörande synpunkten. Att växten förökas vegetativt torde vara utan betydelse i detta sammanhang. Avgörande är att samma del av växten som nyttiggöres också är förökningsmaterial. Att beträffande potatis stadga ensamförsäljningsrätt innebär alltså, att potatis som odlats med originalutsäde överhuvudtaget inte får utan tillstånd av förädlaren säljas offentligt med sortbeteckning. Ett sådant resultat av lagstiftningen kan ej godtagas. Detsamma kan gälla även andra växter, t. ex. raps, jordärtskockor och lökar. Tveksamt är om mogna meloner, gurkor och pumpor, som innehåller frön, är förökningsmaterial; i så fall medför lagförslaget försäljningsförbud för dem.

Den mesl väsentliga anmärkning som kan riktas mot lagförslaget gäller dock genomförandet av plikten att erlagga växtförädlingsavgift. Hovrätten vill påpeka att en avgift, som med förpliktande verkan fastställs enligt lag eller författning att betalas vid överlåtelse av utsäde och som skall uttagas genom bevismärken, vilka utsädeshandlare vid straffansvar skall anbringa på varans emballage, är en speciell omsättningsskatt. Det kan härvid inte göra någon skillnad, om den skall utgå direkt till enskilda växtförädlare eller deras organisation eller om den i första hand uppbäres av myndighet för att av denna fördelas till växtförädlare. Den kan i vårt land icke, vare sig till sin struktur eller till sitt belopp, beslutas av någon annan än riksdagen. Utredarna har i denna del av förslaget tappat bort sina utgångspunkter, som var att bygga upp ett skydd för växförädlingen på civilrättslig grund. Någon annan utväg föreligger inte, om man eftersträvar en civilrättslig reglering, än att i lag tillförsäkra växtförädlaren en ensamrätt att utnyttja resultatet av sitt arbete och sålunda bereda honom möjlighet att avtalsvägen, mot ersättning, överlåta eller upplåta denna rätt till andra. Så är all övrig immaterialrättslig lagstiftning uppbyggd. Kan man av praktiska skäl inte följa detta schema — och hovrätten har i det föregående påpekat att detta inte är praktiskt möjligt beträffande växter där den värdefulla delen, för vilken växten odlas, och förökningsmaterial sammanfaller — torde problemet inte kunna lösas.

Hovrätten granskar vidare vissa detaljfrågor i anslutning till förslaget och anför härvid bl. a. följande.

Enligt förslaget skall rikssortlistan bilda underlaget för rätten till avgift eller för ensamförsäljningsrätt. Bolaget har menat att listan ägnar sig härför, därför att kraven för att en sort skall bli upptagen såsom original omfattar bl. a. att sorten i något viktigt hänseende skall beteckna ett framsteg i förhållande till allmänt brukade handelssorter samt jämväl i övriga avseenden äga högt odlingsvärde. Det är dock två skilda saker att, såsom nu, ge en växtförädlare den reklam som består i att hans sorter införes i listan efter en viss kvalitetskontroll och att, såsom i förslaget, genom införingen grunda en rätt till sorten med verkan mot envar innehavare av utsäde från denna sort. Det måste i senare fallet ställas stränga krav på nyhetsvärdet hos den sort eller stam, som begäres införd i listan. Det måste

finnas regler om hur tvister skall lösas, när flera personer gör anspråk på samma sort eller stam. Alla växter är, även om man räknar med framkalade mutationer, avkomlingar till äldre växtgenerationer. Ytterst intrikata problem kan alltså uppkomma, om registreringen får ett ekonomiskt värde av betydelse och stridiga anspråk gör sig gällande.

Förslaget innehåller en bestämmelse om förbud mot obehörigt namnbyte. Detta stadgande har ett mycket långtgående innehåll. Det föreslagna stadgandet torde inte kunna förenas med varumärkeslagstiftningen. Det ger uttryck för en skyldighet att bibehålla det registrerade namnet, medan varumärkesrättens ståndpunkt är den motsatta, nämligen att registrerat varumärke inte får användas enbart på den grunden att saluförd vara framodlats ur märkeshavarens originalutsäde. Förslaget innehåller inte någon tidsgräns, som anger hur länge förslagsställaren har tänkt sig att odlare skall vara skyldiga att bibehålla det registrerade namnet vid fortsatt försäljning. Det kommer att hänga på vad som skall menas med att förökningsmaterial är av viss sort eller stam. Vilken grad av renhet och vilket samband med originalutsädet skall krävas för att så skall vara fallet? Förslaget lämnar inte något svar härpå.

Det kan över huvud taget betonas, att förslaget inte tillräckligt beaktat de betydande bevissvårigheter som skulle uppkomma vid ett försök att tillämpa förslaget. På en punkt bör detta särskilt understrykas. Det har tidigare i olika sammanhang anförts, att införande av en avgift på visst slag av utsäde förutsätter obligatorisk statsplombering. Bolaget har kritiserat denna ståndpunkt och menat att ett sådant samband inte föreligger. Bolagets bevisföring på denna punkt är emellertid inte övertygande. Det är enligt hovrättens mening anledning att varna för det av bolaget i stället föreslagna systemet med inkassering av avgifter genom bevismärken. Ett så lösligt system inbjuder alltför lätt till oredliga förfaranden eller förskingringsbrott. Det kan därför inte tillstyrkas.

I detta sammanhang torde böra påpekas att de föreslagna bestämmelserna om växtförädlingsavgift inte är tillräckligt genomarbetade. Den viktiga frågan, vem som skall betala avgiften, undvikes i lagförslaget genom passiv verbform. Av motiven framgår närmast att köparen skall betala avgiften och att uppburna avgifter skall redovisas till SVI av säljaren. Detta förutsätter att avgifterna anknyter till köpeskillningen erläggande. Förslaget anger emellertid att bevismärke skall, vid straffansvar för säljaren, vara anbringat på emballaget före leveransen. Säljaren torde i så fall, om han säljer på kredit, bli nödsakad att själv betala avgiften. Är detta förslagets mening, kan det ej förenas med någon redovisningsskyldighet.

Bolaget har i sin utredning föreslagit en registrering av utsädeshandlare. Enligt detta förslag skall vilken utsädeshandlare som helst äga rätt att utan att åberopa eller styrka särskilda kvalifikationer bli införd i registret. Han skall emellertid kunna bli avstängd genom att lantbruksstyrelsen, efter anmälan av SVI, beslutar att stryka honom ur registret samt bestämmer tidpunkt då den strukne tidigast kan påkalla prövning av frågan om återinförande. Bolaget uttalar vidare att den föreslagna registreringen ej kan anses vara något obehörigt ingrepp i utsädeshandeln och att bestämmelser om registret inte behöver intagas i lag. Hovrätten — som finner båda sistnämnda uttalandena oriktiga — avstyrker registreringen i dess helhet. Förslaget i denna del är oförenligt med näringsfriheten.

I egenskap av den myndighet som närmast ansvarar för det svenska patent- och varumärkesväsendet förklarar sig *patent- och registreringsverket* i princip ej ha anledning att motsätta sig ett system med växtförädlingsav-

gift och ensamförsäljningsrätt liksom ej heller i och för sig lämpliga bestämmelser om förbud mot omdöpning. De brister i förslaget, som patentverket därefter påpekar, är i allmänhet av sådan art att de kan rättas till genom tillägg till den förordade lagstiftningen eller ändrad utformning av densamma.

Näringsfrihetsrådet erinrar om att ett immateriellt rättsskydd innebär en begränsning av konkurrensen, som i och för sig är ägnad att föranleda betänkligheter ur de synpunkter rådet har att företräda. Härtill kommer att den ensamförsäljningsrätt som rättsskyddet ger upphov till lätt kan utnyttjas för längre gående konkurrensbegränsningar än som egentligen avsetts. Nu anförda skäl manar till försiktighet när det gäller att införa regler om rättsskydd för växtförädlingen, en verksamhet som i särskild grad är av allmännyttig natur.

I fråga om bolagets förslag är det enligt näringsfrihetsrådet främst reglerna om ensamförsäljningsrätt som inger betänkligheter. Monopolistiska företeelser kan lätt uppstå. Även de förordade bestämmelserna om särskilt register för utsädeshandlare och om rätt i vissa fall att förbjuda handlare att försälja licensbelagda utsäden synes betänkliga. Erfarenheten har lärt att, även om en sådan ordning är avsedd att tjäna vällovliga syften, den kan komma att utnyttjas för andra ur allmän synpunkt mindre önskvärda ändamål. Dessutom drager den kontroll- och uppbördsapparat som blir nödvändig vid en ordning med växtförädlingsavgifter — vilket system som än väljes för kontrollen och uppbörden — med sig kostnader som slutligen drabbar livsmedelskonsumenterna. Det kan befaras att dessa kostnader skulle komma att utgöra en betydande del av inflytande avgifter, något som är principiellt betänkligt ur samhällsekonomisk synpunkt.

Vid granskningen av bolagets förslag framför *lantbruksstyrelsen* bl. a. följande erinringar.

Förslaget torde komma att leda till att sorter av stråsäd och trindsäd, som icke är berättigade att betecknas som original och för vilka således ersättning icke utgår, kommer att betinga ett lägre pris än originalsorter. Detta kan i och för sig synas skäligt, men kan även medföra, särskilt om reklamen för icke originalsorter intensifieras, att omsättningen av dessa ökar till men för jordbruket. Då enligt förslaget endast originalsorter kommer att åläggas växtförädlingsavgift, torde det vara större risk för omdöpning av sådana sorter än om alla sorter avgiftsbelades. Detta förhållande leder till behov av en noggrann, kostnadskrävande kontroll av sortidentiteten i utsädeshandeln.

Förslaget om ensamförsäljningsrätt medför betydande risker för att växtslag, för vilka fröets sort eller stam enligt frölagen icke behöver uppges, exempelvis vissa vallväxter, kommer att försälgas som icke stambetecknade varor. Detta skulle radera de framsteg, som redan vunnits i fråga om förbättring av det för vårt jordbruk så viktiga vallutsädet.

Enligt frölagen skall i fråga om strå- och trindsäd utsädets sort anges. Dessa sortuppgifter grundar sig på odlarnas egna uppgifter för icke statsplomberad vara. Kontroll av sortuppgiften verkställs av frökontrollanstalten genom stickprovsgranskning. Vad beträffar statsplomberad vara av kvalitetsklasserna »vanlig bruksvara» och »kvalitetsvara» verkställs kon-

troll av sortuppgiften först det år varan utnyttjas i praktisk odling, s. k. efterkontroll. Vid ett system med växtförädlingsavgifter synes skärpta kontrollkrav erforderliga för båda dessa varuslag för att man skall erhålla en mera tillfredsställande grund för dessa avgifters fördelning. Då ca 25 procent av det utsäde, som går genom handeln, icke är statsplomberat, torde en betydande utökning av frökontrollens verksamhet för denna varukategori vara påkallad. Det synes icke endast nödvändigt, att frökontrollanstalten kontrollerar att växtförädlingsavgift erlagts, utan ock att ett avsevärt större antal kontroller av sortuppgifter utföres än som f. n. är fallet. En dylik skärpning av kontrollen finner styrelsen nödvändig icke minst med hänsyn till att vederbörande genom namnbyte av sorter kan undgå att erlagga växtförädlingsavgift. Denna fråga synes icke tillräckligt ha beaktats av utredningen.

Vad beträffar kontrollen av sortuppgift må framhållas, att denna i regel måste utföras såsom kontrollodling. Sådana odlingar är arbetskrävande och dyrbara att utföra. Det är dessutom svårt och i vissa fall omöjligt att fastställa, vilken sort en frövara består av, även om man i kontrollen kan avgöra, att den ej utgöres av uppgiven sort. Denna svårighet är särskilt stor, om sortimentet är mera omfattande. Ur kontrollsynpunkt torde det därför bli nödvändigt föreskriva, att tvingande sortlista skall upprättas. Härigenom skulle även kontrollen över att omdöpfung av sorter icke förekommit väsentligt underlättas.

Det föreslagna rättsskyddet skulle enligt utredningens mening komma att medföra viss utvidgning av verksamheten för sortprövning vid statens lantbruksförsök och statens trädgårdsförsök samt statens centrala frökontrollanstalt. Hur omfattande denna sortprövning kommer att bli, synes svårt att bedöma. Det torde dock kunna förutses, att den blir avsevärt mera omfattande än vad f. n. är fallet.

Sveriges lantbruksförbund, Svenska lantmännens riksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk delar i princip den av utredningen framförda åsikten att växtförädlaren skall erhålla ett skydd för nya sorter av växter, vilka är resultat av ett ofta tidsödande och kostsamt forskningsarbete. Att draga upp en skiljelinje mellan å ena sidan uppfinningar på det tekniskt-industriella området, vilka kan erhålla skydd genom patentlagstiftningen, och å andra sidan den arbetsprodukt, som är en följd av växtförädling, kan svårligen göras på rent juridisk grund. Ehuru förbunden sålunda instämmer i den principdiskussion, som utredningen för i denna fråga, finner de å andra sidan vissa praktiska olägenheter förknippade med utredningens förslag till utformning av rättsskyddet.

Växtförädlingsavgiftssystemet är i princip likartat med det licensavgiftssystem, som behandlades i 1957 års promemoria. De erinringar förbunden framfört i sina yttranden över nämnda promemoria — bl. a. avseende faran för en merkantilisering av växtförädlingsverksamheten — återupprepas därför i detta sammanhang. Beträffande den föreslagna ensamförsäljningsrätten påpekar förbunden, att denna sätter växtförädlarna i ett förhandlingsläge gentemot den reguljära handeln och förbrukarna, vilket under vissa förhållanden kan locka mindre vidsynta till godtycke och oskälighet. Här kan därför enligt förbunden uppkomma en konflikt mellan det rättsskydd, som principiellt tillerkännes växtodlarna, och den rätt

producenterna måste hävda att ha obunden tillgång till produktionsmedlen.

Sveriges utsädesförening anser att anledning f. n. saknas att vidtaga ändringar i fråga om formen för det statliga stödet åt växtförädlingen i vårt land. Möjligen kan de internationella överläggningarna rörande rättsskyddet för växtförädlingen eller andra skäl motivera att man senare överväger ett rättsskyddssystem. Om ett dylikt anses böra komma till stånd, är det emellertid angeläget, att det ges sådan utformning att man ej rubbar den nuvarande organisationen av vårt lands växtförädling på ett sätt som medför olägenheter ur jordbrukets synpunkt. Föreningen uttalar efter slutförd granskning, att ett rättsskyddssystem inte kan utformas i enlighet med det remitterade förslaget.

Algot Holmberg & söner AB anför, att den rättsuppfattning, som utredningen gör sig till tolk för, härleder sitt ursprung från ekonomiska och rättsliga förhållanden i andra länder, där statsbidrag inte utgår till växtförädling i det enskilda företags form. I Sverige är växtförädlingens situation radikalt olika. Alla de sorter och stammar, vilka genom originalförklaring betecknas såsom framsteg av värde för svenskt jordbruk, har uppdragits med stöd av allmänna medel. Enligt bolagets mening kan därför dessa svenska förädlingsprodukter inte bli objekt för enskild äganderätt eller ensamrätt i samma mening och utsträckning som i länder, där staten inte subventionerar växtförädlingen. Idén att enskild person eller företag skulle för egen del kunna monopolisera en växtsort med praktiskt taget permanent ensamrätt till fröodling och fröförsäljning synes under alla förhållanden innebära en ur samhällets synpunkt anmärkningsvärd utveckling av äganderätten på andra världens bekostnad.

Otto J. Olson & sons AB anför beträffande förslaget att uttaga en växtförädlingsavgift bl. a. följande.

Det har framförts kritik mot att växtförädlingsavgifterna skulle uttagas av jordbrukarna. Det har sagts att dessa i sin tur kommer att begära kompensation och så kommer skattebetalarna sist och slutligen att få betala avgiften. Om man studerar fröfirmornas kataloger, finner man emellertid, att det redan existerar en prisskillnad mellan stambetecknad och icke stambetecknad vara. Denna prisskillnad, som i allmänhet uppgår till 50 öre per kg, har funnits i många år utan att jordbrukarna för den skull har begärt kompensation av statsmakterna. Felet med prisskillnaden har bara varit den, att vilken firma som helst kunnat taga ut tillägg för en stam som »tillhör» annan firma, utan att omkostnaderna varit nämnvärt högre. Av detta framgår att den föreslagna växtförädlingsavgiften ej helt kommer att betalas av kunden-jordbrukaren utan även av säljaren.

AB Hallands frökontor tillbakavisar det remitterade förslaget och framför tanken på att växtförädlingen, såsom ett alternativ till höjda statsbidrag, skulle kunna tillföras skälig gottgörelse genom frivilliga överenskommelser mellan växtförädlingsföretagen och utsädesfirmorna. Sålunda kunde exempelvis en särskild kvalitetsbeteckning tillskapas för dem som vill sälja en speciell kvalitet, vilken auktoriserats av växtförädlaren mot en ersättning, som utgår med viss procent å det fakturerade utsädet.

AB Findus finner det uppenbart, att nuvarande system inte på något

sätt bidragit till att hålla den svenska växtförädlingen på toppen vad gäller trädgårdsväxter. Bolaget har därför ansett det nödvändigt att själv upptaga ett omfattande arbete med växtförädling. Flera egna växtförädlingsprodukter användes redan i stor skala. Sorterna förbehålles emellertid f. n. endast bolagets egna kontraktsodlingar, då det inte finnes något rättsskydd som möjliggör för bolaget att få tillbaka kostnaden för växtförädlingsarbetet vid försäljning av utsäde eller plantmaterial.

I fråga om den remitterade utredningen kan bolaget inte godtaga förslaget att endast sorter som upptagits i rikssortlistan ges rätt till skydd. För växtförädlingsprodukter bör enligt bolagets åsikt gälla samma regler som för industripatent, musikstycken eller författarskap. Det finnes ingen institution som i förväg kan avgöra, vilka produkter som den stora allmänheten vill konsumera. Allmänheten har ett fritt val och de uppfinningar och alster, som konsumenterna föredrar, ger uppfinnarna det ekonomiska utbytet. På samma sätt bör det vara om en växtförädlingsprodukt slår väl ut vid allmänhetens bedömning. Växtförädlaren bör få ekonomiskt vederlag för sina insatser. Uppskattas produkten ej av konsumenterna, får han finna sig i bakslaget, men hans uppfinning eller nya sort bör under inga förhållanden först behöva passera rikssortlistans nålsöga.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund och Svenska plantskolornas riksförbund erinrar beträffande den föreslagna ensamförsäljningsrätten att en dylik rätt — vad gäller köksväxter — redan tillämpas i praktiken. Enligt 1957 års promemoria säljes 93—94 procent av köksväxtfröet av växtförädlaren eller dennes ombud. Det finnes alltså, anför förbunden, redan nu möjlighet att i varans pris inkludera den växtförädlingsavgift, som förädlaren kan taga ut med tanke på konkurrensen.

AVDELNING B

Vissa anslagsäskanden för budgetåret 1961/62

Bidrag till Sveriges utsädesförening. För innevarande budgetår har under förevarande anslagsrubrik anvisats ett anslag av 1 625 000 kr.

Y r k a n d e. *Sveriges utsädesförening* (skr. 27/7 1960) hemställer, att anslaget höjes med 471 900 kr. enligt följande beräkning.

	Ökning eller minskning
1. Personalförstärkningar	
a) 2 förste assistenter på kromosomavdelningen resp. kemiska avdelningen	+ 47 200
b) 1 assistent på kemiska avdelningen	+ 12 600
c) 1 kassör på huvudkontoret	+ 14 900
d) 2 förste assistenter vid Ultuna-filialen resp. vid Röbbäcksdalen	+ 48 000
2. Personalminskning	
medel för förstärkning av arbetskraften vid filialen i Ultuna —	5 000

	Ökning eller minskning
3. Löne- och arvodesreglering m. m.	
a) lönereglering för den lägre ordinarie personalen	+ 4 700
b) lönereglering för den högre ordinarie personalen	+ 84 300
c) löneökning och löneklassförändringar	+ 174 400
d) pensionsavgifter	+ 12 100
e) arbetsgivarbidrag till allmänna sjukförsäkringen	+ 2 400
f) arbetsgivaravgift till allmänna tilläggspensionen	+ 6 100
4. Utgiftsändringar i övrigt	
a) försöksverksamheten utom resistensförädlingen	+ 99 900
b) ärfthighetsinstitutionen	+ 3 200
c) resistensförädlingen	+ 32 400
d) linlaboratoriet	— 8 500
e) kontrollverksamheten	— 6 300
f) förädling av nya oljeväxter	+ 20 000
g) förädling av vallmo	+ 10 000
h) fettkemiska undersökningar	+ 70 000
i) substationen vid Röbbäcksdalen	+ 10 000
j) substationen å Småländska höglandet	+ 6 000
k) bibliotek m. m.	+ 300
l) tidskriften	+ 1 000
m) trycksaker	+ 300
n) kontorsutgifter	— 2 300
o) städning och övrig renhållning	+ 3 600
p) underhåll av byggnader	+ 2 500
r) underhåll och inköp av inventarier	+ 300
s) diverse utgifter (utjämning)	— 200
5. Inkomstförändringar	
a) ökade anslag	— 101 000
b) ökade inkomster av kemiska avdelningen	— 71 000
c) övriga inkomstökningar	— 800
	+ 471 900

M o t i v. 1 a)–c). Föreningen upprepar sin åren 1955–1959 gjorda framställning om att ifrågavarande befattningar måtte regleras. Föreningens verksamhet har efter hand utvidgats avsevärt och nya verksamhetsgrenar har tillkommit. Utsädesföreningen har ingen motsvarighet till extra-ordinarie-tjänsterna i statliga verk och institutioner och det är inte möjligt att på arvodesbefattningar i längden få behålla personal med erforderliga kvalifikationer. Någon ökning av statsbidraget erfordras inte, enär lönekostnaderna för de berörda befattningarna, 74 700 kr., motsvaras av dels en beräknad överföring från kemiska laboratoriets driftskonto till lönekontot om 46 200 kr., dels en minskning av bidraget till försöksverksamheten om 23 600 kr. samt av bidraget till kontorsutgifter å 5 000 kr.

1 d). Inrättandet av en ordinarie assistenttjänst vid filialen i Ultuna, vilken begärts sedan år 1948, är ett av föreningens mest angelägna önskemål. Redan verksamhetens omfattning vid filialen synes klart motivera inrättande

av en ordinarie assistenttjänst. Härtill kommer det intima samarbete, som äger rum mellan filialen och lantbrukshögskolan, varvid filialen ställer material till förfogande för högskolans studerande och filialföreståndaren åtager sig demonstrationer och föreläsningar för dessa. Samarbetet ställer särskilda krav på föreståndaren och ökar behovet av kvalificerad assistenthjälp åt honom. Sedan år 1945 har enligt mellan föreningen och högskolan träffat underhandsavtal en arvodesavlönad assistent varit anställd vid filialen, vars avlöning delvis bestritts genom speciella forskningsanslag. Det innebär en stor osäkerhet att på längre sikt basera en tjänst på dylika anslag och anordningen i fråga kan vare sig för föreningen eller den anställde anses utgöra en tillfredsställande lösning.

Assistenttjänsten vid Röbbäcksdalen är nödvändig, om föreningen på av Röbbäcksdalsutredningen i dess år 1954 avlämnade betänkande föreslaget sätt skall kunna medverka i verksamheten vid Röbbäcksdalen. Assistenten avses därjämte vara föreståndaren för västernorrlandsfilialen behjälplig i dennes omfattande förädlingsverksamhet för södra och mellersta Norrlands kustområden. Föreståndaren vid denna filial är liksom föreståndaren för Ultuna-filialen avdelningsföreståndare. Någon vetenskapligt utbildad medhjälpare till föreståndaren finnes inte vid filialen.

2. Vid bifall till föreningens yrkande om reglering av en förste assistentbefattning vid Ultuna-filialen räknar föreningen med att de 5 000 kr., som av 1957 års riksdag anvisades till förstärkning av arbetskraften vid berörda filial, utgår.

3 a). Den av statsmakterna vid 1957—1959 års riksdagar beviljade löne-regleringen för viss ordinarie personal i förmansställning eller på speciella ansvarsposter har omfattat samtliga de kategorier av tjänster, som var upptagna i föreningens ansökan härom, utom fyra, nämligen två tjänster som korrespondent, en tjänst som vaktmästare vid huvudinstitutionen samt en tjänst som fotograf. Beträffande tjänsterna som korrespondent påpekas att utsädesföreningen på grund av sina synnerligen livliga kontakter med utländska vetenskapliga institutioner måste ha tillgång till korrespondenter, som är fullt kompetenta att ombesörja korrespondens på tyska och engelska och helst även franska. Det har på senare år visat sig omöjligt att er-hålla personal med dylika kvalifikationer med den löneplacering som f. n. gäller för befattningarna och föreningen understryker därför starkt behovet av den föreslagna löne regleringen för dessa båda tjänster.

Beträffande befattningen som fotograf — tidigare benämnd avdelningsbiträde — påpekas att det på grund av arten av föreningens verksamhet är synnerligen önskvärt att ha tillgång till en väl kvalificerad fotograf, kompetent att klara även relativt komplicerade fotograferingsuppgifter. Vid den av föregående års riksdag beslutade löne regleringen för teknisk biträdespersonal placerades fotograferna i lönegraderna Ao 9 och Ao 11, och styrelsen anser det därför även med hänsyn härtill vara skäligt att befattningen som fotograf vid Sveriges utsädesförening placeras i lönegrad Ao 9.

3 b). Under hänvisning till av 1960 års riksdag beslutad löne reglering för

personal i statens tjänst med motsvarande kompetens och arbetsuppgifter föreslås en lönereglering för utsädesföreningens högre tjänstemän, innebärande uppflyttning av tjänsterna som föreståndare och avdelningsföreståndare till Bo 4 resp. Bo 1 — motsvarande lönegradsplaceringen för föreståndaren för statens skogsforskningsinstitut resp. laborator med undervisnings-skyldighet vid lantbrukshögskolan — samt viss motsvarande uppflyttning av tjänsterna som överassistent, förste kemist, filialföreståndare (två av sex), förste assistent, assistent och kamrerare. Som motivering anföres de krav i fråga om utbildning och kompetens, som måste ställas på resp. befattningshavare, varjämte påpekas lönegradsplaceringen av personal med jämförbara kvalifikationer i vissa statliga institut.

3 c). Den betydande ökningen å denna utgiftspost är av automatisk natur och beror dels på den av 1960 års riksdag beslutade höjningen av tjänstemännens löner med 5 procent för år 1960 och 5 procent för år 1961, dels på det av riksdagen beslutade sloandet av dyrortsgrupp II fr. o. m. den 1 januari 1962, vilket innebär att utsädesföreningens tjänstemannalöner fr. o. m. sagda datum skall beräknas enligt dyrortsgrupp III i stället för II.

3 d)—f). Ökningarna är av automatisk natur.

4 a)—b). Under dessa poster har beräknats 119 500 kr. för höjda löner åt den kollektivavtalsanställda personalen, motsvarande den genom årets kollektivavtal överenskomna lönehöjningen, 6 200 kr. motsvarande den beslutade varuskatten om 4,2 procent på den del av utgiftsposten — 25 procent — som beräknas disponerad för inköp av förnödenheter, samt 1 000 kr. motsvarande privat anslag för verksamheten vid Västgöta-filialen. Posterna har härefter minskats med 23 600 kr. i enlighet med vad som anförts under punkterna 1 a)—c).

4 c). För resistensförädlingen vid huvudanstalten och dess tvenne huvud-filialer anvisades föreningen i fjol 110 000 kr. av ett begärt belopp å 135 000 kr. I föreliggande ansökan föreslås en höjning med 32 400 kr., motsvarande det i fjol sökta men ej anvisade beloppet om 25 000 kr. samt 7 400 kr., motsvarande dels höjningen av lönerna för de två under denna post upptagna befattningarna, dels en ökning av driftsanslaget om 5 procent på grund av varuskatt och andra prishöjningar.

4 d). Minskningen med 8 500 kr. är av teknisk art. Summan av löner och driftsanslag för föreningens linlaboratorium har upptagits oförändrad till 65 000 kr., och då lönerna höjes med 8 500 kr. — ingående i posten »Avlöning till ordinarie befattningshavare vid huvudanstalten» — har driftsanslaget måst minskas med samma belopp.

4 e). Posten bör dels ökas med 1 200 kr., dels minskas med 7 500 kr. Ökningen beror på höjda löner åt kollektivavtalsanställd personal. Minskningen med 7 500 kr. är av teknisk natur och beror på sedan länge gällande praxis att summan av löner och driftsanslag för kontrollverksamheten skall överensstämma med inkomsterna från statens centrala frökontrollanstalt. Då lönerna på grund av inträffade löneökningar höjes med 7 500 kr., måste driftskontot minskas med motsvarande belopp.

4 f)—h). Ifrågavarande utgiftsposter motsvaras av för ändamålet anvisade privata anslag.

4 i)—j). Ansökan om medel för substationen på Småländska höglandet har årligen ingivits sedan år 1947. De speciella klimat- och jordmansförhållandena, som är rådande i nämnda jordbruksområde, motiverar väl en substation inom området. — Förslaget till inrättande av substation vid Västernorrlands-filialen ingick som ett led i Röbbäcksdalsbetänkandet.

4 k)—m). Höjningarna å dessa konton motsvarar kostnadsökningar genom den allmänna varuskaten.

4 n). Föreningen räknar under denna post å ena sidan med en höjning av 2 700 kr. på grund av ökade omkostnader för extra arbetshjälp och kontorsmaterial och å andra sidan en minskning av 5 000 kr., därest den föreslagna regleringen av en kassörsbefattning kommer till stånd.

4 o)—r). De här föreslagna höjningarna beror dels på ökade arbetarlöner, dels på den beslutade varuskatten.

5 a). Ifrågavarande inkomstpost utgör summan av för speciella ändamål anvisade anslag från Sveriges oljeväxtintressenter, Svenska margarinindustriens förening för näringsfysiologisk forskning, AB Kabi och Skaraborgs läns hushållningssällskap.

5 b). Inkomstökningen sammanhänger med den föreslagna regleringen av vissa tjänster och löneregleringen av en del lägre befattningar samt på lönehöjning och löneklassförändringar för kemiska avdelningens personal. Skulle de begärda tjänsteregleringarna inte bifallas, skall ifrågavarande belopp minskas med 46 200 kr.

5 c). Denna höjning beror på ökade hyresinkomster.

Y t t r a n d e n. *Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök* anför i huvudsak följande.

Liksom föregående år tillstyrkes inrättandet av befattningarna som förste assistent vid kromosomavdelningen samt vid Ultuna- och Västernorrlands-filialerna liksom kassörstjänsten. Styrelsen framhåller särskilt behovet av befattningen vid Ultunafilialen. Angående överförandet till ordinarie lönestat av befattningarna som förste assistent och assistent vid kemiska avdelningen finner styrelsen det tills vidare lämpligast, att detta får anstå i avvaktan på Kungl. Maj:ts slutliga ställningstagande till frågan om organisationen av den statsunderstödda lantbrukskemiska analysverksamheten.

I fråga om den av föreningen föreslagna löneregleringen för viss ordinarie personal framhåller styrelsen att föreningens förslag i flera avseenden synes väl motiverade. Framförallt är det uppenbart att avdelningsföreståndarna, liksom tidigare, bör ha samma löneställning som laboratorer och styrelsen tillstyrker därför att dessa tjänster uppflyttas till lönegrad Bo 1. I fråga om övriga befattningar synes det styrelsen lämpligt att en lönereglering föregås av en närmare jämförelse med motsvarande tjänster inom statsförvaltningen. Styrelsen anser det lämpligt att en översyn av här ifrågavarande personals löneställning företages i samband med 1960 års Svalövsutredning.

Styrelsen har intet att erinra mot utgiftsökningarna i övrigt, då dessa huvudsakligen synes vara föranledda av inträffade löne- och prisstegringar. Styrelsen finner det uppenbart att föreningen skall erhålla kompensation

för de automatiska kostnadsökningarna, så att dess verksamhet kan bibehållas i nuvarande omfattning.

1960 års Svalövsutredning finner sådana nya utgiftsändamål, vilka kan anses på ett hindersamt sätt föregripa de kommande utredningsförslagen, böra undvikas. Vad gäller de av föreningen föreslagna lönegradsregleringarna anser utredningen, att dessa bör tagas upp till överväganden i anslutning till de s. k. B-listeförhandlingarna i början av år 1961.

Byggnadsarbeten vid Sveriges utsädesförening. Sveriges utsädesförening (skr. 28/7 1960) hemställer, att för uppförande av institutionsbyggnad vid föreningens Jämtlands-filial måtte anvisas ett investeringsanslag av 275 000 kr. eller beviljas ett ränte- och amorteringsfritt lån å samma belopp.

Institutionsbyggnaden är avsedd att uppföras på jordbruksfastigheten Rösta 27 i Ås socken, vilken fastighet Sveriges utsädesförening med Kungl. Maj:ts tillstånd förvärfvade år 1947. Genom medelsanvisning av Jämtlands läns landsting år 1948 till erforderlig ekonomibyggnad har den jordbruksmässiga driften av egendomen säkerställts. Avsaknaden av lämpliga försökslokaler m. m. utgör emellertid enligt föreningen en svår brist i försöksarbetet, varför frågan om uppförande av den planerade institutionsbyggnaden är av synnerlig vikt.

Y t t r a n d e n. Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök tillstyrker framställningen. Styrelsen understryker särskilt den stora betydelsen av en förstärkning av försöksverksamheten i Norrlands inland sedan Gisselås försöksgård nedlagts.

1960 års Svalövsutredning finner sådana nya utgiftsändamål, vilka kan anses på ett hindersamt sätt föregripa de kommande utredningsförslagen, böra undvikas.

Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm. För innevarande budgetår har under förevarande anslagsrubrik anvisats ett anslag av 210 000 kr.

Y r k a n d e. W. Weibull AB med Weibullsholms växtförädlingsanstalt (skr. 29/7 1960) anholder om ett till avrundat 540 000 kr. förhöjt anslag enligt följande beräkning.

1. Bidrag till allmän växtförädlingsverksamhet	507 500
2. Bidrag till intensifierad resistensförädlingsverksamhet	40 000
	547 500

M o t i v. I avvaktan på de nya riktlinjer för statens stöd åt växtförädlingen, vilka enligt vad bolaget har sig bekant är under utarbetande, baserar bolaget sina äskanden på 1953 års växtförädlingsutrednings förslag, innebärande ett anslag om 35 procent av anslaget till Sveriges utsädesför-

ening, dock högst 45 procent av bolagets egna kostnader för växtförädlingsändamål.

1. I enlighet med det anförda anholder bolaget, att anslaget till Weibullsholm i fråga om den allmänna verksamheten bestämmes till 507 500 kr. — eller 35 procent av 1 625 000 kr. — minskat dels med kostnader för växtförädling av lin, 65 000 kr., dels med det till utsädesföreningen utgående resistensförädlingsanslaget å 110 000 kr. Beloppet 507 500 kr. understiger med klar marginal den av förutnämnda utredning förordade spärregeln om 45 procent av nettokostnaderna för den allmänna växtförädlingsverksamheten, vilka för budgetåret 1961/62 beräknas uppgå till 1 204 100 kr.

2. I enlighet med styrelsens för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök förslag i denna fråga under senare år anholder bolaget om ett särskilt anslag för resistensförädlingsverksamheten med ett belopp av 45 procent av de beräknade kostnaderna för denna verksamhet, eller med ca 40 000 kr.

Yttrande. Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök tillstyrker, att Weibullsholms växtförädlingsanstalt tilldelas ett statsbidrag å 540 000 kr. till sin praktiskt-vetenskapliga verksamhet samt anför bl. a. följande.

Höjningen av de äskade statsbidragen förorsakas till större delen av inträffade löne- och prisstegringar. Utgiftsökningarna motsvarar sålunda inte någon utvidgning av den nuvarande växtförädlingsverksamheten. Därvid bör framhållas att kostnaderna för växtförädlingen till mycket betydande del utgöres av arbetskostnader, vilket gör växtförädlingen synnerligen känslig för alla ökningar av dessa kostnader. Styrelsen finner det uppenbart, att bolaget skall erhålla kompensation för de ökade kostnaderna så att dess verksamhet kan bibehållas i nuvarande omfattning.

I detta sammanhang erinrar styrelsen om att några bestämda regler för tilldelning av statsbidrag till växtförädlingsverksamheten ännu inte skapats. Det är synnerligen angeläget att detta sker snarast möjligt. Samtidigt framhåller styrelsen kraftigt betydelsen av att den värdefulla verksamhet, som Weibullsholms växtförädlingsanstalt bedriver, erhåller ett skäligt statsbidrag. Detta får enligt styrelsens mening inte fördröjas av den omständigheten, att definitiv ståndpunkt ännu ej tagits till frågan om statsbidrag till växtförädlingsverksamheten.

Bidrag till förädlingsarbeten med sojaväxter. För innevarande budgetår har under förevarande anslagsrubrik anvisats ett anslag av 20 000 kr.

Algot Holmberg & söner aktiebolag (skr. 20/8 1960) anholder om ett från 20 000 till 30 000 kr. höjt statsbidrag till fullföljande under år 1961 av pågående förädlingsarbeten med sojaväxten.

Yttrande. Statens jordbruksnämnd förordar liksom föregående år, under hänvisning till uttalanden av 1953 års växtförädlingsutredning samt med hänsyn till penningvärdets fall, att statsbidraget höjes till 25 000 kr.

AVDELNING C

1960 års departementspromemoria

Departementspromemorian med förslag till ett nytt internt system för stöd åt växtförädlingen m. m. har följande lydelse.

Frågan om formerna för statens stöd åt växtförädlingen har varit föremål för flera utredningar inom landet. Därvid har olika vägar prövats, bl. a. den att tillskapa något slag av sortskydd för nya växtförädlingsalster. Spörsmålet har även betydelsefulla internationella aspekter och arbete pågår f. n. i Västeuropa i syfte att åstadkomma en mellanstatlig överenskommelse i ämnet.

Vad gäller de tidigare svenska undersökningarna och övervägandena på området bör först erinras om 1953 års växtförädlingsutredning, vars betänkande avgavs år 1955 (SOU 1956: 4). Jämlikt direktiven hade utredningen att pröva i vad mån ändringar var påkallade i den statliga bidragsgivningen till växtförädlingsverksamheten. I samband därmed hade utredningen att även taga ställning såväl till den inverkan, det kommersiella utnyttjandet av förädlingsresultaten borde ha på bidragsgivningen, som till frågan i vad mån förädlingsverksamheten lämpligen kunde finansieras genom upptagande av särskilda avgifter vid försäljning av utsädesvaror (licensavgifter, royalty). Vid behandlingen av sistnämnda spörsmål fann utredningen det motiverat att undersöka jämväl andra tänkbara möjligheter och former för indirekt stöd åt växtförädlingen. Utredningsarbetet fördes härigenom in på bl. a. frågorna om växtförädlingens rättsskydd, kontrollen över utsädeshandeln samt införandet av ett system för s. k. obrutet samband mellan utsädesgenerationerna vid offentlig plombering.

Med utgångspunkt enbart från de interna förhållandena fann 1953 års växtförädlingsutredning ett införande av ett royaltysystem efter mönster från vissa västeuropeiska länder förenat med alltför stora nackdelar. Särskild vikt tillmätte utredningen härvid omständigheterna att staten, med hänsyn till ökade kostnader för en utbyggd kontrollapparat och nödvändigheten att fortfarande i viss utsträckning direkt stödja växtförädlingen, knappast skulle kunna påräkna någon total utgiftsminskning, samt att ett royaltysystem kunde befaras befordra en utveckling hän mot en uppsplittring av förädlingsverksamheten på allt flera händer. Utredningen tillade emellertid, att frågan syntes komma i ett annat läge, om en allmän internationell lösning av problemet kunde åvägabringas. Vid försök att utforma ett system med en särskild avgift å allt i öppna marknaden försålt utsäde fann utredningen praktiska svårigheter — såsom utsädeshandelns heterogena karaktär, gränsdragningsproblem vid bestämmande av avgiftsbelagd utsädesvara och framför allt kontrollen över att avgiften blev behörigen påford och erlagd — av en sådan storleksordning, att utredningen avstod från att framlägga något förslag i denna riktning. En specialreglering av växtförädlingens rättsskydd

skulle enligt utredningen behöva kombineras med ett licensavgiftssystem för att det av allt att döma ofrånkomliga priset för en dylik reglering — nämligen obligatorisk plombering av utsäde och en viss utbyggnad av den officiella sortprövningen — inte skulle bli för högt. Som utredningen avvisat tanken på att i då rådande läge ensidigt införa ett royaltysystem hos oss, borde som en konsekvens därav även rättsskyddsfrågan tills vidare få anstå. Utredningen trodde sig efter en särskild undersökning kunna konstatera, att, under förutsättning att den frivilliga statsplomberingen av utsädesvaror bibehölls, tillräckliga kvantiteter grundutsäde fanns för tillämpning av ett ej alltför extremt sambandssystem mellan utsädesgenerationerna. De allmänna riktlinjerna för ett modifierat sambandssystem drogs upp av utredningen och förordades till genomförande, så snart de närmare detaljerna utformats.

Efter att även ha övervägt frågan om ett förstatligande av Sveriges utsädesförening sökte 1953 års växtförädlingsutredning komma fram till en problemlösning inom ramen för gällande ordning med direkta statsbidrag. Utredningen förordade sålunda en ej preciserad ökning av anslaget till utsädesföreningen för att möjliggöra viss utbyggnad av föreningens verksamhet. Statsbidraget till Weibullsholms växtförädlingsanstalt föreslogs till 35 procent av nyssnämnda anslag, vilket skulle innebära en ökning också av denna förädlingsanstalts resurser. De enskilda växtförädlingsföretag med mera betydande verksamhet, som inte åtnjuter statsbidrag, ansåg utredningen böra efter prövning från fall till fall kunna tillerkännas ett visst stöd från det allmännas sida vid anskaffning av teknisk utrustning för växtförädlingsarbetet. Statsbidraget till Algot Holmberg & söner aktiebolag för dess sojaväxtförädling föreslogs skola utgå i minst nuvarande omfattning.

Vid remissbehandlingen av 1953 års växtförädlingsutrednings betänkande ansågs allmänt att, i likhet med vad utredningen avsett, en utökning borde ske av växtförädlingsverksamheten. Likaså hävdades allmänt att visst stöd från statens sida jämväl i fortsättningen borde utgå till denna verksamhet. Utredningens synpunkter beträffande den lämpligaste utformningen av det statliga stödet vann också stor anslutning. Förslaget att statsbidraget till Weibullsholm skulle stå i viss relation till statsanslaget till Sveriges utsädesförening väckte dock invändningar från åtskilliga håll. Frågan om det obrutna sambandet vid statsplombering, sett som ett stöd åt växtförädlingen, rörde stort intresse, men meningarna gick något isär vid bedömandet av spörsmålen om styrkan och omfattningen av sambandet.

År 1957 företogs en specialundersökning av en inom jordbruksdepartementet särskilt tillkallad sakkunnig för att utröna de ekonomiska konsekvenserna av införandet av ett licensavgiftssystem i Sverige. Undersökningen gav på grundval av material avseende skördeåren 1955/56 och 1956/57 vissa statistiska data, användbara för en ungefärlig uppskattning av ett dylikt systems verkningar i olika hänseenden. Den sakkunnige beräknade att i medeltal ca 40 procent av det totala utsädesbehovet i fråga om de viktigaste åkerbruksväxterna utom potatis då tillgodosågs genom handeln. Det

statsplomberade utsädet, inklusive det av W. Weibull aktiebolag med egen plomb försedda, beräknades i sin tur utgöra 75 procent och det övriga ej statsplomberade sålunda 25 procent av den nyss angivna, i handeln om-satta kvantiteten utsäde. Denna kvantitet uppdelades också efter ursprung, varvid framgick att 53 procent därav utgjordes av Svalövssorter och 39 procent av Weibullssorter. Allmänna svenska utsädesaktiebolaget och Weibullsbolaget svarade enligt den sakkunniges material endast för i medeltal 18 resp. 21 procent av försäljningen av sorter som frambringats av resp. förädlingsföretag.

Med utgångspunkt från en avgiftsstorlek av drygt en procent av utsädespriserna (beträffande exempelvis stråsädesslagen en kr. per deciton) och från nyssberörda växtslags utsädesmängder i handeln kom den sakkunnige fram till att sammanlagt ca 2 135 000 kr. skulle inflyta i licensavgifter under åren närmast efter det ett dylikt system införts. Av sagda totalbelopp fördelade sig, såvitt gällde försäljningen inom landet, 890 000 kr. på Svalövssorterna, 525 000 kr. på Weibullssorterna samt 520 000 kr. på övriga sorter. På exporterade utsädesmängder av Svalövs- och Weibullssorter skulle i medeltal belöpa sig tillhoppa ca 200 000 kr. Bl. a. för att möjliggöra ett enkelt och effektivt upptagande av avgifterna förordades samtidigt införande av obligatorisk statsplombering av allt genom handeln försålt, avgiftsbelagt utsäde. Främst på grund härav skulle systemet föra med sig kostnadsökningar om ca 100 000 kr. för W. Weibull aktiebolag och ca 395 000 kr. för statsverket, vilken sistnämnda summa emellertid beräknades kunna reduceras med drygt 300 000 kr. till följd av ökade plomberingsinkomster. Influtna avgiftsmedel föreslogs bli överförda till originalutsädesnämnden, vilken skulle ha att fördela avgifterna på resp. förädlare av de försålda utsädessorterna. Fördelningen förordades ske med ledning av den redan nu av nämnden förda rikssortlistan, eventuellt kompletterad i vissa avseenden.

Vid remissbehandling år 1957 av en promemoria, vari den förutnämnde sakkunnige redovisade sina undersökningar och förslag, avstyrkte flertalet remissorgan ett införande av något licensavgiftssystem för åkerbruksväxter. Från många håll framfördes betänkligheter mot att man i Sverige skulle binda sig vid ett visst system, medan frågan befann sig under utredning och förberedande behandling på det internationella planet. Kritiskt hävdades därjämte, att det föreslagna systemet skulle innebära, att huvudparten av kostnaderna för landets växtförädling överflyttades från staten till jordbruket. Faran för minskad användning av förstklassigt utsäde och i stället ökat begagnande av sämre, okontrollerat utsäde framhölls av somliga remissinstanser. Likaså uttalades farhågor för att växtförädlingen skulle bli i ökad grad merkantiliserad, d. v. s. att förädlingsarbetet skulle främst inriktas med hänsyn till den väntade ekonomiska förtjäns-ten för företaget. De utvidgade och förbättrade resurser vid statens jordbruksförsök, som skulle bli nödvändiga för att möta det med ett licensavgiftssystem följande, starkt ökade behovet av sortprövning, kom enligt flera

remissorgan antagligen att kräva betydande kostnader. En nackdel, som jämlikt vissa remissvar ansågs vara förbunden med införandet av det föreslagna avgiftssystemet, var även att de inflytande avgifterna kunde förväntas fördela sig ganska ojämnt på olika år och sålunda utgöra ett osäkerhetsmoment vid planeringen av förädlingsverksamhetens omfattning. Beträffande förslaget att införa obligatorisk statsplombering — sett isolerat från finansieringsförslaget i övrigt — var meningarna delade. Flera remissorgan påvisade såväl för- som nackdelar med en dylik åtgärd. Med fördelar åsyftades bl. a. att endast sorter som efter särskild kvalitetsprövning ansetts kunna föras upp på rikssortlista skulle bli odlade samt att allenast utsäden, vilkas sorttillhörighet och kvalitet blivit officiellt kontrollerad och godkänd, skulle komma att marknadsföras. En ofördelaktig konsekvens av ett införande av obligatorisk statsplombering angavs vara att man i sådant fall kunde vänta en ökning av underhandsförsäljningarna av utsäde på den reguljära handelns bekostnad, varigenom större utsädesmängder skulle undandragas varje form av kontroll.

W. Weibull aktiebolag överlämnade hösten 1958 till jordbruksdepartementet en på bolagets eget initiativ utförd utredning i förevarande ämne jämte förslag till bestämmelser om växtförädlares rätt. Bestämmelserna gick i stort sett ut på att skapa ett rättsskyddssystem på detta specialområde med bl. a. avgifter å utsäden av vissa växtslag, ensamförsäljningsrätt beträffande förökningsmaterial av andra växtslag samt ett generellt förbud mot obehörigt namnbyte. Vad gäller avgifterna föreslogs dessa skola via en intressentförening med officiell prägel överföras till växtförädlaren eller hans rättsinnehavare enligt rikssortlistan. Avgifternas storlek skulle bestämmas av intressentföreningen.

Vid remissbehandling av bolagets utredning framfördes allmänt betänkligheter mot att åtgärder i föreslagen riktning vidtogs, då ett internationellt samarbete inletts i syfte att få till stånd en konvention på området omfattande flertalet västeuropeiska stater. Efter detta arbetes avslutande ansågs de av bolaget upptagna spörsmålen böra övervägas ånyo och mera ingående.

Diskussionerna på det internationella planet har pågått åtskilliga år. Det samarbete som omnämnts har kommit till stånd närmast på initiativ av franska regeringen, vilken år 1957 inbjöd ett antal europeiska stater till en konferens med uppgift att studera frågan om skydd av växtförädlingsprodukter. Konferensen fastlade i en resolution i stora drag de principiella linjer, efter vilka det fortsatta samarbetet borde bedrivas, samt uppdrog åt en expertkommitté bl. a. att studera de juridiska problem, som kunde aktualiseras i sammanhanget, och att utarbeta ett konventionsutkast. Ett sådant har nu upprättats och av kommittén överlämnats till franska regeringen, som i sin tur för yttrande översänt detsamma till övriga deltagande länder nämligen Sverige, Norge, Danmark, Storbritannien, Holland, Belgien, Tyska förbundsrepubliken, Frankrike, Italien, Österrike, Schweiz och Spanien. Utkastet jämte anslutande rapport av expertkommitténs ordfö-

rande bifogas såsom *bilaga 1 resp. 2¹* till denna promemoria. Förslaget går i stora drag ut på att förädlaren tillerkännes rätt till sådana av honom frambragta nya växtsorter, vilka vid officiell prövning visats kunna godtagbart särskiljas från redan befintliga sorter. Förädlarrätten skall enligt huvudregeln innebära, att förädlarens medgivande erfordras för uppförökning och försäljning av utsäde av sorten i fråga. Rätten skall vara tidsbegränsad. Intrång i rätten får dock genom vederbörande lands lagstiftning göras av allmännyttiga skäl. Sker sådant intrång skall åtgärder vidtagas, så att förädlaren erhåller skälig ersättning. Utkastet till konvention innehåller även bestämmelser om namnskydd i fråga om nya växtsorter.

Med beaktande av synpunkter, som framförts från de olika av föreliggande växtförädlingsfrågor berörda myndigheternas och organisationernas sida, liksom också av de riktlinjer som framkommit vid det internationella samarbetet beträffande skydd av växtförädlingsprodukter har inom jordbruksdepartementet utarbetats ett förslag till finansieringssystem, avsett att träda i tillämpning den 1 juli 1961. Härvid har i första hand eftersträfvats att nå fram till ett internt system som kan utan uppskov och under en ansenlig övergångstid, innan ett internationellt system hunnit få fulla ekonomiska verkningar, förse landets växtförädling med avsevärt förstärkta resurser. En blivande konvention kommer av allt att döma i princip endast att få avseende å sortnyheter, som framvinnes efter det konventionen trätt i tillämpning. Vid utformningen av det interna systemet har det också varit en strävan att göra detsamma lätt anpassbart till en blivande konvention av den typ som nu föreligger i utkast. Före avslutandet av det internationella samarbetet har de interna övervägandena rörande frågan om tillskapande av ett sortskydd av immaterialrättslig natur inte ansetts böra fullföljas.

Det inom departementet utarbetade förslaget innebär följande. För att möjliggöra den önskvärda förstärkningen av växtförädlingens resurser upptages en särskild avgift (*växtförädlingsavgift*) på i handeln omsatt utsäde. Influtna avgifter — till karaktären allmänna medel — tillföres en särskild fond och fördelas ur denna såsom bidrag till svenska växtförädlare resp. svenska representanter för utländska förädlare. Såsom grundbelopp för stödet åt växtförädlingen skall alltså utgå statsbidrag över statsbudgeten totalt sett motsvarande vad som f. n. för ändamålet anvisas över denna budget, dock med vissa smärre jämkningar mellan olika utgiftsändamål. Medelstilldelningen över statsbudgeten avses bl. a. skola garantera förädlingsarbetet beträffande sådana växtslag och sorter, vilkas betydelse är begränsad till mindre odlingsområden eller vilka kräver oproportionerligt höga förädlingskostnader på kort sikt. I samband härmed införes obligatorisk officiell plombering, dock med vissa begränsningar och modifieringar.

Frågan om obligatorisk statsplombering har tidigare övervägts. Såsom

¹ Bilagorna här uteslagna. Hänvisning torde få ske till kortfattad redogörelse å s. 122.

framgår av den lämnade översikten över verkställda utredningar på växtförädlingsområdet framlade en inom jordbruksdepartementet tillkallad sakkunnig år 1957 förslag härom. Då den sakkunniges uppdrag avsåg spörsmål kring införandet av ett licensavgiftssystem, utvecklades skälen för den obligatoriska statsplomberingen närmast ur uppbördssynpunkt. Det framhölls emellertid även, att införandet av obligatorisk statsplombering skulle bidra till att sanera handeln med utsäde och höja utsädesstandarden.

Det synes uppenbart, att handeln med utsäde bör tagas med i bilden vid behandlingen av växtförädlingens problem. För att förädlingsframstegen skall kunna snabbt och i stor skala ge praktiska resultat i form av bättre och säkrare skördar kräves nämligen, att utsädeshandeln direkt medverkar därtill. Självklart ligger det i handelns eget intresse på lång sikt att tillhandagå jordbruket med utsäde av god kvalitet. Detta är dock ingen garanti för att inte transaktioner förestavade av ett kortsiktigt vinstintresse kan förekomma med utsäde av undermålig kvalitet. Möjligheterna att genom frölagen komma till rätta med antydda missförhållanden torde i praktiken vara ganska små. Vid ett införande av obligatorisk statsplombering däremot skulle mindervärdigt utsäde på ett betydligt effektivare sätt utestängas från marknaden. Vidare skulle man därefter kunna följa de vitala sortäkt-hetsfrågorna genom uppställande av vissa krav på s. k. obrutet samband mellan utsädesgenerationerna. Genom den klassificering som sker vid plomberingen skapas dessutom förutsättningar för att utsädet skall komma att användas för det ändamål vartill det i varje enskilt fall bäst lämpar sig. Härigenom blir det möjligt att bättre tillgodogöra sig utsädestillgången inom landet. Konkurrensläget mellan olika utsädesföretag blir också sundare, då inget företag frestas att åstadkomma kostnadssänkningar genom att eftersätta kvalitetskontrollen.

Ett införande av obligatorisk statsplombering medför givetvis vissa kostnadsökningar för den del av utsädeshandeln som inte redan tager frökontrollorganisationen i anspråk för utsädeskontroll. Kostnaderna för analyser, kontrollodling och plombering varierar med utsädespartiernas storlek m. m. men torde i fråga om exempelvis stråsäd uppgå till i medeltal ca två procent av försäljningspriset för de lägre plomberingsklasserna. Storleksordningen av dessa kostnader är alltså ej sådan att den behöver avskräcka. För en del enskilda utsädesföretag skulle emellertid genomförandet av ett system med obligatorisk plombering av utsäde genom enbart den officiella frökontrollorganisationen kunna innebära, att redan uppbyggda resurser för en i egen regi bedriven utsädeskontroll måste i större eller mindre utsträckning nedläggas eller stå oanvända. Därest garanti erhålles för att en godtagbar utsädeskontroll bedrivs av sådana företag själva, borde dessa kunna erhålla behörighet att utföra statsplombering i viss omfattning. På så sätt behöver den av en obligatorisk officiell plombering föranledda utbyggnaden av frökontrollorganisationen inte bli av så stor omfattning som eljest.

På grundval av nu anförda synpunkter bör ett system med obligatorisk

officiell plombering införas samtidigt med förenämnda avgiftssystem. Genomförandet av de båda angivna systemen bör ske successivt och såsom en första etapp endast omfatta utsäde av stråsäd och trindsäd (enligt rikssortlistans terminologi). Det förutsättes att utvidgningar till andra växtslag kommer att prövas av statsmakterna, så snart erfarenheter rörande systemens verkningar erhållits.

Den obligatoriska plomberingen bör avse — förutom sådant utsäde av ifrågavarande slag som skall exporteras — det utsäde som genom handel av yrkesmässig eller tillfällig karaktär avsättes till odlare inom landet. En jordbrukare skall sålunda fortfarande vara oförhindrad att utan plomberingstvång själv använda utsäde som han uppförökat. Likaså bör en odlare — oavsett vad nyss sagts — utan plomberingstvång kunna sälja utsäde rent tillfälligt och utan offentligt utbudande till exempelvis en granne. Utsädestransaktioner tidigare än det sista handelsledet liksom försäljningar från odlare till utsädesföretag omfattas ej heller av plomberingskravet, såvitt ej är fråga om export.

Plomberingen bör i princip endast få verkställas av frökontrollorganisationen. Enskilda utsädesföretag, som anskaffat ändamålsenliga laboratorieresurser, bör emellertid, efter särskild prövning och godkännande av lantbruksstyrelsen, kunna under vissa villkor erhålla auktorisation för utförande av officiell utsädesplombering. Såsom villkor bör i första hand föreskrivas att företaget åtager sig att följa av lantbruksstyrelsen meddelade föreskrifter beträffande plomberingsverksamhetens omfattning och bedrivande. (Beträffande den nu av frökontrollorganisationen bedrivna statsplomberingsverksamheten gäller lantbruksstyrelsens kungörelse den 25 maj 1956 angående statsplombering av utsädesvara.) I enlighet härmed bör bl. a. kunna krävas, att plomberingsverksamheten förestås av person vid företaget, som statens centrala frökontrollanstalt godkänner för uppgiften. Beträffande omfattningen torde i allmänhet böra föreskrivas att blott sådant utsäde av stråsäd och trindsäd, som företaget självt saluför, får plomberas med officiell plomb. Ett ytterligare villkor bör vara att företaget underkastar sig och bekostar den kontroll som lantbruksstyrelsen finner skäl föreskriva. Härmed åsyftas särskilt att möjliggöra viss stickprovskontroll avseende efterlevnaden av lantbruksstyrelsens nyssberörda bestämmelser för verksamheten.

De kvalitetsförhållanden, beträffande vilka särskilda krav — ofta olika för olika kvalitetsklasser — gäller enligt nuvarande statsplomberingsbestämmelser och som bör gälla även vid den förordade obligatoriska plomberingen, avser bl. a. renhetsgrad, ogräshalt, grobarhet, vattenhalt, sortrenhet och sortäktighet. Kraven för olika kvalitetsklasser bör såsom hittills fastställas av lantbruksstyrelsen, som även bör ha möjlighet att tillfälligt dispensera därifrån. Lantbruksstyrelsen bör till tidpunkten för det nya systemets genomförande ha, efter samråd med berörda parter, förberett en utbyggnad av sortäktighetskravet med vissa krav på obrutet samband mellan utsädesgenerationerna vid plomberingen. Bestämmelser om berörda sambandskrav

bör därefter utfärdas snarast möjligt och träda i kraft helst den 1 juli 1962.

Enligt gällande bestämmelser kan statsplombering ske på så sätt, att utsädet efter provtagning förses med ett plomberingsbevis (benämnt provtagningsbevis), som anger att köpare av utsädespartiet i fråga på begäran får del av blivande undersökningsresultat. Angivna plomberingsförfarande tillämpas till övervägande del beträffande utsäde, som skall användas för höstsädd, i fall då laboratorieanalysen ej medhinner mellan skörd och sädd. Om situationen är sådan att det erforderliga undersökningsförfarandet endast till viss del medhunnits, kan ett s. k. partiellt plomberingsbevis användas med funktion delvis motsvarande den som angivits för provtagningsbeviset. Vad nu sagts bör få gälla även i ett system med obligatorisk statsplombering.

I enlighet med vad som gäller vid den nuvarande frivilliga statsplomberingen bör plombering efter det förordade nya systemets genomförande i princip endast få ske av utsädessort av växtlagen i fråga, vilken upptagits i en av originalutsädesnämnden förd förteckning (den s. k. rikssortlistan). (Reglemente för originalutsädesnämnden utfärdat av lantbruksstyrelsen den 1 juni 1954.) Förutsättning för upptagande av en sort på denna lista är f. n. — såsom framgår av nyssnämnda reglemente — att sorten prövats vara lämplig för svensk växtodling. Från angivna principbestämmelse om tvingande sortlista bör emellertid övergångsvis lämnas generell dispens, avseende förslagsvis en tid av ett år. Rikssortlistan synes tills vidare intill dess ratifikation sker av den väntade konventionen om skydd av växtförädlingsprodukter böra föras efter hittills tillämpade principer. Såsom hittills skall originalutsädesnämnden äga meddela undantag från förbudet att statsplombera utsäde av sort utanför rikssortlistan, därest sorten antingen uppfyller kravet på lämplighet för svensk växtodling (exempelvis äldre sort, som avförts från listan på grund av att den blivit överflyglad av en nyare sort) eller ock, utan att sådant krav kan anses uppfyllt, befinnes speciellt lämpad för export.

Av de nu förordade bestämmelserna synes de, som anger omfattningen av förbudet att sälja oplomberat utsäde, lämpligen böra intagas i en särskild författning av förordnings eller lags karaktär. Förslag till sådan författning bifogas¹ denna promemoria. Övriga bestämmelser rörande statsplombering bör delvis meddelas i en av Kungl. Maj:t utfärdad kungörelse och i övrigt av lantbruksstyrelsen. Förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse bifogas.² Däri har även inarbetats nu gällande bestämmelser om behörighet för lokal frökontrollanstalt att utföra statsplombering av utsädesvara. Även andra växtgrupper än stråsäd och trindsäd omfattas av kungörelsens bestämmelser. Någon ändring i sak av de regler som f. n. finnes intagna härom i lantbruksstyrelsens förutnämnda kungörelse är emellertid ej av-

¹ Bilagan, i huvudsak likalydande med propositionen bilagt förslag till förordning om obligatorisk statsplombering av utsädesvara, här utesluten.

² Bilagt detta protokoll såsom *bilaga 22*.

sedd. Av redaktionella skäl har ordet »sort» använts för att beteckna även stam.

Såsom redan framhållits bör även växtförädlingsavgiften införas successivt och till att börja med endast utgå på stråsäd och trindsäd. Avgiftens storlek bör beträffande nämnda växtslag bestämmas till 1 kr. per deciton, emballaget inberäknat. För ändringar beträffande avgiftsstorleken förut-sättes beslut av riksdagen.

I fråga om uppbörden av växtförädlingsavgiften har olika system tidigare övervägts. Av frågan närmast berörda myndigheter och organisationer har också erhållit tillfälle framföra sina synpunkter i bl. a. detta ämne vid överläggningar inom jordbruksdepartementet. Svårigheterna att konstruera en på samma gång enkel och ur kontrollsynpunkt någorlunda säker uppbördsmetod har främst haft sin grund i det stora antalet försäljare av ej statsplomberat utsäde i sista handelsledet. Då dessa svårigheter ganska radikalt försvinner vid ett samtidigt införande av förordade system med obligatorisk statsplombering, har det nu bedömts påkallat att till tiden helt samordna införandet av avgiftssystemet och plomberingssystemet.

Såsom framhållits av den sakkunnige vid 1957 års undersökning torde avgiftsuppbörden ställa sig mycket enkel, då den sker i samband med av frökontrollorganisationen verkställd statsplombering. För de vid sådan plombering utförda åtgärderna uttager frökontrollorganisationen nämligen vissa avgifter, bl. a. en s. k. plomberingsavgift. Debitering och inkassering av dessa avgifter sker så, att den betalningsskyldige har att erlagga avgifterna inom en tidrymd av omkring ett kvartal, räknat från det tillfälle då plomberingsbevis åsättes utsädets emballage. Den andel av handelsutsädet, som f. n. blir föremål för statsplombering, torde utgöra uppskattningsvis $\frac{2}{3}$. I fråga om angivna utsädessektor avseende varor plomberade vid frökontrollanstalt, vilken sektor till sin storlek får antagas komma att genom införandet av förordade plomberingssystem öka ganska avsevärt, förordas sålunda att växtförädlingsavgiften uttages i samband med inkasseringen av plomberingsavgiften. Såsom uppbördsmyndighet bör därvid lämpligen fungera statens centrala frökontrollanstalt, som är den riksmyndighet vilken besitter särskild sakkunskap på ifrågavarande område och som därjämte själv direkt ombesörjer statsplomberingen beträffande de högre plomberingsklasserna och även beträffande lägre klasser för stora delar av landet. Rörande utsäde, som statsplommeras av de lokala frökontrollanstalterna, bör emellertid den ordningen få tillämpas, att debitering och uppbärande av avgiften ombesörjes av lokalanstalterna för den centrala anstaltens räkning.

Vad därefter angår den mindre utsädessektor, där plomberingen kommer att utföras av enskilda, auktoriserade företag, torde jämväl här statens centrala frökontrollanstalt böra ha hand om uppbörden av växtförädlingsavgiften. Avgiften bör inlevereras till anstalten av det auktoriserade före-

taget kvartalsvis på grundval av deklaration över den mängd utsäde företaget plomberat under kvartalet. För att möjliggöra en fördelning, på sätt närmare kommer att utvecklas i det följande, av influtna avgiftsmedel på grundval av spridningen av olika sorter, bör företaget lämna uppgift jämväl beträffande utsädets slag och sort. Lantbruksstyrelsen skall emellertid kunna medgiva undantag från skyldigheten att uppgiva utsädets sort. Sådant medgivande avses styrelsen skola meddela i den mån så betingas av möjligheterna att statsplombera utsäde oberoende av sort. F. n. föreligger möjlighet här till beträffande exempelvis vicker.

Det administrativa förfarandet vid växtförädlingsavgiftens upptagande synes lämpligen kunna närmare regleras med användning av bestämmelser, som redan finnes utfärdade för tillämpning å förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning. De åsyftade bestämmelserna är upptagna i förordningen den 3 april 1959, nr 92. Beskattningsmyndighet enligt sagda förordning skall i enlighet med vad nyss anförts vara statens centrala frökontrollanstalt. Vissa åtgärder, vilka måste anses fordra i administrativt hänseende särskilt kvalificerad handläggning — såsom utsättande och ådömande av vite — torde böra ankomma på lantbruksstyrelsen.

46 § i nyssnämnda förordning kommer att möjliggöra, att beslut angående befrielse från eller återbetalning av växtförädlingsavgift meddelas, när synnerliga skäl föreligger härför. Synnerliga skäl för återbetalning bör t. ex. anses föreligga, då ett företag efter utgången av giltighetstiden för verkställd plombering har kvar ett oförsålt restlager av det plomberade utsädet av för företaget mera osedvanlig storlek. Dessutom bör Kungl. Maj:t få befogenhet att, om speciella skäl så skulle påkalla, meddela bestämmelser angående befrielse från eller återbetalning av avgift vid export.

De avgifter, som inflyter genom det nu förordade uppbördssystemet, bör tillföras eu för ändamålet nyinrättad fond, förslagsvis benämnd växtförädlingsfonden, vilken torde böra förvaltas av lantbruksstyrelsen.

Nu behandlade regler angående växtförädlingsavgiften bör upptagas i en särskild förordning. Förslag till sådan förordning är fogat¹ till denna promemoria. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t och, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, lantbruksstyrelsen att utfärda erforderliga närmare bestämmelser i ämnet.

De inflytande växtförädlingsavgifterna, vilka som nämnts får karaktären av allmänna medel, är avsedda att uteslutande användas för främjande av växtförädlingen. De skall med tidsintervaller å förslagsvis sex månader fördelas såsom bidrag till svenska växtförädlare och svenska representanter för utländska förädlare. Normgivande för denna fördelning bör vara de sort-uppgifter, som statens centrala frökontrollanstalt enligt vad förut föreslagits erhåller via statsplomberingsverksamheten och via auktoriserade, enskilda utsädesföretags deklarationer över av dessa företag plomberat utsäde.

¹ Bilagan, i huvudsak likalydande med propositionen bilagt förslag till förordning om växtförädlingsavgift, här utesluten.

Grundtanken är att varje förädlares bidrag ur växtförädlingsfonden skall motsvara summan av de växtförädlingsavgifter, vilka influtit för av honom framvunna sorter. Denna grundtanke synes tills vidare böra realiseras på så sätt, att rikssortlistan användes som fördelningsnyckel. Några svårigheter att konstatera vilka förädlarna är torde näppeligen föreligga. Det bör emellertid åvila lantbruksstyrelsen att föranstalta om eventuellt erforderlig utredning, om några tvivelsmål uppkommer. För att en svensk representant som nyss sagts skall kunna komma i åtnjutande av bidrag ur fonden, torde böra fordras, att han blivit inom viss närmare bestämd tidsfrist behörigen anmäld hos originalutsädesnämnden.

Beträffande medelsfördelningen till svenska förädlare förutsättes, att bidrag endast skall utgå till sådana förädlare, som vid tiden för bidragsbeslutet fortfarande bedriver växtförädling i ej allenast obetydlig omfattning. Vad sedan gäller, huruvida det för utbetalning av medel till representanter för utländska sortinnehavare skall krävas, att det andra landet medger svenska förädlare motsvarande förmåner, torde något sådant krav f. n. ej böra uppställas. Därest ömsesidighet i berörda hänseende mot förmodan inte kommer att kunna åvägabringas, förutsättes en omprövning skola ske av detta problem.

På grundval av i rikssortlistan intagna uppgifter, eventuellt kompletterade genom utredningar av angivet slag, synes, då det i första etappen endast gäller stråsäd och trindsäd, praktiskt taget alla inflytande medel kunna fördelas efter nu skisserade principer. Kvarstående medel, till övervägande del härrörande från sorter vilka ej upptagits i listan eller beträffande vilka fortfarande verksam svensk förädlare resp. svensk representant saknas, bör ställas till förfogande för jordbrukets forskningsråd att av rådet användas för att finansiellt stödja forskarinsatser inom växtförädlingens område.

Fördelningsbeslut rörande till växtförädlingsfonden influtna medel bör meddelas av Kungl. Maj:t efter förslag av lantbruksstyrelsen. Storleken av de årliga summor som väntas kunna fördelas ur fonden är av naturliga skäl mycket svår att på förhand bedöma. Det siffermaterial, som erhöles vid 1957 års sakkunnigutredning, ger vid handen, att det för skördeåret 1956/57 skulle i fråga om stråsäd och trindsäd ha rört sig om belopp å ca 1 340 000 kr. exklusive och ca 1 540 000 kr. inklusive på exporterat utsäde belöpande medel. Av den förstnämnda summan hänförde sig 735 000 kr. till Svalövssorter och 485 000 kr. till Weibullssorter. Såväl totalbeloppen som de till skilda förädlare hänförliga delbeloppen torde av naturliga skäl komma att fluktuera ej obetydligt. Nackdelen med variationerna mellan olika år bör emellertid delvis kunna motverkas av förädlarna själva genom att de lyfter bidragen ur fonden i sådan takt, att en viss utjämning kommer till stånd.

De kostnader som är förbundna med ett genomförande av de angivna förslagen är svåra att beräkna. Vissa allmänna hållpunkter för en bedömning av desamma kan emellertid uppställas.

De kostnadsökningar för staten, som kan föranledas av införandet av obligatorisk officiell plombering, kommer väsentligen att beröra anslagen till statens centrala frökontrollanstalt (ökad statsplombering) samt lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök (ökad sortprövning).

I vilken omfattning den av centrala frökontrollanstalten utförda statsplomeringen kommer att öka är givetvis till stor del beroende av den omfattning auktorisationsmöjligheterna utnyttjas. Under alla omständigheter bör man emellertid kunna räkna med full kostnadstäckning för staten i form av plomberingsavgifter. Kostnadsökningen för statens jordbruksförsök torde kunna uppskattas till ca 75 000 kr. per år, när det under första etappen är fråga om enbart stråsäd och trindsäd.

Merkostnaderna för utsädeshandeln i anledning av plomberingstvångets införande kommer självfallet att variera, alltefter de kostnader vederbörande företag nu nedlägger på kvalitetsundersökning av ifrågavarande slag. Statsplomberingskostnadernas storlek har tidigare berörts. De totala statsplomberingskostnaderna — vid kontroll för klassificering i de två lägsta plomberingsklasserna — för exempelvis ett parti havre om 10 000 kg uppgår enligt gällande taxa till 159 kr., varvid säckstorlek för 100 kg förutsättes. Av det angivna beloppet hänför sig 49 kr. till laboratorieanalysering, 85 kr. till provtagning och plombering (i egentlig mening) samt 25 kr. till efterkontrollodling. Det torde förtjäna omnämnas att den omfattning, i vilken frökontrollorganisationen anlitas för analysering av utsädesprover, f. n. är ej obetydligt större än vad statsplomeringens omfattning tyder på. Kostnadsjämförelsen skall därför i vissa fall göras mellan den totala statsplomberingskostnaden och analyskostnaden.

De ökade kostnaderna i sammanhanget för utsädesföretag, vilka erhåller auktorisation, synes bli ganska obetydliga. Redan nu torde sådana företag ha en kvalificerad föreståndare anställd för kontrollverksamheten och stickprovskostnaderna behöver ej bli betungande.

De begränsade merutgifter, som kommer att föranledas av det föreslagna systemet med växtförädlingsavgift, faller för statens del i stort sett endast på anslagen till centrala frökontrollanstalten samt avser huvudsakligen uppbördsverksamheten i samband med dels anstaltens egen statsplombering, dels auktoriserade utsädesföretags avgiftsinbetalningar på grundval av deklaration.

För utsädesföretagens del medför det föreslagna systemet inga särskilda administrativa utgifter i samband med avgiftsuppbörden, i fall statsplomeringen anlitas. Omfattningen av de kostnadsökningar för de auktoriserade utsädesföretagen, som uppkommer genom införandet av deklarationsskyldigheten och skyldigheten att inleverera växtförädlingsavgifterna per postgiro till statens centrala frökontrollanstalt, är svår att bedöma. För företag, som redan nu för ordentlig bokföring över försålda kvantiteter med sortuppgifter, torde några nämnvärda merkostnader dock ej behöva uppstå.

De lokala frökontrollanstalter, som huvudsakligen kommer att beröras av ifrågavarande nya system, har ansett sig kunna bemästra den väntade ökningen av statsplomberingen samt förklarat sig beredda att svara för uppbörden av växtförädlingsavgiften utan särskild ersättning.

Enligt det vid promemorian fogade *konventionsutkastet* avses konventionen successivt göras tillämplig på största möjliga antal växtsläkten och växtarter. Vid ikraftträdande i en stat skall konventionens regler tillämpas på minst fem av följande växtslag, nämligen vete, korn, havre, majs, potatis, ärtor, böner, luzern, äppelträd och rosor. Inom fyra år från ikraftträdandet skall den tillämpas på samtliga nu angivna växtslag, av vilka havre och rosor dock skall kunna utbytas mot ris respektive nejlikor. Den planerade konventionens syfte skall vara att tillerkänna förädlaren av en ny växtsort en rätt, innebärande att förädlarens medgivande skall inhämtas för all för kommersiell avsättning avsedd produktion av den nya sortens förökningsmaterial liksom för saluhållande och kommersialisering av detta material. Förutsättning för förädlarrätt skall vara, att den nya sorten efter officiell prövning befunnits vara resultat av ett verkligt växtförädlingsarbete och kunna tydligt särskiljas från varje annan redan befintlig sort samt vara tillfredsställande homogen och bestående i fråga om sina viktigaste särdrag. Förädlarrätten skall vara tidsbegränsad. För exempelvis jordbruksväxter får skyddstiden ej vara kortare än tolv år.

Förädlarens ensamrätt skall enligt konventionsutkastet endast få begränsas av allmännyttiga skäl. Då sådan begränsning göres i syfte att sprida nya sorter, bör åtgärder vidtagas så att förädlaren erhåller skälig ersättning.

Konventionsutkastet innehåller även bestämmelser om namnskydd i fråga om nya växtsorter. Sortnamnet skall inregistreras hos officiell myndighet och får därefter inte användas som namn på annan sort.

Remissyttranden

Direkt avstyrkande yttranden över huvudpunkterna i departementspromemorian avges av *Sveriges fröengrossistförening* och *Stockholms handelskammare*. Mot införandet av obligatorisk statsplombering framföres avgjort negativa yttranden av ytterligare några remissorgan, främst *Svenska foderämnets- och spannmålsimportörernas förening* samt *Skåne-Hallands utsädes AB*. Övriga remissorgan — med undantag av *kammarrätten* som ej finner behovet och lämpligheten av en särskild avgift för växtförädlingen allsidigt belyst — tillstyrker eller vill ej motsätta sig ett genomförande av det föreslagna interna systemet i stort.

Majoriteten av remissorganen uttalar sig också positivt för att konventionssamarbetet fortsättes på den inslagna vägen.

Statskontoret konstaterar vid sin allmänna bedömning av departementsförslaget, att det internationella samarbetet i anslutning till 1957 års konferens i Paris rörande växtförädlingsfrågorna numera

fortskridit så långt, att konturerna till ett ömsesidigt skydd av växtförädlingsprodukter är uppdragna. De i departementspromemorian framlagda förslagen synes i sina huvuddrag överensstämma med vad som kan vara att vänta av ett framtida ordnande av hithörande frågor. Ämbetsverket har därför inte något att erinra mot att licensavgiftssystemet nu prövas i den begränsade omfattning som promemorian förutsätter.

I fråga om det interna finansieringsförslagets anpassbarhet till föreliggande konventionsutkast har uttalanden av liknande innebörd som det nyss återgivna gjorts av *styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* samt *Algot Holmberg & söner AB*. *Styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt* torde vara inne på samma tankegång. Med hjälp av den föreslagna metoden — anför styrelsen — synes det bli relativt lätt att, innan en internationell konvention blir mera allmänt antagen och kommer att få något mera betydande värde för förädlarna — om 10 till 15 år — skaffa de samma större ekonomiska fördelar av sina arbetsresultat.

Enligt *Stockholms handelskammare* kan det otvivelaktigt dröja åtskillig tid, innan ett internationellt system ger önskad effekt. Intill dess vore det också enligt handelskammarens åsikt önskvärt, att de inhemska problemen kunde få åtminstone en provisorisk lösning. Såsom departementsförslaget blivit utformat, har det ytterst få beröringspunkter med det system som skisserats i konventionsutkastet. Det interna systemet kan endast såtillvida sägas vara lätt anpassbart till en blivande konvention, som det ligger helt vid sidan av det regelsystem som konventionen avser att skapa. Förslagets genomförande synes därför visserligen inte gärna kunna försvåra Sveriges eventuella anslutning till en blivande konvention. Någon etapp på vägen till ett internationellt gällande rättsskydd för växtförädlingen förefaller förslagets genomförande å andra sidan inte att innebära.

Enligt *AB Findus* visar konventionsutkastet en riktig väg att gå. Det interna systemet kan dock, fortsätter bolaget, måhända vara försvarbart under en övergångsperiod, innan konventionen hinner bli färdigarbetad och träda i kraft.

Åtskilliga remissorgan, vilka förklarat sig tillstyrka eller inte vilja motsätta sig det föreslagna interna systemet, påpekar emellertid, att de för egen del helst hade sett att andra vägar varit öppna för den angelägna förstärkningen av växtförädlingens resurser. Sålunda uttalar exempelvis *lantbruksstyrelsen*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk*, *Svenska lantmännens riksförbund* samt *Sveriges utsädesförening* att en förstärkning över budgeten skulle ha varit att föredraga.

De nyssnämnda *riksförbunden* framhåller i samband härmed, att förbundens ställningstagande att inte motsätta sig växtförädlingsavgiftens införande skett under den bestämda förutsättningen, att nu utgående statsanslag i framtiden ej minskas. Därjämte synes det förbunden rimligt, att principbeslut redan nu fattas om att dessa anslag uppräknas i takt med den till synes oundvikliga penningvärdesförsämringen. Fortlöpande ökning av statsanslagen bör även ske för att täcka framtida lönekostnadsstegringar, så att den

växtförädlingsverksamhet, huvudsakligen grundforskning, som i dag möjliggöres genom nu utgående statsanslag, även framöver i oförminskad omfattning finansieras av staten.

Om angelägenheten av att över budgeten utgående anslag avpassas så att de, sedda isolerade från de särskilda växtförädlingsmedlen, medger oförminskad verksamhet uttalar sig ytterligare bland andra *styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt* och *Sveriges utsädesförening*. Dessa remissorgan, liksom *styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök* samt *Sveriges fröodlareförbund*, betonar också särskilt vikten av att avgiftsmedlen ej får något avgörande inflytande på den med statsmedel bedrivna växtförädlingens inriktning.

Statskontoret uttalar å sin sida beträffande statsbidragen över budgeten, att dessa vid avgiftssystemets införande bör omprövas i reducerande syfte.

Förslaget om införande av obligatorisk statsplombering tillstyrkes, såsom redan nämnts, av flertalet remissorgan. Av dessa understryker åtskilliga — däribland *lantbruksstyrelsen*, *Sveriges utsädesförening* och *Sveriges fröodlareförbund* — angelägenheten av att den föreslagna första etappen avseende stråsäd och trindsäd snarast följes av ytterligare etapper omfattande andra viktigare växtslag. Enligt *lantbruksstyrelsen* och *fröodlareförbundet* bör därvid i första hand vallväxterna komma i fråga.

Styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt — som tillstyrker att obligatorisk statsplombering snarast möjligt införes — framhåller emellertid att, om införandet såsom föreslagits sker per den 1 juli 1961, förberedelse tiden synes vara mycket knappt tilltagen. Till dess anstaltens nya byggnader vid Stora Råby kunnat tagas i bruk, blir det förenat med vissa svårigheter att taga hand om den ökade arbetsbelastningen.

Enligt *statskontoret* synes det av uppbördstekniska skäl vara nödvändigt att obligatorisk statsplombering införes samtidigt med avgiftssystemet.

I sitt i denna del avstyrkande remissyttrande anför *Sveriges fröengrossistförening* i huvudsak följande.

Den föreslagna obligatoriska statsplomberingen av allt utsäde är liktydigt med att fördyra utsädet och samtidigt försämra möjligheten att förse jordbruket med ett fullgott utsäde. Man bör nämligen ej bortse från risken att en ytterligare fördyring av utsädet kan förorsaka, att en ännu större del än hittills av utsädeskvantiteten går utanför handelsledet genom att jordbrukarna kommer att använda utsäde av egen eller närboendes odling — ett utsäde, som ej fördyrats genom statsplombering, men kanske ej alls eller ej till alla delar undersökt. Konkurrensen mellan de olika utsädesföretagen är numera så stark, att någon risk ej torde förefinnas att en kvalitetsmedveten jordbrukare skulle få sämre vara genom att köpa ett utsäde, som visserligen ej är statsplomberat men väl till alla delar är undersökt och garanterat av en ansvarsmedveten utsädesfirma. Den obligatoriska statsplomberingen blir ett allvarligt intrång i handelsnans möjligheter att förse jordbruket med ett lämpligt utsäde till rimligt pris.

Sveriges lantbruksförbund, *Riksförbundet Landsbygdens folk* och *Svenska lantmännens riksförbund* — jämte andra — anför å sin sida att ett obligato-

riskt statsplomberingssystem genom sitt sanerande och kvalitetshöjande inflytande på utsädeshandeln i landet är av sådant värde, att detta väl motiverar merkostnaderna för plomberingen.

Styrelsen för statens växtskyddsanstalt har ur växtskyddssynpunkt ej något att erinra mot att statsplombering i föreslagen omfattning genomföres. Genom att vid plomberingen viss hänsyn även toges till förekomsten av sjukdomar i utsädet, blir plomberingen nämligen av värde som ett medel till friskare grödor.

Kommerskollegium, Skånes handelskammare och handelskammaren i Göteborg, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, Hushållningssällskapens förbund, W. Weibull AB, Algot Holmberg & söner AB, Otto J. Olson & sons AB, Skåne-Hallands utsädes AB, AB Hallands frökontor samt Svenska utsädesfirmornas förening tillstyrker möjlighet till auktorisation av enskilt utsädesföretag för utförande av officiell plombering. Avstyrkande yttranden i detta hänseende lämnas däremot av statens jordbruksnämnd, styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt, de lokala frökontrollanstalterna, Sveriges utsädesförening, Allmänna svenska utsädes AB, Sveriges lantbruksförbund, Svenska lantmännens riksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Sveriges fröodlareförbund samt Sveriges fröengrossistförening.

Lantbruksstyrelsen anför att, om delegering av plomberingsverksamheten till utsädesföretagare skall kunna medges, denna verksamhet måste inskränkas till sådana moment och till sådana företag, att fullt betryggande garanti erhålles för att utsädesvara, plomberad med officiell plomb, under alla förhållanden är likvärdig. Styrelsen anser emellertid, att möjligheten att skapa tillfredsställande garanti härför är mycket begränsad.

Delegering till visst företag bör enligt styrelsens mening inte få ske av kontrollodling i annan utsträckning än nu gällande plomberingsbestämmelser medger. Det bör därför helt ankomma på statens centrala frökontrollanstalt att verkställa för- och efterkontrollodling för fastställande av sortrenhet och sortäkthet. Vad beträffande fältbesiktning av odling bör anstalten kunna liksom f. n. delegera denna till förädlare beträffande originalvara. Vidare synes det önskvärt att anstalten, till skillnad mot vad f. n. är fallet, utnyttjar de för statsplombering auktoriserade lokala frökontrollanstalterna för fältbesiktning.

Delegering till utsädesföretag av vissa uppgifter i samband med plomberingen skulle enligt styrelsens mening därför inskränkas till att endast avse genomförandet av laboratorieundersökning och plombering av utsädesvara. Som villkor härför bör som föreslagits gälla, att företag åtager sig att följa av lantbruksstyrelsen meddelade föreskrifter beträffande plomberingsverkssamhetens omfattning och bedrivande och att företaget underkastar sig den kontroll, som lantbruksstyrelsen finner skäl föreskriva, samt jämväl ikläder sig kostnaden för kontrollen. Sådant kontroll synes enligt lantbruksstyrelsens mening böra innebära att vid företaget på dess bekostnad skall finnas placerad av statens centrala frökontrollanstalt anställd kontrollant

— en synpunkt, som delas av *styrelserna för frökontrollanstalterna i Skara och Örebro*. Vidare anser lantbruksstyrelsen, att vid företagets laboratorium skall finnas anställd föreståndare med kompetens, som kan godkännas av styrelsen. Till företag delegerad laboratorieundersökning jämte plombering bör, som föreslagits, endast avse utsäde, som företaget själv saluför. Dessa krav skulle medföra, att endast ett fåtal företag skulle kunna erhålla rätt att utföra vissa moment i samband med statsplombering. En splittring av statsplomberingen på mindre enheter måste lantbruksstyrelsen med hänsyn till bl. a. kontrollsvårigheten bestämt motsätta sig.

Styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt erinrar om det förslag till delegering av utsädeskontroll, som år 1951 framlades av 1950 års frökontrollutredning.

Nämnda utredning anförde, att alla de företag, som driver en mera omfattande växtförädlingsverksamhet, borde kunna erhålla auktorisering. Sortrenhetskontrollen och kontrollodlingarna samt kontrollen över sådana utsädespartier, som avses för export, skulle bibehållas hos statens centrala frökontrollanstalt, medan det auktoriserade företaget självt skulle handha frökontrollverksamheten i övrigt. Denna borde förklaras likställd med kontroll utövad av statsunderstödd frökontrollanstalt. Enligt utredningens mening borde frågan om auktorisering efter ansökan prövas från fall till fall. Med hänsyn till den stora principiella vikten hos avgörandena och i avvaktan på att en fast praxis utbildat sig, syntes ärendenas prövning böra ankomma på Kungl. Maj:t.

I princip godkändes frökontrollutredningens förslag sedermera av riksdagen, men auktorisationsmöjligheterna begränsades till W. Weibull AB och Allmänna svenska utsädes AB. I praktiken har auktorisering emellertid aldrig tillämpats, då inget utsädesföretag anhållit därom.

Anstaltsstyrelsen framhåller härefter, att statsplomberingen genom de officiella frökontrollanstalternas objektivitet och frihet från direkta intressen i undersökningarnas resultat tillvunnit sig allmänt förtroende. Det kan under sådana omständigheter betecknas såsom ganska äventyrligt att överlåta till vissa utsädesföretag att själva kontrollera sina varor och tillåta dem att använda statsplomben vid förslutning av förpackningarna. Det är mycket stor risk för att härigenom förtroendet för statsplomberingen kommer att rubbas och att oreda kommer att åstadkommas på utsädesmarknaden såväl inom landet som kanske än mera, när det gäller export.

Även *Sveriges utsädesförening*, *Allmänna svenska utsädes AB* och *Sveriges fröodlareförbund* framhåller betydelsen av att frökontrollen utövas under myndighetsansvar.

Sveriges lantbruksförbund, *Svenska lantmännens riksförbund* och *Riksförbundet Landsbygdens folk* har funnit sig böra acceptera införandet av obligatorisk statsplombering med därav följande merkostnader främst för att få till stånd en förbättring av utsädeskvaliteten i stort sett. Detta förutsätter — menar förbunden — att statsplomberingen är en hundra procentig garanti för angiven kvalitet på utsädesvaran. Det torde emellertid svårligen vara möjligt att till rimliga kostnader skapa en kontroll, som erbjuder fullständig och ovillkorlig garanti beträffande provtagning, mot

missbruk av s. k. analysspelrum, mot risk för sammanblandningar av olika sorter och partier, etc.

Styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt anför vidare att, om ett eller annat utsädesföretag auktoriseras, det blir synnerligen svårt att neka även ett tredje eller fjärde företag samma förmån och sedan blir faran snart stor att man skall komma tillbaka till de förhållanden på frökontrollområdet, som rådde i Sverige före statens centrala frökontrollanstalts tillkomst. Då fanns i landet 15—20 mindre frökontrollanstalter med växlande tillgång på sakkunskap och utrustning med resultat att även deras analyseringar gav växlande värden och ej heller kunde godtagas av den internationella utsädeshandeln. För samtliga frökontrollanstalter gäller att, om de större uppdragsgivarna bortfaller, anstalternas ekonomi kommer att katastrofalt försämras.

Liknande farhågor uttalas av de nyssnämnda *riksförbunden* och av *Sveriges utsädesförening*. Utsädesföreningen yppar liksom anstaltsstyrelsen farhågor för framtida exportsvårigheter, om en upplösning av frökontrollorganisationen på ett antal privata anstalter kommer till stånd.

Beviljas auktorisering restriktivt — framhåller utsädesföreningen vidare — innebär detta i själva verket, att ett fåtal utsädesföretag beviljas en förmån, som ställer dem i väsentligt gynnsammare utgångsläge än andra företag i konkurrensen. Vikten av lika kontrollvillkor för företagen understrykes även av *riksförbunden*.

Styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt påpekar i sammanhanget, att ett frökontrolllaboratorium är nödvändigt för de stora privata utsädesföretagen framför allt för att utföra analyser på köp-, ankomst- och rensningsprov. Analyseringen av de för utexpediering färdigställda partierna utgör endast en ringa del av det hela. Anstaltsstyrelsen fortsätter.

För övrigt skulle man kunna följa exemplet från Svalöv, där utsädesbolaget slutit avtal med statens centrala frökontrollanstalt om helkontroll och det på platsen befintliga frökontrolllaboratoriet utnyttjas för de förberedande analyseringarna och i viss mån även för stamkontrollen. Detta system har nu fungerat bra i 30 år. Även efter införandet av obligatorisk statlig plombering utan auktorisering kommer ett väl utrustat frökontrolllaboratorium att betala sig för större utsädesföretag — dock endast under förutsättning att man förfogar över sakkunnig och väl tränad personal.

De nu senast redovisade synpunkterna av centrala frökontrollanstaltens styrelse framföres också av *frökontrollanstalten i Linköping*. *Statens jordbruksnämnd* antyder, att frågan om en auktorisation av W. Weibull AB skulle kunna lösas genom förhandlingar mellan bolaget och statens centrala frökontrollanstalt om att anstalten verkställer plombering hos bolaget genom anlitande av bolagets personal och övriga resurser.

Skulle auktorisering trots Sveriges utsädesförenings bestämda avstyrkande möjliggöras, önskar *utsädesföreningen* erhålla tillfälle yttra sig över formerna för och säkerhetsåtgärderna vid auktoriseringen, innan dylik beviljas ett företag.

Ledamöterna i *styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt* G. Olson och B. Runéus anför att, om auktorisation tillåtes, denna bör tillämpas med stor restriktivitet samt under minutiös kontroll och full inblick i företagens utsädeshantering.

Om auktorisering skulle komma att tillåtas, måste det enligt *Allmänna svenska utsädes AB* tillses att ej olika kvalitets-, analys- eller kontrollkrav ställes, beroende på i vilken form plomberingen eller kontrollen verkställles. Bolaget kan ej i en dylik situation vara berett underkasta sig andra eller mer långt gående och kostnadskrävande kontrollåtgärder än övriga originalutsädesföretag i landet.

Hushållningssällskapens förbund framhåller, att åtskilliga skäl kan anföras för restriktivitet i beviljandet av auktorisation.

Lärarkollegiet och försökskollegiet vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök — som ifrågasätter lämpligheten av auktorisation — anser enskilda företags rätt att plombera i varje fall böra begränsas till företagets egna förädlingsprodukter.

Av dem som mera reservationslöst tillstyrkt möjliggörandet av auktorisation torde följande uttalanden få återges.

W. Weibull AB anför, att det kontrollsystem, som för bolaget i princip sedan år 1933 varit gällande, och som senast av 1953 års växtförädlingsutredning prövades och befanns till alla delar hållbart, torde kunna läggas till grund för lantbruksstyrelsens regler och villkor för auktoriserad plombering. Bolaget erinrar också om att 1950 års frökontrollutredning ingående dryftade frågan och avlämnade förslag om rätt för bolaget — liksom för *Allmänna svenska utsädes AB* — att erhålla auktorisation såvitt gällde befattningen med plomberingen av de egna utsädesvarorna, vilket förslag efter remissbehandling bekräftades av Kungl. Maj:t och riksdagen. Bolaget anför vidare att de utsädesföretag, som kan ifrågakomma för auktorisation, redan förfogar — som ett viktigt led i sin funktion — över en utbyggd kontroll- och plomberingsverksamhet. Genom det föreslagna auktorisationsförfarandet kommer provtagnings-, undersöknings- och plomberingsverksamheten att kunna anordnas på ett ur teknisk synpunkt tillfredsställande sätt, samtidigt som nedlagda investeringar i utrustning och personal ej äventyras och upparbetad goodwill för den egna plomben ej spolieras.

Otto J. Olson & sons AB förklarar sig uppställa auktorisationsmöjligheten nära nog som en nödvändig förutsättning för sin anslutning till tanken på införande av en obligatorisk statsplombering samt anför.

Vårt företag, liksom många andra av de större företagen i branschen, har sedan många år ett välförsett och välordnat frökontrolllaboratorium med en kompetent personal med mångårig erfarenhet och ansvarskänsla, och vi anser att denna frökontroll är väl ägnad att utföra samma arbetsuppgifter som den centrala organisationen. Vi vill här först och främst framhålla de rent tekniska fördelarna med en egen frökontroll och nöjer oss här med att peka på ett par saker. Av mycket stor betydelse är den direkta kontakten mellan rensning och frökontroll, och denna kontakt kan rent praktiskt uppehållas endast om avdelningarna ligger i anslutning till varandra. Vidare får man

fram analyserna betydligt snabbare med egen kontroll, vilket också gäller för analysbevisen. Detta senare är inte minst av betydelse vid expeditionen av höstsäd, där det vid anlitande av statens centrala frökontrollanstalt alltför ofta blir ett nödvändigt ont att förse varan med s. k. provtagningsbevis. En auktorisation av de större utsädesföretagens frökontrollanstalter skulle sålunda i högsta grad underlätta och förenkla dessa företags vällovliga avsikt att framställa högklassiga utsädesvaror, och på samma gång skulle kraven på en utbyggnad av statens centrala frökontrollanstalt minskas med ty åtföljande besparingar för statskassan. Naturligtvis kommer vi att tillstyrka en övervakande kontroll från centrala frökontrollanstaltens sida, men vi vill med bestämdhet önska, att dessa auktoriserade frökontrollers privata karaktär upprätthålles. Vi vill också påpeka det praktiskt omöjliga i att t. ex. föreståndaren för en sådan privat frökontroll blir statsanställd. Att tjäna två herrar till båda herrarnas fulla belåtenhet torde väl vara helt omöjligt.

Skåne-Hallands utsädes AB anför bl. a., att dess frökontroll utbyggdes åren 1942—1943 efter mönster från statens centrala frökontrollanstalt till en av de ledande privata frökontrollerna. Utbyggnaden leddes av tidigare tjänsteman från centrala frökontrollanstalten. Under senare år har laboratoriet utvidgats i olika etapper och är i dagens läge väl rustat. Utrustningen är fullt modern, apparatur och tekniska hjälpmedel motsvarar högt ställda krav.

Bolaget säger vidare ha sig bekant att vissa farhågor framförts, hur utlandet skall reagera mot att Sverige tillåter utsädesföretag plombera sin interna försäljning med egen plomb. Uttalandet tyder enligt bolaget på att vederbörande har föga kännedom om exporthandeln och plomberingsförhållandet i samband med denna. De bestämmelser och den kutym som utbildats vid exporthandeln beträffande kvalitetskontroll och plombering är ingen intern svensk angelägenhet, utan nu tillämpad praxis har utformats efter internationella förhandlingar mellan frökontrollanstalterna och utsädeshandeln.

Liksom eljest då det gäller införandet av nyheter är det enligt *AB Hallands frökontor* i detta sammanhang av vikt, att skälig hänsyn tas till rådande förhållanden, vilka framvuxit under hägn av de rättsliga bestämmelser, som hittills gällt. Den som inrättat sig därefter bör inte plötsligt finna sig försatt i ett läge, som innebär att värdet av befintliga anläggningar eller av ett under lång tid upparbetat goodwillvärde spolieras. Näringslivets trygghet i angivna avseende är ett samhällsintresse.

Bolaget anför även att, därest beslut fattas om att all plombering skall ske genom officiella organ, bolaget utgår ifrån att staten inlöser den av bolaget år 1956 uppförda byggnaden för kontrollavdelningen med tillhörande utrustning samt övertar därtill anknuten personal. Det kan inte vara försvarligt att nedlägga kostnader på annat håll då fullt modern och för ändamålet lämpad institution redan finnes.

Algot Holmberg & söner AB föreslår att auktorisation att verkställa officiell plombering skall kunna ifrågakomma även för företag, som inte utför utsädesanalyser själva utan som för analyseringen anlitar frökontrollorganisationen.

I fråga om utseendet av den plomb, som skall användas vid auktoriserad plombering, framhåller de hörda, större *utsädesföretagen*, att plomben bör tydligt skilja sig från statsplomben. *Styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt* kommer också, såsom framgår av det föregående, från sina utgångspunkter fram till en liknande ståndpunkt, vilken också uttryckligen delas av *styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök* samt *frökontrollanstalten i Linköping*. Att auktoriserade företag såsom statsplomb får utnyttja egen plomb avstyrkes emellertid bestämt av *kommerskollegium*, enär en sådan ordning skulle innebära att dessa företag kom i åtnjutande av en särskild, kvalificerad form av varumärkesskydd.

Styrelsen för frökontrollanstalten i Skara framhåller i detta sammanhang, att auktoriseringsfrågan otvivelaktigt aktualiserats av den nuvarande osmidigheten i taxsystemet. Det enklaste och bästa sättet att lösa problemet vore enligt styrelsen att genomföra ett taxsystem, som möjliggör en affärsmässigt motiverad kvantitetsrabattering. För kvantitetsrabatter uttalar sig även *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk* och *Svenska lantmännens riksförbund*, som anför att taxorna i princip bör bygga på kontrollkostnaderna i det enskilda fallet. Besparingar, som är en följd av arbete med större enhetliga partier eller under organisatoriskt bättre ordnade förhållanden, bör sålunda i största möjliga utsträckning tillföras vederbörande utsädesföretag. Ett sådant rabatteringssystem bör enligt förbunden kunna i ej ringa mån bidra till ännu bättre utnyttjande av frökontrollorganisationens arbetsresurser. En översyn av plomberingstaxorna påyrkas jämväl av *Svenska utsädesfirmornas förening* samt *Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening*. Sistnämnda förening önskar vidare en undersökning, huruvida inte en rationalisering av själva plomberingsrutinen är möjlig.

Förslaget om generell dispens under första året från kravet på *t v i n g a n d e* sortlista avstyrkes av *styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt*, som härvid anför i huvudsak följande.

Den generella dispensen är av allt att döma avsedd att ge handeln tid att ställa om sig på uteslutande sådana sorter som införts i rikssortlistan. Avsikten kan väl däremot ej ha varit att under ett år släppa lös införandet av allehanda utländska, här i landet oprövade sorter och genom statsplomberingen ge allmänheten, som vant sig vid att endast rekommenderade sorter blir statsplomberade, den uppfattningen att de är prövade och godkända. Styrelsen föreslår därför, att den generella dispensen ersättes med ett påpekande att de firmor, som kan påvisa att de skulle göra avsevärda förluster, om vissa för utsädesändamål färdigställda partier av icke plomberbara sorter av strå- och trindsäd ej kunde få försållas som utsäde under övergångsåret, kan hänvända sig till lantbruksstyrelsen med anhållan om dispens för statsplombering. Dylik dispens bör givetvis ej beviljas för nyinförda partier av utländska, i Sverige oprövade sorter.

Även *lärarkollegiet och försökskollegiet vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök* ifrågasätter lämpligheten av den föreslagna generella dispensen. Kollegierna finner det lämpligare, att originalutsädesnämnden

från fall till fall får besluta om dispens. Ej heller *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk* eller *Svenska lantmännens riksförbund* anser tillräckliga skäl föreligga för generell dispens. Det synes riktigt, att originalutsädesnämnden skall äga meddela vissa strängt avgränsade undantag från förbudet att statsplombera utsäde av sort utanför rikssortlistan, därest sorten är svensk. Enligt förbundens åsikt bör emellertid utländska sorter ej få statsplomberas i Sverige, förrän de efter sedvanlig prövning införts i den svenska rikssortlistan.

I motsatt riktning uttalar sig de hörda, större *utsädesföretagen*, som i stället anser den föreslagna generella dispenstiden alltför kort. *AB Hallands frökontor* påpekar härvid att en ganska betydande odling äger rum av sorter, som inte upptagits i rikssortlistan. Med en dispenstid av endast ett år skulle innevarande års skörd av dylika sorter inte kunna säljas som utsäde. Härigenom skulle vållas mycket kännbara förluster. Det kan inte vara skäligt att den, som handlat i enlighet med de bestämmelser, vilka gällde då han vidtog sina dispositioner — inköpte utsäde och bestämde sin odling — skulle drabbas av en dylik förlust.

Från flera håll påpekas vidare vikten av att tillräckliga dispensmöjligheter beträffande kravet på tvingande sortlista finnes även efter den generella dispenstidens utgång. Dylika påpekanden göres av bland andra *styrelsen för frökontrollanstalten i Örebro* och *Skånes handelskammare*. Enligt *styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* torde ett visst dispensförfarande bli nödvändigt, särskilt under de närmaste åren, för att motverka risken av ökad försäljning av utsäde vid sidan om den reguljära handeln, *AB Hallands frökontor* framför önskemålet, att nya förädlingsprodukter skall få prövas i praktisk odling jämsides med de officiella sortförsöken. *Skåne-Hallands utsädes AB* finner det önskvärt, att antalet sorter i rikssortlistan avsevärt ökas och att i stället för försöksresultaten relativt sett större vikt lägges vid sådana faktorer som sortens karaktär och andra egenskaper.

AB Findus anser att alla sorter bör få statsplomberas oberoende av lämplighetsprövning samt anför.

Att upprätta en rikssortlista, vilken fastställts med hänsyn till nyttokriteriet, kan medföra att många värdefulla förädlingsprodukter, som skulle ha sitt berättigande, ej kommer att åtnjuta samma stöd som de sorter, som ofta efter en relativt ensidig bedömning blir utvalda i rikssortlistan. Enligt vår uppfattning bör det sålunda vara tillräckligt att förädlaren kan påvisa att hans förädlingsprodukt är en ny sort. Sortens värde blir det i sista hand praktiska utnyttjandet som får avgöra. Vi vill påpeka, att man i utkastet till konvention ser på denna fråga på samma sätt som bolaget och uttryckligen säger, att nyttokriteriet förkastats såsom varande främmande för konventionens syfte. Varnande exempel från utlandet visar hur det går när ett fåtal därtill utsedda skall försöka reglera ett helt lands sortval. Denna metod leder till minskad konkurrens mellan sorter, vilket gynnar utländska företagare, som kan köpa och odla de sorter de anser bäst och ej endast de som ofta av en slump godkänts i rikssortlistan. Vi anser att en förutsättning för ett rättvist system för skydd åt växtförädlingen måste grundas på att

varje nyhet enligt den internationella konventionens system har självklar rätt att få samma skydd oberoende av nyttokriteriet. Detta innebär sålunda, att alla sorter bör ha rätt att få plomberas oberoende om originalutsädesnämnden prövat sortens lämplighet eller ej. Vi anser detta som en grundförutsättning för fri konkurrens på detta område.

Betänkligheter mot kravet på tvingande sortlista framföres också av *Svenska utsädesfirmornas förening* samt *Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening*. Genom detta krav lägges mycket stora maktbefogenheter i myndigheternas händer, anför dessa föreningar, som anser att utrymme i princip bör lämnas för ett fritt konsumtionsval från jordbrukarnas sida.

Lärarkollegiet och försökskollegiet vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök framhåller i detta sammanhang, att originalutsädesnämndens instruktioner snarast bör omarbetas med hänsyn till det ökade ansvar, som införandet av obligatorisk statsplombering och tvingande sortlista innebär. I samma riktning uttalar sig *J. E. Ohlsens enke AB* — som även föreslår att nämndens namn ändras till rikssortnämnden — samt *Skåne-Hallands utsädes AB*. *AB Findus* framför åsikten att en kommitté sådan som originalutsädesnämnden ej alltid kan bedöma de olika sorternas fulla värde. Ofta, särskilt när det gäller näringsindustriens sortbehov — livsmedelsindustri, kvarnar o. d. — kan man enligt bolaget först genom mycket speciell försöksverksamhet och testning i praktisk drift avgöra olika sorters verkliga värde.

Betydelsen av att sortförsöksverksamheten blir tillräckligt utbyggd i samband med det föreslagna nya systemets genomförande påpekas av bland andra *styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut*, *Sveriges fröodlareförbund* samt *Otto J. Olson & sons AB*.

Hushållningssällskapens förbund framhåller i detta sammanhang, att kostnaderna för den redan nu förekommande sortprövningen i mycket hög grad bäres av de lokala organ — främst hushållningssällskapen — som på uppdrag av statens jordbruksförsök utför och handhar de i sortprövningen ingående försöken. Förbundet fortsätter.

Genom att en med hänsyn till de fortgående kostnadsstegringarna motive-rad anslagsuppräknings utblivit står den ersättning, som statens jordbruksförsök nu lämnar för arbetet med försöken, ej i rimlig proportion till de verkliga kostnaderna härför. Dessa uppgår således nu till inemot 500 kr. per försök, medan den lämnade ersättningen utgör ca 200 kr. Då det årliga antalet sådana försök uppgår till drygt tusentalet, är det från början inte avsedda ekonomiska stöd, som sortprövningsverksamheten på angivet sätt erhåller, av mycket betydande storleksordning. Emellertid kan utvecklingen inte fortsätta efter dessa linjer och enligt förbundets mening är det nödvändigt att i samband med den ökning av sortprövningen, som föranledes av den obligatoriska statsplomberingen, även frågan om anvisande av medel till kostnaderna för ifrågavarande verksamhet tas upp till förnyad behandling. Riktningen bör härvid vara, att medel för den fortsatta sortprövningen anvisas i sådan utsträckning, att de i denna engagerade organens självkostnader blir täckta.

Liknande synpunkter på frågan om ökad kostnadstäckning för lokala sortförsök anføres av *lantbruksstyrelsen* samt *styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök*.

Fördelarna med att vid statsplomberingen uppställas vissa krav på s. k. obrutet samband mellan utsädesgenerationerna poängteras starkt av flera remissorgan. *Lantbruksstyrelsen* anför i denna fråga följande.

Styrelsen har vid upprepade tillfällen övervägt införande inom statsplomberingen av obrutet samband mellan generationerna. Så länge plomberingen varit frivillig, har denna fråga varit svårlöst. En lösning skulle underlättas, om plomberingen gjordes obligatorisk. Detta skulle kunna verksamt bidra till en förbättring i vidaste bemärkelse av kvaliteten på utsädet. Med hänsyn till den föreslagna fördelningsgrunden för influtna licensavgifter synes det också angeläget, att större garantier skapas beträffande sortäktighet än vad som hittills kunnat lämnas. Detta skulle kunna uppnås genom införande av obrutet samband mellan generationerna.

Styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt finner det angeläget, att krav på obrutet samband införes snarast möjligt ej blott för strå- och trindsäd utan även för andra utsädesslag, där en dylik åtgärd i många fall spelar en mycket större roll. *Styrelsen* anför vidare.

Det förhållande, som hittills varit rådande beträffande de icke statsplomberade utsädena och även inom statsplomberingens lägre klasser, att partier kunnat sortbetecknas, även om de genom urartning, inkorsning eller inblandning avsevärt avvikit från sorten i fråga, har varit beklagligt för svensk utsädeshantering. Främst har detta naturligtvis gällt de korsbefruktande och därigenom i sortavseende labila växtslagen, som t. ex. råg och så gott som samtliga vallväxtslag. Vid plombering av vanlig bruksvara och kvalitetsvara har förhållandet först i efterhand, vid efterkontrollodlingen, kunnat konstateras. I fråga om icke statsplomberade utsäden har sortnamn kunnat användas utan någon som helst garanti för deras riktighet eller för halten av främmande sorter och typer. Här har förädlingsfirmorna varit utsatta för en illojal konkurrens, som med anledning av det förvanskade skick, i vilket sorterna ofta salubjudits, t. o. m. kunnat bringa dessa i vanrykte.

Liknande synpunkter framföres av *Sveriges utsädesförening* och *Sveriges fröodlareförbund*.

Styrelsen för frökontrollanstalten i Örebro framhåller, att ett införande av bestämmelser om obrutet samband kommer att ställa stora krav på frökontrollanstalter och utsädesfirmor i fråga om redovisning och den praktiska hanteringen av enskilda utsädesposter. Anstaltsstyrelsen fortsätter.

Kraven får inte ställas högre än att det finnes praktiska möjligheter att uppfylla dem. Vad beträffar de korsbefruktande växtslagen synes dock ett krav på obrutet samband och förökning under ett visst högsta antal generationer behövt. De framkomna efterkontrollodlingsresultaten av nu statsplomberat utsäde visar en oförsvärligt hög felprocent hos korsbefruktarna, medan den är ganska måttlig hos de självbefruktande växtslagen. Hos de senare synes kravet på obrutet samband inte lika nödvändigt.

Det etappvisa genomförandet av systemet med växtförädlingsavgift har av flertalet remissorgan befunnits välbetänkt. Uttryckliga uttalanden i den riktningen göres av *styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri-*

och trädgårdsinstitut, styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk samt Svenska lantmännens riksförbund. Från flera håll framhålles emellertid angelägenheten av att systemet snarast bygges ut att gälla även andra växtslag än stråsäd och trindsäd. Speciella synpunkter härom anför *statens jordbruksnämnd, styrelsen för frökontrollanstalten i Örebro, Otto J. Olson & sons AB* samt *Sveriges fröodlareförbund*. Särskilt anstaltsstyrelsen framhåller önskvärdheten av att förädlarnas intresse inte ensidigt inriktas på de för dem genom växtförädlingsavgiften inkomstbringande växtslagen.

Storleken av växtförädlingsavgiften har endast berörts av ett fåtal remissorgan. *Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* finner storleken lämpligt avvägd. *Statskontoret* förutsätter att avgiftsnivån upptages till förnyad prövning, när större erfarenheter vunnits rörande dess tillämpning. *Sveriges utsädesförening* anför i denna fråga följande.

I det föreliggande förslaget förutsättes, att växtförädlingsavgiften till sitt absoluta belopp skall fixeras i förordningen och riksdagens samtycke vara nödvändigt för varje ifrågasatt ändring. Med den kontinuerligt fortgående försämringen av penningvärdet får man förutsätta, att en viss reglering av växtförädlingsavgiften från tid till annan blir nödvändig, om ej dess värde för förädlingen skall successivt avtaga. Utsädesföreningen ifrågasätter, om ej en dylik reglering kunde genomföras smidigare, om det uppdrogs åt Kungl. Maj:t att årligen fastställa växtförädlingsavgiftens absoluta värde inom i förordningen angivna bestämda gränser, förslagsvis lägst en procent och högst två procent av katalogvärdet för originalvara av utsäde av strå- och trindsäd.

W. Weibull AB understryker starkt, att uppbörd av avgift utan undantag bör ske, även vid export i och för vidmakthållande av förädlingsföretagens intresse för utlandsmarknaderna. För det fall man skulle finna, att växtförädlingsavgift ej bör betunga exporterad vara, bör enligt bolaget kompensering i annan ordning lämnas exportören, exempelvis i form av exportbidrag inom ramen för gällande jordbruksreglering.

I fråga om uppbörden av växtförädlingsavgiften påpekar de hörda lokala frökontrollanstalterna vissa svårigheter. *Frökontrollanstalten i Linköping* föreslår, att redovisning av uppburna avgiftsbelopp ej skall behöva ske förrän senast före den 30 september efter resp. budgetårs utgång. Anstalten förklarar sig i annat fall reservera sig mot att utan kostnad åtaga sig uppbörden samt anför.

Ett led i Linköpingsanstaltens strävan att nedbringa driftkostnaderna utgöres av att under plomberingssäsongen, d. v. s. månaderna september—mars, utnyttja all i tjänst varande personal för det löpande frökontrollarbetet. Debiteringen av i varje fall proven från oktober och senare månader utgör sedan under april—juni utfyllnadsarbete för fast anställd personal. Skulle anstalten tvingas till kontinuerlig debitering innebär detta, att under plomberingssäsongen ytterligare en kvalificerad kraft måste avlönas och dock kvarstår nackdelen av arbetsbrist under lågsäsong.

Styrelsen för frökontrollanstalten i Skara anför liknande synpunkter.

Vid anstalten i Skara utskrivs räkningar å analys- och plomberingskostnader m. m. endast två gånger om året. Orsakerna härtill är rent ar-

betstekniska. Frökontrollarbetet är till sin karaktär säsongmässigt och det ställer sig därför ekonomiskt fördelaktigt att uppskjuta debiteringsarbetet till mellansäsongerna. Ett annat förfaringssätt skulle nödvändiggöra anställande av ytterligare arbetskraft. Någon ändring härutinnan kan anstalten därför av praktiska och ekonomiska skäl knappast vidtaga, om uppbörden, som utlovats och förutsatts, skall kunna utföras utan någon särskild ersättning. Slutredovisning av under verksamhetsåret influtna växtförädlingsavgifter bör dock kunna ske senast den 1 september.

Styrelsen för frökontrollanstalten i Örebro anför.

Vid Örebroanstalten sker fakturering av de större uppdragsgivarna — sådana som låter statsplombera utsäde — endast en gång om året, nämligen på försommaren, när säsongen är avslutad och andra arbetsuppgifter tryter. Då flyttas en del av den fast anställda personalen över till detta arbete och blir därigenom effektivt utnyttjad. I slutet av juni och följande månader kan man räkna med att likvid för större delen av räkningarna inflyter. Driftskapital skaffas dessutom i mån av behov genom å-konto-inbetalningar från de större firmorna. Detta system har fungerat väl och är arbetsbesparande. Efter avslutad säsong göres också den statistik över verksamheten, som är anbefalld och som också omfattar en fullständig specificering av plomberingen av olika sorter.

För anstaltens del är därför en redovisning såväl av influtna avgifter som plomberingen av olika sorter lämplig att göra en gång per år och omkring den 1 september. Om redovisning fordras vid andra tider och flera gånger per år, måste sannolikt extra arbetskraft anställas under den bråda tiden samtidigt som ett utjämnande arbete bortfaller under lågsäsong. Detta kommer givetvis att verka fördyrande på driften. Styrelsen förordar därför nyssnämnda tidpunkt för redovisningen. Växtförädlingsintressena torde inte bli lidande av en sådan anordning.

Styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt anser för sin del i denna fråga, att det endast i vissa fall kan bli nödvändigt att överskrida en tidsgräns av ett kvartal, räknat från det tillfälle då plomberingsbevis åsättes utsädets emballage. Anstaltsstyrelsen fortsätter emellertid.

Särskilt de lokala frökontrollanstalterna torde under t. ex. en intensiv vårsäsong ej ha personal tillgänglig för att samtidigt med inregistrering av prov, utskrivning av analysattester och tryckning av plomberingsbevis även medhinna att skriva ut räkningar och inkassera betalning för provtagningar, analyser, plomberingar och växtförädlingsavgifter. En utsträckning av tiden för uppbörden till ett halvår eller i vissa fall mera efter plomberingen torde nog vara behövlig och synes inte kunna förorsaka några större olägenheter.

W. Weibull AB skulle helst se att redovisningen av avgifterna — vad gäller auktoriserade utsädesföretag — kunde ske säsongvis exempelvis per den 1 juni resp. den 1 december varje år, vilket skulle innebära en naturlig anpassning till gällande plomberingsperioder.

I detta sammanhang tager *styrelsen för frökontrollanstalten i Örebro* upp spørgsmålet om ersättning till de lokala anstalterna för deras medverkan i uppbörden. För den händelse kvartalsredovisning kommer att fordras, föreslår styrelsen en ersättning på ca sex procent av uppburna avgifter — i annat fall förslagsvis tre procent av avgifterna. *Styrelsen för frökontrollanstalten i Skara* anför, att den ökade plomberingen och penninghante-

ringen kommer att medföra så stora omställningsproblem, att det vore önskvärt med en något längre förberedelsetid, eller fram till den 1 juli 1962.

Beträffande uppbörden av växtförädlingsavgiften ifrågasätter *Smålands och Blekinge handelskammare* om det ej vore lämpligare att — i stället för omgången med kvartalsdeklarationer beträffande försäljningen — förfarandet sammankopplades med plomberingen.

Därvid skulle, fortsätter handelskammaren, plomber tillhandahållas de plomberingsberättigade på samma sätt som vid inköp av stämplor för uttagande av stämpelavgift. Plomberna kunde då vara försedda med exempelvis beteckningen 100 kg, 50 kg etc. och tillika vara försedda med bevis om hur stort belopp, som erlagts i växtförädlingsavgift. Därest uppbörden verkställdes så, skulle förskottsbetalning av växtförädlingsavgiften ske. Även merarbete med uppsättande och granskning av deklarationer skulle då undvikas.

Statskontoret och *kammarrätten* ifrågasätter om det administrativa förfarandet vid växtförädlingsavgiftens upptagande bör, såsom föreslagits, författningsmässigt anpassas till förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning. Kammarrätten föreslår, att så ej sker med hänsyn till att nämnda förordning ännu ej blivit tillämplig beträffande ett avsevärt antal förordningar och bestämmelser angående avgifter inom jordbrukets område samt till att växtförädlingsavgiften inte kan anses hänförlig till egentlig konsumtionsbeskattning. Statskontoret framhåller, att förordningen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning otvivelaktigt innehåller vissa föreskrifter, som kan göras tillämpliga, men att förordningen å andra sidan även innehåller bestämmelser — exempelvis om besvärsförfarande och ränteberäkning — vilka är avsedda för skatteväsendet och inte lämpligen torde böra komma till användning vid upptagandet av växtförädlingsavgiften. Enligt statskontorets mening bör det i förordningen om sistnämnda avgift direkt angivas, vilka åligganden som skall åvila resp. myndigheter och växtförädlingsföretag.

De föreslagna principerna angående restitution av erlagd växtförädlingsavgift har föranlett särskilt yttrande allenast av *Algot Holmberg & söner AB*. Bolaget anser, att restitution bör medges utan inskränkning beträffande den efter plomberingstiden överblivna plomberade utsädeskvantiteten.

De föreslagna principerna för fördelning av medel ur växtförädlingsfonden har i stort sett godtagits. *W. Weibull AB* — jämte åtskilliga andra remissorgan — understryker vikten av att medlen uteslutande användes för främjande av växtförädlingen. *Lärarkollegiet och försökskollegiet vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök* ser med tillfredsställelse, att i fonden kvarstående medel ställes till förfogande för jordbrukets forskningsråd. Kollegierna anser emellertid, att dessa medel bör få användas ej enbart för forskarinsatser inom växtförädlingens område, utan också för forskning inom de avsnitt av växtodlingen, som berör sorternas bedömande och utnyttjande.

W. Weibull AB finner vidare grundtanken i förslaget, att varje förädlares bidrag ur fonden skall motsvara summan av de avgifter, som influtit för av honom framvunna sorter, riktig och väsentlig. Därmed får man — menar bolaget — en viss anknytning till det rättsskydd för växtförädlingsprodukter, som bolaget gjort sig till talesman för. Samtidigt skapar man en naturlig övergång till bestämmelserna i en kommande konvention avseende ett sortsskydd. Bolaget anser, att den uttalade principen är av så stor betydelse, att grunden bör antydas i författningstexten.

AB Findus vänder sig mot att förslaget förutsätter, att bidrag endast skall utgå till förädlare, som vid tiden för bidragsbeslutet fortfarande bedriver växtförädling i ej allenast obetydlig omfattning. Enligt bolagets uppfattning bör en växtförädlare, som offerar sin arbetskraft och ofta gör stora kontantinsatser, ha möjlighet att draga fördelar av sina förädlingsinsatser, även om han ej längre är aktiv växtförädlare. Det är ofta så, att förädlingsresultatet inte blir allmänt erkänt förrän en mycket lång tid efter att första insatsen göres. Som förslaget nu utformats — påpekar bolaget — gynnar det förädlingsinstitutioner och stora företag men ej den enskilde individen. Även *Stockholms handelskammare* ifrågasätter, om reglerna för medelsfördelningen till växtförädlare inte blivit alltför snävt utformade samt anför.

Ur allmän rättvisesynpunkt bör bidrag utgå till växtförädlare, oavsett om han bedriver sin verksamhet i större eller mindre omfattning. De eventuella praktiska olägenheterna av att tillgodose detta rättvisekrav torde inte vara särskilt stora. Vad som bör premieras är ju i första hand det lyckade förädlingsresultatet. Förädlingsverksamhetens omfattning bör därför sakna egentlig betydelse. Med denna utgångspunkt kan vidare ifrågasättas, om man som förutsättning för bidragsutdelning över huvud taget bör uppställa krav på att växtförädlingsverksamhet fortfarande skall bedrivas vid tidpunkten för bidragsbeslutet. Visserligen kan anföras, att bidragsgivningen därigenom kan tjäna det dubbla syftet att dels belöna en utförd växtförädling och dels stödja en fortsatt förädlingsverksamhet. Sistnämnda syfte synes dock kunna bli tillgodosett i tillräcklig grad även utan den föreslagna begränsningen i bidragsrätten.

Allmänna svenska utsädes AB gör jämförelser mellan det föreslagna systemet med växtförädlingsavgifter och huvudprinciperna i det samtidigt remitterade konventionsutkastet samt anför.

Såsom framgår av konventionsförslaget tillkommer rättsskyddet förädlaren eller dennes rättsinnehavare. Förslaget ansluter sig härutinnan till de principer som kommer till uttryck i såväl svensk som utländsk patenträtt. I den svenska patentförordningen stadgas sålunda att till patentserrhållande är uppfinnaren eller uppfinnarens rättsinnehavare berättigad.

Utsädesbolaget har sedan årtionden i sin verksamhet erkänt och respekterat upphovsmannarätten till utsäden. De utsädessorter som användes i bolagets rörelse härrör från förädlingsverksamheten vid Sveriges utsädesförening. Enligt föreliggande avtal mellan utsädesföreningen och utsädesbolaget överlättes de för utsädesproducering lämpliga sorterna och eliterna med ensamrätt till utsädesbolaget, som därefter äger att kommersiellt utnyttja dem. För denna rätt erlägger utsädesbolaget en årlig avgift, vilken till sin grundkaraktär är en licensavgift, d. v. s. växtförädlingsavgift till föreningen. Avgiften uppgår till avsevärda belopp. Sålunda utgör den kon-

tanta årsavgiften f. n. 500 000 kr. Därtill kommer direkta och indirekta bidrag av olika slag till såväl grundförädlingsverksamheten som till vidareförädlingsverksamheten vid uppförökning av nya sorter och eliter, merkostnader för tillhandahållande av försöksjordar m m., som utsädesbolaget enligt nu rådande ordning har att vidkännas och vars värde torde uppgå till nära nog samma belopp som den kontanta avgiften. Ävenså torde en icke obetydlig del av bolagets kostnader för den s. k. statliga helkontrollen vara att hänföra till direkta eller indirekta växtförädlingskostnader.

Någon tvekan synes därför ej kunna råda om att utsädesbolaget är rättsinnehavare med avseende på de av föreningen uppdragna och till bolaget överlämnade sorterna och eliterna.

Författningsförslagen innehåller ej några närmare regler hur influtna växtförädlingsavgifter skall fördelas, något som ur rättsskyddssynpunkt är en brist. Med hänsyn till sakens nuvarande läge och med tanke på att konventionen ännu ej är ratificerad torde det dock f. n. inte vara möjligt att fastställa mer definitiva bestämmelser angående fördelningen. Uppenbart synes emellertid vara, att fördelningen bör ske efter principer, som står i överensstämmelse med huvudlinjerna i konventionsförslaget.

Promemorians förslag beträffande medelstilldelning till representant för utländska förädlare tillstyrkes uttryckligen av *Algot Holmberg & söner AB*. Andra remissorgan, nämligen *kommerskollegium*, *lantbruksstyrelsen*, *statens jordbruksnämnd*, *styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt*, *Sveriges lantbruksförbund*, *Riksförbundet Landsbygdens folk* samt *Svenska lantmännens riksförbund* framhåller emellertid, att utbetalning till representant för utländsk förädlare endast bör ske under förutsättning av likabehandling beträffande svenska sorter i det andra förädlarlandet.

I fråga om möjligheterna för förädlingsföretagen att utjämna inkomsterna från växtförädlingsfonden över en längre tidsperiod anser *W. Weibull AB* att förslaget är ofullständigt. Bolaget framhåller, att starka fluktuationer kan väntas inträda mellan olika år och perioder av år. Som ett komplement till ett system baserat på växtförädlingsavgifter måste enligt bolaget skapas en form av resultatutjämning för säkerställandet av förädlingsarbetets kontinuitet. Bolaget förordar möjlighet för förädlingsföretag att i viss utsträckning, med avdragsrätt vid beskattningen, få avsätta inflytande intäkter till en fond, avsedd att bestrida sådana utgifter för växtförädling, som i och för sig är avdragsgilla. Vissa spärregler föreslås jämväl. För det fall att ett möjliggörande av fondbildningar av föreslagen art för sitt realiserande skulle kräva ytterligare ingående överväganden, bör enligt bolaget sådana upptagas så snart erfarenheter vunnits av det nya systemet, så att denna fråga kan vara slutgiltigt löst tills att konventionen kan beräknas ha trätt i kraft.

Det förhållandet, att frågan om ett utjämningsförfarande inom växtförädlingsföretagen ännu ej har tillfredsställande lösts, understryker enligt *W. Weibull AB* nödvändigheten av att statsbidrag alltjämt utgår över statsbudgeten. För detta talar även den föreslagna första etappens rela-

tivt begränsade räckvidd. Bolaget understryker, att en omfattande vetenskaplig förädlingsverksamhet med ej obetydlig grundforskning inte kan lita enbart till ett system med växtförädlingsavgifter. Växtförädlingens kostnader är relativt oförändrade från år till år. De är i stor utsträckning fasta och är oberoende av om under en tidsperiod insatserna ger direkt resultat i form av avgifter. Ett förädlingsföretags sorter kan under en viss period ha en betydande spridning för att sedan — eftersom erfarenheten visar att sorter särskilt av sädesslagen sällan blir gamla — ersättas av bättre sorter av in- eller utländskt ursprung. Under mellanperioderna måste då ifrågavarande förädlingsföretag kunna i relativt sett högre grad, för att bevara kontinuiteten i sin verksamhet, falla tillbaka på vissa statliga bidrag. Detta motive-
rar enligt bolaget en bottenförsäkring för förädlingsverksamheten i form av direkta statsanslag. Beträffande statsanslaget till Weibullsholms växtförädlingsanstalt anför bolaget vidare i huvudsak följande.

Vi vill erinra om, att våra insatser till en betydande del faller inom de områden, som ej omfattas av departementsförslaget. Vidare vill vi understryka, vad redan 1953 års växtförädlingsutredning starkt framhöll, nämligen att en ytterligare utbyggnad av våra filiala försök är påkallad, varvid särskild uppmärksamhet bör ägnas norra Sverige. Utredningen framhöll vidare, att resistensförädlingen och nya växtförädlingsmetoder också vid Weibullsholm torde bli frågor av väsentlig betydelse. I anslutning härtill må nämnas, att vi sedan 1953 års utrednings betänkande framlades, tagit initiativ i och för lösandet av vissa av utredningen som särskilt angelägna påpekade uppgifter. Så har exempelvis vid det Uppsala universitet tillhöriga Bjertorps gods i Skaraborgs län en filial växtförädlings- och försöksavdelning upprättats, och verksamheten är där sedan ett par år i gång under kompetent ledning. Dessa investeringar har emellertid W. Weibull AB haft att bära utan något som helst stöd vid utbyggnaden.

Däremot har det ännu ej varit oss möjligt, att i linje med Röbäcksdalsutredningens förslag i ämnet utöka vår verksamhet för Norrland genom upptagandet av planerad försöksverksamhet vid Norrlands lantbruksförsöksanstalt. Särskilt i fråga om tidigt korn, vallväxter och köksväxter borde en insats av Weibullsholm vid Röbäcksdalen kunna få betydelse för de nordligare och kargare delarna av vårt land.

Till genetisk grundforskning, kvalitetsundersökningar m. m. går redan nu en betydande del av det statsbidrag, som Weibullsholm åtnjuter. Ostridigt torde vara att denna forskning till växtförädlingens fromma ytterligare skulle kunna vidgas och fördjupas, om medelsanvisningen blev mindre knapp än vad som varit fallet under det gångna decenniet.

Vi vill till slut erinra om att anslaget till Weibullsholm sedan budgetåret 1952/53 i stort sett legat fast, och att därför graden av kostnadstäckning efter hand minskat. Denna kan för nu innevarande budgetår beräknas till blott 16,7 procent mot 33,0 procent för tio år sedan. Med utgångspunkt från de principer, som 1953 års växtförädlingsutredning framlade, har vi vid vår beräkning av anslagsäskandet för budgetåret 1961/62 ansökt om ett bidrag om 540 000 kr. Huruvida ett oförändrat statsbidrag av ca 200 000 kr. skall — mot bakgrunden av de omständigheter, som nyss anförts — visa sig på något längre sikt tillräckligt är svårt att bedöma, innan erfarenheter vunnits av det nya systemet. Vid avvägningen av statsbidragen för budgetåret 1961/62 måste emellertid tagas i beaktande, att under ifrågavarande budgetår medel, härflytande från inbetalda växtförädlingsavgifter, endast i ganska

obetydlig omfattning kommer att bli tillgängliga. Våra intäkter av växtförädlingsavgifter avseende höstutsäde 1961 kan med ledning av 1957 års promemoria beräknas till i genomsnitt ca 50 000 kr. Budgetåret 1961/62 måste därför ses som ett övergångsår. Detta bör för Weibullsholms växtförädlingsanstalts del innebära, att ett förhållandevis högre bidrag än det nu utgående beviljas för nästa budgetår.

Lantbruksstyrelsen berör i sitt remissyttrande jämväl en budgetteknisk fråga. Skulle plombering endast få genomföras av statens centrala frökontrollanstalt och behöriga lokala frökontrollanstalter, synes det lantbruksstyrelsen nödvändigt, att garantier skapas för att vid utarbetande av frökontrolltaxa endast kostnader, som är hänförliga till själva rutinkontrollarbetet, kommer att beaktas. En sådan garanti torde enligt styrelsen endast kunna skapas genom att metodforskning och utvecklingsarbete samt upplysningsverksamhet och administration inom den statliga frökontrollen erhåller särskilda anslag och rutinkontrollverksamhetens ekonomi renodlas.

Statskontoret finner det sannolikt, att vissa merkostnader uppkommer för statsverket i samband med det nya systemets tillämpning, exempelvis vid kontrollen över auktoriserad plombering och vid försöksodlingar för sortprövning. I händelse sådana merkostnader av någon betydelse skulle uppkomma, torde enligt ämbetsverket möjligheten böra hållas öppen att bereda statsverket täckning därför antingen genom ökade plomberingsavgifter eller genom anlitande av upptagna växtförädlingsavgifter.

AB Findus påpekar i samband med behandlingen av den obligatoriska statsplomberingen, att importörer av utsäde, vilka har för avsikt att använda utsädet i egna odlingar eller i kontraktsodlingar, ej bör tvingas att låta detta importerade utsäde genomgå plombering. Först sedan varan marknadsföres i allmänna handeln bör enligt bolaget detta tvång gälla.

Vid sin kritik av förslaget att sammankoppla införandet av växtförädlingsavgiften med obligatorisk statsplombering konstaterar *Svenska foderämnesh- och spannmålsimportörernas förening* att plomberingstvånget ur kontrollsynpunkt obestridligen har sina fördelar. Ur kontrollsynpunkt borde det å andra sidan — framhåller föreningen — vara tillfyllest om växtförädlingsavgiften baserades på handelsföretagens rapporter till statens jordbruksnämnd. Riktigheten av ifrågavarande uppgifter till nämnden bestyrkes av uppgiftslämnarens bokföring.

Vikten av att växtförädlingsföretagen resp. representanterna för utländska förädlare tillhandahåller originalutsäden till skäliga priser framhålls av *AB Hallands frökontor* och *Skåne-Hallands utsädes AB*. Sistnämnda bolag anför sålunda,

Originalutsäde av flertalet av de mest försålda sorterna tillhandahålles huvudsakligen av de helt eller delvis statsunderstödda växtförädlingsföretagen eller av vederbörandes representanter. Övriga utsädesföretag är hänvisade till att inköpa sitt behov av originalutsäde från dessa företag. Dessa originalutsäden har helt eller delvis tillkommit genom allmänna medel och dess produkter bör finnas att köpa till marknadsmässiga priser av de som

har intresse härför. Det ligger nära till hands, att originalutsädesföretag ur konkurrenssynpunkt söker begränsa rätten till uppförökning genom att stipulera särskilda försäljningsvillkor, slutnotera varorna eller annat. De nuvarande förhållandena innebär viss osäkerhet och inger vissa farhågor för framtiden, varför det är önskvärt, att dessa problem tages upp till närmare granskning. Vi får därför hemställa, att undersökning snarast sker vad gäller rätten för helt eller delvis statsunderstödda växtförädlingsföretag eller vederbörandes representanter att i försäljningsvillkoren begränsa rätten till uppförökning eller på annat sätt göra det omöjligt för andra utsädesföretag eller intresserade personer att till marknadsmässiga priser köpa de kvantiteter originalutsäden, som är förenligt med vederbörandes intressen.

Departementschefen

Växtförädlingen tillför vårt land högst betydande värden. Vid försök att uppskatta det genom förädlingens samlade insatser åstadkomna mervärdet för den totala skörden omkring år 1950 i förhållande till odlingsmaterialiet vid sekelskiftet har 1953 års växtförädlingsutredning anfört ett belopp å närmare 200 miljoner kronor per år i 1950 års penningvärde. Även om siffrorna är högst ungefärliga torde de dock ge en antydning om storleken av de ekonomiska tillskott, som genom växtförädlingen tillföres hela jordbruksnäringen och därmed också de enskilda jordbrukarna. Förutsättningar för ytterligare produktivitetssökningar skapas fortlöpande genom att förädlingen framvinner nytt växtmaterial, som ger kvalitativt eller kvantitativt bättre avkastning eller äger större motståndskraft mot klimatiska påfrestningar eller sjukdomsangrepp. Förädlingsverksamheten har också antytts bland de åtgärder som jämlikt 1959 års riksdagsbeslut rörande vissa nya riktlinjer för jordbrukets rationalisering (prop. 148; JoU 30; rskr. 284) bör särskilt beaktas för den fortsatta driftsrationaliseringen. I en annan proposition till samma riksdag, nämligen nr 138 angående den resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamhetens organisation, m. m., har angelägenheten av vidgade insatser beträffande en gren av växtförädlingsarbetet blivit särskilt belyst. Jämväl inom övriga grenar av förädlingsverksamheten finnes emellertid problem av betydande storleksordning, som det är önskvärt att snarast lösa till gagn för inkomstbildningen inom såväl jordbruket som trädgårdsodlingen. Det är naturligt att växtförädlingens uppgifter blir speciellt framträdande i ett land som Sverige med dess till följd av den geografiska utsträckningen och det nordliga läget skiftande och i vissa hänseenden krävande odlingsbetingelser. Åtskilliga odlingsproblem kan uppenbarligen lösas endast med hjälp av växtförädlingen. Dess betydelse för att förebygga skördeskador till följd av otjänlig väderlek förtjänar att särskilt påpekas.

Möjligheterna att genom förädlingsarbete nå åsyftade resultat är obestridligen avhängiga av en lämpligt inriktad och rationellt bedriven utsädeskontroll. Jag har därför vid behandlingen av spörsmålet om statens fortsatta stöd åt växtförädlingen även upptagit frågan om en utvidgning av denna kontroll.

Växtförädling bedrives i vårt land blott i ringa utsträckning vid helstatliga institutioner. Staten har emellertid sedan länge påtagit sig det ekonomiska huvudansvaret för driften av vår största växtförädlingsinstitution, Sveriges utsädesförening, vilken härigenom framstår såsom landets officiella växtförädlingsanstalt. Statsbidraget till denna anstalt uppgår för innevarande budgetår till 1 625 000 kronor. Förutom Sveriges utsädesförening är det endast landets näst största växtförädlingsföretag, Weibullsholms växtförädlingsanstalt, som åtnjuter mera betydande statsbidrag för sin verksamhet. Statens bidrag till Weibullsholmsanstalten är för innevarande budgetår 210 000 kronor. Sedan åtskilliga år tillbaka utgår vidare ett mindre statsanslag till Algot Holmberg & söner aktiebolag i Norrköping för dess arbeten med sojaväxtförädling. Övriga växtförädlingsföretag driver sin verksamhet utan direkt statligt stöd. Viss vetenskapligt inriktad verksamhet vid dessa har dock tidvis främjats med bidrag från jordbrukets forskningsråd.

I det föregående har en ingående redogörelse lämnats för de problem, som befunnits förknippade med frågan om hur växtförädlingen fortsättningsvis bör finansieras, ävensom för de utredningar, som inom landet gjorts i ämnet. Jämväl vissa internationella överväganden rörande skyddet av växtförädlingsprodukter har tidigare berörts. I avvaktan på resultatet av utredningsarbetet inom landet samt på utvecklingen av pågående internationella samarbete har ett ställningstagande till frågorna om växtförädlingsens upprustning och om finansieringen av densamma bedömts böra uppskjutas. Detta har medfört att vår inhemska växtförädlings resurser, såväl vad beträffar Sveriges utsädesförening som andra förädlingsföretag, under senare år inte ökat i den takt, som varit önskvärd bland annat för att sätta förädlarna i stånd att nyttiggöra och vidareutveckla i Sverige liksom även utomlands vunna nya forskningsresultat på ifrågavarande område. Visserligen har en förstärkning av den resistensbiologiska förädlingsverksamheten nyligen kunnat ske, men mera behöves satsas på denna och andra förädlingsgrenar, inte minst för att tillgodose skilda landsdelars behov av för dem speciellt lämpat växtmaterial. Statsbidraget till verksamheten vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt har av förenämnda skäl hållits oförändrat sedan budgetåret 1953/54. Med tanke på denna anstalts värdefulla insatser på växtförädlingsområdet är det av vikt att den ges möjligheter att ej blott fullfölja utan även utvidga sin verksamhet. Sammalunda är förhållandet i fråga om andra, mindre förädlingsföretag.

På grundval av föreliggande utredningsmaterial och efter överläggningar inom jordbruksdepartementet med representanter för ett större antal berörda myndigheter, institutioner och andra intressenter har tidigare återgivna promemoria med förslag till ett nytt internt system för stöd åt växtförädlingen, m. m. utarbetats inom departementet. Förslaget innebär, att omställningen i handeln av utsäde skall beläggas med en växtförädlingsavgift, som skall komma växtförädlarna till godo. Som en första etapp föreslås att avgiften skall avse stråsäd och trindsäd. Avgiften skall utgöra en krona per

deciton. Inflytande avgifter skall tillföras en fond, som användes för bidrag till växtförädlarna efter Kungl. Maj:ts särskilda beslut. Varje växtförädlares bidrag skall i huvudsak motsvara de avgifter, som influtit för hans sorter. Avgifterna beräknas uppgå till 1,5 miljoner kronor per år.

Promemorian innehåller vidare förslag i kvalitetsbefrämjande syfte. Statsplombering föreslås bli obligatorisk för — som en första etapp — utsäde av stråsäd och trindsäd som försäljes i handeln.

Såsom grundbelopp för stödet åt växtförädlingen skall alltså utgå statsbidrag över statsbudgeten totalt sett motsvarande vad som för närvarande för ändamålet anvisas över denna budget.

Huvudpunkterna i promemoriaförslaget har godtagits av den övervägande delen av remissinstanserna. För egen del anser jag, att förslaget i allt väsentligt innebär en tillfredsställande lösning av växtförädlingens aktuella upprustningsproblem. Såsom framhållits i departementspromemorian är förslagets syfte att åstadkomma ett system, enligt vilket landets växtförädling utan uppskov kan förse med avsevärt förstärkta resurser. Huruvida och i vilka hänseenden ett dylikt system framdeles kan behöva ändras med hänsyn till en blivande konvention på området, blir givetvis beroende på de fortsatta internationella överläggningarna. Även om sedermera skulle uppkomma ett läge, där man har att inom landet tillämpa ett skyddssystem av immaterialrättslig typ, kommer ett kompletterande finansieringssystem — exempelvis sådant som det föreslagna interna — att under en ganska avsevärd övergångstid fylla ett för den svenska växtförädlingen angeläget behov. Såsom påpekats i departementspromemorian kommer nämligen en blivande konvention av allt att döma i princip endast att avse sortnyheter, som framvinnes efter det konventionen trätt i tillämpning. Sagda övergångstid har av styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt beräknats till 10—15 år räknat från konventionens ikraftträdande. Det kan vidare förtjäna omnämnas, att skydd enligt huvudbestämmelserna i konventionsutkastet på förädlarhåll anses bli svårt att er hålla i fråga om den stora massan av korsbefruktande växtslag, vilket sammanhänger med dessa växtslags relativt sett variabla karaktär och därav följande vanskligheter att bland annat åstadkomma en klar beskrivning av sorternas särskiljande egenskaper. Bland våra viktigaste korsbefruktande åkerbruksväxter märkes råg samt flertalet vall- och oljeväxter.

Jag tillstyrker alltså att det nya, anslagsanvisningarna över statsbudgeten kompletterande finansieringssystemet, kombinerat med obligatorisk officiell plombering, genomföres. De nya reglerna — vilka jag förordar skall överensstämma med förslagen i 1960 års departementspromemoria med de smärre jämkningar jag föreslår i det följande — bör gälla från och med den 1 juli 1961.

En punkt i det remitterade departementsförslaget, som föranlett delade meningar bland remissorganen, gäller spørsmålet, huruvida möjlighet skall finnas att auktorisera vissa utsädesföretag att utföra officiell plombering.

Enligt promemorian skall plomberingen ombesörjas av frökontrollorganisationen. Enskilda utsädesföretag, som har ändamålsenliga resurser, föreslås dock kunna av lantbruksstyrelsen auktoriseras för utförande av officiell plombering. På åtskilliga håll avvisas tanken på auktorisation i någon form. Andra remissorgan — i första hand företag som anser sig kunna komma i fråga för auktorisering — framhåller att ett öppnande av sagda möjlighet är en förutsättning för deras tillstyrkande av den obligatoriska statsplomberingen. Mot promemorieuttalandet om auktorisation anföres bland annat, att auktoriserade företag kan komma att missbruka den erhållna särställningen. Flera remissinstanser anlägger även rättvisesynpunkter på frågan och anser, att alla utsädesföretag bör få arbeta under samma villkor i fråga om kostnaderna för utsädeskontrollen. Eftersom auktorisation knappast kan förlänas alla, som äger erforderliga resurser och underkastar sig den förutsatta statliga kontrollen — en utveckling som skulle medföra att frökontrollorganisationen fick successivt inskränka sin verksamhet — hävdas att inget utsädesföretag bör auktoriseras. De däremot som förordar möjlighet till auktorisation framhåller bland annat lämpligheten av att utnyttja de frökontrolllaboratorier och andra resurser, som redan finnes uppbyggda hos större enskilda företag. Häremot anför styrelsen för statens centrala frökontrollanstalt, att större delen av dessa enskilda kontrollresurser användes för sådant förberedande analysarbete, som företagen har intresse av att själva utföra, oavsett vem som verkställer plomberingen.

Innan jag närmare anger mina synpunkter på auktorisationsfrågan, vill jag anvisa ett praktiskt förfarande, som lämpligen bör kunna tillämpas i vissa av de här åsyftade fallen utan att därför något avsteg göres från huvudprincipen att frökontrollorganisationen ensam skall handha den officiella plomberingen. Mellan sagda organisation och företag med större utsädesförsäljning bör kunna träffas överenskommelse om att företagets egna resurser i viss utsträckning skall utnyttjas av vederbörande frökontrollorgan i och för statsplomberingsverksamheten. Vid en dylik anordning uppkommer givetvis kostnadsbesparingar för frökontrollorganisationen. Dessa besparingar bör komma vederbörande företag till godo till exempel genom rabatter av plomberingstaxorna. I anslutning härtil bör nämnas att systemet med kvantitetsrabatter behöver underkastas en mera allmän översyn. Denna torde ankomma på de av mig, efter Kungl. Maj:ts uppdrag, under fjolåret tillkallade sakkunniga för utredning rörande ny förläggningssort för statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt samt därmed sammanhängande frågor, bland annat sådana som rör vissa regionala laboratoriers organisation och verksamhet.

Den restriktiva bedömning av auktorisationsfrågan, som kommit till uttryck i åtskilliga remissvar, är förvisso motiverad. I departementspromemorian har också som nyss omnämnts såsom huvudprincip angetts, att plomberingen endast bör få verkställas av frökontrollorganisationen. Den tidsmässiga samordningen av de båda systemen med växtförädlingsavgift och obligatorisk officiell plombering, som av uppbördstekniska skäl be-

dömts erforderlig, medför emellertid att det sistnämnda systemet genomföres under en för statens centrala frökontrollanstalt känslig tidpunkt. Anstaltens resurser kan — särskilt innan nybyggnaderna för fältkontrollavdelningen och Skånefilialen i Lund hunnit färdigställas — komma att bli ganska ansträngda, med försämrade servicemöjligheter som följd, därest en oinskränkt obligatorisk statsplombering nu införes.

Med hänsyn till nämnda omständigheter vill jag förorda, att en auktorisationsmöjlighet skall finnas under viss övergångstid. Längden av en eventuellt meddelad auktorisation — vilken bör komma i fråga endast i särskilda undantagsfall — skall bestämmas med hänsyn till den tid, som beräknas åtgå för frökontrollorganisationens upprustning till erforderlig kapacitet. Den förberedande granskningen av ett auktorisationsärende bör verkställas av statens centrala frökontrollanstalt, som med eget yttrande bör överlämna detsamma till lantbruksstyrelsen. Dennas beslut bör, om auktorisation därigenom beviljas, underställas Kungl. Maj:t.

Beträffande villkoren för auktorisation bör dessa utformas inom ramen för de bestämmelser, som i detta ämne föreslagits i departementspromemorian. Utseendet å den plomb, som skall användas av det auktoriserade företaget vid den officiella plomberingen, bör vara godkänd av lantbruksstyrelsen. Bortsett från förekommande uppgift om företagets namn synes plomb och plomberingsbevis ej böra skilja sig till utseendet från de vanliga statsplomberna. Kostnaderna för den statliga kontroll, som skall ske beträffande auktoriserat företag, bör såsom i promemorian förutsatts bestriidas av företaget.

En förutsättning för statsplombering — och därmed även för försäljning — av utsäde av stråsäd och trindsäd skall enligt vad i promemorian sägs i princip vara, att utsädet är av sort som efter officiell prövning befunnits lämplig för odling här i landet eller för export. Då en dylik bestämmelse inte bör införas med alltför kort varsel, förordas i promemorian en generell dispens från densamma för en tid av ett år. Vid remissbehandlingen har olika meningar framförts beträffande denna dispens. Jag anser för min del en dispenstid av ett år vara ett minimum. Skulle denna tid framdeles visa sig för kort, bör Kungl. Maj:t kunna förlänga densamma med ett eller högst två år. I detta sammanhang vill jag påpeka att lantbruksstyrelsen givetvis är oförhindrad att föreskriva att under dispenstiden skall på plomberingsbevisen finnas en uppgift om huruvida det plomberade utsädet är av sort som uppförts på rikssortlistan.

Enligt promemorieförslaget skall vidare lantbruksstyrelsen, efter det att tiden för nyssnämnda generella dispens utgått, äga beträffande visst växtslag medge, att statsplombering får ske oberoende av utsädets sort. Sistnämnda dispensmöjlighet är avsedd att utnyttjas endast i bristsituationer. I enlighet med framkomna önskemål vill jag förorda att dispensmöjligheten inte nödvändigtvis skall behöva utnyttjas beträffande hela växtslaget utan kunna inskränkas till viss sort eller vissa sorter.

Vid remissbehandlingen har vissa särskilda synpunkter och yrkanden

framförts också beträffande den till lantbruksstyrelsen knutna originalut-sädesnämndens prövningsregler m. m. Såsom antytts i promemorian kommer hithörande spörsmål sannolikt att behöva omprövas i samband med ratifikation av en blivande konvention beträffande skydd av växtförädlingsprodukter. Under sådant förhållande synes prövningsprinciperna och formerna för nämndens verksamhet kunna tills vidare bibehållas oförändrade. Dock måste en anpassning av verksamheten ske med hänsyn till den genom det nya systemets införande ökade arbetsbelastningen.

Vid fördelningen av medel ur växtförädlingsfonden kan enligt promemorian bidrag utgå även till en utländsk förädlares representant här i landet. Något krav på att sagda förädlares hemland medger svenska växtförädlare motsvarande förmån uppställs inte. Häremot har invändningar riktats vid remissbehandlingen. Även jag finner övervägande skäl tala för att krav på reciprocitet uppställs. Där sådan saknas, bör de medel som influtit genom avgift å den utländska förädlarens utsädessorter få användas på samma sätt som föreslås beträffande andra fondmedel, vilka ej kan fördelas enligt huvudprincipen. De bör sålunda disponeras för stöd över jordbrukets forskningsråd åt växtförädlingen i allmänhet.

Jag vill härefter framföra mina synpunkter i anledning av vissa, vid remissförfarandet berörda, speciella spörsmål, ehuru jag inte avser att därigenom förorda någon ändring av departementspromemorians förslag i ifrågavarande avseenden.

Vissa frökontrollanstalter har särskilt behandlat frågan om den tid, inom vilken de skall debitera och uppbära växtförädlingsavgift. Enligt min mening bör härvidlag samordning ske med inkasseringen av sådana avgifter för utförda åtgärder, som anstalterna äger uttaga. Någon viss tidsfrist synes inte böra föreskrivas, utan arbetet bör inpassas i arbetsrutinen på ett så rationellt sätt som möjligt. Att anstalterna påtager sig detta arbete utan särskild ersättning bör uppställas som villkor för vinnande av behörighet att verkställa statsplombering. — Det må framhållas, att deklARATIONSSKYLDIGHET inte skall föreligga, då plombering utföres av frökontrollanstalt.

Aktiebolaget Findus har anfört, att importör av utsäde, vilken har för avsikt att använda utsädet i egna odlingar eller i kontraktsodlingar, ej bör tvingas att låta detta undergå plombering. I anledning härav vill jag uttala, att med den föreslagna utformningen av bestämmelsen i fråga blir importören skyldig att låta plombera utsädet endast då han säljer detta vidare till odlare. Det torde i sammanhanget böra erinras om att införandet av obligatorisk statsplombering och av skyldigheten att erlagga växtförädlingsavgift möjligen kan leda till någon ökning av direktförsäljningen av okontrollerat utsäde från utlandet till jordbrukare inom landet. Även om denna risk förefaller ganska ringa, bör utvecklingen uppmärksam följask av vederbörande myndigheter, så att lämpliga motåtgärder kan vidtagas i god tid, om tendenser i antydd riktning skulle skönjas.

För att bestrida merkostnader som följd av det genom det nya systemets

tillkomst ökade arbetet med officiell sortprövning beräknas i promemorian ett belopp av 75 000 kronor nu vara erforderligt. Detta belopp förutsättes inrymmas i anslaget Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Lokal och fast försöksverksamhet. Ett flertal remissorgan har understrukt angelägenheten av en anslagsförstärkning till sortförsöksverksamheten och därvid påpekat att de medel, som för närvarande står till sortprövningens förfogande, är så begränsade att de endast täcker en mindre del av de faktiska kostnaderna. Jag torde få återkomma till detta spörsmål vid anmälan senare denna dag av frågor angående upprustning av forskning, försök och högre undervisning på jordbruks- och trädgårdsområdena.

Enligt departementspromemorian bör rikssortlistans terminologi äga vitsord därest frågor uppkommer om vilka växtslag, som skall betraktas som stråsäd respektive trindsäd. Ett par remissorgan har uttalat önskemål om att matbönor (bruna bönor) i rikssortlistan överflyttas från sin nuvarande placering bland köksväxterna till trindsäd. Jag anser att originalutsädesnämnden bör närmare överväga detta spörsmål. — Vad som i detta sammanhang föreslås beträffande utsäde av stråsäd och trindsäd bör givetvis även avse utsäde av dessa växtgrupper ingående i blandsäd.

Härefter övergår jag till att behandla frågan om medelsanvisning under olika anslag å driftbudgeten för budgetåret 1961/62, avsedda för statsstöd åt växtförädlingen. I detta sammanhang bör först erinras om att, på grund av det nya finansieringssystemets konstruktion, allenast *ett* beslut om fördelning av medel ur växtförädlingsfonden kommer att meddelas under nästa budgetår, nämligen under första kvartalet 1962. De då för fördelning tillgängliga medlen torde komma att bli relativt begränsade, emedan beslutet i fråga skall avse belopp som influerats på grundval av plomberingar under sista halvåret 1961. Under senare hälften av ett kalenderår är plomberingsverksamheten normalt mindre omfattande. En uppskattning av vilka belopp, som kan förväntas bli utbetalade till exempelvis Sveriges utsädesförening och W. Weibull aktiebolag vid sagda fördelningstillfälle, är mycket vanskligt att utföra. Sannolikt kommer belopp om mellan 100 000 och 200 000 kronor att utgå till vardera av de båda angivna förädlingsföretagen.

Anslagen å driftbudgeten till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm samt till de av Algot Holmberg & söner aktiebolag bedrivna förädlingsarbetena med sojaväxter föreslår jag skola för nästa budgetår upptagas med samma belopp som för innevarande budgetår, eller med 210 000 kronor respektive 20 000 kronor.

Vid behandlingen av budgetanslaget till Sveriges utsädesförening vill jag först erinra om att under år 1960 tillsattes en särskild utredning rörande denna förening, 1960 års Svalövsutredning. Denna har bland annat att bedöma de ekonomiska och organisatoriskt-tekniska spörsmål, som väntas uppkomma vid utsädesföreningen i samband med att systemet med växtförädlingsavgift införes. Förslag från utredningen beträffande regler för användningen av de medel, som beräknas komma att tilldelas föreningen ur växtförädlingsfonden under budgetåret 1961/62 torde kunna förväntas i god

tid före Kungl. Maj:ts fördelningsbeslut. Därest så skulle befinnas erforderligt kommer jag att föreslå att utredningens nyssberörda förslag i ifrågakommande delar underställs riksdagen.

Utsädesföreningens yrkanden att nya ordinarie tjänster skall inrättas nästa budgetår kan jag inte tillstyrka. Däremot vill jag framlägga förslag om lönereglering per den 1 juli 1961 av ett flertal befattningar hos föreningen. De ändrade lönegradsplaceringarna av ifrågavarande tjänster har efter överläggningar mellan företrädare för jordbruks- och civildepartementen samt vederbörande personalorganisationer godtagits av organisationerna.

Förslaget till löneregleringar innebär bland annat att åtta i Ao 26 nu placerade befattningar som avdelningsföreståndare — därav två vars innehavare tillika är filialföreståndare — utbytes mot sådana tjänster i Bo 1. Kompetenskraven för erhållande av dylika befattningar bör därvid ändras, så att de kommer att motsvara kompetenskraven för laborator vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök. Vidare förordas att en överassistenttjänst i Ao 23, vars innehavare förestår rotfruktsavdelningen, skall utbytas emot en befattning som avdelningsföreståndare i Ao 26. Två tjänster som filialföreståndare, nämligen de som är avsedda för föreståndarna för Västgöta- respektive Östgötafilialerna, föreslås uppflyttade från Ao 23 till Ao 24, varjämte en tjänst som förste kemist i Ao 23 bör ändras till sådan tjänst i Ao 24. Som kompetenskrav för sistnämnda tjänst bör uppställas minst licentiatexamen inom vederbörande ämnesområde. Två förste assistenttjänster i Ao 21 avses omändrade till överassistenttjänster i Ao 23. De åsyftade båda tjänsterna är placerade på råg- och potatisavdelningen respektive vallväxtavdelningen. Härjämte föreslås en assistentbefattning i Ao 19 utbytt mot en tjänst som förste assistent i Ao 21. Tjänsten som kamrer i Ao 17 bör uppflyttas till Ao 19. Vidare bör en tjänst som förste avdelningsbiträde i Ao 7 omändras till en befattning som fotograf i Ao 9. Vederbörliga ändringar bör härefter göras i utsädesföreningens tjänsteförteckning.

Ökningen av de direkta lönekostnaderna för föreningen i anledning av vad nyss föreslagits torde för budgetåret 1961/62 uppgå till cirka 75 000 kronor. I syfte att täcka vissa av den allmänna kostnadsstegringen föranledda utgiftsökningar vid föreningen vill jag härutöver förorda en anslagsuppräknings av 200 000 kronor. Jag föreslår sålunda, att anslaget över budgeten till Sveriges utsädesförening totalt ökas med 275 000 kronor till 1 900 000 kronor.

I detta sammanhang vill jag anmäla, att det i samband med handläggningen av några till Kungl. Maj:t inkomna ansökningar i pensionsärenden uppmärksammas, att vissa särskilda pensionsminskningar uppkommit för anställda vid Sveriges utsädesförening på grund av att föreningen saknat medel att erlagga engångsavgifter. Föreningen bör enligt min mening äga att i viss utsträckning erlagga sådana avgifter.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min föredragning föreslagit riksdagen vissa höjningar för nästa budgetår av anslagen till statens

centrala frökontrollanstalt för att täcka kostnader, som uppkommer i anslutning till spörsmålet om uttagande av växtförädlingsavgifter. Sålunda har för ändamålet upptagits under anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal 60 000 kronor samt under omkostnadsanslaget tillhopa 10 000 kronor. Däremot har några anslagshöjningar inte beräknats i statsverkspropositionen för anstaltens ökade utgifter efter införandet av obligatorisk statsplombering. Dessa kostnadsökningar kan heller inte nöjaktigt överblickas, innan eventuellt uppkommande frågor om anlitan- de av vissa förädlingsföretags laboratorieresurser m. m. samt om auktorisering av enskilda utsädesföretag blivit avgjorda. På grund härav torde Kungl. Maj:t sedermera böra lämna anstalten bemyndigande att överskrida vissa eljest av Kungl. Maj:t maximerade anslagsposter med belopp, som motsvaras av ökade inkomster av statsplomberingen.

På grundval av de vid departementspromemorian fogade författningsförslagen har inom jordbruksdepartementet utarbetats förslag till dels *förordning om obligatorisk statsplombering av utsädesvara*, dels *förordning om växtförädlingsavgift*.

Under återopande av vad jag anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) antaga de inom jordbruksdepartementet utarbetade förslagen till

a) förordning om obligatorisk statsplombering av utsädesvara;

b) förordning om växtförädlingsavgift;

2) godkänna de i det föregående föreslagna grunderna beträffande dispositionen av inflytande växtförädlingsavgifter;

3) å riksstaten för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till *Bidrag till Sveriges utsädesförening* ett anslag av 1 900 000 kronor;

b) till *Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm* ett anslag av 210 000 kronor;

c) till *Bidrag till förädlingsarbeten med sojaväxter* ett anslag av 20 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnar Eklund

Bilaga 1

**Sammanställning över situationen i ett antal europeiska länder med avseende
å kontroll och förädlingsskydd i fråga om stråsädesslagen**

Nation	Offentlig prövning	Offentlig sortlista	Offentlig plombering	Anmärkningar
Belgien	Ja, relativt väl utbyggd	Ja, tvingande och uteslutan- de ej godkän- da sorter	Ja, obligatorisk	Förädlaren förbehålles en an- del av marginalen vid försälj- ning av efterodling. Recipro- citet krävd för licensbetalning för utländska sorter, men lä- get för dagen oklart. Föräd- ling huvudsakligen i statlig regi.
Danmark	Ja, väl utbyggd	Ja, men ej av tvingande karaktär	Ja, men ej obli- gatorisk	Förädling bedrivs i såväl kooperativ som enskild regi. Förädlingen åtnjuter inget of- ficiellt skydd. Utländska sor- ter, främst svenska, odlas i betydande utsträckning.
Finland	Ja, väl utbyggd	Ja, men ej av tvingande karaktär	Ja, men ej obli- gatorisk	Förädling bedrivs såväl i statlig som i privat regi utan officiellt skydd. Svenska sor- ter odlas i betydande ut- sträckning.
Frankrike	Ja, men ej om- fattande	Ja, tvingande och uteslutan- de ej godkän- da sorter	Ja, men ej obli- gatorisk	Skyddet är ordnat på privat basis men på grundval av officiell sortlista och varu- märkesregistrering i privat regi. Firmorna »cleara» licens- avgifter till varandra genom en semiofficiell organisation. Rättsskyddet är ej fullt till- fredsställande, då en hel del företag står utanför samarbe- tet. Förädling i statlig och en- skild regi.
Holland	Ja, väl utbyggd	Ja, tvingande och uteslutan- de ej godkän- da sorter	Ja, obligatorisk	Rättsskyddet ordnat genom speciallagstiftning, baserad på obligatorisk plombering, officiell indragning av licens- avgifter och utbetalning till förädlarna i proportion till plomberad kvantitet. Reci- procitet kräves f. n. beträf- fande utländska sorter. För- ädling i statlig och enskild regi.
Norge	Ja, väl utbyggd	Ja, men ej tvingande	Nej, men viss kontroll av ut- sædet	Skydd för växtförädlingspro- dukter existerar ej. Förädling sker i statlig regi vid lant- brukshögskolan. Utländska sorter, främst svenska, odlas i stor omfattning.

Nation	Offentlig prövning	Offentlig sortlista	Offentlig plombering	Anmärkningar
Schweiz	Ja, ej omfattande	Ja, men ej tvingande	Ja, men ej obligatorisk	Något egentligt skydd finnes ej. Förädling endast vid universiteten. Utländska sorter accepteras efter prövning men åtnjuter ej rättsskydd. För brödspannmål dock visst stöd genom att utsädet subventioneras.
Storbritannien och Irland	Ja, ej omfattande	Ja, men ej tvingande	Ja, men ej obligatorisk	Egentligt skydd existerar ej. Förädling av stråsåd bedrivs i statlig och enskild regi men ej i större omfattning. Den frivilliga plomberingen ger ett visst stöd åt förädlarna genom att originalutsäde i regel brukas för »Certified seed». Utländska sorter, även svenska, odlas i betydande utsträckning.
Sverige	Ja, väl utbyggd	Ja, men ej tvingande	Ja, men ej obligatorisk	Skydd beredes växtförädlingen i viss utsträckning genom statligt stöd. Förädlingen bedrivs huvudsakligen i enskild regi. Dock kan den största förädlingsanstalten sägas ha halvstatlig karaktär.
Västtyskland	Ja, väl utbyggd	Ja, tvingande och uteslutande ej godkända sorter	Nej, men obligatorisk plombering i enskild regi	Förädlaren erhåller skydd därigenom att i princip allt utsäde, som försäljes, skall vara plomberat och odlat under hans överinseende och på licens. Reciprocitet kräves i princip för utländska förädlingar. Statlig grundforskning. Egentlig förädling huvudsakligen i enskild regi.
Österrike	Ja, i viss omfattning	Ja, tvingande och uteslutande ej godkända sorter	Ja, plombering obligatorisk	I Österrike drives växtförädling huvudsakligen av privata förädlare. Skyddet baseras på ett licensavgiftssystem. Utländska sorter odlas i betydande omfattning. För att dessa skall åtnjuta skydd kräves reciprocitet eller att utländsk förädlare skapar arbetsgemenskap med en österrikisk representant, som tager hand om förökningen

Sammanställning över utsädesplomberingarna av olika utsädesslag 1948/1949 — 1953/1954

Plomberingssiffrorna angiver 6-årsmedeltal av plomberingarna vid statens centrala frökontrollanstalt, de lokala anstalterna i Linköping, Skara och Örebro samt vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt.

Växtslag	Total utsädeskvantitet, deciton	Plomberad utsädeskvantitet, deciton	Plomberad kvantitet i procent av totala utsädeskvantiteten	Utsäde plomberat som originalvara		Utsäde plomberat med kontrollodlingsbevis		Utsäde plomberat som kvalitetsvara		Utsäde plomberat som vanlig bruksvara		Utsäde plomberat »Annan plomb»	
				deciton	procent	deciton	procent	deciton	procent	deciton	procent	deciton	procent
Höstvete	379 740	56 871	13,3	31 653	55,7	1 667	2,9	7 361	12,9	4 804	8,4	11 386	20,0
Höstråg	249 440	34 721	13,4	8 142	23,4	5 751	25,2	5 812	16,7	3 944	11,4	8 072	23,2
Vårvete	391 180	153 831	36,7	31 234	20,3	8 416	5,5	36 343	23,6	72 077	46,9	5 761	3,7
Havre	1 129 480	337 922	29,8	38 272	11,3	34 984	10,4	86 685	25,7	165 312	48,9	12 669	3,7
Korn	251 840	135 941	53,1	24 729	18,2	9 754	7,2	28 006	20,6	69 910	51,4	3 542	2,6
Trindsäd	56 020	40 107	72,9	3 199	8,0	1 404	3,5	9 447	23,6	22 558	56,2	3 499	8,7
Handels- och diverse växter..	38 218	30 773	89,0	6 052	19,7	606	2,0	16 673	54,2	5 727	18,6	1 715	5,6
Rödklöver	52 500	15 844	30,2	1,170	7,4	311	2,0	6 154	38,8	7 867	49,7	342	2,2
Andra vallbaljväxter	14 000	8 166	58,3	176	2,2	83	1,0	2 693	33,0	5 100	62,5	114	1,3
Timotej	55 000	21 919	39,9	645	2,9	592	2,7	6 780	30,9	13 424	61,2	478	2,2
Andra vallgräs	14 400	7 067	49,1	780	11,0	508	7,2	3 488	49,4	2 129	30,1	162	2,3
Rotfrukter	6 850	7 066	103,2	3 748	53,0	1 635	23,1	1 388	19,6	281	4,0	14	0,2

Anm. I siffrorna har ej korrigeringar för utsädesvara, som efter plombering exporterats, kunnat göras. Vidare föreligger risk för dubbelplombering i vissa fall, d.v.s. att ett parti efter att ha försålts blir föremål för omplombering, varvid kvantiteten på nytt kommer in i statistiken.

**Det totala, årliga utsädesbehovet och genom handeln
omsatta kvantiteter (deciton)**

Utsädesslag	Totala årliga utsädes- behovet, deciton	Utsäde omsatt i allmänna handeln			
		1955/1956		1956/1957	
		stats- plomberat	icke stats- plomberat	stats- plomberat	icke stats- plomberat
Fodermärgkål	30 000	82	63	103	77
Lin		460	5 753	911	4 463
Korsblomstriga oljeväxter....		16 414	2 203	10 166	1 180
Havre	1 096 000	415 691	145 985	444 297	102 406
Korn	430 000	206 962	68 356	214 394	71 904
Vårvete	440 000	134 690	47 104	180 191	51 652
Höstvete	433 000	94 480	36 226	90 380	40 895
Råg	241 000	38 363	27 223	46 720	26 866
Trindsäd	56 000	36 133	13 311	36 755	12 075
Blandsäd	646 000	—	54 628	—	42 111
Vallbaljväxter	66 000	20 330	55 317	13 704	5 788
Timotej	55 000	22 702	4 807	24 546	5 415
Övriga vallgräs	14 000	8 537	3 694	9 419	3 451
Blandfrö	—	—	11 762	—	11 086
Foderbeta	6 000	4 947	—	4 613	—
Kålrot och rova		626	—	539	—
Summa	3 513 000	1 000 417	426 432	1 076 738	379 369
Vårstråsäd tillhopa	1 966 000	757 343	261 445	838 882	225 962

Bilaga 4

**I allmänna handeln omsatta kvantiteter i procent av
totala, årliga utsädesbehovet**

Utsädesslag	1955/1956			1956/1957			Medeltal		
	Stats- plom- berat	Icke stats- plom- berat	Rest	Stats- plom- berat	Icke- stats- plom- berat	Rest	Stats- plom- berat	Icke stats- plom- berat	Rest
Fodermärgkål									
Lin	—	—	—	37,3	19,1	43,6	37,3	19,1	43,6
Korsblomstriga oljeväxter..									
Havre	37,9	13,3	48,8	40,5	9,3	50,2	39,2	11,3	49,5
Korn	48,1	15,9	36,0	49,9	16,7	33,4	49,0	16,3	34,7
Vårve te	30,6	10,7	58,7	41,0	11,7	47,3	35,8	11,2	53,0
Höstve te	21,8	8,4	69,8	20,9	9,4	69,7	21,3	8,9	69,8
Råg	15,9	11,3	72,8	19,4	11,1	69,5	17,6	11,2	71,2
Trindsäd	64,5	23,8	11,7	65,6	21,6	12,8	65,1	22,7	12,2
Blandsäd	—	8,5	91,5	—	6,5	93,5	—	7,5	92,5
Vallbaljväxter	30,8	8,1	61,1	20,8	8,8	70,4	25,8	8,4	65,8
Timotej	41,3	8,7	50,0	44,6	9,8	45,6	43,0	9,2	47,8
Övriga vallgräs	61,0	26,3	12,7	67,3	24,7	8,0	64,2	25,5	10,3
Blandfrö	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Foderbeta									
Kålrot och rova	92,9	—	—	85,9	—	—	89,4	—	—
Samtliga växtslag	28,5	12,1	59,4	30,7	10,8	58,5	29,6	11,4	59,0
Vårstråsäd tillhopa	38,5	13,3	48,2	42,7	11,5	45,8	40,6	12,4	47,0

1955/1956

**I handeln omsatta utsädeskvantiteter samt kvantiteterna av sorter
och stammar tillhörande olika förädlare (deciton)**

Utsädesslag	I handeln omsatta kvanti- teter	Av sorter och stammar tillhörande					Övriga sorter och stammar
		Sveriges utsädes- förening	Weibulls- holms växtför- ädling	Algot Holmberg & söner AB	Otto J. Olson & sons AB	Skåne Hallands utsädes AB	
Fodermärgkål	145	—	—	—	—	—	145
Lin	6 213	2 513	—	—	—	—	3 700
Korsblomstriga oljeväxter	18 617	13 125	1 198	—	1 232	—	3 062
Havre	561 676	487 092	35 409	37 765	—	—	1 410
Korn	275 318	85 647	169 660	7 037	—	247	12 727
Vårvete	181 794	21 819	158 505	—	—	—	1 470
Höstvete	130 706	52 238	78 432	—	—	—	36
Råg	65 586	49 188	14 909	21	—	—	1 468
Trindsäd	49 444	29 212	10 387	40	608	—	9 197
Blandsäd	54 628	—	—	—	—	—	54 628
Vallbaljväxter	25 647	6 821	1 062	89	579	—	17 096
Timotej	27 509	7 279	662	—	228	—	19 340
Övriga vallgräs ...	12 231	4 228	2 215	—	2 326	—	3 462
Blandfrö	11 762	—	—	—	—	—	11 762
Foderbeta	4 947	321	825	661	688	122	2 330
Kålrot och rova ..	626	49	337	62	43	39	96
Summa	1 426 849	759 532	473 601	45 675	5 704	408	141 929

Bilaga 6

1956/1957

I handeln omsatta utsädeskvantiteter samt kvantiteterna av sorter
och stammar tillhörande olika förädlare (deciton)

Utsädesslag	I handeln omsatta kvanti- teter	Av sorter och stammar tillhörande					Övriga sorter och stammar
		Sveriges utsädes- förening	Weibulls- holms växtför- ädling	Algot Holmberg & söner AB	Otto J. Olson & sons AB	Skåne— Hallands utsädes AB	
Fodermärgkål	180	—	—	—	—	—	180
Lin	5 374	1 025	—	—	—	—	4 349
Korsblomstriga oljeväxter	11 346	8 183	351	—	625	—	2 187
Havre	546 703	476 883	40 659	23 751	—	—	5 410
Korn	286 298	90 285	168 877	7 350	—	580	19 706
Vårvete	231 843	18 068	212 841	—	—	—	934
Höstvete	131 275	75 716	55 559	—	—	—	0
Råg	73 586	57 276	15 317	—	—	—	993
Trindsäd	48 830	28 375	11 848	9	685	—	7 913
Blandsäd	42 111	—	—	—	—	—	42 111
Vallbaljväxter	19 492	5 156	1 522	70	395	—	12 349
Timotej	29 961	7 770	936	—	346	—	20 909
Övriga vallgräs ...	12 870	5 303	1 868	—	2 601	—	3 098
Blandfrö	11 086	—	—	—	—	—	11 086
Foderbeta	4 613	287	887	737	787	111	1 804
Kålrot och rova ..	539	35	319	6	16	24	139
Summa	1 456 107	774 362	510 484	31 923	5 455	715	133 168

1955/1956

**Kvantiteterna av de olika förädlarnas sorter och stammar uttryckta i
procent av i handeln omsatta kvantiteter utsäde**

Utsädesslag	Av sorter och stammar tillhörande					Övriga sorter och stammar
	Sveriges utsädes- förening	Weibulls- holms växtför- ädling	Algot Holmberg & söner AB	Otto J. Olson & sons AB	Skåne Hallands utsädes AB	
Fodermärgkål	—	—	—	—	—	100,0
Lin	40,4	—	—	—	—	59,6
Korsblomstriga oljeväxter....	70,5	6,4	—	6,6	—	16,5
Havre	86,7	6,3	6,7	—	—	0,3
Korn	31,1	61,6	2,6	—	0,1	4,6
Vårvete	12,0	87,2	—	—	—	0,8
Höstvete	40,0	60,0	—	—	—	0,0
Råg	75,0	22,8	—	—	—	2,2
Trindsäd	59,1	21,0	0,1	1,2	—	18,6
Blandsäd	—	—	—	—	—	100,0
Vallbaljväxter	26,6	4,1	0,3	2,3	—	66,7
Timotej	26,5	2,4	—	0,8	—	70,3
Övriga vallgräs.....	34,6	18,1	—	19,0	—	28,3
Blandfrö.....	—	—	—	—	—	100,0
Foderbeta	6,5	16,7	13,4	13,9	2,5	47,0
Kålrot och rova	7,8	53,9	9,9	6,9	6,2	15,3
Samtliga växtslag	53,2	33,2	3,2	0,4	—	10,0

Bilaga 8

1956/1957

Kvantiteterna av de olika förädlarnas sorter och stammar uttryckta i
procent av i handeln omsatta kvantiteter utsäde

Utsädesslag	Av sorter och stammar tillhörande					Övriga sorter och stammar
	Sveriges utsädes- förening	Weibulls- holms växtför- ädling	Algot Holmberg & söner AB	Otto J. Olson & sons AB	Skåne Hallands utsädes AB	
Fodermärgkål	—	—	—	—	—	100,0
Lin	19,1	—	—	—	—	80,9
Korsblomstriga oljeväxter....	72,1	3,1	—	5,5	—	19,3
Havre	87,3	7,4	4,3	—	—	1,0
Korn	31,5	58,8	2,6	—	0,2	6,9
Vårvete	7,8	91,8	—	—	—	0,4
Höstvete	57,7	42,3	—	—	—	0,0
Råg	77,8	20,8	—	—	—	1,4
Trindsäd	58,1	24,3	—	1,4	—	16,2
Blandsäd	—	—	—	—	—	100,0
Vallbaljväxter	26,4	7,8	0,4	2,0	—	63,4
Timotej	25,9	3,1	—	1,2	—	69,8
Övriga vallgräs	41,2	14,5	—	20,2	—	24,1
Blandfrö	—	—	—	—	—	100,0
Foderbeta	6,2	19,2	16,0	17,1	2,4	39,1
Kålrot och rova	6,5	59,2	1,1	3,0	4,5	25,7
Samtliga växtslag	53,2	35,1	2,2	0,4	—	9,1

**Allmänna svenska utsädesaktiebolagets andel i försäljningen av
Sveriges utsädesförenings sorter och stammar**

Utsädesslag	Kvantiteter i deciton						I procent av i handeln omsatta kvantiteter					
	1955/1956			1956/1957			1955/1956			1956/1957		
	Original- vara	Övrig stats- plomberad vara	Summa	Original- vara	Övrig stats- plomberad vara	Summa	Original- vara	Övrig stats- plomberad vara	Summa	Original- vara	Övrig stats- plomberad vara	Summa
Fodermärg- kål	—	—	—	—	—	—						
Lin	203	113	316	221	74	295	8,1	4,5	12,6	21,6	7,2	28,8
Korsblomst- riga olje- växter....	3 217	189	3 406	2 782	179	2 961	24,5	1,4	25,9	34,0	2,2	36,2
Havre	39 041	30 525	69 566	33 198	20 466	53 664	8,0	6,3	14,3	7,0	4,3	11,3
Korn	9 912	8 567	18 479	10 952	8 250	19 202	11,6	10,0	21,6	12,1	9,1	21,2
Vårvetete	5 540	2 081	7 621	6 063	2 047	8 110	25,4	9,5	34,9	33,6	11,3	44,9
Höstvetete ..	10 909	11 617	22 526	12 296	6 910	19 206	20,9	22,2	43,1	16,2	9,1	25,3
Råg	10 225	1 947	12 172	12 736	2 741	15 477	20,8	4,0	24,8	22,2	4,8	27,0
Trindsäd ..	2 384	1 614	3 998	2 709	1 714	4 423	8,2	5,5	13,7	9,6	6,0	15,6
Vallbaljväx- ter	323	757	1 080	342	838	1 180	4,7	11,1	15,8	6,6	16,3	22,9
Timotej	271	777	1 048	263	690	953	3,7	10,7	14,4	3,4	8,9	12,3
Övriga vall- gräs	214	415	629	141	768	909	5,1	9,8	14,9	2,7	14,5	17,2
Foderbeta ..	228	93	321	210	77	287	71,0	29,0	100,0	73,2	26,8	100,0
Kålrot och rova	30	19	49	24	11	35	61,2	38,8	100,0	68,6	31,4	100,0
Summa	82 497	58 714	141 211	81 937	44 765	126 702	10,9	7,7	18,6	10,6	5,8	16,4

Bilaga 10

**W. Weibull aktiebolags andel i försäljningen av Weibullsholms
växtförädlingsanstalts sorter och stammar**

Utsädesslag	Kvantiteter i deciton						I procent av i handeln omsatta kvantiteter					
	1955/1956			1956/1957			1955/1956			1956/1957		
	Original- vara	Övriga kvaliteter	Summa	Original- vara	Övriga kvaliteter	Summa	Original- vara	Övriga kvaliteter	Summa	Original- vara	Övriga kvaliteter	Summa
Fodermärgkål ..	—	—	—	—	—	—						
Lin	—	—	—	—	—	—						
Korsblomstriga oljeväxter	—	629	629	—	114	114	—	52,5	52,5	—	32,5	32,5
Havre	4 526	4 233	8 759	3 368	4 226	7 594	12,7	12,0	24,7	8,3	10,4	18,7
Korn	12 417	6 359	18 776	21 718	9 550	31 268	7,3	3,8	11,1	12,9	5,7	18,6
Vårvetete	15 402	7 362	22 764	25 751	8 574	34 325	9,7	4,6	14,3	12,1	4,0	16,1
Höstvetete	37 321	2 155	39 476	17 889	2 166	20 055	47,5	2,8	50,3	32,2	3,9	36,1
Råg	3 061	643	3 704	3 310	763	4 073	20,5	4,3	24,8	21,6	5,0	26,6
Trindsäd	2 047	605	2 652	2 349	578	2 927	19,7	5,8	25,5	19,8	4,9	24,7
Vallbaljväxter ..	559	59	618	600	328	928	52,6	5,6	58,2	39,4	21,6	61,0
Timotej	324	138	462	491	204	695	48,9	20,9	69,8	52,5	21,8	74,3
Övriga vallgräs..	1 105	222	1 327	693	661	1 354	49,9	10,0	59,9	37,1	35,4	72,5
Foderbeta	812	13	825	772	115	887	98,4	1,6	100,0	87,0	13,0	100,0
Kålrot och rova	227	110	337	192	127	319	67,4	32,6	100,0	60,2	39,8	100,0
Summa	77 801	22 528	100 329	77 133	27 406	104 539	16,4	4,8	21,2	15,1	5,4	20,5

**Export av utsäde utav Sveriges utsädesförenings och Weibullsholms
växtförädlingsanstalts sorter och stammar**

Utsädesslag	1955/1956		1956/1957	
	Sveriges utsädes- förening	Weibulls- holms växt- förädling	Sveriges utsädes- förening	Weibulls- holms växt- förädling
Lin	3 631	—	3 023	—
Korsblomstriga oljeväxter	491	—	266	—
Havre	5 016	336	96 918	10 182
Korn	4 462	11 279	17 187	5 073
Vårvete	8 903	139 209	5 655	35 123
Höstvete	287	9 476	543	1 276
Råg	869	—	478	102
Trindsäd	128	98	2 450	5 232
Vallbaljväxter	20	—	2	6
Timotej	2	—	752	25
Övriga vallgräs	62	10	152	376
Foderbeta	100	1 181	200	454
Kålrot och rova	—	179	—	93
Summa	23 971	161 768	127 626	57 942

Bilaga 12

1955/1956

Beräknade licensavgifter (kronor) för de olika förädlarna tillhöriga
sorter och stammar

Utsädesslag	Licens- avgift kr per deciton	Sveriges utsädes- förening	Weibulls- holms växtför- ädling	Algot Holmberg & söner AB	Otto J. Olson & sons AB	Övriga sorter och stammar	Summa
Fodermärgkål	20	—	—	—	—	2 900	2 900
Lin	2	5 026	—	—	—	7 400	12 426
Korsblomstriga olje- växter.....	2	26 250	2 396	—	2 464	6 124	37 234
Havre	1	487 092	35 409	37 765	—	1 410	561 676
Korn	1	85 647	169 660	7 037	—	12 974	275 318
Vårvete	1	21 819	158 505	—	—	1 470	181 794
Höstvete	1	52 238	78 432	—	—	36	130 706
Råg	1	49 188	14 909	21	—	1 468	65 586
Trindsäd	1	29 212	10 387	40	608	9 197	49 444
Blandsäd	1	—	—	—	—	54 628	54 628
Vallbaljväxter	10	68 210	10 620	890	5 790	170 960	256 470
Timotej	5	36 395	3 310	—	1 140	96 700	137 545
Övriga vallgräs	6	25 368	13 290	—	13 956	20 772	73 386
Blandfrö	6	—	—	—	—	70 572	70 572
Foderbeta	6	1 926	4 950	3 966	4 128	14 712	29 682
Kålrot och rova	7	343	2 359	434	301	945	4 382
Summa		888 714	504 227	50 153	28 387	472 268	1 943 749

1956/1957

**Beräknade licensavgifter (kronor) för de olika förädlarna tillhöriga
sorter och stammar**

Utsädesslag	Licens- avgift kr. per deciton	Sveriges utsädes- förening	Weibulls- holms växtför- ädling	Algot Holmberg & söner AB	Otto J. Olson & sons AB	Övriga sorter och stammar	Summa
Fodermärgkål	20	—	—	—	—	3 600	3 600
Lin	2	2 050	—	—	—	8 698	10 748
Korsblomstriga olje- växter	2	16 366	702	—	1 250	4 374	22 692
Havre	1	476 883	40 659	23 751	—	5 410	546 703
Korn	1	90 285	168 377	7 350	—	20 286	286 298
Vårvete	1	18 068	212 841	—	—	934	231 843
Höstvete	1	75 716	55 559	—	—	—	131 275
Råg	1	57 276	15 317	—	—	993	73 586
Trindsäd	1	28 375	11 848	9	685	7 913	48 830
Blandsäd	1	—	—	—	—	42 111	42 111
Vallbaljväxter	10	51 560	15 220	700	3 950	123 490	194 920
Timotej	5	38 850	4 680	—	1 730	104 545	149 805
Övriga vallgräs	6	31 818	11 208	—	15 606	18 588	77 220
Blandfrö	6	—	—	—	—	66 516	66 516
Foderbeta	6	1 722	5 322	4 422	4 722	11 490	27 678
Kålrot och rova	7	245	2 233	42	112	1 141	3 773
Summa		889 214	543 966	36 274	28 055	420 089	1 917 598

Bilaga 14

Allmänna svenska utsädesaktiebolagets licensavgifter (kronor) för försäljningen av Sveriges utsädesförenings sorter och stammar inom landet

Utsädesslag	Licensavgift kr. per deciton	1955/1956	1956/1957
Fodermärgkål	20	—	—
Lin	2	632	590
Korsblomstriga oljeväxter	2	6 812	5 922
Havre	1	69 566	53 664
Korn	1	18 479	19 202
Vårvete	1	7 621	8 110
Höstvete	1	22 526	19 206
Råg	1	12 172	15 477
Trindsäd	1	3 998	4 423
Vallbaljväxter	10	10 800	11 800
Timotej	5	5 240	4 765
Övriga vallgräs	6	3 774	5 454
Foderbeta	6	1 926	1 722
Kålrot och rova	7	343	245
Summa		163 889	150 580

**W. Weibull aktiebolags licensavgifter (kronor) för försäljningen av
Weibullsholms växtförädlingsanstalts sorter och stammar
inom landet**

Utsädeslag	Licensavgift kr. per deciton	1955/1956	1956/1957
Fodermärgkål	20	—	—
Lin	2	—	—
Korsblomstriga oljevaxter	2	1 258	228
Havre	1	8 759	7 594
Korn	1	18 776	31 268
Vårvete	1	22 764	34 325
Höstvete	1	39 476	20 055
Råg	1	3 704	4 073
Trindsäd	1	2 652	2 927
Vallhaljväxter	10	6 180	9 280
Timotej	5	2 310	3 475
Övriga vallgräs	6	7 962	8 124
Foderbeta	6	4 950	5 322
Kålrot och rova	7	2 359	2 233
Summa		121 150	128 904

Bilaga 16

Licensavgifter (kronor) för av Sveriges utsädesförenings och Weibullsholms växtförädlingsanstalts sorter och stammar exporterade kvantiteter

Utsädesslag	Licensavgift kr. per deciton	1955/1956		1956/1957	
		Sveriges utsädes- förening	Weibulls- holms växtför- ädling	Sveriges utsädes- förening	Weibulls- holms växtför- ädling
Lin	2	7 262	—	6 046	—
Korsblomstriga oljeväxter..	2	982	—	532	—
Havre	1	5 016	336	96 918	10 182
Korn	1	4 462	11 279	17 187	5 073
Vårvete	1	8 903	139 209	5 655	35 123
Höstvete	1	287	9 476	543	1 276
Råg	1	869	—	478	102
Trindsäd	1	128	98	2 450	5 232
Vallbljväxter	10	200	—	20	60
Timotej	5	10	—	3 760	125
Övriga vallgräs	6	372	60	912	2 256
Foderbeta	6	600	7 086	1 200	2 724
Kålrot och rova	7	—	1 253	—	651
Summa		29 091	168 797	135 701	62 804

Enligt uppgift som »sen matpotatis» år 1956 odlad areal av sortlistans matpotatisorter samt sorternas ålder och ursprungsland

Sort	Areal ha	Sorten marknadsförd år	Ursprungsland
King Edward VII	18 960	1902	Storbritannien
Magnum bonum	10 780	1876	— • —
Bintje	7 893	1910	Holland
Up to date	5 262	1893	Storbritannien
Mandel	4 096	okänt	okänt
President	2 897	1896	Holland
Majestic	2 744	1911	Storbritannien
Elsa	1 982	1948	Sverige
British Queen	1 595	1894	Storbritannien
Birgitta	1 263	1924	Sverige
Elgenheimer	968	1893	Holland
Evergood	840	1900	Storbritannien
Arran Consul	725	1924	— • —
Ackersegen	557	1929	Tyskland
Craig's Defiance	394	1939	Storbritannien
Early Puritan	—	1888	USA
Eva	—	1950	Sverige
Early Rose	—	1867	USA
Ulster Chieftain	—	1938	Storbritannien
Summa	60 956		
Övrig matpotatisodling	20 897		
Total matpotatisareal	81 853		

Bilaga 18

1955/1956

**Kvantiteter (kg) köksväxtfrö försålda till återförsäljare eller förbrukare
av de åtta största företagen sammanlagt**

Växtslag	Statskon- troll kg	Icke stats- kontroll kg	Summa	Statskon- troll procent	Icke stats- kontroll procent
Böna	22 611	76 999	99 610	22,7	77,3
Dill	1 928	20 075	22 003	8,8	91,2
Gurka	6 097	8 051	14 148	43,1	56,9
Kål	1 774	3 544	5 318	33,4	66,6
Lök	598	4 428	5 026	11,9	88,1
Melon	17	12	29	58,6	41,4
Morot	11 654	13 930	25 584	45,6	54,4
Palsternacka	1 378	2 681	4 059	33,9	66,1
Persilja	993	5 113	6 106	16,3	83,7
Purjo	—	1 157	1 157	—	100,0
Rädisa	5 663	8 246	13 909	40,7	59,3
Rödbeta	12 601	21 830	34 431	36,6	63,4
Sallat	923	2 202	3 125	29,5	70,5
Selleri	11	10	21	52,4	47,6
Spenat	22 486	22 790	45 276	49,7	50,3
Svartrot	—	19	19	—	100,0
Tomat	123	93	216	56,9	43,1
Ärt	31 828	188 248	220 076	14,5	85,5
Summa	120 685	379 428	500 113	24,1	75,9

1956/1957

**Kvantiteter (kg) köksväxtfrö försålda till återförsäljare eller förbrukare
av de åtta största företagen sammanlagt**

Växtslag	Statskon- troll kg	Icke stats- kontroll kg	Summa	Statskon- troll procent	Icke stats- kontroll procent
Böna	11 151	85 788	96 939	11,5	88,5
Dill	375	18 069	18 444	2,0	98,0
Gurka	2 557	5 392	7 949	32,2	67,8
Kål	2 131	2 679	4 810	44,3	55,7
Lök	594	4 201	4 795	12,4	87,6
Melon	—	15	15	—	100,0
Morot	2 595	17 488	20 083	12,9	87,1
Palsternacka	1 697	2 755	4 452	38,1	61,9
Persilja	2 354	4 457	6 811	34,6	65,4
Purjo	151	737	888	17,0	83,0
Rädisa	6 970	7 945	14 915	46,7	53,3
Rödbeta	1 623	21 605	23 228	7,0	93,0
Sallat	770	2 271	3 041	25,3	74,7
Selleri	—	16	16	—	100,0
Spenat	17 412	19 657	37 069	47,0	53,0
Svartrot	—	63	63	—	100,0
Tomat	77	107	184	41,8	58,2
Ärt	11 568	154 178	165 746	7,0	93,0
Summa	62 025	347 423	409 448	15,1	84,9

Bilaga 20

Kvantiteter (kg) köksväxtfrö av svenska stammar försålda av andra företag än stamägaren eller hans återförsäljare

Växtslag	1955/1956	1956/1957	Växtslag	1955/1956	1956/1957
Böna	20 408	15 825	Sallat	—	—
Dill	75	150	Selleri	1	1
Gurka	510	459	Spenat	2 573	3 033
Kål	218	200	Svartrot	3	36
Lök	113	119	Tomat	—	—
Melon	1	1	Ärt	1 048	2 173
Morot	2 785	2 180	Summa	33 117	29 650
Palsternacka	400	445	Procent köksväxtfrö		
Persilja	465	455	försålt av andra fö-		
Purjo	326	54	retag än stamäga-		
Rädisa	808	972	ren eller hans åter-		
Rödbeta	3 383	3 547	försäljare	6,6	7,2

Bilaga 21

Importerade kvantiteter (kg) köksväxtfrö

Växtslag	1955/1956	1956/1957	Växtslag	1955/1956	1956/1957
Böna	14 720	7 360	Rädisa	—	31
Dill	—	—	Rödbeta	11 760	11 485
Gurka	19 909	12 609	Sallat	—	3
Kål	12	—	Selleri	—	—
Lök	203	1 000	Spenat	—	—
Melon	—	—	Svartrot	—	—
Morot	5 536	10 751	Tomat	—	5
Palsternacka	—	—	Ärt	280 900	592 800
Persilja	—	155	Summa	333 040	636 199
Purjo	—	—			

Förslag

till

kungörelse om statsplombering av utsädesvara

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Statsplombering av utsädesvara utföres av statens centrala frökontrollanstalt eller av sådan lokal frökontrollanstalt eller utsädesföretagare som lantbruksstyrelsen förklarat behörig därtill.

2 §.

Som villkor för vinnande av behörighet enligt 1 § skall gälla att sökanden

- 1) förfogar över lämplig lokal och tidsenlig utrustning;
- 2) åtager sig att följa av lantbruksstyrelsen meddelade föreskrifter beträffande plomberingsverksamhetens omfattning och bedrivande;
- 3) underkastar sig den kontroll, som lantbruksstyrelsen finner skäl föreskriva, samt, såvitt rör utsädesföretagare, jämväl ikläder sig kostnaden för kontrollen.

I fråga om lokal frökontrollanstalt skall såsom ytterligare villkor gälla att för anstalten finnas av lantbruksstyrelsen fastställda stadgar och taxor.

Där så finnes påkallat, äger lantbruksstyrelsen indraga meddelad behörighet.

3 §.

Föremål för statsplombering kan endast vara utsäde av sort som en av lantbruksstyrelsen för ändamålet tillsatt nämnd (*originalutsädesnämnden*) prövat vara lämplig för odling här i riket eller för export. Lantbruksstyrelsen äger dock beträffande visst växtslag medgiva att statsplombering må ske oberoende av utsädets sort.

Inom originalutsädesnämnden skola finnas representanter såväl för vetenskap som för praktisk erfarenhet. Rörande nämndens organisation och verksamhet skall gälla av lantbruksstyrelsen utfärdat reglemente.

4 §.

Statsplombering må ske endast där utsädet uppfyller av lantbruksstyrelsen fastställda kvalitetsfordringar avseende renhetsgrad, inblandning av främmande gagnväxtfrön, halt av skalade frön, ogräshalt, grobarhet, vattenhalt, sundhet, förekomst av växtsjukdomar, skadedjur, sjukdomsalstrande sklerotier eller mögelutveckling samt rensningsgrad, sorteringsgrad, sortrenhet och sortäktighet.

Utan hinder av bestämmelsen i första stycket må statsplombering ske, där utsädesvaran efter provtagning förses med plomberingsbevis angivande att köpare äger på begäran få del av blivande undersökningsresultat.

5 §.

Närmare föreskrifter rörande plomberingsförfarandet meddelas av lantbruksstyrelsen.

6 §.

Vad Kungl. Maj:t i gällande författningar eller genom särskilda beslut stadgat rörande statsunderstödd lokal frökontrollanstalt och statsunderstödd frökontrollverksamhet skall, såvitt ej annat särskilt föreskrives, tillämpas på lokal frökontrollanstalt med behörighet enligt 1 § och där bedriven verksamhet.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1961, då kungörelsen den 30 juni 1959 (nr 401) om behörighet för lokal frökontrollanstalt att utföra statsplombering av utsädesvara skall upphöra att gälla. Bestämmelserna i 3 § skola dock, såvitt rör stråsäd och trindsäd, träda i kraft först den 1 juli 1962.

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Författningsförslag	3
<i>Förordning om obligatorisk statsplombering av utsädesvara</i>	3
<i>Förordning om växtförädlingsavgift</i>	3
Utdrag av statsrådsprotokollet den 10 mars 1961	5
<i>Inledning</i>	5
Avdelning A	9
I. <i>1953 års växtförädlingsutrednings betänkande angående statens stöd åt växtförädlingen m. m.</i>	9
Växtförädlingens betydelse	9
Historik	11
Nuvarande organisation	13
Nuläget i fråga om rättsskydd och kontroll m. m.	18
Frågan om införande av ett licensavgiftssystem	21
Förädlarersättning i annan form	30
Patent- och varumärkesskyddet	31
Sammanfattande bedömning av rättsskyddsproblemet	33
Frågan om det s. k. obrutna sambandet	34
Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget	36
Weibullsholms växtförädlingsanstalt	37
Den enskilda växtförädlingsverksamheten i övrigt beträffande lantbruks- och köksväxter	39
<i>Remissyttranden</i>	40
II. <i>1957 års promemoria m. m.</i>	46
Det kommersiella utnyttjandet av växtförädlingens resultat ..	46
Beräkningar angående licensavgifternas storlek	52
Licenssystemets konsekvenser för staten och för olika förädlingsföretag	54
Den för licenssystemets funktion erforderliga organisationen ..	58
Undersökningen beträffande potatis	64
Undersökningen beträffande köksväxter	65
<i>Remissyttranden</i>	68
<i>Kompletterande undersökningar hösten 1959</i>	79
III. <i>Utredning av W. Weibull aktiebolag</i>	81
<i>Remissyttranden</i>	96
Avdelning B	103
<i>Vissa anslagsäskanden för budgetåret 1961/62</i>	103
Bidrag till Sveriges utsädesförening	103
Yttranden	107
Byggnadsarbeten vid Sveriges utsädesförening	108

Yttranden	108
Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm	108
Yttrande	109
Bidrag till förädlingsarbeten med sojaväxter	109
Yttrande	109
Avdelning C	110
1960 års departementspromemoria	110
Remissyttranden	122
Departementschefen	141

Bilagor

1. Sammanställning över situationen i ett antal europeiska länder med avseende å kontroll och förädlingskydd i fråga om stråsädesslagen	1°
2. Sammanställning över utsädesplomberingarna av olika utsädeslag 1948/49—1953/54	3°
3. Det totala, årliga utsädesbehovet och genom handeln omsatta kvantiteter	4°
4. I allmänna handeln omsatta kvantiteter i procent av totala, årliga utsädesbehovet	5°
5. I handeln omsatta utsädeskvantiteter samt kvantiteterna av sorter och stammar tillhörande olika förädlare (1955/56)	6°
6. I handeln omsatta utsädeskvantiteter samt kvantiteterna av sorter och stammar tillhörande olika förädlare (1956/57)	7°
7. Kvantiteterna av de olika förädlarnas sorter och stammar uttryckta i procent av i handeln omsatta kvantiteter utsäde (1955/56)	8°
8. Kvantiteterna av de olika förädlarnas sorter och stammar uttryckta i procent av i handeln omsatta kvantiteter utsäde (1956/57)	9°
9. Allmänna svenska utsädesaktiebolagets andel i försäljningen av Sveriges utsädesförenings sorter och stammar	10°
10. W. Weibull aktiebolags andel i försäljningen av Weibullsholms växtförädlingsanstalts sorter och stammar	11°
11. Export av utsäde utav Sveriges utsädesförenings och Weibullsholms växtförädlingsanstalts sorter och stammar	12°
12. Beräknade licensavgifter för de olika förädlarna tillhöriga sorter och stammar (1955/56)	13°
13. Beräknade licensavgifter för de olika förädlarna tillhöriga sorter och stammar (1956/57)	14°
14. Allmänna svenska utsädesaktiebolagets licensavgifter för försäljningen av Sveriges utsädesförenings sorter och stammar inom landet	15°
15. W. Weibull aktiebolags licensavgifter för försäljningen av Weibullsholms växtförädlingsanstalts sorter och stammar inom landet	16°
16. Licensavgifter för av Sveriges utsädesförenings och Weibullsholms växtförädlingsanstalts sorter och stammar exporterade kvantiteter	17°

17. Enligt uppgift som »sen matpotatis» år 1956 odlad areal av sort-
listans matpotatissorter samt sorternas ålder och ursprungs-
land 18°
18. Kvantiteter köksväxtfrö försålda till återförsäljare eller förbru-
kare av de åtta största företagen sammanlagt (1955/56) 19°
19. Kvantiteter köksväxtfrö försålda till återförsäljare eller förbru-
kare av de åtta största företagen sammanlagt (1956/57) 20°
20. Kvantiteter köksväxtfrö av svenska stammar försålda av andra
företag än stamägaren eller hans återförsäljare 21°
21. Importerade kvantiteter köksväxtfrö 21°
22. Förslag till kungörelse om statsplombering av utsädesvara 22°